

תורת המשפחה

מאורות
השובבי"ם

גליון א

יו"ל ע"י מכון תורת המשפחה
לרבנים ומוצי"ם

בטאון תורני להעמקת הידע המקצועי
ברפואה והלכה במשפחה

תורת המשפחה

מאורות השובבי"ם

ארבעה מדורים

א. מכתבים ופסקים של גדולי ומאורי הדור שליט"א
מכתבים בעניני רפואה והלכה במשפחה מגדולי הדור שליט"א
ב. בידורים וביאורים

במדור זה ריכזו הנידונים המרכזיים מספרי גדולי הפוסקים, כן נאספו
פסקים ותשובות מספרי השו"ת בשאלות שנתעוררו ונתחדשו בזמנינו,
עם נימוקי הדברים וביאורים רפואיים.
ג. אוצר השו"ת

במדור זה לקטנו כל התשובות מספרי השו"ת הקדמונים והאחרונים
ד. ביאורי מושגים

ביאור מושגי יסוד בהלכות רפואה והלכה במשפחה

נערך ע"י

הרב יצחק אברהם מלבר

ראש המכון, רב ומו"ץ בבית הוראה
לעניני רפואה והלכה בירושלים

עימוד ועיצוב
ט. לוברבום
0548-484702

מכון תורת המשפחה
להעמקת ידע מקצועי
ברפואה והלכה במשפחה

ת.ד. 45329
ירושלים 91454
טלפון 02-571-1231
פקס 1532-537-9185

במסגרת מבצע מאורות השובבי"ם המכון
יוציא מידי שבוע קובץ תורני בנושא רפואה
והלכה במשפחה
מאמרים ומערכות, הערות והארות על
הנושאים שנידונים בקובץ יתקבלו ברצון
וידפסו בקובצים הבאים

מכתב מהגאון פוסק הדור הגר"ש ואזנר שליט"א והגאון פוסק הדור הגרי"ש אלישיב שליט"א

בדין יחוס הבנים שנולדים על ידי טיפולי פוריות

בית, כיג באלול תשי"ע לפיוק

דעת תורה

חריני בזה לגלות דעתנו דעת תורה שאלו שלא זכו להפקד בזשי"ק בדרך
הרגיל, ועיי"פ הוראות רב עשו טיפול הנקרא חזקת זרע או הפריה חוץ גופית
מזרע הבעל וביצית אשתו באופן שיש השגחה על זה, וזכו עיי"ז להפקד
בזשי"ק, על פי התורה יחוס הילדים הנ"ל לתוריהם כבנו ובתו לכל דבר,
ומקיימים בזה מצות פי"ו, וכן מלך אותם ביום השמיני ביום השבת כמייש
בשבת הלוי (ח"ט סי' ר"ט), וכ"י תגאון בעל מנחת יצחק נח"א סי' נ"ו ושאר גדולי
האחרונים, וח"ו להוציא לנו עליהם, ואנו תפילה שחקבי"ה יפקוד את כל
עמינו בדבר ישועה ורחמים ולגאולה קרובה אמן.

ועיי"ז באתי עה"ח

א"ס"פ א"ח"ה"ה

א"ח"ה"ה

דס"ר ב"ר א"ח"ה"ה

החן נבחר לזמיר וז"ל תגאון
הקאה דבטון א"ח"ה"ה א"ח"ה"ה
ז"ל מ"ז א"ח"ה"ה א"ח"ה"ה
דק"ר ב"ר א"ח"ה"ה א"ח"ה"ה

מכתב מהגאון הגדול ר' משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד דעדה החרדית

בדין יחוס הבנים שנולדים על ידי טיפולי פוריות

Rabbi Moshe Shternbuch
Chief Rabbi
and Vice President of
the Orthodox Rabbinical Courts
Jerusalem

Beit Hachochim 13 Har-Nof Jerusalem Tel: 02-451-9610

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקומות המשכנים
מחזיקים בתורה ובמצוות ופועלים במצוות הדין
היה כוח המצוות הגדול. חיים במצוות החרדית-הרע
פני דעה הנהגה חרדית
בענייני ירושלים ת"י

ט' כסלו תשע"א

כבוד

בענין הפרייה חוץ לרחם (IVF) שנחפשט בזמן האחרון, ורבים נושעו בבנים
בזה בדרך, נראה דאם נעשה אזור החליטת רופאים טומחים שמאשרים
שרק בדרך זו סבוי טוב להריון, ודף ודרך המעולה אצלם לקיים מצות
מריה ורביה, וכבר עבר זמן שלא נושעו, וע"פ גזר' הרואה הורו אצלו
לעשות כן אז אין בזה שום חשש (וכמובן בפקוח דבי מעולות) וכבר פורסם
כן בשם גזר' הרואה שכני הוא לכל דבר.

(והיינו גם מפני דנין דהדרך הראוי ומצוי אצלם כן, ודו מצוות).

אמנם לקיד חייבים לפרסם שאין בזה היתר כלל ודו וכמו דנהגו היום הרבה
רופאים, וכן יש רבנים בזמנינו שמטהרים לאשר או ליעץ הפרייה חוץ
לרחם, אף שלא הוכח שבנידון שלו יש צורך דחוף, ואז נכנסים לחששות גם
ע"פ הלכה וצריך ליהדר מאד נועין הוטב בתשחית וזיה סימן שיז' על
החששות בזה).

ולמעשה נראה לנהוג כדברינו דג"ל ליהדר ממכשול וראוי לכסוה אז בזה,
שלפעמים מקובל ודיוק שמצפה לתפילתם וישיק עוד אצלם בדרכי הטבע
שיצו הקב"ה בשלש לזכות לבנים.

ויעשו דב' ק"פ תורה וזכו לברכה והצלחה ותיקנה דשמיא.

דגני מצפה בבליין לישועת ד' ורחמים מרובים

מכתב מהגאון הגדול הרב פישל הרשקביץ

בדין יחוס הבנים שנולדים על ידי טיפולי פוריות

אפרים פישל הערסקאוויטש

מלפנים אב"ד האליץ

וכעת דומ"ץ צאנז-קלויזענבורג

ב"ה

השיר והשבת להי העולמים: מצמית ישועות ובורא רפואות אשר הצמיח ישועה לחשוכי בנים אשר הייחם אינם זרים (עין נ"ים סד:), וגם שלא ילדו ח"י ילדים עם מומים שונים ר"ל אשר כידוע מאמר הצדיקים בראש ברא, ועל פי רופאים מומחים יש בדיקות שונות למנוע מזה בעז"ש, וכן דברי שו"ת עצי זלנבון (יו"ד סימן סא) בגידן חזק שגולד ברגלים עקומות ואמר: הרופאים המומחים שבאם יענו לו בימים הראשונים להולדו תחבשת את תוניה. ישרות כראוי, אבל יגרם כזה למילתו שלא יהיה בזמנה, כתב, אדרכה מתחבש אנו להחיות מילה בזמנה, והאריך שם בראיות ודבדי הבריות עד: ממילה שיש בה כרת, ובחמשוך דבריו (ד"ה חזנה) כתב, וזאת זאת ישנו כאן גנאי גם כלפי חז"ל וז"ל כלפי הצבור בהתוסף עליו בעל מום, כדמוכח מהא דרד"ש בתנחומא (תורת ח) כשיצאו יל"ל ממצרים היו בהן בעלי מומין וכו' אמר הקב"ה אינו דין שאתן תורתך, שכולה תמימה שלימה: וז"ל, לבעלי מומין, רמז למלאכי השרת ורפאו אותם, עכ"ד.

והוא מפלאות תמים דעים, וכב' גרמז דברים כאלו בדברי חז"ל וכדברי הגמ' (חולין ע.) הדביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה מ"ו ידיה פטר דלאו ידיה לא פטר או דלמא דלאו ידיה נמי פטר, וכן ידוע דברי התרגום יתנן ב' עזיאל לגבי יוסף הצדיק שהחליף עם דינה, ואלו הם דברי רבינו הארי"ל בספח"ק ליקוטי תו"ח (פרשת ויחי) וזה לשונו, בשעה שגזרנו יעקב עם בלחה ירדו אז שפות הקדושה ומה שירד שוב אינו עולה, והנה כשבבלל ראובן יצוי אביו, אז אותה הספות נכנסו בבטן אסנת וילדה אפרים ומנשה, וז"ש אפרים ומנשה כראובן ושמעון יחיד לי, כי זה היה בבטן לאה לכן הם נקראים שלי עכ"ל הק"י.

וכן מצינו שדנו בזה גדולי הפוסקים בשו"ת חכם צבי החדשות (סימן כו) דפשוט שקיים פו"ר, ובשו"ת בדרי מלכאל (סימן קו) וזהו בנו לכל דבר, ועין אורח הפוסקים (סימן א אות מב), ושו"ת אפרקטא דעניא (ח"א סימן רו), ספח"ק פנים יפות (פרשת פנחס ד"ה ייכבד), וכן הוא דעת רוב הפוסקים לחלכה כי גם באופן זה מקיימים מצות פו"ר והיו בנו לכל דבר, והחששות שהששו הם, לא שייך בזמננו שבו"ה נחשבו לו רפואות אלו באופן מעולה שלא יחיו אלו החששות כלל. וזה ברור מאד שאין שום מקצור ב'ל וכלל בטוהרתן וקדושתן של ילדים חללו וחז"ל להוציא לעז על בנים הנולדים על פי חכמת הרפ"א שניתנה רשות לרופא.

אמנם בחיות אשר הטיפולים הן בדברים העומדים ברזום של עולם שהם יסוד בטוהרתן וקדושתן של עם ישראל, על כן באתי עשתי לעורר לכל אלו הנצרכים לזה כי אין לספל בזה כי אם בהתייחסות עם מורה הוראה מן החזק והמוסמך, ושיהיה בחשגותה מעולה על צד היותר טוב, וגם אודות כמה זמן לאחר הנישואין יתחילו בטיפולים לא יסמכו על דעת עצמם, אלא בכל דבר השייך לענינים הללו יתייעצו היטב עם הרב אשר אליו פונה עם שאלותיו בענינים אחרים, ובייחז עם דעתם של רופאים מומחים ומוזקקים לזה ידרכם ה' על דרך הנכון להבנות ולהיפקד בזה של קיימא בלי שום מכשול, ויפקד ה' לכל חשוכי בנים להחזיר לפניו בדבר ישועה להקים בית נאמן בישראל בבנים ובבנות בעושר ונבסים בגימל ובחרבה הדעת.

הכו"ת ד' יצא תשע"א לפ"ק ברוקלין יע"א

אפרים פישל

תוכן הענינים

הקדמה	ח
חלק א - פתח דבר	ו
מבוא למדור תשובות מגדולי ומאורי הדור	יד
בירורים וביאורים בהלכות הוצאת זרע לצורך בדיקת רופא	כג
מפתח נושאים מפורט על הלכות הוצאת זרע לצורך בדיקת רופא	כה
בירורים וביאורים בהלכות טיפולי פוריות	מג
אוצר השו"ת על הוצאת זרע לבדיקה	סט
אוצר השו"ת על טיפולי פוריות	קטז
מושגי יסוד בטיפולי פוריות	קסז

הקדמה

מכון תורת המשפחה להעמקת ידע מקצועי ברפואה והלכה במשפחה, הוקם בעצתם ובעידודם של גדולי ומאורי הדור שליט"א ובהכוונה צמודה של ועדת הרבנים העומדים בראש המכון,

המטרה של המכון הוא לספק ידע מקצועי ברפואה והלכה במשפחה, הורתו ולידתו של חיבור זה בשיעורים שנמסרו על ידינו במקומות שונים, לפני עשרות רבות של רבני קהילות ומוצי"ם היושבים על מדין, מכל המגזרים, בארה"ק ובתפוצות,

ספר זה יוצא במסגרת מבצע 'מאורות השובב' ס' בו יצא כל שבוע חוברת על נושאי רפואה והלכה במשפחה

חוברת זו המוגשת לפניכם עוסקת בהלכות והליכות טיפולי הפוריות.

בימינו - עם התפתחות הרפואה והטכנולוגיה - התפתח גם נושא זה של טיפולי הפוריות. והשאלות ההלכתיות רבות ומתחדשות.

הזוגות היקרים אשר נצרכים לקבלת עזרה וטיפול בענינים אלו, לא תמיד יודעים על המורכבות ההלכתית שיש בכל שלבי הטיפול, ועל הצורך בליווי צמוד של מורה הוראה הבקי בענינים אלו, הן בצד המעשי והן בצד ההלכתי.

גם בקרב הרבנים מצויה המבוכה בנושא, הן מחמת חוסר הכרת המציאות, והן מחמת חוסר ריכוז הפסיקה ההלכתית בעניינים אלו. והעובדה, שככל הידוע לנו - טרם נכתב ספר מעודכן וממצה על העניין.

החוברת שלפניכם - אין מטרתה לפסוק בענינים חמורים אלו, אלא להביא בפני הקורא סקירה קצרה על הנעשה בתחום מבחינה רפואית, ולתת שיעורים, מראי מקומות ותקצירי מתשובות הפוסקים.

הבנת העניין והכרת הצדדים ההלכתיים, יהוו התחלה ובסיס לדיון הלכתי מעשי, ואף להדרכת הציבור מה הם השאלות והנידונים בענינים אלו, בבחינת "שאלת חכם חצי תשובה".

החוברת המוגשת לפניכם בשלב זה היא נסיונית, ונשמח לקבל מהקוראים והלומדים בה הערות, תיקונים, ומראי מקומות ומאמרים על ענינים אלו, אנו נשתדל לפרסם אותם בגליון הבא שיופיע בשבוע הקרוב בע"ה.

הערות והארות יתקבלו בפקס 9185-537-1532

או בת.ד. 45329 מיקוד 91451 ירושלים

או בדוא"ל torathamishpacha@gmail.com

שוחרי ההלכה מוזמנים להצטרף למעגל התומכים במכון תורת המשפחה, ויתקבלו בברכה הקדשות ותרומות למחלקת הוצאת הספרים של המכון, לפרטים: הרב שמואל כהן. טלפון 02-571-1231 או לפנות בדוא"ל torathamishpacha@gmail.com

וזאת למודעי, שבגליון הראשון של מאורות השובבי"ם, יבוארו רק השאלות המהותיות של טיפולי הפוריות. ויש בזה ב' מערכות:

א. הנושא של הוצאת זרע לצורך בדיקה.

ב. הנושא של יחוס הולד שנולד מטיפולי פוריות, והאם קיים בזה מצות פריה ורביה.

הנושאים האחרים ידונו בגליון הבא, ושם יבוארו בע"ה שאלות מעשיות הנוגעות הלכה למעשה, ושכיחות אצל זוגות שעוברים טיפולי פוריות.

בגליונות האחרים שיופיע במשך השובבי"ם יבוארו בע"ה נושאים אחרים בענייני רפואה והלכה במשפחה.

בברכת התורה

יצחק אברהם מלבר

יו"ר המכון, רב ומו"ץ בבית הוראה רב שפע

לענייני רפואה והלכה בירושלים

מבוא

במבוא זה ננסה לתת סקירה קצרה, על התהליכים הרפואיים אותם עוברים זוגות שלא זכו להפקד כדרך כל הארץ. נציין בקצרה גם את השאלות ההלכתיות המתעוררות תוך כדי הטיפול.

זוג שלא נולד להם ילדים במשך שנה או שנתיים הראשונים לנישואיהם, יתייעצו עם רב פוסק מובהק בענינים אלו, ויקבלו ממנו ליווי הלכתי צמוד, לגבי כל השאלות שמתעוררות במשך כל הבדיקות והטיפולים.

בדיקת הביוץ

התהליך הרפואי הראשון הוא בדיקת ביוץ. הביוץ מתרחש בדרך כלל פעם בחודש כאשר ביצית יוצאת מהשחלה ונשאבת לתוך החצוצרה של האשה, ואז היא מופרת ע"י זרע הבעל. לכן הבדיקה הראשונה תהיה האם האשה מבייצת ומתי הביוץ של האשה.

לגבי בדיקת הביוץ חשוב להדגיש מספר נקודות:

פעמים רבות ניתן לפתור את הבעיה בלי טיפול רופא, על ידי בירור מתי בדיוק קורה הביוץ. כדי שהם יקיימו יחסי אישות יום או יומיים לפני הביוץ. הממוצע של נשים הוא שזמן הביוץ הוא 14 יום לפני המחזור הבא, אולם כיון שיש הרבה נשים שהמחזור שלהן אינו מדויק, אין הן יכולות לדעת במדויק את זמן הביוץ. כדי שהזרע יפרה את הביצית צריך לקיים יחסי אישות בשלושה ימים הסמוכים לביוץ, ואם כן יתכן שכל הבעיה מסתכמת בזה שאין הם מכוונים את השעה. בדיקת ביוץ פשוטה תפטור את הבעיה.

ישנם כמה דרכים לעשות את בדיקת הביוץ: הדרך הפשוטה והזולה היא על ידי מקלות ביוץ ביתיות. במידה שבדיקת המקלות לא מצליחה (לא מופיע ביוץ), עדיין ניתן לעשות בדיקות ביוץ רפואיות. הרופא יערוך מעקב זקיקים באולטרסאונד לראות אם גודל הזקיקים (המכילים את הביציות בתוך השחלה), וכן יערוך בדיקות דם לבדוק רמת ההורמונים בגוף האשה.

במידה ובדיקת הביוץ חיובית ומצבה ההורמונלי של האשה תקין, יבדקו הרופאים אם אין בעיות אחרות בגוף האשה המעכבות את הפריין.

שאלות בהלכה

האם מותר לעשות בדיקת מקלות ביוץ בשבת?
מה עושים כשהביוץ מתרחש לפני הטבילה במקוה?
(חשוב לציין שהיום הבעיה כמעט ולא קיימת כי יש מספר טיפולים תרופתיים הורמונליים המאפשרים את דחיית הביוץ).

בדיקת הזרע

השלב הבא הוא בדיקת זרע הבעל. שלב זה יבוצע רק אחרי שביררו באופן מוחלט שאצל האשה אין בעיה בביוץ או בהורמונים.
יש כמה דרכים לבצע בדיקת זרע:

בדיקת הזרע הרגילה בעייתית ע"פ ההלכה, ולכן מבצעים בדיקה הנקראת PCT. בבדיקה זו, הרופא מוציא מתוך גוף האשה אחרי קיום יחסי אישות.
אפשרות נוספת לעשות בדיקת זרע (באופנים מסוימים הדבר מותר ע"פ ההלכה), על ידי קונדום מיוחד על הגבר בזמן קיום יחסי אישות.
דרך נוספת להוצאת זרע היא, ע"י "דש מבפנים וזורר בחוץ" לתוך כלי.
ובע"ה יבוארו בחוברת, פרטי הדינים בזה.

שאלות בהלכה

האם מותר להוציא זרע לצורך בדיקה?
האם מותר להוציא זרע מתוך גוף של האשה?
האם מותר לבצע בדיקת זרע לצורך בירור הבעיה?
איזה דרך עדיפה יותר על פי הלכה?

בדיקות נוספות בגוף האשה

במידה ולא נמצא זרע, ישנם עצות למצוא זרע בניתוח, (ובע"ה עניין זה יבואר בפרק מיוחד), אולם אם מצאו זרע תקין, חוזרים אל האשה, ומבצעים בדיקות נוספות מעמיקות יותר:

בדיקת צילום רחם שמטרתה לבדוק את תקינות מבנה הרחם וכן את תקינות החצוצרה. (כשהבעיה בחצוצרה, כמו מחיצה שחוסמת את המפגש בין הזרע להביצית, לפעמים עושים ניתוח לתיקון הבעיה, ולפעמים הבעיה מורכבת מדי ונזקקים לטיפולי פוריות).

לפרוסקופיה והיפרסקופיה הינם בדיקות עומק, לבדיקת תקינות האברים.

שאלות בהלכה

האם האשה נטמאת מבדיקת צילום רחם, לפרסקופיה, היפרסקופיה?

טיפול פוריות

במקרה שמצאו את הבעיה ואין אפשרות לתקנה, או במקרה שלא מצאו את מקור הבעיה, עוברים לשלב של טיפולי פוריות.

טיפול פוריות הנפוצים ביותר הם: הזרעה מלאכותית (IUI) והפרייה חוץ גופית (IVF).

הזרעה מלאכותית

טיפול הזרעה מלאכותית (IUI) הינו טיפול ישן במהדורה מעודכנת. בטיפול הישן של הזרעה מלאכותית היו לוקחים זרע של הבעל, מזריקים את הזרע לתוך גוף האשה. והזרע נכנס בצורה הטבעית לתוך החצוצרה. תהליך זה הוא בדרך כלל הטיפול הראשוני. בימינו - עם השתכללות הטכנולוגיה עושים השבחה והזרקה. טיפול זה הנעשה במעבדה, הוא פעולה כימית המפרידה בין הזרעונים הטובים להזרעונים הפחות טובים, והסרת זיהומים העשויים לעכב את הזרע מליכנס לתוך הביצית.

(בעקבות השינוי בטיפול ועשיית השבחה והזרקה, התעוררה שאלה הלכתית, האם צריך להחזיר את הזרע שהופרד בשלב ההשבחה והזרקה, ובע"ה נושא זה יתבאר באריכות).

הפרייה חוץ גופית

טיפול הפרייה חוץ גופית (IVF), קיים שלושים ושתיים שנה. תהליך הטיפול הוא ששואבים ביציות מגוף של האשה, ומניחים אותה עם זרע הבעל בצלחת אחת, ושם הזרע נכנס לתוך הביצית. ואחר כך, כשהביצית מופרית, מחזירים את העוברון לתוך הרחם של האשה.

טיפולים נוספים

מיקרומינפלווציה (ICSI). טיפול זה קיים כעשר שנים, בשימוש רחב, והוא מיועד לאנשים שמצאו אצלם רק כמות מצומצמת ביותר של זרעונים. תהליך הטיפול הוא לקחת זרעון אחד טוב, ולהכניס אותו לתוך ביצית אחת. כמובן שתהליך זה הוא די מורכב, וסיכויו פחותים מהטיפולים האחרים.

(IVM) שונה במקצת מ-(IVF).

(PGD) הוא טיפול של הפריה חוץ גופית המיועד לפטור בעיות גנטיות. תהליך הטיפול הוא שאחרי ההפריה החוץ-גופית מחכים כמה ימים, והעוברון גדל וניתן לבדקו מבחינה גנטית.

אנו מבקשים להדגיש בצורה הכי חזקה, שכל הבירורים במכון תורת המשפחה, הם אך ורק כאשר הזרע הוא של הבעל בלבד, והביציות הוא של האשה בלבד, בגוף האשה. כל האופנים האחרים אסור כמעט לכל הפוסקים, ואכמ"ל.

שאלות בהלכה

כמה זמן אחרי החתונה מותר להתחיל לעשות טיפולים אלו?

האם מותרת הוצאת זרע לצורך טיפול זה?

מהו דין היחוס של הילדים הנולדים מטיפול הזה?

האם מקימים מצות פו"ר בילדים מטיפול זה?

האם עושים ברית מילה בשבת לילד שנולד מטיפול זה?

ההשגחה ופיקוח על התהליך!

הלכות שבת הנוגעות לטיפולים.

האם מי שכבר זכה לילדים מותר לו לעשות את הטיפולים?

מבוא למדור תשובות מגדולי ומאורי הדור, מרנן ורבנן שליט"א

עולם התורה וההלכה זכה לאחרונה לתשובות של גדולי ומאורי הדור בעניני הלכות טיפולי פוריות, והיות שעלה על שולחן של מלכים נתבקשנו על ידי רבנים ומוצי"ם רבים בארה"ק ובחו"ל שרוצים להעמיק בסוגיא זאת להאיר ולהעיר דברי תורה על ידי ביאור תהליכים הרפואיים שקיימים היום בכל הנושא של טיפולי פוריות, לעומת הדור הקודם, בשים לב על השאלות בהלכה שנתעוררו בעקבות זה, ובפרט האם על ידי חידושים בעולם הרפואה היו החידושים לטוב או למוטב.

ראשית נתחיל ברשימת מושגי יסוד בעולם הרפואה הקשור לפוריות, קיימים שתי טיפולי פוריות הנמצאים לרוב בשימוש, (וכמובן שכל אחד יש לו כמה אופנים ופרטים נוספים שאין כאן מקומו להאריך) הראשון הוא הנקרא בכל הספרים 'הזרעה מלאכותית' IUI והשני נקרא הפרייה חוץ גופית IVF הטיפול הראשון קיים בעצם מאות שנים אבל בפועל הוא בשימוש בבתי חולים רק עשרות שנים רבות, לעומת זאת הטיפול השני הוא המצאה חדשה לערך ל"ב שנים, ובפועל הוא בשימוש נפוץ בערך עשרים שנה, ולכן התשובות בהלכה הם בעיקר על הזרעה מלאכותית ויבואר בהמשך החילוקים במציאות ובהלכה בין שתי הטיפולים הללו.

התהליך של הזרעה מלאכותית היינו שלוקחים זרע של הבעל, ובדרך כלל על ידי שהבעל והאשה מקיימים יחסי אישות רגילים כאשר הוא לבוש גומי הנקרא קונדום (עם חור כאשר יבואר בהמשך, ובלי קוטלי זרע) ואז הולכים למעבדה והם עושים 'השבחה' לזרע והיינו שהם מבדילים בין הזרעונים הטובים לבין הזרעונים הלא טובים, וכן רוחצים הזרעונים הטובים מכל זיהומים, ואז הם מזריקים את הזרעונים הטובים לתוך הרחם של האשה, ומשם הוא עושה דרכו לתוך החצוצרה כאשר הוא למעשה פועל כמו הפרייה טבעית, שהזרע הולך מהרחם להחצוצרה ושם הוא מקום ההפרייה, וכמה ימים אחר ההפרייה הוא חוזר לרחם.

התהליך של הפרייה חוץ גופית היינו שלוקחים זרע של הבעל באופן הנ"ל בהזרעה מלאכותית, אבל גם כן לוקחים ביציות מתוך גוף של האשה, והיינו שיש כאן שלב שנקרא שאיבת ביציות והוא שעושים ניתוח קטן להוציא את הביציות מתוך השחלה של האשה, ואז מניחים אותם ביחד בצלחת ושם הזרע נכנס לתוך הביצית בצורה טבעית מעצמו, ואז מחזירים את הביצית המופרית לתוך הרחם

של האשה.

וכאן המקום להאריך ולהעריך את חלק ההיסטורי, הנה מקדמת דנא בזמן המהרש"ם התחיל המושג של 'בדיקת זרע' והיינו שעוד לא היה המושגים של הפרייה חוץ גופית, אבל היה כבר בשימוש המושג של בדיקת זרע, ואחר זמן התחיל המושג של הזרעה מלאכותית, שהרופאים היו בודקים את הזרע של הבעל כדי לדעת אם יש לו בעיה וכן מהו הבעיה ולפעמים מתוך הבדיקות היו יכולים לדעת מה התרופה שיכולה לעזור להבעל שיהיה לו זרע טוב וכדומה, ועל זה נכתב עיקר התשובות בזמן המהרש"ם וכמו שיבוא בהמשך, וזהו הסוגיא של איסור הוצאת זרע לבטלה, האם האיסור הוא גם בכה"ג שהתכלית של הוצאת הזרע הוא רק לתיקון, כדי לדעת מה לתקן ושיוכל להוליד ילדים, או שלא מועיל מה שאחר כך יהיה תועלת בזה כיון שכרגע ההוצאה הוא לא לתכלית של פו"ר, והוא לא כדרך כל הארץ ממש.

וצריך להדגיש שהמשא ומתן בזמן המהרש"ם הוא על בדיקת זרע על ידי הוצאת זרע בידים ממש, והיינו שלא היה עדיין האפשרות שיש היום להוציא זרע על ידי קיום יחסי אישות רגילים, ואפילו הכי התיר המהרש"ם בכח דהיתרא שלו, שאין זה נקרא השחתת זרע אלא הוצאת זרע שמותרת על פי הלכה כי הוא לתיקון, ועל זה יצא הדברי מלכיאל לחלק שאין זה בכלל ההיתר, ודבריו יבואו בהמשך כלשונם, ותמצית דבריו הוא שגם אם נסכים לדברי המהרש"ם על עצם ההיתר, אבל יש כאן עוד הרבה חששות, וכן כתב להאריך בנושא של הזרעה מלאכותית לאסור הענין מכמה טעמים שעיקר החשש על נאמנות הרופאים, שאולי יערב זרע של אנשים אחרים וכדומה, וכן התחיל הדברי מלכיאל לדון ולברר בדין היחוס של הילדים הנולדים בדרך זה של הזרעה מלאכותית אם הם מתייחסים אחריו ואם מקיימים בזה מצות פו"ר או לא, ויבואר לקמן באריכות. והנה המהרש"ם סיים בתשובתו להתיר רק בתנאי שיצטרפו אליו עוד שתיים מגדולי הפוסקים, וראה בהמשך תשובת המנחת יצחק שהאריך בתשובתו וכתב שידוע שהצטרפו אליו כל גדולי הדור להתיר ולכן יצא הדבר להיתר.

והאחיעזר, שגם כן האריך בתשובות בענין זה, וכתב להדגיש שבזמנו כבר השתנה המציאות לטיבותא, והוא שדעת האחיעזר הוא לדינא כדעת המהרש"ם להתיר הוצאת זרע גם לבדיקה בלבד, וכל שכן שמותר לתכלית של הזרעה מלאכותית (שבזה אינו רק לבדיקה אלא) שהוא תכלית הנרצה, אבל האחיעזר יצא לחדש שבגלל החידוש בעולם הרפואה השתנה ההלכה, וגם לדעת החולקים

על המהרש"ם שהוא הדברי מלכיאל ודעימיה, בזה הם יסכימו להתיר בדיקת זרע, והשינוי הגדול היה שכבר לא היה צריכים לעשות בדיקת זרע בידיים, אלא שהבדיקה התקיימה על ידי לבישת הקונדום, ובזה כיון שקיום המצוה כדרך כל הארץ אינו נחשב השחתת זרע.

ואכשיר דרא בדור שלפנינו, ועל פי הוראת הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הוסיפו חומרא ועושים נקב בתוך הקונדום, והיסוד בזה הוא שכיון שיש כבר אפשרות שקצת מן הזרע יצא לגוף האשה כבר אין בזה חשש של איסור השחתת זרע גם לדעת החולקים על החידוש של האחיעזר בדעת הדברי מלכיאל. וגודל הנקב כתב ר' שלמה זלמן שמספיק אפילו כחודו של מחט, אבל יש חולקים ומחמירים לעשות נקב כחודו של עט, כי נקב בגודל של חודו של מחט אין אפשרות שיצא כלום, ויבואר לקמן.

ולמעשה היום נהוג אצל כל גדולי הפוסקים להתיר הוצאת זרע למטרת בדיקת הזרע, אבל לא הותר לגמרי וחוששים לשיטת המחמירים, כי זה עניין חמור מאוד כידוע, ולכן כל הפוסקים מחייבים לעשות בדיקת זרע על ידי הוצאת הזרע מתוך הגוף של האשה, וזה נקרא PCT והבדיקה הזו עושים שלוש פעמים, והיינו כאשר התוצאות בפעם הראשון אינו מספקת, כי אם בפעם הראשון יש כבר זרע טוב אז זה סימן מובהק שהגורם הוא לא הבעל אלא האשה, ואז צריך לעשות בדיקות יותר מעמיקות אצל האשה למצוא סיבת הגורם העיכוב, אבל כאשר לא נמצא זרע טוב אצל הבעל בפעם הראשון עושים עוד שתי פעמים כדי לוודא בבירור גמור, כי לפעמים מפעם אחת אין סימן כלל, כי בגלל שהזרע נכנס לגוף של האשה יכול להיות שהתקלקל שם מתוך זיהום של הגוף של האשה.

ובנושא של בדיקת פי סי טי PCT יש גם שינוי לטובה, כאשר בדור האחרון כשהתחיל הבדיקה הזאת היה צריכים להביא את הזרע להמעבדה תוך זמן קצר מאוד ולכן היה נהוג במקומות שונים שהרופאים היה להם חדר כמו חדר מלון לבני הזוג, ומיד היה הרופא מוציא הזרע מגוף האשה, ועל זה יצאו כמה פוסקים לומר שזה נוגד רוח היהדות ודיני צניעות, וכן כתב הגאון ר' משה פיינשטיין לאסור מהלך זה, והציע שעדיף כבר לעשות בדיקה על ידי האפשרות שהזוג יתחיל לקיים יחסי אישות רגילים ויריק לתוך כלי, וכך יהיה זרע טוב בלי שיצטרכו להיות אצל הרופא מיד ממש, אלא יהיה להם זמן של כמה שעות, ולאידך גיסא היו פוסקים שטענו שעצם הענין של רופא שנוגע באשה הרי אסור והותר רק לצרכי רפואה ואם כן גם דיני צניעות הותרו לצרכי רפואה, וכן היה דעת האדמו"ר

מסטמר זצ"ל בעל הדברי יואל כמו שהאריך בתשובה שלא רצה להתיר באופן זה.

ולמעשה היום כבר לא שייך המחלוקת הנ"ל, כי בכל העולם הסכימו שלא צריכים את הזרע בתוך דקות ספורות, אלא גם בצורה הזו של בדיקת פי סי טי מספיק שיגיע לתוך המעבדה בתוך כמה שעות, ובדרך כלל הרופאים אומרים תוך שעותיים, שלש, ורוב המעבדות כבר פתוחות בשעה שבע בבוקר, ויש הרבה רופאים שאומרים שאפשר גם עד ארבע חמש שעות, ולכן לגבי השאלה אם לקיים יחסי אישות ביום או בלילה, שייך שיהי' לפנות בוקר, אבל כבר יצא הדבר לפני הפוסקים שהתירו אם יש צורך גם בבוקר, כי פשוט שעדיף הדרך הזו מהדרך השני של הוצאת זרע על ידי קונדום.

(והגם שיש הרבה רופאים שלא רוצים לבצע בדיקת זרע על ידי בדיקת PCT כי הם טוענים שהתוצאות הם לא טובות, אבל כבר פסקו גדולי הפוסקים שחייבים לבצע את הבדיקה הזו, כי הרי לפעמים יהיה תוצאות טובות, ואז יראו שאין הבעיה אצל הגבר ולא יצטרכו בכלל לעשות הוצאת זרע, ולכן חייבים להתעקש על זה שלא לעשות בדיקת זרע על ידי קונדום רק להתחיל בבדיקת זרע של פי סי טי PCT אגב יש לציין שיש היום בדיקת פי סי טי כוסית PCT כוסית, והיינו שהאשה לוקחת כוס סטרילית מהרופא והיא מניחה את זה באותו מקום מיד אחרי תשמיש, וחלק מהזרע נכנס לתוך הכוס ולוקחים את זה למעבדה תוך שעותיים שלש, והתועלת בדרך הזו הוא בעיקר נוחות להאשה שלא צריכים ללכת לרופא להוציא את הזרע, וכן שלא צריכים לבצע הבדיקה ביום מסויים בחודש, כי בדרך כלל הבדיקת PCT צריך להיות ביום הביזון, שזה רק פעם בחודש, כי בתוך הנרתיק של האשה נמצא ליחה שנקרא רירית צואר הרחם וזה בדרך כלל יכול לקלקל הזרע כי הוא צמיג, ורק ביום הביזון כאשר הליחה הופכת להיות כמו מים אין זה מקלקל הזרע, אבל לעומת זאת בדיקת הזרע בצורה של פי סי טי כוסית אין צריך להיות ביום הביזון וכן אין מצריך רופא, וחשוב לדעת שבארץ ישראל יש מעבדות שלא עובדים עם בדיקת פי סי טי כוסית, ויש מעבדות שמסכימות לעבוד עם זה, וכן יש רופאים שמעדיפים דרך זה, ויש שמעדיפים דרך זה, ובהלכה אין הבדל, כי ברור שבאופן הזה שיוצא לבד אין שום שאלה, והמגן אברהם שכתב אשה לא תרחץ עצמה אחרי תשמיש כאשר מבואר בהלכות יום כיפור, כבר כתב הביאור הלכה שם שעיקר הדין הוא כדעת המתירים, וכאן הרי פשוט שהוא מותר גם לדעת המגן אברהם שהרי הוא

לצורך גדול וכן הרי לא יוצא הכל כמו ברחיצה אלא חלק קטן ביותר, וכן כאשר הרופא מוציא הזרע אין יוצא הכל אלא דגימה בלבד שמספיק בשביל הבדיקה) אחרי כמה פעמים שבדקו ולא מצאו תשובות מספקות, כאן יש מקום לדון אם מותר לעשות בדיקת זרע על ידי קונדום, ורוב הפוסקים מתירים לזוג אחרי שנה של החתונה או שנתיים לדעת כמה פוסקים לעשות הבדיקה הזה, ובאופן שמוצאים בעיה שמצריך טיפולי פוריות הם מתירים לעשות הטיפול פוריות אחרי שנתיים של החתונה.

כבר כתבו כל הפוסקים שאין היתר לעשות בדיקת זרע בלי בירור היטב שאין הבעיה אצל האשה, ולכן כאשר הזוג הולך לרופא לברר מה הגורם שמעכב הריון, צריך לדעת שצריכים לעשות הבירור הראשון אצל האשה, והיינו על ידי בירור אם יש לאשה ביוץ, והוא שפעם בחודש יש זמן שהביצית יוצאת מתוך השחלה של האשה ונכנסת לתוך החצוצרה ושם יכולל להיות הפריה עם הזרע של הבעל, ולכן צריך לברר שיש לאשה ביוץ, וכן צריך לברר שזמן הביוץ הוא אחרי המקוה, כי הרבה פעמים יוצא שזמן הביוץ הוא לפני הטבילה, ואז בעצם אין אפשרות להאשה להתעבר, כי לא שייך להתעבר רק לפני הביוץ או ביום הביוץ, ובענין זה נכתבו הרבה תשובות לתת עצות בהלכה כאשר נתברר שהביוץ הוא לפני המקוה, וזה יתבאר במקום אחר באריכות, אבל צריך לציין שהיום אין זה נוגע למעשה, כי ברוך השם שזכינו שיש הרבה דרכים רפואיים איך לדחות זמן הביוץ על ידי לקיחת כדורים, ולכן כמובן אין לסמוך על היתרים דחוקים ואכמ"ל.

אחרי הדברים האלה נבוא לדון בשאלת כשרות הילדים שנולדים בדרך הטיפולים הללו, ונקדים דהנה כאשר התחילו לפני שלשים שנה בטיפול שנקרא הפרייה חוץ גופית, נעשתה ע"י הרופאים באופן שיש בו כמה אסורים, והיינו שהיו לוקחים לרוב זרע של איש אחר ומערבבים את זה עם הביצית של האשה, כי לא היה אז להרופאים דרך לרפאות אנשים שהיה להם בעיה עם הזרע שלהם ולכן עשו דברים כאלה, וכן החוק הבינלאומי לא אסר הדברים, וכל רופא עשה ככל העולה על רוחו, (והנושא הזה של תרומת זרע של ישראל ושל גוי, כבר ידוע שרובא דרובא של הפוסקים אסרו את זה לגמרי וגם הגאון ר' משה פיינשטיין שכתב כמה תשובות וצדדי היתר, כתב שהוא רק להלכה ולא למעשה, וכאשר הגיע אליו שאלה למעשה לא רצה להתיר, וכן הגרש"ז אויערבך זצ"ל שהתיר כתב שהוא רק להלכה ולא למעשה, והיה לו רק פעם אחד שהיה נוגע למעשה והוא לא התיר את זה, ויש לדון בזה בארוכה ואכמ"ל)

היום אפשר דרא, וברוך השם שיש אפשרות לעשות טיפול הפרייה חוץ גופית על ידי הזרע של הבעל בעצמו, ולא רק שיש טיפולים נוספים בתוך הטיפול הזה כמו טיפול שנקרא מיקרומינפלווציה ICSI והיינו שנתיחדש שיש אפשרות של לקיחת זרע אחד ולהכניס אותו לתוך הביצית, שזה הטיפול הוא חדש בערך שנים עשרה שנה, ובעקבות הטיפול החדש הזה, נכנס הנושא של ניתוחים על האשכים של הבעל, שזה נושא רחב שיבואר במאמר מיוחד, שיש בזה גם הרבה שיטות ברפואה, והרבה שאלות בהלכה ואכמ"ל, אבל גם חוץ מהטיפול הזה עצם המהלך של הפרייה חוץ גופית, השתנה לטובה, כי לפני עשרים שנה האחוז שהצליחו על ידי הטיפול הזה היה כעשרה אחוזים, אבל היום ב"ה בערך שלשים וחמש עד ארבעים וחמש אחוזים מצליחים בטיפול זה, ולכן יש ישועה לרוב אנשים שמטפלים על ידי טיפול זה, אלא שיש עדיין הרבה אנשים שלא מצליחים בטיפול אחד או שניים אלא שהם צריכים לעשות את זה עשר או חמש עשרה עד עשרים פעם.

גם החוק הבינלאומי יצא להחמיר מאוד נגד הרופאים שעושים שלא מדעת הזוג דברים האסורים, ויש בזה אריכות דברים שאכמ"ל, אבל כל זה לא מספיק להלכה, כי זה רק סיבה שהרופא לא יעשה את זה, אבל בהלכה צריכים דברים ברורים ולכן יצא התקנה של גדולי הפוסקים בדור הקודם ובדור שלנו, לעשות 'השגחה' והיינו שבכל בית חולים, בזמן הטיפול של הזרעה מלאכותית או בזמן של הפרייה חוץ גופית יש משגיחה, (ומשום צניעות אשה דוקא כמו שכתב הגאון פוסק הדור הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי) וכבר אמר הגרשז"א שעיקר הטעם שצריכין השגחה הוא לא בגלל חשש של מזיד כי הרי לא צריכים לחשוש שהרופא יעשה כן במזיד אחרי שגם אין צורך רפואי בזה וגם שאסור על פי חוק לעשות כן שלא ברשות הזוג, אבל בגלל חשש של שוגג כאשר בסוף היום שכבר ממהרים ללכת הביתה אולי יהיה חילוף בטעות ולכן הצריכו השגחה, ויש בזה אריכות דברים ופרטים נוספים שמצריכים מאמר מיוחד בעזרת השם ואכמ"ל,

כמו כן בנושא של טיפול הפרייה חוץ גופית IVF שיש שאיבת ביציות של האשה, יש נשים שיש להם בעיה ואין להם ביציות טובות, ויש מושג של תרומת ביציות, והוא שאלה קשה וסבוכה מאוד שמצריך פסק של גדולי הדור, והרבה פוסקים אסרו ענין זה, בעיקר בגלל חשש של שמא ישא בת אחותו, (ולאחרונה לפני כמה חדשים יצא חוק חדש במדינת ישראל שהוא חוקי לעשות כן במדינת

ישראל), ולהלכה גדולי הפוסקים אסרו דבר זה, וברוך השם שגם בנושא זה יש שינוי לטובה כאשר יצא לפני שנתיים הטיפול החדש שנקרא IVF והיינו טיפול לנשים שלא יכולים לקבל תוספת הורמונים לגרום להם ביוץ חזק כמו שעושים לנשים שעוברים טיפול של הפרייה חוץ גופית, וכבר שנה שבכל מדינת ישראל עושים את הטיפול הזה בהצלחה, ולכן השאלה של תרומת ביצית כבר לא שייך כל כך.

למעשה נהוג כך בכל העולם, לעשות הטיפולים הללו על ידי הזמנת פיקוח והשגחה של אחד מהארגונים העוסקים בתחום זה, ויש להם מקפא בתוך הבית חולים וכל הבקבוקים של הזרע של אנשים שומרי תורה ומצוות נסגרים שם, ורק המשגיחה יכולה להוציא את זה, והיא צריכה לוודא שזה הבקבוק של האיש הזה, ולכן אין שאלה על כשרות הילדים, וכמו שכתב פוסק הדור הגאון הגר"ש אלישיב שצריך למחות במי שמוציא לעז על אנשים שנולדו בדרך זה, כי הרי ברור ופשוט שהם כשרים בקהל, והם ככל ישראל כשר, ולכל דבר לכתחילה.

עד כאן אין שום חילוק בין טיפול הזרעה מלאכותית להפרייה חוץ גופית, ומעתה נמשיך כלפי בירור הדין של קיום מצות פו"ר על ידי טיפולי פוריות בדרך הזה, דהנה ידוע שהחלקת מחוקק הסתפק בדין של נתעברה באמבטי אם הילדים שנולדים בדרך זה מתייחסים אחריו או לא, והבית שמואל הכריע שהם מתייחסים אחריו וכן מקיימים בזה מצות פו"ר, והגהות בספר הט"ז (מהחכ"צ) יצא נגד הראיה של הב"ש והניח הדבר בספק, וכבר כתב פוסק הדור הגאון הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי וגם במכתב שיצא לפני כמה חדשים, שברור שמקיימים בזה מצות פו"ר גם לדעת המסתפקים בנתעברה באמבטיה, והטעם לחלק הוא כי בנתעברה באמבטיה הרי לא היה כאן שום מעשה ושום כוונה, אלא שכך קרה שנכנס זרע לגוף של האשה, ובזה יש פוסקים שהסתפקו, וגם בזה הרבה פוסקים הכריעו שכן מקיים בזה מצות פו"ר, ומתייחס אחריו ובנו הוא לכל דבר, אבל בטיפול של הזרעה מלאכותית וכן בהפרייה חוץ גופית, שיש בזה גם מעשה וגם כוונה שמוציאים הזרע במעשה ובכוונה תחילה כדי להביא ילדים לעולם פשוט שלכל הדיעות בנו הוא לכל דבר ומקיימים בזה מצות פו"ר ואין שום מחלוקת בזה, ואין שום פקפוק, עכת"ד השבט הלוי.

והנה בתשובת ציץ אליעזר יצא לחלק בין הטיפולים והתיר לעשות הטיפול הזרעה מלאכותית ואסר הטיפול הפרייה חוץ גופית, וכתב שם כמה טעמים לחלק, וביניהם חשש של חוסר השגחה, ואין נאמנות לרופאים בענין הזה, (כי

לא היה השגחה בזמנו) וכן האריך בדין של היחוס של הילדים, וסבר הציץ אליעזר שבהזרעה מלאכותית שעצם ההפרייה היה בתוך האשה כדרך כל האדם בזה מתייחס אחריו ובנו הוא לכל דבר, אבל בהפרייה חוץ גופית IVF שההפרייה הוא חוץ מגוף האשה, בזה כיון שאינו כדרך הטבע אין בזה הדין של מתייחס אחריו, עכת"ד הציץ אליעזר, וכן כתב הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד עדה החרדית בספרו ובתשובות לחלק בין הטיפולים, והזכיר גם כן הטעמים הנ"ל, ובעיקר חשש על הרופאים.

ובחודש כסלו יצא מכתב מהגאון ר' משה שטרנבוך שכתב בזה"ל "בענין הפריה חוץ לרחם שנתפשט בזמן האחרון, ורבים נושעו בבנים ב"ה בדרך זה וכו', אין בזה שום חשש, וכבר פורסם כן בשם גדולי הוראה שבנו הוא לכל דבר, והיינו גם מפני דכיון דהדרך הראוי ומצוי אצלם כן, זהו מצוותו" ע"כ.

וידוע שבעל הקהילת יעקב זצ"ל יצא נגד כל הטיפולים הללו, וראה בספר ברכת בנים שהביא בשם הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א שעיקר טעמו היה גם כן מפני חששות על הרופאים שיערבבו זרע של איש אחר, ועיי"ש.

ומעתה נעיין בכל התשובות של הפוסקים שיצאו לאחרונה בחדשים האחרונים ונבין היטב את כל הנושאים שהם דנים בו והם בעיקר ארבע א' הדין של הוצאת זרע לצורך הטיפולי פוריות, ב' הכשרות של הילדים בלי שום חשש ג' הדין של מתייחס אחריו ובנו הוא לכל דבר ומקיים בזה מצות פו"ד ה' הצורך לעשות הטיפולים הללו אך ורק בהשגחה מעולה ועל פי היתר של רב ופוסק מומחה, שיתן השגחה צמודה והכוונה לאורך כל הטיפולים.

ולסיום נציין כמה הערות חשובות הערה אחת שנזכר בכמה מכתבים של הגדולים, שיש כמה וכמה רופאים שמציעים להזוג שבמקום שהם יעשו בדיקות לברר מה הבעיה ולתקן אותה, שזה יכול לקחת שנה שנתיים, הוא מציע לעשות מיד הטיפולי פוריות, וזה אסור על פי הלכה, כי הרי לא ניתן היתר להוצאת זרע אלא כאשר נתברר בכל דרך שאין אפשרות אחרת, וכמו שכתב המהרש"ם בזמנו שצריך עשר שנים, וכיום פסק פוסק הדור הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי שהיום אפשר לברר בבירור גמור גם הרבה לפני זה, אבל בלעדי תנאי זה שנתברר היטב שאין שום דרך אחרת אין היתר לעשות כן.

ויש נושא של בעיית הביוץ, והיינו שהביוץ הוא לא חזק או שהוא לא בזמנו, וצריך לדעת שבדברים הללו אפשר לטפל היום די בקלות, ולכן אחרי שיש בירור שיש ביוץ, צריך לדעת להיות ביחד ביום יומיים לפני הביוץ כי הזרע בממוצע

מחזיק זמן של ג' ימים, וזמן הביוץ בממוצע הוא י"ד יום לפני המחזור הבא ולכן לפני שעושים טיפולים כדאי שהזוג יודא שהם ביחד בימים של לפני הביוץ, ויש היום מקלות ביוץ שהוא בודק על ידי בדיקת שתן מתי הזמן של הביוץ, ובדרך זה אפשר לדעת יום לפני הביוץ, וזהו הדרך הכי קלה לעשות הבדיקות הללו, וכן יש מכשיר מיוחד שהוא גם כן זול שבודקים הרוק, וגם זה אמין וטוב.

וכן צריך לדעת שהטיפולי פוריות היום כוללים עוד שאלות בהלכה, שלא נתבארו כאן, כי הם סוגיא לפני עצמו, כי בטיפולים שעושים אצל הבעל, כמו הטיפול שנקרא ICSI שעושים לאנשים שיש להם מעט מאוד זרע, ולפעמים הדרך להגיע להזרעונים הבודדים הוא על ידי ניתוח באשכים של הבעל ויש בזה היום כמה וכמה סוגי ניתוחים, והם שאלות חמורות מאוד, וכמובן שאין שום היתר לעשות ניתוח כזה בלא היתר של רב מומחה, ובהשגחה ופיקוח של משגיח בשעת הניתוח, וכן הכוונה צמודה של הרב בכל שלבים של הטיפולים. וזה יתבאר במאמר מיוחד בגליון הבא בעזרת השם.

בירורים וביאורים
בהלכות הוצאת זרע
לצורך בדיקת רופא

בירורים וביאורים בהלכות הוצאת זרע לצורך בדיקת רופא

הקדמה

במאמר הבא יבואר דיני הוצאת זרע לצורך בדיקת רופא, והיינו כאשר הזוג בדרך כלל מתחיל לחפש את הגורם המעכב את הכניסה להריון, הרי הם הולכים לרופא, והרופא רוצה לדעת אצל מי נמצא הגורם, אם הוא אצל הבעל או אצל האשה, ואחרי שהוא יבדוק את האשה שאין לה בעיה בביוץ, על ידי מעקב זקיקים ובדיקת דם, ובדיקת פרופיל הרומנלי, הוא יצטרך לבדוק אצל הבעל ולעשות בדיקת זרע כדי לדעת אם יש לו זרע ראוי בכלל, ואם יש בעיה בזרע, ולצורך זה הוא יצטרך להוציא זרע מהבעל,

יש כמה אפשרויות של הוצאת זרע לצורך בדיקת זרע, הראשון הוא על ידי הוצאה מגוף של האשה, וזה עושים בדרך כלל ג' פעמים, אבל אחרי שעושים את הבדיקה הזו, ובדרך כלל אין רואים מזה תוצאות ברורות, כי הרי הזרע כבר היה בתוך הגוף של האשה ולא יודעים אם זה לא טוב בגלל שהזיהום של גוף האשה קלקל את הזרע, או שהוא מתחילה לא היה טוב כי הוא לא מיוצר טוב וכדומה, ולכן הבעל יתבקש לעשות בדיקת זרע על ידי לבישת קונדום בשעת תשמיש, וזהו שאלה גדולה שרק רב מובהק יפסוק בענין מתי ובאיזה אופן יעשו את הבדיקות האלו,

הנושא הזה יבואר כאן במאמר שלפנינו, ויודגש בזה שמאמר זה הוא בצורה של שיעור, מהמקורות בש"ס ושו"ע עד הראשונים והפוסקים הגדולים, כולל תשובות של גדולי הדור בזמנינו.

מפתח הנושאים

- מקור הדין של איסור הוצאת זרע לבטלה בש"ס
- מקור הדין ברמב"ם ובשולחן ערוך
- מקור הדין של הוצאת זרע לצורך בדיקה רפואית בתלמוד
- יסוד של הפוסקים מהגמרא שמוותר לעשות בדיקת זרע לצורך פו"ר
- שאילת יעב"ץ בהיתר הוצאת זרע לצורך
- חילוק בין הוצאת זרע בידים להוצאת זרע בגרמא
- היתר של תוס' יבמות כשהוא רק באקראי והיתר של הערוך לנר משום מצות פו"ר
- דעת הבית שמואל להתיר הוצאת זרע לצורך בדיקה
- דעת האחיעזר בדין הוצאת זרע לצורך בדיקה
- עוד פוסקים שמתירים הוצאת זרע לצורך בדיקה
- דעת המחמירים בדין הוצאת זרע לצורך בדיקה
- אופן המותר גם לדעת המחמירים
- היתר נוסף לדעת המחמירים
- דעת החזון איש להלכה למעשה
- פסקי הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בדיני הוצאת זרע לצורך בדיקה
- תשובה ארוכה וערוכה משו"ת מנחת יצחק להתיר.
- דעת המהרש"ם שהוצאת זרע לצורך הזרעה אינו השחתה.
- דעת המנחת יצחק להתיר הוצאת זרע לצורך הזרעה מלאכותית
- דעת הדברי מלכאל לאסור להוציא זרע כדי לעשות הזרעה מלאכותית.

מקור הדין של איסור הוצאת זרע לבטלה בתלמוד

במס' נדה ד' י"ג ע"א: אמר ר' יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו. רבי יצחק ורבי אמי אמרי כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים, אל תקרי שוחטי אלא סוחטי, רב אסי אמר כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתוב התם על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן.

ושם בעמוד ב': אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי, ולימא אסור, דקמגרי יצה"ר אנפשיה וכו', אמר ר' אלעזר מאי דכתיב ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד, תנא דבי רבי ישמעאל לא תנאף, לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל.

מקור הדין ברמב"ם ובשולחן ערוך

הרמב"ם בפכ"א מה' איסורי ביאה הלכה י"ח פוסק בזה בלשון זה: אסור להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד, אבל אלו שמנאפין ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרג הנפש עכ"ל. וכלשון הזה כתוב גם בטור בא"ע ריש סי' כ"ג.

ובשו"ע באה"ע שם בסעיף א כתוב כלשון הזה: אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה לפיכך לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ וכו'.

מקור הדין של הוצאת זרע לצורך בדיקה רפואית בתלמוד

גמרא יבמות ד' ע"ו ע"א: אמר רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל ניקב בעטרה עצמה ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר. שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבנו היכי עבדינן, א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן לי אבי פוקרי ומקרי (אבי פוקרי. נקב בית הרעי ומחמת חמימותו הוא נקרי. רש"י) וחזינן ליה. אמר אביי אטו כו"ע יעקב אבינו הואי דכתיב ביה כחי וראשית אוני שלא ראה קרי מימיו (כלומר דמצרכת ליה כולי האי. רש"י) אלא אמר אביי מעברין קמיה בגדי צבעונין. אמר רבא אטו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, (שטוף בזימה היה. רש"י) אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא.

יסוד של הפוסקים מהגמרא שמוותר לעשות בדיקת זרע לצורך פו"ד הפוסקים לומדים מכאן, שבדיקת זרע לצורך בדיקה יצאה מכלל האיסור, והותרה לצורך מצוה, ולפי"ז ה"ה לצורך בדיקת זרע כדי לדעת מה הגורם והבעיה שמונע מהם פרי בטן גם כן הותרה שהרי אין לך צורך מצוה גדול מזה שיוכל לקיים המצוה הראשונה מצוות פריה ורביה.

שאלת יעב"ץ בהיתר הוצאת זרע לצורך

וכן כתב בשאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג וז"ל ואיברא לצורך שעה אף להוציא ז"ל להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן לענין בדיקת הנקב בגובתא דשכי' דמתבינן לי' אבי פוקרא ביבמות ע"ו ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו לצורך שעה, ע"כ, מלשון הריעב"ץ משמע שלמד מהסוגיא היתר שמוותר לעשות גם מעשה ביד להוצאת זרע כיון שהוא לצורך בדיקה וכך דייק במנחת פתים אה"ע סי' כ"ה עיי"ש.

חילוק בין הוצאת זרע בידים להוצאת זרע בגרמא

אמנם אין זה דבר מוסכם ללמוד מהגמרא כאן היתר לעשות מעשה להוצאת זרע לצורך בדיקה, ואדרבה מכאן יש ללמוד שלא התירו בגמ' לעשות מעשה בידים להוציא זרע אלא חזרו אחר עצה של הנחת נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי, שיהיה רק גרמא, ואביי חזר אחר עצה עוד יותר קלה כהסתכלות בבגדי צבעונין שאין שם כל מעשה, ורק רבא דחי זה דלא יועיל משום דאטו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, נלמד מזה דצריכים מיהת לחזר בזה אחר הקל קל תחילה ואחרי אמצעי שיהא בו פחות מעשה בידים להוצאת הזרע מגופו. וכן הוא דעת הים של שלמה שכתב ביבמות שם סי' ט"ו דשאלת רבא בריה דרבה לרב יוסף ששאל ילמדנו רבנו היכי עבדינן היתה מפני דלמבדק' לכתחילה פשיטא שהוא אסור לו להוציא ש"ז ביד שחייב מיתה כדאי' בפ' כל היד ע"ש, ולפי"ז עשיית מעשה בידים להוציא ש"ז ביד לא הותר בכלל אפי' לצורך, ורק אם אפשר ע"י גרמא כהנחת לחם סמוך לביצים שממנו יתחמם ויראה קרי וכל הדומה לו, או בלי מעשה כהסתכלות בבגדי צבעונין של אשה, רק אז מותר לצורך.

ולמדנו מזה לכאורה מחלוקת בין היש"ש להיעב"ץ שמתיר לכאורה גם לעשות הוצאת זרע על ידי מעשה, כיון שהוא לצורך, ולא מחלק בין מעשה לגרמא, ודעת הים של שלמה שכל ההיתר בגמרא נאמרה אך ורק באופן של גרמא, אבל באופן של מעשה בידים בזה לא נאמרה היתר והאיסור במקומו עומד. (אמנם גם זה לא ברור, כי בספר ישרש יעקב יבמות שם כתב שביאור

דברי הים של שלמה הוא שכיון אופנים שיכול להוציא הזרע בגרמא לכן אסור לו להוציא בידים, אבל באופן שלא שייך להוציא בגרמא גם הים של שלמה מתיר (בידים)

היתר של תוס' יבמות כשהוא רק באקראי והיתר של הערוך לנר משום מצות פו"ר והנה יש עוד צד להקל והוא על פי התוס' יבמות ל"ד דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרעו ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שרי. והגם שלהלכה הב"י החמיר בזה בסי' כ"ה, מ"מ יתכן דלצורך שעה אפשר לסמוך על התוס', וכן יתכן שגם לפי הבית יוסף שמחמיר בזה אבל הרי כתב הערוך לנר ביבמות ע"ו דמשו"ה התירו לפמש"כ התוס' בסנהדרין נ"ט משום דזה תלוי במצות פריה ורביה, ולפי"ז למעשה כל היכא שעושים בדיקת זרע לצורך תקון מצות פו"ר אין חשש בדבר.

דעת הבית שמואל להתיר הוצאת זרע לצורך בדיקה

ושיטה זו שמותר לעשות בדיקת זרע לצורך ואינו נקרא הוצאת זרע לבטלה, משום שהוא לצורך כמבואר בגמרא וכן משום שהוא רק באקראי, מבואר בדברי הבית שמואל דהנה הרמ"א כתב באה"ע סימן כ"ה בסעי' ב' ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה או דרך אברים ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה ויש מקילין ואומרים שמותר שלא כדרכה אפילו אם מוציא זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך. וכותב ע"ז הבית שמואל בסק"ב וז"ל אפילו אם מוציא זרע. ואם נמצא דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנו נראה לכאורה דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם ממנו הוא דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע, גם יש להביא ראיה מש"ס פרק הערל דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקינן אם נתרפא ומניחים ביה פוקר' כדי שיוציא זרע ויש לדחות וצ"ע. והיינו שהבית שמואל מתיר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם הוא ממנו, בגלל ב' טעמים א' על סמך הדעת היש מקילין שברמ"א שמתיר להוציא זרע באקראי, וב' שגם לפי החולקים אבל הרי מבואר בגמרא יבמות שלצורך מותר. הרי דגם דעתו הגדול של הבית שמואל הוא ללמוד שמותר להוציא זרע בשעת הצורך, אלא שלא מחלק שצריך להיות דוקא באופן של גרמא, ומבואר שלמד שלא נאמרה הגבלה בדין זה, אלא כל שהוא לצורך מותר לעשות גם מעשה להוציא הזרע, עכ"פ היכא שלא שייך לעשות בגרמא.

(ועיי' בנושאי כלים שדנו בביאור דברי הבית שמואל שמסיים בלשון 'וצ"ע' וראה מחצית השקל שדוקא בזה שבלא הבדיקה יהיה אסור בקהל לעולם, אבל

עיין בשאר הפוסקים שכוונת הבית שמואל משום דכאן שאני כיון דיש תקנה לבדוק אותה כדאיתא ביו"ד סימן קפ"ז ע"ש)

דעת האחיעזר בדין הוצאת זרע לצורך בדיקה

בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' כ"ד אות ד' כתב על אודות אברך אחד ששהה יותר מעשר שנים ולא זכה להבנות, ועל פי דברי הרפאים נראה שהמניעה מאתו, ואומרים שההכרח לבדוק את זרע מקודם. אם רשאי להוציא זרע לבטלה לצורך בדיקת הרופאים, והשיב שכבר נשאל על כך כמה פעמים והורה להתיר. וממשיך האחיעזר כללו של דבר שיש לסמוך על ד' שו"ת יעב"ץ שכ' דהיכא דאי אפשר בגרמא לעשות גם בידים, ודרך תשמיש ע"י נרתיק בודאי מותר לכו"ע עיין שם.

עוד פוסקים שמתירים הוצאת זרע לצורך בדיקה

ובשו"ת שבט סופר חאה"ע סי' א' נשאל ג"כ על כך שהרופאים בקשו מהאיש שיביא להם שכבת זרעו לבדוק אם ראוי להזריע ולהוליד ואחר הבחנות יעשו לו רפואה. ואחרי הבירור העלה להתיר הדבר. וסיים אבל אם אי אפשר ע"י מוך כאשר כתבת שהרופאים אומרים שצריכים לראות הזרע נקי לפי דעתי יש להקל לקיים מצוה רבה דפ"ו עיין שם.

דעת המחמירים בדין הוצאת זרע לצורך בדיקה

והנה יש פוסקים שהחמירו להוציא זרע בידים וכמו שנתבאר שזהו דעת של הים של שלמה ועוד שהחמירו וסוברים שאין לדייק מהגמרא אלא באופן של גרמא, וכן כתבו הדברי מלכיאל בשו"ת ח"א סי' ע"ח, ועי' מה שכתב הדברי מלכיאל בח"ג סי' צ"א שמותר עכ"פ לעשות בדיקת זרע כשהרופא מוציא הזרע מגוף האשה, וזה נקרא היום PCT, וכן כתב בחלק ה' סימן קנ"ז שהוצאת זרע מהאיש לבדיקה אסור אבל מגוף האשה יש מקום להקל בעת הצורך. וכן הוא דעת המהרש"ם בשו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן רסח שהוצאת זרע לצורך בדיקה אסור (ורק הוצאה לצורך טיפולי פוריות התיר שם בתשובה כידוע) וכתב כמה טעמים וזה לשונו והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר יצוו ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד. ולא דמי להא דיבמות גבי כרות שפכה ובב"ש א"ע סי' כ"ג דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים. ועוד דשא"ה דבל"ז אינו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה. והארכת בזה וחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערותם על צד ספק.

אופן המותר גם לדעת המחמירים

ולכן לצאת ידי המחמירים כתב האחיעזר שם דאפילו מי שרוצה לצאת ידי המחמירים בזה, יכול לעשות הדבר בדרך תשמיש היינו ע"י נרתיק דק שמלבישים על האבר דבכה"ג בודאי מותר לכו"ע.

היתר נוסף לדעת המחמירים

ואחרי העיון בדברי האוסרים רואים שחלק גדול של הפוסקים המחמירים היה בגלל הטעם כי הבדיקת זרע אינו ברור שהוא לצורך רפואה, כי זה רק ספק ספיקא שיהיה מזה תועלת, וראה מה שכתב בזה הציץ אליעזר חלק ט סימן נא בקונטרס רפואה במשפחה פרק א אחרי שהביא השדה חמד במערכת אישות בפאת השדה סימן י"ג כתב דגם מה שהשדי חמד שם מפקפק שלא להתיר זה למעשה כי כל הענין הוא בספק גדול אם הרופאים יוכלו לרפאות, דכהיום הזה שהרפואה התפתחה לאין ערוך מאז ועד עתה, ורואים בעליל שעומדים ע"י הבחינה על המבחן ונותנים הריפוי ההולם וזה מועיל בהרבה פעמים והאיש שב ומוליד א"כ גם החשש הזה יורד, וזהו מלבד מה שגם במצב של אז ג"כ הרבה מהפוסקים התירו הדבר. באופן שי"ל דלפי מצב של היום גם המחמירים דאז, יודו שכהיום לפי ההתפתחות הרפואיות ביעילות הריפוי ששפיר יש להתיר הדבר ועיי"ש. וכן כתב שם בדעת המהרש"ם דבכה"ג שכבר עמדו על המבחן שהמניעה הוא לא מצד האשה, נראה שגם הגאון המהרש"ם ז"ל יורה להתיר, כי טענתו של המהרש"ם הוא שהרי לא ידוע אם המניעה הוא אצל הבעל או אצל האשה ולכן היום שאפשר לברר לפני זה פשוט שגם המהרש"ם מתיר בזה ועיי"ש.

דעת החזון איש להלכה למעשה

גם דעת החזון איש היתה להתיר לעשות בדיקת זרע לצורך רפואה כמו שכתב בספר חיי נפש ח"א ד' פ"ד שכותב ששאל להחזו"א על אברך שעברו כשנתיים אחר חתונתו שהרופאים ציוו על כזה, והשיב שאם הבדיקה נחוצה מותר. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח

פסקי הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בדיני הוצאת זרע לצורך בדיקה

ובספר שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן טז כתב בזה"ל, בדבר טעסט שהרופא צריך לעשות בזרע הבעל כדי לידע איך לרפאותו שיוליד כ"ב תמוז תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד בר אוריין ויר"ש מר יצחק אייזק ראזין שליט"א.

הנה בדבר הטעסט שהרופא רוצה לעשות בזרע הבעל באשר שאין רואין שום חסרון בהאשה וכשידעו מהטעסט איך הוא זרע האיש ידעו איך לרפאותו שיוכל להוליד ובאשר שליקח הזרע מרחם האשה אחר תשמיש כבר עשו מזה טעסט וא"א לידע מזה ורוצים לעשות טעסט דוקא מזרע שלא נכנס לרחם האשה, הנה כבר השבתי בנידון זה ונדפס בספרי אגרות משה על אה"ע סימן ע' שמצד איסור זרע לבטלה ליכא כיון שהוא לצורך לרפאותו שיוליד כמפורש כה"ג ביבמות דף ע"ו, ורק שיש עוד איסור לא תנאף ביד שלכן אסור להוציא דרך משמוש ידים וכלים, ולכן מותר לו לעשות דרך תשמיש ולהוציא האבר כשירגיש שהזרע יצא ולזרות מבחוץ לתוך צלוחית של זכוכית, משום שבדש מבפנים וזורה מבחוץ הוא רק באיסור דהוצאת זרע לבטלה ובכאן הא אינו לבטלה. אבל מש"כ מע"כ שיש מין צלוחית של זכוכית שמשימין ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו שם, נראה שאסור משום שהוא בלא חשיבות תשמיש כלל והוי כמוציא במשמוש היד וכלים שלא ברחם האשה שיש לאסור מצד איסור לא תנאף ביד, ואף שכתבתי שם שלשמש בהלבשת כיס על אברו יש להתיר לצורך בדיקה זו, הוא משום דשם תשמיש על זה דהרי האשה נהנית מזה כתשמיש ממש כיון שהכיס הוא דבר רך והאשה מרגשת בהכנסתו האבר,

והגרח"ע בספר אחיעזר סובר שהוא דרך תשמיש גם להתיר לאשה שסכנה לה להתעבר, ואף שלדעתי לא מסתבר זה מ"מ שם תשמיש יש ע"ז שאף שאין להתיר כשאינה רוצה להתעבר אף משום סכנה לדעתי, עכ"פ ניאוף ביד ליכא ע"ז כיון שהוא באופן תשמיש ששם ביאה באשה יש על זה, ונשאר רק האיסור דזרע לבטלה שלצורך בדיקה לרפאותו אינו לבטלה, אבל בזכוכית שהוא קשה ואין שום הנאה להאשה במה שמכניס אברו לשם הוא ניאוף ביד ובכלי שאסור אף לבדיקה זו. ולכן יש לעשות כדלעיל ויעיין מע"כ בתשובתי ויראה ברור הדברים. ומ"מ הייתי אומר שיחכה מלעשות בדיקה זו עד שימלאו חמש שנים מיום הנישואין כי מצוי טובא שאין נשים צעירות מתעברות עד איזה שנים ולכן אולי אין הצורך גדול עדיין כי יש לקוות להשי"ת שתתעבר אשתו בקרוב ולא יצטרך לקולא זו. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

מנחת יצחק בהיתר הוצאת זרע לצורך בדיקה

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן קח

בנסיון במקור הזרע של האיש משום פו"ר, ובאיסור פצ"ד

אור ליום עש"ק חיי שרה תשכ"ו, לפ"ק מנשסתר יצ"ו. שוכט"ס לכבוד ידי"נ

הרב הגאון החסיד צמ"ס וכו' מזה"ר שמואל זאב הלוי ראטה שליט"א, מו"צ בבית המדרש דחסידי בעלזא אנטווערפן יצ"ו. אחדשת"ה בידידות נאמנה.

את יקרת מכתביו הגיעני, בדבר השאלה, על א' חרד על דבר ד' ויר"ש, שזמן רב שנשא, ועדיין לא זכה להבנות, ועסק ברפואות ורופאים, ועדיין לא הועילו, וכעת יש רופא מומחה, שכבר הצליח באלו הענינים, והוא מבקש לנסות הזרע שלו דייקא, כי על הנסיון מהאשה, אומר שלא מספיק, שכבר מעורב במיני לחות אחרות, וע"כ צריך ליקח דייקא ממנו.

(א) הנה יש עוד שני ענינים בשאלה זו, שלא נתבררו בדברי כהד"ג, א' אם כבר עברו עשר שנים שלא ילדה, ב' אם כבר בדקו להאשה, ולא מצאו בה שום חסרון, כי כ"ז נפ"מ לדינא, כי אם לא שהתה עוד עשר שנים, י"ל דעדיין לא יצאה מחזקת רוב נשים מתעברות ויולדות, עי' תוס' (יבמות ל"ז ע"א ד"ה וזו), ומש"כ הנוב"י קמא (א"ע סי' ס"ט), וגם אם לא נתוודע עוד בודאי שאין החסרון ממנה, אז יש לדון אף בנוגע להשאלה הא', דאף המקילין בזה, לא יקילו בכה"ג, דהרי שיטת הפוסקים המקילין לעשות בחינה הנ"ל, בנוי על דברי הב"ש (א"ע סי' כ"ה סק"ב), באם נמצא דם בעד של אשה, ויש הספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר להאישה להוציא הזרע, כדי לברר אם הדם ממנו, דהא אין איסור לשמש ולהוציא הזרע, גם יש להביא רא' מש"ס פ' הערל (ע"ו ע"א), דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקין אם נתרפא, ומניחים ב' פוקרא כדי שיוציא זרע, ויש לדחות וצ"ע עכ"ל, ונתקשו המפורשים בכוונת הב"ש, במש"כ דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע, עי' בספר שו"ת אמרי אש (חיו"ד סי' ס"ט), ובתשו' שבט סופר (א"ע ח"א סי' א') מגיה בדברי הב"ש, דצ"ל, דהא אין איסור לשמש שלא כדרכה ולהוציא זרע, ורצ"ל, דסובר הב"ש לדמות נדון זה, לפלוגתת הפוסקים שהובא בש"ע שם /א"ע סי' כ"ה/, אם מותר לשמש באקראי שלא כדרכה ולהוציא זרע לבטלה, ויש לספק אם יש לדמות נדון הנ"ל ג"כ לזה, וכן נראה מדברי העזר מקודש שם, שזהו כוונת הב"ש, והשבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/ כתב דיש לצדד להקל ולהחמיר, לכל השיטות שפליגו בשלא כדרכה עיי"ש.

(ב) ואגב הנני להעיר בדברי הגאון הר"מ אריק ז"ל, מש"כ בספרו מנחת פתים (א"ע שם) /סי' כ"ה/, שכתב בנדון לברר את הדם ממנו, דאפשר לברר ע"י תשמיש שלא כדרכה, דבשלא כדרכה ליכא למיחש שמא תראה מחמת תשמיש עיי"ש, ולפי דבריו צ"ע טובא על הב"ש הנ"ל, שהעיר לרא' דמותר לברר ע"י בדיקה המבואר בש"ס, מהדין שימוש שלא כדרכה באקראי, ולא נתן עצה לברר

ע"י שלא כדרכה ממש, אכן באמת נפלא ממני דברי הגאון הנ"ל, ולא ידעתי מענה, דהאיך יעלה על הדעת, לנסות ע"י שימוש שלא כדרכה, נגד ההלכה הפסוקה (י"ד סי' קפ"ז סי"ב), דהרואה מחמת תשמיש ג' פעמים, אסור להשהותה, אף אם אינו רוצה לבוא עליה (מחמת שמא יבוא עלי'), אא"כ רוצה להשהותה ע"י שלישי, ולא ילך אצלה אלא בעדים עיי"ש, ומכ"ש דאין לבוא עלי' שלא כדרכה באקראי, בדודאי יש לחוש שמא יבוא עלי' כדרכה, ואף אם כל זמן שעוסקת ברפואות, י"ל דשרי להשהותה, כמ"ש בחו"ד ולחם ושמלה שם, מ"מ בודאי אין היתר, גם אז לבוא עליה שלא כדרכה באקראי משום חשש הנ"ל דשמא יבוא עלי' כדרכה, והנה הבדיקה הנ"ל יתכן, רק אחרי שראתה ג"פ מחמת תשמיש, דאל"כ בודאי אין שום הו"א, דבעת שעדיין לא נתברר איסורה, ומותרת לבעלה, יבדוק אותה בהוצאת ז"ל, אז שוב א"א לומר דיבוא עלי' שלא כדרכה, ופשוט, וצ"ע דברי הגאון הנ"ל.

(ג) אמנם במה דהניח הב"ש הדבר בצ"ע, אף דמדברי הש"ס (ביבמות ל"ז ע"א) מוכיח לכאורה דשרי, י"ל בתרי אנפי, א' כדברי הכרם שלמה שם, דשאני נדון הב"ש שאפשר לבדוק אותה בבדיקה המבואר (ביו"ד שם), ולפי"ז בנד"ד דאין תקנה אחרת שרי, אבל י"ל עוד כוונה אחרת בדברי הב"ש, כמ"ש בתשו' שבט סופר שם, דשאני (ביבמות) כיון דאסור לבוא בקהל, אם הוא כרות שפכה, ולא יכול לישא אשה כלל, אבל לא לבדוק אם הדם ממנו, דמ"מ יכול לישא אחרת, ובנד"ד ג"כ הרי יכול לשמש עם אשתו עיי"ש, והנה הגם שראיתי בעזר מקודש שם שכתב דגם ביבמות הרי מותר ליקח גיורת, עיי"ש, מ"מ י"ל דהבדיקה שבש"ס מיירי בכהן דאסור ליקח גיורת, ואף למ"ד דפצ"ד כהן מותר בגיורת, וכ"פ הרמב"ם, מ"מ בספק פצ"ד בודאי אסור בגיורת, מחשש שמא נסתם, והרי הוא בקדושתו, וכמ"ש בספ' אור תורה מהגה"צ מאסטרואווצא ז"ל (בתשוב' שנדפס בפרשת נח אות כ"א), ועוד פלפל הרבה בחכמה לומר, דספק פצ"ד גם בישראל חמיר מוודאי פצ"ד, דאסור אף בגיורת, מטעם איסור הבחנה המבואר בש"ס (דיבמות ל"ה), וא"כ כיון דבניקב הגיד אינו מוליד והבנים ממזרים כדאיתא (ביבמות ע"ה), ממילא בספק נסתם, הוו הבנים ספק ממזרים, וליכא הבחנה עיש"ה.

(ד) והנה בהגיע לתור דבר הלכה בזה, גם בעזר מקודש שם לא העלה הלכה ברורה, שמתחילה צדד לומר, גם המתירים שלא כדרכה פ"א, מ"מ מודים בזה שגם בפ"א אסור, ושוב כתב דנראה להכריע להיתר במדינות אלו, שיש חרם

דר"ג, שלא לישא אשה אחרת, ויש בזה מצות שלו' בית ופו"ר עיי"ש, אולם אף לפי"ז, י"ל דוקא ברואה מחמת תשמיש, דיש גם משום שלו' בית, דאסורה לו, משא"כ בנד"ד, דמותר לשמש עמה, אולי משום פו"ר לבד, אין היתר, אמנם בתשו' שבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/, צידד משום דלא אסרו להוציא ז"ל, אלא בש"ז הראוי להוליד, אבל היכא דאינו ראוי להוליד ליכא איסור עיי"ש, וכן העיר כה"ג, בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, אבל ראיתי בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח), שאף שהעיר בסברא הנ"ל, דאם אינו ראוי להוליד ליכא משום הוצא"ל, מ"מ החמיר בנד"ד, שכתב לדחות הראי' מדברי הש"ס (ביבמות הנ"ל), דהתם בל"ז בודאי אינו ראוי להוליד, משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א, דשמא המניעה מצד האשה, עיי"ש, וע"כ אמרתי בתחילת דברי, דאף המקילים לא יקילו, אלא אם הרופאים יבררו בודאי, דליכא מניעה מצד האשה, שאז יש לדמות לדברי הש"ס הנ"ל.

(ה) אבל כאמור, שזה רק שיטת המקילים בזה, אבל יש הרבה מחמירים וגם הגאון המהרש"ם ז"ל, שנודע כחו גדול בכחא דהתירא, מהמחמירים בזה, והוא וגם הגאון בהמנחת פתים שם /א"ע סי' כ"ה/, ז"ל, כווננו לדעת אחת, בפקוק על הראי' (מיבמות) הנ"ל, עוד מטעם אחר, דשם התירו דוקא ע"י גרמא, כמבואר ביש"ש עיי"ש, ובנד"ד לא ידעתי אם אפשר ע"י גרמא, ועיי"ש בעזר מקודש, במה שפלפל אם יש לחלק, בין אם נעשה ע"י אחר, או ע"י עצמו עיי"ש, ועי' בשד"ח (אסיפת דינים מע' אישות סי' א' אות ל"ג בסופו) שהביא להחמיר בזה, ולעומת זה יש פוסקים המתירים כנ"ל, ה"ה בתשו' שבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/, היכא דא"א ע"י שימוש במוך, משום שאומרים הרופאים, שצריכים לראות הזרע נקי, ורק התנה תנאי קודם למעשה, שיסכים עוד גאון מפורסם לזה עיי"ש, וכן צדד להקל בזה בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' נ"ג), משום דלא הוי כ"כ בגדר השחתת זרע, כיון שהיו ע"מ לתקן עיי"ש, (הובא בס' ע"נ ה' מניעת הריון).

(ו) ולעשות מעשה, נראה להקל דוקא בדרך תשמיש, ע"י שימת כיס על האבר כנודע, שבכה"ג בודאי ל"ש חששת הרופאים, של תערובת מיני ליחות אחרות, ובאופן כזה י"ל דלכ"ע שרי באקראי משום בדיקת הרופאים, וכמ"ש בתשו' אחיעזר (ח"ג סי' כ"ד אות ד'), וגם י"ל דלא גרע משלא כדרכה באקראי, אשר כנראה מהגאון במנחת פתים הנ"ל, דבכה"ג גם הוא הי' מסכים להקל בענין בדיקה, אם אין הדם ממנו כנ"ל, (ומה שהערוטי על זה כנ"ל, ל"ש בנד"ד דמותר בתשמיש עמה).

ובזה הנני ידידושה"ט כל הימים וחותרם בכל חותמי ברכות, יצחק יעקב ווייס
 בירור דעת הפוסקים בדין הוצאת זרע לצורך טיפולי פוריות הזרעה מלאכותית
 IUI והפרייה חוץ גופית IUI ומענתה נמשיך בבירור דעת גדולי הפוסקים בענין הוצאת זרע לצורך טיפול
 פוריות הזרעה מלאכותית IUI ולצורך טיפול פוריות הפרייה חוץ גופית IVF
 ושאר טיפולי פוריות למיניהם, שהם למעשה החלק המרכזי בטיפול פוריות
 היום, ויתבאר כאן שגם המהרש"ם שהוא מהאוסרים לעשות הוצאת זרע לצורך
 בדיקה אבל הוצאת זרע לצורך הזרעה מלאכותית מותר, ונמצא שגם אם לא
 נתיר לעשות הוצאת זרע לצורך בדיקה הרי יש אפשרות לעשות מיד טיפול
 פוריות, או לעומת זאת יש אפשרות היום שבעת שמוציאים הזרע לצורך בדיקה
 יקחו רק חלק קטן לצורך בדיקה ורוב הזרע יניחו במקפא להקפאה ולשמירה,
 ואחר כך בעת הטיפול עצמה לא יעשו עוד פעם הוצאת זרע אלא יקחו מזה
 (כמובן שזה לא הסטנדרטי, אלא בדרך כלל עושים כל פעם הוצאת זרע על ידי
 קונדום, והיום בשנים אחרונות יש עוד אפשרות של הקפאת עוברים, והיינו
 אחרי טיפול הפרייה חוץ גופית אז לוקחים הביצית המופרית שנמצאת מחוץ
 לגוף ומניחים אותו במקפא, ובזה מרויחים שלא צריך להוציא זרע בפעמים
 הבאים, וכן מרויחים טכנית שלא צריך לעשות ניתוח נוסף על האשה כדי לבצע
 את השאיבות הביציות מהשחלה של האשה, אלא שלא כל פעם זה מצליח
 במקפא)

דעת המהרש"ם שהוצאת זרע לצורך הזרעה אינו השחתה.
 שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח

נשאלתי בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים. ואמר רופא
 א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האישה
 ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד. (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש
 הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן.

והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר יצוו
 ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד. ולא דמי להא דיבמות גבי כרות שפכה
 ובב"ש א"ע סי' כ"ג דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים. ועוד
 דשא"ה דבל"ז אינו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן יימר שאינו
 ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה. והארכתי בזה וחלילה להקל בעון

חמור כזה לסמוך על השערותם על צד ספק.

אבל בנ"ד לכאורה י"ל שאין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה ואף שהוא רק ספק תיקון. כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות יו"ד דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון. ועי' שו"ת ב"א יו"ד סי' ס"ב באורך בזה.

ויש לדון בזה מדברי הרא"ש פ"ב דביצה י"ז שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק. יעו"ש בק"נ סקנ"ה מ"ש ע"ד הט"ז וע' מג"א סי' תק"ז סק"ט ובסי' תקי"א סק"ו במ"ש דסופו מבעיר. ובא"ר סק"ו תמה על' בזה ורק לשיטת הרי"ף כמ"ש הר"ן ולא קי"ל כן וע' תשו' מהרי"א א"ח סי' צ"ד מ"ש בזה. אבל י"ל דדוקא התם דמלאכת כיבוי לא הותר ביום טוב אבל הכא דדוקא דרך השחתה אסור ובנ"ד שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו. דבכה"ג במוחק השם ע"מ לתקן במקומו שרי וכן בנותץ אבן בביהכ"נ דשרי ע"מ לתקן במקומו א"כ ה"נ בזה.

דעת הגרשז"א אוירבך זצ"ל שהוצאת זרע לצורך הזרעה אינו השחתה

שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן קכד

כמו כן מסתבר שאין לחוש כלל בזה לאיסור הוצאת זרע לבטלה, כיון שלפי דברי הרופאים ההזרעה היא ממש במקום ביאה, וצריכים גם בהזרעה מלאכותית לאותה כמות הזרע שרגיל לצאת מהאדם ע"י ביאה. ואף להמחמירים להוציא זרע לצורך בדיקה, היינו משום דאותו הזרע מעיקרא הוא עומד רק להשחתה משא"כ הכא ההוצאה היא לצורך ההזרעה ולא להשחתה.

(נלענ"ד שאף אם נאמר דבהזרעה מלאכותית אין הבן מתיחס אחר בעל הזרע אפי"ה אין דברי בעל דברי מלכאל מובנים במ"ש בח"ד סי' ק"ז "דכיון שלא יהא נחשב כבנו א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה" ואחריו נמשכו עוד כמה ממחברי זמננו, והוא תמוה דמ"מ הרי מקיים בכך מצות שבת, וכמו שמותר לעבד עברי לישא שפחה כנענית אף על פי שהולד כמותה).

רק צריכים להקפיד לעשותו דוקא ע"י רופא נאמן ובנוכחותו של עוד רופא כדי שידעו ברור שהזרע הוא מהבעל ולא מאיש אחר, ואף שאם יתפשט ההיתר יש לחשוש טובא שקלי הדעת יעשוהו בלי השגחה מעולה על הרופא, ולפי דברינו הרי יש לחוש שהבנים יהיו אח"כ ממזרים, אך בלא"ה אין בכוחנו להעמיד

הדת על תילה ולחסום דרך מפני עושי עולה, ולכן אין טעם להחמיר ולאסור את המותר על כשרים וטובים בגלל פוחזים וקלי דעת.

דעת המנחת יצחק להתיר הוצאת זרע לצורך הזרעה מלאכותית
שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן נ בענין הזרעה מלאכותית.

ב"ה עש"ק שובה תשי"ג לפ"ק מנשטער יצ"ו גמח"ט לידידי הרה"ג המפורסם וכו' מוהר"א הלפרן שליט"א, לונדון.

הנני בזה על דבר שאלתו וז"ל איש חרדי, וביתו ובונה בטהרה, אבל כבר עברו ארבעה שנים אחר הנשואין, ולא זכה לבנים, ונבדקו שניהם בבדיקת הרופאים ובאו לידי החלטה מוסכמת, שאם הי' משמשה לא יאוחר מיום י"ב - י"ג לתחלת ווסתה האחרון, יש תקוה שתתעבר, כי אחרי כן כבר אינה ראויה לקבל הריון וכו' אבל אשה זו אינה יכולה לעשות הפסק טהרה כ"א ביום ו - ז מראייתה, באופן שליל טבילתה מאוחר מזמן הנ"ל, על כן נפשו בשאלתו עפ"י עצת הרופא המומחה שלו, אם מותר לקבל הזרע ממנו, ולשפכו לרחמה ביום הי"ב, טרם יכולה לטבול לבעלה כדת וכדין, וכבר ניסו לתת לה רפואות שתוכל להטהר מקודם אבל לא הועילו, גם יראים לתת לה רפואות חזקות מחמת קלקול מעיה. והשאלה נחלקת לג' נדונים, א' הוצאת זרע שלו שלא לתוך רחמה, שנית לשפוך לתוכה טרם טהרתה לבעלה, ג' אם הבן או הבת מתייחס אחרי האב לקיום / לקיים/ פו"ר ולכל דבר, עכת"ד השאלה.

(א) והנה במה שנוגע לנדון הא', שפיר הביא כת"ה את שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח) שנשאל על כזה, וצדד לומר שאין זה השחתה, כיון שאותו זרע לא ילך לאיבוד ולבטלה, (ובנדונינו עוד אומר הרופא שהבעל יכול לשמור בעצמו על כל המעשה, באופן שלבו יהי' בטוח שלא יערבו ח"ו זרע אחר), דדוקא דרך השחתה אסור וכשעושה ע"מ לתקן באותה זרע בעצמו, דבכה"ג במוחק את השם ע"מ לתקן במקומו שרי, וכן בנותן אבן בביהכ"נ דשרי ע"מ לתקן במקומו, הכי נמי בזה, עכ"ד. ויש להביא רא' לדברי מהרש"ם, מדברי הת' בית יעקב (סי' קכ"ב) דכתב למיפשט ספיקת הח"מ (דהוא נדון הג' הנ"ל), באשה שנתעברה באמבטי, אי קיים פו"ר, ואי הוי כבנו לכל דבר, ממ"ש התוס' בסנהדרין (נ"ט ע"ב), אהא דאמר דכל מצוה שנאמרה לבן נוח ונשנית בסיני, לזה וזה נאמרה, ומקשינן והרי פו"ר שנאמרה לב"נ ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני, ולישראל נאמרה ולא לב"נ, וכתבו התוס', תימא מנ"ל דלא נאמרה לב"נ, ואי משום דלא חשוב לי' בהדי ז' מצות, האמר לעיל קום עשה לא חשוב, וי"ל דשב וא"ת נמי הוא, שמי

שמצווה על פו"ר מצווה שלא להשחית זרע עכ"ל, א"כ במצות פו"ר איכא נמי מצווה שלא להשחית זרע, והלכך כל היכא דליכא השחתת זרע, קיים פו"ר, כיון דהא בהא תלי', וע"כ אם נתעברה באמבטי, דאז ליכא השחתת זרע, הוא בכלל פו"ר, דמה"ט כללה התורה השחתת זרע במצות פו"ר להורות כנ"ל, עכ"ל, וש"מ מזה דמיפשט פשיטא לי' לת' בית יעקב דהיכא דנקלט הזרע אח"כ, ל"ה בכלל השחתה, וא"כ מכ"ש בכעין נד"ד, אך עדיין הי' אפ"ל מנ"ל דיהיה נעשית מחשבתו דדלמא לא יקלט הזרע, ע"ז שפיר הביא בת' מהרש"ם שם, מת' רמ"א (סי' ק' אות י') דמוחק ע"מ לתקן, אף שהתיקון רק ספק מותר, דמ"מ לא הוי דרך השחתה, כיון שעושה בשביל תיקון עיי"ש, אמנם בשו"ת מהר"ש מזקינו הגאון ז"ל (ח"ו סי' ע"ה) שהובא בד' כת"ה לא ניחא לי' בזה, וכתב לחלק בין ודאי תיקון לספק תיקון, ועוד כתב לחלק בין נדון הש"ס ביבמות לענין בדיקת כרות שפכה, ומה שלמד מזה הב"ש (בא"ע סי' כ"ה), לענין לבדוק ממי בא הדס, אם ממנו או ממנה, (והב"ש הניח בצ"ע), דשאני התם דזולת הבדיקה אסור לדור עמה, משא"כ היכא דמותר לדור עמה, ורק הבדיקה לקיים מצות פו"ר, עיי"ש, ועי' בשו"ת שבט סופר (א"ע סי' א'), מ"מ צדקו דברי כת"ה, דנדון דידן עדיף שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו, וכמ"ש בת' מהרש"ם שם, וביותר י"ל לפי מה שמוכח מדברי תוס' הנ"ל דהשחתת זרע תלי' במצות פו"ר, והוא כד' ר"ת (יבמות דף י"ב ובתו"י נדה י"ג) עיי"ש. וא"כ הרי לא כתיב לא תשחית רק פרו ורבו, ורק היכא דכוונתו שלא לפרות אסור, אבל היכא דכל כוונתו לפרות אדרבה מקיים המצוה דפו"ר, אך היכא דכוונתו רק לבדוק אף שהוא לצורך פו"ר, מ"מ אין כוונתו לפרות באותו זרע, משא"כ בנד"ד דכוונתו לפרות באותו זרע, דעדיף טפי וכנזכר.

דעת הדברי מלכיאל שאין היתר להוציא זרע לצורך פעולת טיפול הזרעה מלאכותית

שו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן קז:

ע"ד אשה שלא ילדה זה כשמונה שנים. ואמרו הרופאים שהסיבה הוא בשביל שמקור שלה נתעקם ואינו יכול לקבל הזרע כראוי. ורק בעת נדתה פתוח המקור כראוי. ולזה יעצוה הרופאים שהם יקבלו זרע בעלה בשפופרת העשויה לכך. ויכניסו הזרע ברחמה ע"י השפופרת בעת נדתה. ובאופן זה תוכל להתעבר. והעיר כת"ר בזה בדברים נכונים וחפץ לדעת דעתי בזה אם מותר לעשות כן. ויש בזה שתי ספיקות אם מותר להבעל להוציא ש"ז להשפופרת על סמך דברי

הרופאים. ואם יש חשש בזה שתתעבר בימי נדתה.

והנה הח"מ באה"ע סי' א' סק"י נסתפק בנתעברה באמבטי אם הוא בנו לכל דבר ואם יצא ידי פו"ר. ובב"ש שם החליט שהוא בנו לכל דבר וכו' אכן לענ"ד מוכח מכמה סוגיות בש"ס שאינו בנו לכל דבר. וכו' עכצ"ל שאינו בנו לכל דבר. ולא מיקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו. אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת. או ע"י חימום האמבטי. זה לא מיקרי בנו לכל דבר

והנראה בזה דנהי דאפשר להתעבר באמבטי. מ"מ אינו מצוי כ"כ. וכו' ועכ"פ מוכח מזה ממ"נ או דאסור לעשות כן כנ"ל או שאינו בנו לענין פו"ר ולשאר דברים. וא"כ מה בצע להם בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים. ועוד דאי נימא הכי נראה שאסור לו לעשות כן. דכיון שלא יהא נחשב כבנו. א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה. ומה לו במה שהרופאים משתדלים אח"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה. וא"כ ממ"נ מוכח דאסור לעשות כן. ועוד דכיון שאינו מצוי שתתעבר באופן זה כנ"ל. א"כ אסור לעשות כן משום איסור הוצאת זרע. כיון שרוב פעמים אין מתעברת באופן זה. ובכל איסורים אזלינן בתר רובא. וכו' ובאמת שיהיו עדים על האמבטי הוא דבר קשה מאוד כמובן ומכ"ש בסדינים. וגם ע"י שפופרת קשה שיהיו עדים ע"ז. וגם אפשר שהיה בשפופרת גם זרע אחר. וגם העד שנמצא בשעת מעשה נראה שיש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה. ועכ"פ הוא איסור דרבנן להסתכל בזה. ונהי שהרופא העוסק בזה י"ל דבעבדתא וכו' אבל אם נתעברה ע"י אמבטי או שפופרת הוי בנו לכל דבר כמ"ש התשב"ץ והב"ש. דהא הוא כחו ואונו.

ולפ"ז בנ"ד אם יעשו ע"י שפופרת ותתעבר יקיים עי"ז מצות פו"ר. ולפ"ז יש לדון להתיר לעשות כן. ומה שתתעבר בימי נדתה. וכו' שאין חשש כשתתעבר בימי נדתה. וה"ה בנ"ד: אכן באמת נראה שיש חשש גדול בזה שהרי יהי' הולד בן הנדה. ובן הנדה משמע שפגמו הוא לא מצד האיסור. רק מצד שבטבע נפגם אז הולד כמבואר בזוהר פרשת מצורע שטומאה הרובצת על האשה בעת הזאת נמשכת על הולד. וע' רמב"ן פ' ויצא. ואיתא במסכת כלה שבן הנדה הוא עז פנים והוא חלש ומצורע. וכ"ה במד"ר מצורע פט"ו. ומבואר שם שבטבע הוא כן כשמתעברת בנדתה ולא בשביל החטא שעשו ע"ש. ולזה חלילה לעשות לכתחילה שיהיו זרע מרעים ומצורעים. וכו'.

וגם בהוצאת זרע הבעל לתוך השפופרת יש לדון שיהא אסור דהא בשעת

מעשה הוא מוציא לבטלה. ורק שסומך על הרופא שאומר שיכניסנו לרחם האשה. והיכן מצינו שיכול לסמוך בזה עליו. וכו' מ"מ לא מיקרי לבטלה כיון שהוא דרך ביאה וכמו שהותר לבא על זקנה ושאניה בת בנים. משא"כ הכא שהוא מוציא הש"ז לחוץ. ובאמת יש לחוש שהרופא ישים מקודם בהשפופרת זרע שלו או של אחר כדי שתתעבר ודאי. באשר הוא רוצה שיקויימו דבריו שתתעבר. וחושש אולי הסיבה בזה גם מצד הבעל שזרעו אינו ראוי להוליד. וזה ודאי לא יעזז לומר להרופא שרוצה לבדוק מקודם את השפופרת ומפורש בש"ס בגיטין (דף ס"א) וע"ז (ד' ל"א) ובי"ד סי' קי"ח דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טוה"נ מזה.

לזאת בנ"ד נלע"ד שאסור לעשות כן. ואין כדאי להתחכם ביותר. וישליכו יהבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזרע של קיימא. ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדן. ונצטוינו לקיים פו"ר כדרך בנ"א ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול כמו שבארנו בע"ה:
ושם סימן קח:

וע"ד אשר כתב כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת. וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם. וחפץ לדעת דעתי בזה. ואשר כתבתי שאסור להוציא זרע כי זה מיקרי לבטלה אי נימא דלא מיקרי בנו בכה"ג. והקשה וכו' העיקר דהוי בנו לכל דבר וכמש"ל.

ואשר כתבתי שאסור להוציא ש"ז דשמא לא יכניס הרופא ברחמה ויהא לבטלה. וכו' לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים. כי רבו הספיקות בדבר זה. וענין הוז"ל דבר חמור מאוד. וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות. ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים. ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין.

שו"ת דברי מלכיאל חלק ג סימן צא:

ע"ד הזוג שלא נפקדו בבנים זמן רב. ואמרו הרופאים שצריכים להוציא הזרע מרחמה ביום ששימשו ועי"ז יבחינו בשל מי המניעה להוליד ומה הסיבה לזה. וביקש מעכ"ת לדעת דעתי בזה אם אין בזה משום השחתת זרע. וכו' הנה אם יש להתיר לאיש להוציא זרעו לבחינת הרופאים כבר כתבתי בחיבורי ח"א סי' ע"ח שאין לעשות כן. וכו' ויפה העיר מעכ"ת דבנ"ד שלא הולידו זמן רב יש קצת מקום להקל כמ"ש התו' ביבמות ל"ז דבזה ליכא רובא דמתעברות וילדות:

ולהשלמת הדברים נציין כאן שנושא של הוצאת זרע לצורך הזרעה מלאכותית, ושאר טיפולי פוריות, הוכרעה ונפסק על ידי גדולי ומאורי הדור, ויצא הדבר בהיתר, וגבר כחא דהיתרא, וכבר כתבו בזה פוסק הדור הגאון הגר"ש וואזנר שליט"א בעל שבט הלוי, וכן הגאון הראב"ד דעדה החרדית ר' משה שטרנבוך שליט"א במכתביהם שיצאו זה עתה בתקופה האחרונה, וקמה גם ניצבה פסק של הגרש"ז אוירבך בספרו מנחת שלמה ח"ב וכן של הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בתשובותיו באגרות משה ועוד רבים ושלימים. ראה במדור מכתבים ותשובות של גדולי ומאורי הדור במערכת מיוחדת באריכות נועם.

בירורים וביאורים

בהלכות טיפולי פוריות

הזרעה מלאכותית IUI

הפרייה חוץ גופית IVF

דיני היחוס של הילדים

דיני קיום מצות פו"ר בזה

בירורים וביאורים הערות והארות בהלכות טיפולי פוריות הזרעה מלאכותית IUI וכן טיפולי פוריות הפרייה חוץ גופית IVF – היתר של הוצאת זרע, ודיני היחוס של הילדים, ודיני קיום מצות פו"ר בזה

הקדמה

הנושא של טיפולי פוריות כוללים כמה שאלות בהלכה, והשאלה הראשונה הוא הוצאת זרע שלא על ידי תשמיש, והיינו שלא יוצא לגוף של האשה, (והגם שהיום הדרך להוצאת זרע כדי לעשות הטיפולים הוא אחר תשמיש והיינו ששימשו בקונדום, עיין בהמשך תשובת האחי עזר על זה)

והנה האיסור של הוצאת זרע לבטלה כבר מבואר בתלמוד ובשו"ע, והוא מהאיסורים החמורים ביותר, והשאלה בין הפוסקים הוא אם זה נקרא לבטלה, א' כי הוא לצורך, ובה נבאר באריכות מערכה מיוחדת בנושא של הוצאת זרע לבדיקה, עיין שם ותרווה נחת, וכן יתבאר שם שגם לפי הפוסקים החולקים שם וסוברים שאין היתר לעשות הוצאת זרע לצורך בדיקה, וכן הוא דעת המהרש"ם, אבל הוצאת זרע לצורך הזרקת הזרע לגוף של האשה, שהוא טיפול הנקרא הזרעה מלאכותית או IUI בזה גם המהרש"ם מתיר, ומשום דבזה יש סברא שאין זה בגדר של השחתה כיון שאותה זרע עצמה הרי לא תלך לאיבוד אלא שהזרע ילך לתיקון.

ויש נידון אף אם אין וודאות של תיקון גם מספיק שלא יהיה בגדר השחתה, וזה מבואר בדברי המהרש"ם שכתב להאריך על פי כמה ראיות שגם ספק תיקון הוא בגדר תיקון ודאי, ועיי"ש.

הנושא המרכזי בנידונינו הוא בירור דין יחוס הולד שנולד על ידי טיפולי פוריות הזרעה מלאכותית או הפרייה חוץ גופית, IVF – IUI ובשאלה הזאת תלוי כמובן עיקרי הדת, וכבר יצאו גדולי פוסקי הדור הגר"ש אלישיב שליט"א והגר"ש וואזנר שליט"א במכתביהם נגד אלו שהוציאו לעז על הילדים שנולדים בדרך זה, כי השאלה של כשרות הילדים האלו כבר הוכרע ונפסק ויצאה הדבר מלפני המלכות מאן מלכי רבנן שכשרים הם לכתחילה, ואין שום פקפוק, כמובן בתנאי שזה נעשה עם השגחה מעולה ועל ידי הכוונה צמודה של מורה הוראה

מובהק בנושא זה.

המאמר הבא ידון בדינם של היחוס הילדים, ואם מקיימים בזה מצות פו"ר, וגם זה כבר נפסק והוכרע על ידי גדולי ומאורי הדור שקיימו וקיבלו עליהם ועלינו מה שכבר נפסקה על פי רוב גדולי הפוסקים בדורות שלפנינו כאשר תחזינה מישרים עיניכם בתשובות שלפניכם.

(מכתבי ותשובות של גדולי ומאורי הדור שיצאו בחדשים האחרונים נדפסים במדור מיוחד עיין שם)

מפתח הנושאים

- הספק של החלקת מחוקק בדין של יחוס הולד שנולד באמבטי
- דעת הבית שמואל להכריע שבנו הוא לכל דבר ומקיים מצות פו"ר
- ביאור דעת הבית שמואל על פי המנחת חינוך
- פסקם של האגרות משה, המנחת יצחק, השבט הלוי, שגם להח"מ והט"ז מקיימים מצות פו"ר בילדים על ידי טיפולי פוריות הזרעה מלאכותית והפרייה חוץ גופית
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יח
- דעת הגאון ר' צבי פסח פראנק בספרו הר צבי אה"ע סי' ד': שבהזרעה מלאכותית לכו"ע הוה בנו לכל דבר וקיים מצות פו"ר.
- שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן נ
- הכרעת פוסק הדור הגר"ש ואזנר שליט"א לפסוק להלכה למעשה כדעת רוב הפוסקים שבנו הוא לכל דבר
- דעת יחיד של הדברי מלכיאל לאסור הזרעה מלאכותית, ונידון על נאמנות הרופאים.
- ביאור שגם לדעת הדברי מלכיאל הוא בנו לכל דבר, ומקיים בזה מצות פו"ר.
- בירור דין טיפול הפרייה חוץ גופית IVF והטעם שאין הבדל בין טיפול הזרעה מלאכותית IUI
- דעת הציץ אליעזר לחלק בין טיפול הזרעה מלאכותית IUI להפריה חוץ גופית IVF
- דעת הגרש"ז אוירבך זצ"ל בספרו מנחת שלמה
- דעת הגאון הגדול הרב עובדיה יוסף שליט"א
- דעת הגאון הגדול הרב מנשה קליין שליט"א

הספק של החלקת מחוקק בדין של יחוס הולד שנולד באמבטי
הנה הראשון שהעמיד הספק בנושא של יחוס הולד הוא החלקת מחוקק באהע"ז סימן א' ס"ק ח', והוא מאריה דהאי שמעתתא, אלא שנמצא אחר כך ראיות גדולות גם מדברי הראשונים וכמו שיבואר לקמן, ורבו וכן רבו נושאי הכלים והפוסקים שדנו בדין זה, זה אומר בכה וזה אומר בכה, כאשר יבואר בהמשך, אבל יש לציין שגם בדעת החלקת מחוקק שמסתפק ומציין מראה מקום הסתפקו האחרונים בדבריו ויש שנטו לומר שגם החלקת מחוקק בעצמו כבר פשט לצד שהיחוס של הולד הוא יחוס כשאר ולדות, ובנו הוא לכל דבר, ומקיים בזה מצות פו"ר.

חלקת מחוקק סימן א ס"ק ח

היה הבן ממזר וכו' - יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר ובלקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיהו וע' בס' עבודת הקודש להרב איש האלקי מוהרר"מ קורדאווי"ו זצ"ל בחלק התכלית פרק י"ז (וז"ל ס' יצירה מזמן אברהם אבינו ע"ה נמצא בין אומתו הקדושה וירמיה ע"ה בזמן בית הראשון היה מתעסק בו כמו שנמצא בס' הבטחון שעשה ר"י בן בתירא ע"ה הביאו רב חמאי גאון ז"ל בס' היחוד וגם הביאו הקדוש קנה ז"ל בספר הפליאה שירמיה הנביא ע"ה היה מתעסק בספר יצירה בינו לבין עצמו יצתה בת קול ואמרה קנה לך חבר הלך אצל סירא בנו ונתעסקו בס' יצירה שלשה שנים לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' וגו' עכ"ל):

דעת הבית שמואל להכריע שבנו הוא לכל דבר ומקיים מצות פו"ר

בית שמואל סימן א ס"ק י'

כתב בח"מ יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פ"ו ואם נקר' בנו לכל דבר, ויש להביא ראיה מ"ש בהגהת סמ"ק והב"ח הביא בי"ד סי' קצ"ה אשה מזהרת שאל תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזירה שמא ישא אחותו מאביו נשמע דהוי בנו לכל דבר:

ביאור דעת הבית שמואל על פי המנחת חינוך

והנה מבואר מדברי הבית שמואל שגם לדין יחוס הוא נקרא בנו לכל דבר, וגם לדין קיום מצות פו"ר הוא נחשב בנו ושפיר קיים בזה מצות פריה ורביה, והכריע בזה הספק של החלקת מחוקק, ובפשטות דברי הבית שמואל משמע שסובר כן

מעיקר הדין בלי שום הסברים נוספים, ועיין במנחת חינוך מצוה א' שכתב לחדש במהות של מצות פו"ר, שאין המצוה על המעשה, אלא על התוצאה, והיינו שהמצוה הוא שיהיה לאדם ילדים, וברגע שיש לאדם ילדים מקיים המצוה, וא"כ הרי גם בנתעברה באמבטי כיון שיש לו ילדים שפיר מקיים מצות פו"ר, וראה מה שכתב הגאון ר' משה פיינשטיין לחלוק על המנחת חינוך שלא מסתבר שהמצוה אינו על מעשה, ועיי"ש.

דעת המהרש"ם להתיר הזרעה מלאכותית, ראייה מהגהות הסמ"ק שהולד כשר לגמרי.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח

נשאלתי בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים. ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האישה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד. (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן. וכו'.

ועי' בחלקת מחוקק א"ע סי' א' סק"ח בשם ליקוטי מהרי"ל ג"כ ממצעה דב"ס הנ"ל, וח"א אמר לי שראה בס' ב"ס או בס' אחר כי המעשה הי' שאנסו את ירמיהו בהיותו באמבטי ובאונס יצאה זרעו ונצטער מאוד והתענה ע"ז. והראו לו מן השמים שאשתו רחצה אח"כ בהאמבטי וקלטה הזרע ונתעברה והולידה את ב"ס וכי זרעו לא יצאה לבטלה.

ומזה יש סמוכין להקל בנ"ד. ואדרבה בעובדא דהתשב"ץ שלא הי' להבעל ג"א תקשי איך אפשר שתצא הזרע יורה כחץ. וצ"ל דתולין שאירע לו דאותו פעם שנתקשה והוציא זרעו ואף שלא בעל כראוי ולא השיר בתולי מ"מ נקלט אח"כ הזרע מפי הרחם לתוכה ונתעברה. ומכ"ש דבנ"ד שהבעל מתקשה ויורה כחץ והשיר בתולי' בודאי ניקל להיות שע"י קילוח שפופרת יכניס לתוך הרחם ותתעבר ולא נחשב כהוז"ל וכעובדא דירמיהו הנ"ל.

"ועי' בט"ז יו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהות סמ"ק בשם ר"פ דאשה נדה יכולה לשכוב על סדיני בעלה. אבל נזהרות שלא לשכוב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר. אף שאין כאן ביאת איסור והולד כשר לגמרי מ"מ איכא חשש הבחנה שמא ישא אחותו מאבי' משא"כ בנדה ובעלה אין חשש ע"ש. וע' בב"ש א"ע סי' א' סק"י ומל"מ פט"ו מאישות ה"ד ופי"ז מאי"ר הי"ג ובשי"ק על הירו' פ"א דכתובות ה"ג. וע' תשו' בנימן זאב סי' תי"ד בשם ירושלמי בענין

אמבטי".

ובנד"ד שמקלח הזרע לתוך הרחם ע"י שפופרת קרוב להאמין יותר לדברי הרופא עפ"י דברי התשב"ץ. ומ"מ מצד חומר האיסור יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לזה אז לפענ"ד יש להקל בזה, וע' תשו' שב"י ח"א סי' ס"ה ובעיני יעקב לסנהדרין ע"ה דאין לסמוך על אמירת רופא אא"כ שנים אומרים כן ע"ש.

ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה, לפימש"ל בשם הגהות סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה. וגם בזה לא התרתי רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום. אבל מחומר האיסור רצוני באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ד'. ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעה"ד גדול וכתורה יעשה. עכ"ל המהרש"ם.

פסקם של האגרות משה, המנחת יצחק, השבט הלוי, שגם להח"מ והט"ז מקיימים מצות פו"ר בילדים על ידי טיפולי פוריות הזרעה מלאכותית והפרייה חוץ גופית

ויש חולקים על הבית שמואל וכמו שמבואר בהגהת הט"ז על השולחן ערוך (שהוא לבעל החכם צבי כמבואר בספרים) והוא חולק על ראיית הבית שמואל והניח הדבר בספק, אמנם גם לדעת החולקים על הבית שמואל, שסוברים שאין זה ברור שנתעברה באמבטי נחשב בנו לכל דבר, כבר כתבו האחרונים ובראשם הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, ובעל המנחת יצחק זצ"ל, ולהבדיל בין חיים לחיים, פוסק הדור הגאון הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי, שגם לדעת החולקים וסוברים שנתעברה באמבטי אינו מקיים מצות פו"ר, מסכימים שבטיפולי פוריות פשוט שקיימו מצות פו"ר, ולטעמיהו אזלי כמו שיתבאר בהמשך, לר' משה פיינשטיין יסוד אחד, ולהרב וואזנר יסוד אחר, אבל לכו"ע הדין הוא שמקיימים בזה מצות פו"ר.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יח ד"ה ונמצא שגם

ויצא בזה מצות פו"ר כשתוליד האשה עי"ז, ל"מ להב"ש שם שכתב בפירוש דאף על נתעברה באמבטי דהוא בנו לכל דבר אף לצאת בו מצות פו"ר אלא אף להמגיה בט"ז סק"ח שהוא החכ"צ, דכל מה שנכתב בט"ז על סימן א' הוא של המגיה, שבאמבטי מסתפק משום דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה נמי

מסתבר שיודה בכאן דהוציא בכוונה על דעת להכניס בשפופרת לבטן אשתו דהוי זה במעשה.

ובעצם טעם המגיה בט"ז דכיון שבלא מעשה אפשר לא יצא, לא נכון כלל דהא בהיו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר דלר' יוחנן קיים פו"ר ביבמות דף ס"ב ואיפסק כן בש"ע סימן א' סעיף ז' אף שבהיותו עכו"ם לא היה מחוייב שהקשה ע"ז הטו"א בר"ה דף כ"ח מהא דאכל מצה בהיותו שוטה לא יצא ואם נשתפה צריך לאכול מצה אחרת משום דכיון דלא היה מחוייב בעת שעשה המצוה לא שייך לומר שיקיים המצוה בזה, ועיין במנ"ח מצוה א' שתירץ מחמת זה דמצות פו"ר אינו על המעשה אלא על הוית הבנים דלכן אם מתו לא קיים פו"ר, וא"כ גם ע"י אמבטי אף שהוא שלא במעשה נמי יצא.

ולע"ד יש לתרץ בפשיטות דאף שלא מסתבר לומר כהמנ"ח שהמצוה לא תהיה על המעשה, אבל המעשה שנצטוו בפו"ר אינה הולדת הבנים דזה אינו בידו אלא המצוה וחויב שעליו הוא לבעול אשתו ביאה גמורה שיהיה אפשר מזה להוליד. וראיה לזה מתוס' ב"ב דף י"ג ד"ה כופין שכתבו דמשעת העראה קא עקר ללאו ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה עיין שם, הרי דבגמר ביאה נחשב מקיים אף שעדיין לא נתעברה כלל כיון דרק זה בידו לעשות. וחויב זה לבעול אשתו איכא עליו מצד פו"ר עד שיולדו לו בן ובת שאז נפטר. ומדויק לשון המשנה ביבמות דף ס"א שלא אמר כמה בנים מחוייב אדם להוליד אלא אמר לא יבטל אדם מפו"ר וא"כ יש לו בנים, דפירושו דמצות פו"ר שעליו הוא הבעילה שרק זה הוא בידו ואין לו לבטל מזה עד שיהיו לו בנים. וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא היה מחוייב כשהיה עכו"ם או שוטה ולא קיים מצוה במעשיו מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו כיון שיש לו בנים שלא חייבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים, ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר. עכ"פ איך שנימא אין לחלק בין אמבטי להוליד בהיותו נכרי או שוטה ואף ר"ל שפליג בנכרי משום דכקטן שנולד דמי מודה בשוטה שנפטר וכ"כ הוא באמבטי דלא כהמגיה בט"ז. ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין

דעת הגאון ר' צבי פסח פראנק בספרו הר צבי אה"ע סי' ד': שבהזרעה מלאכותית לכו"ע הוה בנו לכל דבר וקיים מצות פו"ר.

לכן היה נראה דהט"ז אהע"ז סי' א' ס"ק ח' תרתי קאמר, חדא דלקולא יתכן דלא הוי בנו כלל, דאינו מתייחס כבנו של בעל הזרע. ומוסיף דאפילו אם ת"ל דנגרר אחרי בעל הזרע וחשיב בנו, מ"מ קיים פו"ר לא אמרינן, משום דהוא

לא עשה כלום למעשה המצוה והיא מעצמה נתעברה. וכ"כ בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' צ"ז) דלא קיים פו"ר בנתעברה באמבטי משום שהוא לא עשה כלום וכו' להתשב"ץ (ח"ג סי' רס"ג) שאם נתעברה באמבטי דינו כבנו לכל דבר. וכן בתשובות שואל ומשיב (מהד"ג ח"ג סוף סי' קל"ב), דעתו שהנולד מעיבור שע"י אמבטי הוא בנו לכל דבר. ואפילו להמצדדים לומר דבנולד ע"י אמבטי אינו בנו לכל דבר וכו' נ"ל לפי מה שכתב הט"ז - דלא קיים פו"ר משום שלא עשה מעשה כלל בפועל לשם קיום המצוה, וכ"כ בשאלת יעב"ץ שאינו מקיים מצות פו"ר כשאינו עושה שום מעשה לקיום המצוה. אבל בהזרעה מלאכותית כיון דמוציא זרע לשם כך, וגם מה שהרופא עושה הזריקה יש לדון שהוא שלוחו של הבעל ושלוחו כמותו, אין מקום לומר שלא קיים פו"ר. עכ"ד.

דעת המנחת יצחק שבטיפול פוריות מקיימים מצות פו"ר לכו"ע גם להחולקים על הב"ש.

שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן נ ד"ה (ו)

ובנוגע לנדון הג' אם קיים בזה מצות פו"ר, שכבר חקרו בזה גדולי האחרונים בנתעברה באמבטי, והח"מ בא"ע (סי' א' סק"ח) מספקא לי', והב"ש שם (סק"י) פשיטא לי' דקיים המצוה, וכ"כ הברכ"י (שם סק"ד) בשם שו"ת שערי ישועה, ובשו"ת בית יעקב (סי' קכ"ב), אבל הטו"ז שם חולק, וס"ל דלא קיים, כיון שהאשה נתעברה מאליה, וכ"כ בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' צ"ז), ובשו"ת בר ליואי (ח"ב סי' א') ובבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו) ובמהר"ם שי"ק על התרי"ג מצות (מצוה א' אות ג'), עיי"ש, ומה שנוגע לנד"ד שפיר כתבו האחרונים לחלק, שי"ל שקיים לכ"ע מצות פו"ר, דלא נתעברה מאליה, אלא נעשה מעשה רב והשתדלות גדול שתתעבר, וכמ"ש כת"ה, גם מה שכתב בבני אהובה שם, לעין אמבטי, שבאמת אם ממנו נתעברה פשיטא דבנו הוא לכל דבר, אך מי יכול לברר זה ולא נתנה תורה למלאכי השרת, עיי"ש, הנה בנד"ד הבעל בעצמו יכול לעמוד על המשמר, ולברר שרק זרעו יבא לתוך רחמה, א"כ לדבריו גם כן פשיטא שקיים מצות פריה ורביה.

הכרעת הפוסק הדור הגר"ש ואזנר שליט"א לפסוק להלכה למעשה כדעת רוב הפוסקים שבנו הוא לכל דבר

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רנא:

שאלה, בענין הזרעה מלאכותית מבעל לאשתו האם זה דוקא במי שאין לו

כלל ילדים, ולצורך קיום מצות פ"ו או גם מי שיש לו כבר בן ובת אך רוצה להגדיל המשפחה האם מותר בהזרעה מלאכותית מטעם לערב אל תנח ידך.

תשובה יראה דהגם אם אנו נפסוק בלא קיים עדין פ"ו דמותר הזרעה זאת ואינו נכנס בגדר השחתת זרע כיון שלבסוף יקיים עי"ז מצות פ"ו כרוב הסוברים כן שגם בדרך זה נתקיים המצוה, וגם אם יש ספק דפעולה זאת לא תועיל מכ"מ נימא דעדין לא יצא מגדר תיקון גם בעושה על הספק כאשר צידד בתשובת מהרש"ם ח"ג ס' רס"ח, מכ"מ יראה להגביל הדבר רק למצות פ"ו בלבד, ונראה דזה הי' דעת כל הגדולים שנו"נ בנדון זה, וכו' כן דע"ת נוטה.

דעת יחיד של הדברי מלכיאל לאסור הזרעה מלאכותית, ושאינן הולד מתייחס אחר אביו ואין בזה קיום מצות פו"ר.

אין ספק שהעומד על גבי הסוגיא הזאת בראש המחנה הוא הדברי מלכיאל, שהאריך באריכות נועם לברר דינא דא, ועלתה בידו באיסור, וטעמיה עמיה, גם מצד עצם איסור של הוצאת זרע, וגם מצד שסובר שאין יחוס של הולד לאביו, ושלא מקיים בזה מצות פו"ר, וכן מצד שאין נאמנות להרופאים שיכניסו את זה לגוף של הבעל וכדומה, וכבר ביארנו שזה דעת יחיד, ולא התקבלה דעתו אצל גדולי הפוסקים בדור שלפנינו ובדור שלנו, מה גם שכמה מן החששות של הדברי מלכיאל כבר לא קיימים היום, כמו שכתבנו במערכת של הוצאת זרע, שהאחיעזר כבר האריך לבאר שבהוצאת זרע על ידי קונדום גם הדברי מלכיאל מודה שמותר, וכן הרי כל החששות שלא להאמין להרופא, כבר לא שייך היום, כי בכל אופן כל הגדולים אסרו באופן מוחלט עשות טיפולי פוריות בלי השגחה צמודה ומעולה שעל ידי הרבנים העוסקים בענין.

שו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן קז

והנה הח"מ באה"ע סי' א' סק"י נסתפק בנתעברה באמבטי אם הוא בנו לכל דבר ואם יצא ידי פו"ר. ובב"ש שם החליט שהוא בנו לכל דבר והביא רא' ממ"ש הר"פ הובא בט"ז יו"ד סי' קצ"ה שלא תשכב על סדין של איש אחר שמא יש שם ש"ז ותתעבר כמו באמבטי. ואסור משום הבחנה גזירה שלא ישא אחותו מאביו. והברכ"י באה"ע שם דחה זה דהא דשמא ישא קאי על גוף תקנת הבחנה. ולא על הק' דאמבטי יעו"ש. ודבריו נכונים לפי מה שהעתיק שם לשון הר"פ בהגהת סמ"ק. אכן לענ"ד מוכח מכמה סוגיות בש"ס שאינו בנו לכל דבר. דהנה ביבמות (דף צ"ז ע"ב) איתא דכמה דברים לא משכחת לה אלא באיסורא ע"ש. וקשה דהא משכחת לה בהתירה ע"י אמבטי. או כהא דנ"ד ע"י שפופרת או ע"י סדין

כהא דהר"פ שהזכרנו. וכן קשה בהא דאיתא בכריתות (דף ט"ו ע"א) משכחת לה ברשיעא בר רשיעא. וקשה דהא משכחת לה בהיתר ע"י אמבטי. ועכצ"ל שאינו בנו לכל דבר. ולא מיקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו. אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת. או ע"י חימום האמבטי. זה לא מיקרי בנו לכל דבר. וראיתי בטורי אבן בחגיגה שם שהקשה מיבמות (דף י') דפריך דאפשר שתפול אמו לפני בנה ליבום ע"י שאנס כלתו. ומשני דבאיסורא לא קמיירי. והקשה דהא אפשר בהיתר ע"י אמבטי ונשאר בקושיא. ולפלא שלא הרגיש מהסוגיות שהזכרנו. אכן אי נימא שאינו נחשב כבנו לכ"ד א"ש הכל. ולפ"ז דברי הח"מ והב"ש תמוהים. ובאמת מפורש בתשב"ץ ח"ג סי' רס"ג שאם נתעברה מאמבטי הרי הוא בנו לכל דבר יעו"ש. ותיקשי עליו מכל הנ"ל: וכו'.

ועכ"פ מוכח מזה ממ"נ או דאסור לעשות כן כנ"ל או שאינו בנו לענין פו"ר ולשאר דברים. וא"כ מה בצע להם בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים. ועוד דאי נימא הכי נראה שאסור לו לעשות כן. דכיון שלא יהא נחשב כבנו. א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה. ומה לו במה שהרופאים משתדלים אח"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה. וא"כ ממ"נ מוכח דאסור לעשות כן. ועוד דכיון שאינו מצוי שתתעבר באופן זה כנ"ל. א"כ אסור לעשות כן משום איסור הוצאת זרע. כיון שרוב פעמים אין מתעברת באופן זה. ובכל איסורים אזלינן בתר רובא. וכו'.

ובאמת שיהיו עדים על האמבטי הוא דבר קשה מאוד כמובן ומכ"ש בסדינים. וגם ע"י שפופרת קשה שיהיו עדים ע"ז. וגם אפשר שהיה בשפופרת גם זרע אחר. וגם העד שנמצא בשעת מעשה נראה שיש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה. ועכ"פ הוא איסור דרבנן להסתכל בזה. ונהי שהרופא העוסק בזה י"ל דבעבידתא טריד וכעין הא דאיתא בב"מ (דף צ'). אבל לעמוד שם ודאי אסור. ויש לדחות ואקצר כי נראה עיקר דלהכי לא נקיט הש"ס ביבמות וכריתות שהזכרנו בכה"ג משום שהוא כמעט בלתי אפשר שיהיו עדים ע"ז וכמש"ל. אבל אם נתעברה ע"י אמבטי או שפופרת הוי בנו לכל דבר כמ"ש התשב"ץ והב"ש. דהא הוא כחו ואונו:

ולפ"ז בנ"ד אם יעשו ע"י שפופרת ותתעבר יקיים ע"ז מצות פו"ר. ולפ"ז יש לדון להתיר לעשות כן. ומה שתתעבר בימי נדתה. יפה הביא כת"ר ראה ממ"ש הט"ז ביו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהת סמ"ק שאשה מותרת בימי נדתה לשכב על סדיני בעלה. ואין לחוש שמא יהי' שם ש"ז ותתעבר בימי נדתה כיון שאין

כאן ביאת איסור. ורק בשל אחר צריך לזהר משום הבחנה. והובא להלכה בכל האחרונים שם. הרי שאין חשש כשתעבר בימי נדתה. וה"ה בנ"ד: וכו'. (ועיי"ש מה שהאריך הדברי מלכיאל לדון מצד שהיו מניחים את זה בזמן שהאשה לא טהורה, אבל עיין במערכת הבא שמופיע בגליון מאורות השובבי"ם חלק ב' שהארכנו בנושא הזה, רק נציין שדבר זה תלוי במחלוקת גדולה בין הפוסקים, אבל למעשה היום בשנים האחרונות הרי זה לא נוגע למעשה בדרך כלל, כיון שיש אפשרות בקלות להזיז את תאריך של הביזין על ידי הוספת הורמונים כמו האי קאלומין וכדומה, ויש הרבה אפשרויות בענין, כך שאין צורך לעשות בדוחק בימים לא טהורים, וכן כבר פסק הגאון פוסק הדור הגר"ש ואזנר בספרו שבט הלוי שיעשו כן רק בימים שלאחר המקוה ויתבאר שם ועיי"ש באריכות) וכו'.

והדברי מלכיאל מאריך שם בהמשך בדיון נאמנות של הרופא, ומסיק שיש לפקפק על הנאמנות של הרופא ואי אפשר להאמין עליו, ולכן הוא מסיים בזה"ל לזאת בנ"ד נלע"ד שאסור לעשות כן. ואין כדאי להתחכם ביותר. וישליכו ייבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזרע של קיימא. ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדיון. ונצטוו לקיים פו"ר כדרך בנ"א ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול כמו שבארנו בע"ה:

בירור שגם לדעת הדברי מלכיאל, הדין בזה פשוט שבנו הוא לכל דבר וקיים מצות פו"ר.

וכל הרואה יראה שהדברי מלכיאל העלה במצודתו שדעת התשב"ץ ועוד ראשונים ופוסקים רבים שמקיימים בזה מצות פו"ר, אלא שהוא מסתפק על נאמנות הרופאים ולכן הוא מסיק לאיסורא, ולפי"ז היום שיש השגחה מעולה על הכל, יש לדון להתיר גם לפי הדברי מלכיאל וכן כבר כתב הציץ אליעזר ראה לקמן.

וכן כתב שם הדברי מלכיאל בסימן קח שעיקר הדין הוא שהוא בנו לכל דבר והשאלה הוא רק על הנאמנות של הרופאים. וז"ל וע"ד אשר כתב כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתעבר ע"י שפופרת. וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם. וחפץ לדעת דעתי בזה. ואשר כתבתי שאסור להוציא זרע כי זה מיקרי לבטלה אי נימא דלא מיקרי בנו בכה"ג. והקשה כת"ר דהא בנכרית גזרו רק משום נשג"ז ולא משום הוצאת זרע. אף שהולד כמותה ואינו בנו. לא דמי כלל דדרך ביאה שאני דלא גרע מקטנה ועקרה וזקניה. ורק אי הוי כבנו יש לדון להתיר שי"ל שמוציא כדי לקיים פו"ר. ואקצר כי לדינא אין נ"מ כי

העיקר דהוי בנו לכל דבר וכמש"ל. ואשר כתבתי שאסור להוציא ש"ז דשמה לא יכניס הרופא ברחמה ויהא לבטלה. וכו'.

וע"ד שהרופאים אומרים שגם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת וכבר עלתה בידם איזה פעמים. לא אאריך בזה כי לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים. כי רבו הספיקות בדבר זה. וענין הו"ל דבר חמור מאוד. וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות. ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים. ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין. ואשר כתב כת"ר בשם ספר עזר מקודש. אין ספר זה ת"י. ומי שרוצה לסמוך עליו יעשה כרצונו ולא ירד בני עמו ע"כ.

בירור דין טיפול הפרייה חוץ גופית IVF והטעם שאין הבדל בין טיפול הזרעה מלאכותית IUI

ומעתה נמשיך כלפי בירור דין של טיפול פוריות הפריה חוץ גופית ואם יש לחלק בין הטיפול הזרעה מלאכותית IUI לבין טיפול הפריה חוץ גופית IVF ולמעשה רוב תשובות של הפוסקים הם כמובן רק על הטיפול הזרעה מלאכותית כי הרי כל הטיפול של IVF הוא שלושים ושתיים שנה, ולכן התשובות בענין זה מהפוסקים שבדורינו, וברוך השם לא אלמן ישראל, וגדולי הדור התייחסו לנושא זה באריכות, ובפרט בחצי שנה אחרונה כאשר נתעורר שוב השאלות ההלכתיות בענין, יצאו גדולי ישראל במכתבים ובתשובות ברורות בנושא להתיר הענין, וכן הוא גם בסברה שאין לחלק בין הדברים, דהנה המציאות בטיפול הזרעה מלאכותית הוא שמזריקים הזרע לגוף האשה, והמציאות בהפריה חוץ גופית הוא ששואבים הביציות מגוף של האשה ומניחים את הזרע ואת הביצית לתוך צלחת ושם הזרע נכנס בעצמו לתוך הביצית ואז מזריקים את הביצית המופרית לתוך גוף של האשה, ואם כן הרי בשניהם מדובר בזרע של הגבר ובביצית של האשה, ובשניהם יש הוצאת זרע של הבעל על ידי קונדום, וכל ההבדל הוא אם ההפרייה מתבצעת בתוך הרחם של האשה, או בחוץ מהרחם של האשה, והדעת רווחת אצל הפוסקים שחילוק זה אינו משנה בהלכה, ומה שעומד לנגדנו הוא דעת הציץ אליעזר שהוא יצא בזמנו לפני שלשים שנה בתשובה ארוכה וערוכה, לאסור טיפול זה, והמעייין בדקדוק יראה מבין השורות שגם התלבט הרבה במכשולות שעתידות לצאת בלי ההשגחה, כי הרי בזמנו לא היה עדיין המושג של השגחה כמו שקיים היום בכל הבתי חולים. ואנחנו נצטט כאן כל התשובה כלשוננו.

דעת הציץ אליעזר לחלק בין טיפול הזרעה מלאכותית IUI להפריה חוץ גופית IVF

שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן מה

הפרייה מלאכותית בתוך מבחנה.

שאלה. ח' באלול תשמ"א. לכבוד הרב הגאון רב אליעזר יהודה וולדנברג שליט"א. אב בית דין, ירושלים. מכובדי הרב וולדנברג.

הנני פונה אל כבודו בענין העומד כיום בפני הצבור כפעולה רפואית חדישה אשר יתכן ובביצועה כרוכות שאלות הלכתיות: מדובר בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה, אני מרשה לעצמי להביא את הענין בזמן הזה לפני כת"ר אחרי שמשרד הבריאות הוציא הוראות בנדון ויתכן שחלק מהצבור בארץ יעמוד בקרוב בפני בעיה מעשית זאת. כדרכי אנסה קודם להבהיר את הצד הרפואי המציאותי של הפעולה המוצעת.

תהליך הפרייה. אברי המין הפנימיים של האשה מורכבים משתי שחלות השוכנות צמודות לשתי החצוצרות של האשה, החצוצרות הן מעין תעלות המוליכות לרחם אשר בו גדל העובר. בשחלות מתפתחות הביציות של האשה שהן למעשה הזרע שלה, הן מתבשלות מדי חודש ומופרשות (בדרך כלל אחת) במחצית מחזור, הביצית נכנסת לתוך פתח החצוצרה הסמוכה לשחלה ונעה בתוכה לכיוון הרחם, זרע הבעל מגיע מתוך הרחם לחלל החצוצרה ושם מתקיימת פעולת ההפרייה ע"י מיזוג זרע הבעל והביצית, במידה והחצוצרה תקינה וחלולה מתקדמת הביצית המופרית לחלל הרחם ומתמקדת בדופנו, שם ממשיך העובר לגדול עד שהוא ממלא את כל חלל הרחם ומגיע לסוף ההריון. מתוך זה מובן שבמידה שפתח או חלל החצוצרה של האשה סתום עקב דלקת או סיבות אחרות, על אף שלבעל אין בעיית פריין והאשה מפרישה מדי חודש ביצית, אין כל דרך של הפרייה בצורה טבעית. זרע הבעל אכן יגיע לרחם, אבל לא יוכל להתמזג עם הביצית, שאפילו אם נכנסה לחצוצרה לא תוכל לעבור את אזור החסימה.

במשך השנים שקלו הרופאים את האפשרות להוציא את התהליך הזה מחוץ לגוף האשה על ידי בצוע נתוח קל, ולקיים אותו במבחנה סטרילית, אחרי הפריית הזרע והביצית במבחנה הסטרילית לשתול את העובר המיקרוסקופי בדופן רחם האשה במקום שאליו הוא היה מגיע אם תהליך ההפריה ה' מתקיים בצורה טבעית. זה כבר שלש שנים שפעולות אלו נחלו הצלחה במקומות שונים בעולם, וישנם כחצי תריסר ילדים אשר הפרייתם בוצעה בצורה זו. משרד הבריאות,

בועדה אשר הוקמה על ידי מנכ"ל המשרד, בדק את הנושא וקבע שבמידה שאין דרך אחרת להגיע להריון תותר הפרייה בתוך מבחנה, הם הציבו תנאים שונים הקשורים לפיקוח של הנושא, רובם עוסקים בצד המשפטי והרפואי, כמו כן קבעו שפעולה כזאת תעשה אך ורק בביצית וזרע מבעל ואשה, ולא תתכן הפרייה כזאת מזרע של תורם זר (דבר אשר הם אינם אוסרים בהפרייה מלאכותית מהסוג המקובל המבוסס על שימוש בזרע זר במזרע במקרה של אשה אשר בעלה עקר). בהסתייגות זו של פעולת הפרייה רק במידה שאין כל אפשרות אחרת להגיע לידי הריון ובהגבלת הפעולה לזוג נשוי, נראה לי שאין מכשול הלכתי לפעולה זאת. אבקש לשמוע את דעתו של כבוד הרב בנושא.

בכבוד רב פרופ' דוד מ' מאיר המנהל הכללי של מרכז רפואי שערי צדק.

תשובה. ב"ה. ז' דעשי"ת תשמ"ב לפ"ק. ירושלים עיה"ק תובב"א. למכובדי פרופ' ד"ר דוד מ' מאיר נ"י. המנהל הכללי של המרכז הרפואי שערי צדק בפעיה"ק ת"ו. ייטיב ה' החתימה.

ראתי בתשומת לב יקרת מכתבו שאלתו מתאריך ח' אלול מ"א על אודות הפרייה מלאכותית בתוך מבחנה בפירוט הבהרת הצד הרפואי והמציאותי של פעולה המוצעת כיד ה' הטובה עליו.

ואחרי העיון הראוי בצדדי הבעיא ובהקיפה נלענ"ד כי בביצועה של הפעולה המוצעת כן כרוכות שאלות הלכתיות, במישרין ובעקיפין, וכי כן ישנו מכשול הלכתי (וביתר דיוק: מכשולים הלכתיים) לפעולה זאת, ואבאר את דברי.

(א) ראשית דבר, זאת לדעת כי גם בהזרעה מלאכותית מש"ז =משכבת זרע= של הבעל אל תוך רחמה של האשה, שהוא קיל בהרבה מבחינת ההלכה מהפרייה מלאכותית מחוץ לרחם נשוא - דיוננו, בכל זאת רבו גם רבו בה בספרות ההלכה חילוקי שיטות ודעות, ישנם אוסרים לגמרי את הפעולה מכמה בחינות וחששות ענייניות ועובדתיות, ישנם מתירים אותה עם התנאות כמה הגבלות, וישנם מתירים אותה לגמרי, כפי שהארכתי בבירורן והבהרתן של השיטות בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק ט' סימן נ"א שער ד', ועל פי זה העלתי להלכה, כפי שגם סכמתי בסיכומים שם סעיפים י"ז י"ח כי כ"א בכזאת, (א) כל עוד שיש תקווה שהזוג יוכל להבנות כדרך כל הארץ אין למהר להתיר זאת, ויש לחזר לעשות כל טצדקי בדרכי ההלכה והרפואה לקיום ההזרעה בדרך הטבעית טרם

שיגיעו למסקנא להוראות היתר על הזרעה מלאכותית. (ב) אם כבר עברו עשר שנים מנשואי הזוג, או שהתברר כבר לחלוטין על ידי קביעה של רופאים נאמנים שלא תוכל האשה בשום פנים להרות מבעלה בדרך הטבעית, אזי בין המתירים אז את ההזרעה המלאכותית נחלקו הדיעות ביניהם באיזה צורה להתיר זאת, וכדלהלן, (א) ישנם המתירים את הביצוע רק בימי טהרתה של האשה, ויש מקום להתיר אפילו אם זה סמוך לוסתה, (ב) ישנם מתירים הבצוע גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא, (ג) וקצתם מתירים לבצע זאת אפילו בימי נדתה, (ג) במקרה של הוראת היתר יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבו חלילה בזרע הבעל גם זרע של איש אחר, דאחרת עלולה הקערה להתהפך על פיה ולגרום לזוג חורבן במקום בנין.

מובן לפי זה מאיליו כי גם במקרה שתיתכן צידוד היתר להפרייה בתוך מבחנה נשוא - נידוננו, אבל כל ההגבלות האמורות חלות גם על זה, (ולמעשה לא תיתכן צידוד היתר וכדלקמן).

ואגב נדהמתי וחיל ורעדה אחזתני לקרוא במכתב כב', שכותב כאל דבר הפשוט, שהגם שבמשרד הבריאות אינם אוסרים בהפרייה מלאכותית מהסוג המקובל מזרע של תורם זר, וכי ההפרייה מבוסס על שימוש בזרע זר במזרק במקרה של אשה אשר בעלה עקר, אבל כאן, במקרה שלפנינו, קבעו שפעולה כזאת תעשה אך ורק בביצית זרע מבעל ואשה ולא תתכן הפרייה כזאת מזרע של תורם זר, ובנהמת לבי אני קורא על זה ואומר: שומו שמים על הפקרות כזאת לפרוץ פרצות חמורות כאלה (בידיעת הזוג ושלא בידיעתם, או שלא בידיעת הבעל בלבד, ובהטעיתו) בחומת הטהרה והיחוס המשפחתי, ואם ככה הדבר הרי צדקו איפוא אותם המורים שלא רצו בכלל להורות כל היתר בדבר, וסתמו את פסקם בלי לגלות כל נימוקים לפסקם כדי שלא יוכלו לערער עליהם, יפה נסוג הגאון בעל דברי מלכיאל ז"ל (שהבאתי בספרי שם) וחזר מצדדי ההיתר שהראה מקודם לכן מה שיש לצדד בזה, ובנימוק, מפני שאם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים ועי"ז ניתן יד לפושעים, והיה בזה כחכם הרואה את הנוול. ויפה סתם והשיב הגאון החזו"א ז"ל (מובא ג"כ בספרי שם) כי אי אפשר להתיר.

וכבר הגבתי בספרי שם חמורות ובחריפות גדולה נגד תועבה כזאת להכניס זרע של איש אחר לתוך רחמה של אשת איש ואפילו זרע על עכו"ם וגם לרבות לא לרחמה של פנויה, הן בגלל עצם התועבה שבדבר והן בגלל המכשולים הגדולים שעלולים לצאת מזה, והוריתי גם למעשה שהאשה חייבת במקרה כזה

לקבל ג"פ = גט פיטורין = מבעלה, ונדפסה הוראתי זאת באריכות בספרי צ"א חי"ג סי' צ"ג יעו"ש.

ועתה אשאלה למר: איך אפשר לסמוך על הבטחתם של כאלה (גם אם לפנים ישתפו בועדתם איזה רב) שבהפרייה - במבחנה כן יפקחו שהפעולה תעשה אך ורק בביצית וזרע מבעל ואשה? הא שוא ושקר הבטחתם זאת, ומאן דעביד הא עביד הא, ובא זה רק כדי להבטיח את עצמם מסערה ציבורית ויהא זה בתוקף ובהקפדה לכל היותר עד שיורגש כי כבר הסתגלו אל כך והאדישות יקיף את רובו של הציבור ולא יוסיף לבלוש אחר הנעשה.

ובאמת לפי השקפתם המסולפת מה נשתנה זה מזה? כשם שמתירים לעצמם זרע זר ברחם האשה כשהבעל עקר, כך יבואו אותו הדבר להתיר גם זרע זר במבחנה כאשר נוסף למה שהבעל עקר גם האשה יש לה מחסום בחצוצרה, ואז יוציאו ממנה הביצית ויכניסו אותה במבחנה יחד עם זרע של גבר אחר פורה. ובהפרייה במבחנה הרי פריצת הפיקוח הוא הרבה יותר קל מפריצת פיקוח בהזרעה מלאכותית בהיות והמבחנה נשארת בידיהם של המטפלים זמן ממושך, (עיין עוד לקמן מזה).

(ב) הדברים האמורים באות הקודם כתבתי גם לפי הנחה לאפשריות למתוח קו משהו בין הזרעה - מלאכותית לבין הפרייה - מלאכותית ולתת את האמור בזה להאמור בזה.

אבל לאמיתו של דבר נראה לאחר העיון כי קיים מרחק רב ביניהם, ודין ההפרייה המלאכותית הוא הרבה חמור מדין ההזרעה המלאכותית עד שלא ניתן כלל להשוותם אהדדי, וכמה פנים לדבר.

ראשית, בהזרעה - מלאכותית זרע הבעל מוכנס לתוך רחמה של האשה, ובין אם הפעולה מצליחה והאשה מתעברת מזה ובין אם אינה מצליחה, בכל אופן שהוא אין כאן הוצאת זרע לבטלה בהיות והכל הוכנס אל תוך הרחם, ודינו של זה כדין כל אלה שחיים עם נשותיהם באופן טבעי ולא מולידים, אבל בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הרי אם הפעולה איננה מצליחה ולא חלה הפרייה, הא יוצא שהבעל הוציא זרע לבטלה על העצים ועל האבנים.

ואפילו כשכן מתהווה הפרייה הרי זה רק מתא אחד של זרע בלבד המתחבר עם הביצית של האשה, והיתר נשאר שפוך לבטלה על פני החוץ (גם מי יודע ומי יד לידינו יתקע שלא ישתמשו בנשאר לצורך אשה אחרת, ויהא זה גם של יהודי

החרד לדבר ה' שאילו היה נודע לו מזאת לא היה מוצא מנוח לנפשו), בניגוד להזרעה מלאכותית שאיך שהוא הכל נשאר ברחם האשה.

ועוד זאת, הזרעה מלאכותית היא מבוצעת עפ"י רוב בגלל חיסרון ומניעה מצד הבעל באשר הוא לקוי בעקרות יחסית או בגלל חוסר כח גברא בקצב זרימת זרעו, וכדומה (פרט להיכא שסיבת מניעת ההריון הוא מצד האשה באשר הביוץ שלה הוא בתוך ספירת שבעת ימי הנקיים) ולכן דנין לומר (כמה מהפוסקים) דמכיון שהבעל אינו ראוי להוליד באופן טבעי אין לגביו איסור של הוצאת זרע לבטלה, אבל בהפרייה - מלאכותית בתוך מבחנה הא באה היא בגלל חיסרון ומניעה מצד האשה בזה שפתח או חלל החצוצרה שלה סתום עקב דלקת, או סיבות אחרות, שבגלל זה לא תוכל הביצית לעבור את אזור החסימה ולהגיע אל חלל הרחם, אבל לבעל אין בעיית פריון, ואם כן בכגון דא יש לומר שקיים בכה"ג כלפי הבעל איסור של הוצאת זרע לבטלה.

באופן שיוצא לנו, כי בהפרייה - מלאכותית בתוך מבחנה עובר הבעל על איסור חמור של הוצאת זרע לבטלה, ועל כן אין להורות היתר בזה.

(ג) וזאת שנית, בספרי שו"ת צ"א ח"ט שם התייחסתי לבעיה אם האיש מקיים מצות פריה וריבה בהזרעה מלאכותית (בספרי שם אני קורא זאת בשם הפרייה - מלאכותית, אבל הנכון לקרוא את המדובר שם בשם הזרעה מלאכותית, בהיות והפרייה מלאכותית אנו קוראים בכאן כשההפרייה נעשית במבחנה), והבאתי כמה שיטות פוסקים שחלוקים בדעתם בזה, ואחרי הביורור סכמתי בסעיפים ז' וח' בסיכומי שם בכזאת: (א) יש אומרים שמתייחס הנולד אל נותן הזרע והוא נחשב כבנו לכל דבר. (ב) יש אומרים שרק לחומרא אמרינן שמתייחס אליו ולא לקולא, (ג) ויש אומרים שאפילו הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן מצות פריה וריבה, (ד) וישנם החולקים על כל הנז' וסוברים שבן כזה איננו מתייחס אחר נותן הזרע כלל יעו"ש.

וכעת בבואנו להתייחס בזה בקשר להפרייה מלאכותית במבחנה נשוא - דיוננו, נראה דהדעת נותנת לומר דלא רק שכל האמור חל גם בנידוננו אלא גם זאת דיתכן שבכהאי גוונא יודו כולם שאינו מקיים על ידי כן מצות פריה וריבה, כי קיים הבדל ומרחק גדול בין הזרעה לבין הפרייה, והוא זה, דבהזרעה מלאכותית הרי ההזרעה נעשית באופן ישיר באותו מקום שנעשית ההזרעה הטבעית, ורק בגלל איזה עיכוב מצד הבעל (או מצד האשה) כנז', באים לעזרתו, וזרעו מוזרק ומוחדר אל תוך רחמה של האשה באמצעים מלאכותיים, ולאחר מיכן תהליך

ההפרייה ברחם האשה וכו' שהוא זה המביא בפועל לקיום המצוה הוא כההליך רגיל וטבעי של הריון, רצוני לומר: שגם בהזרעה טבעית הזרע של הבעל מופרש מגופו, וכשם שבהזרעה טבעית האשה לאחר מיכן מזריעה מצידה בתוכיותה, ומתקיימת פעולת ההפרייה המביאה לידי קיום מצוה על ידי מיזוג זרע הבעל וביצית האשה, כן גם בהזרעה מלאכותית פעולת ההפרייה נעשית ג"כ בגופה של האשה, כאשר האשה מצידה מזריעה בכנז' גם כן בתוכיותה בתהליך רגיל כבהזרעה טבעית, ולכן סברי כמה מהפוס' שיכולים להתייחס אל דבר כזה בשעת הדחק, ובפרט כאשר הבעל מפריש מזרעו לשם מטרה זאת וגם הכנסת הזרע בגוף האשה נעשית באופן רצוני ומכוון, לא כאל מקרה חריג לגמרי מדרך יחסי אישות והזדווגות איש ואשה, ושהבעל כן מקיים עי"כ מצות פריה ורביה, אבל משא"כ בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הא משנים בזה סדרי בראשית, את זרע הבעל מזריעים לא אל רחם האשה אלא אל תוך מבחנה, ומצד האשה אין גם כן הזרעה, אלא באמצעים כירוגיים (על ידי ביצוע ניתוח קל) מוציאים ביצית משחלה ומניחים אותה גם כן במבחנה, ומחויץ לגוף האשה, שם במבחנה במקום שאין בו ענין כלל של התייחסות, הוא שמתרחש תהליך ההפרייה, והביצית המופרדת מתחלקת שם מספר פעמים, ורק לאחר מספר חלוקות (כעבור מספר ימים או שבוע ויותר) כאשר ההפרייה מובטחת כבר, רק אז היא מושתלת ברחם האשה, ויוצא שאין כאן הזרעה כדרכה לא מצד האיש ולא מצד האשה, דשניהם נזרעים על ידי צד שלישי אל תוך מבחנה, וגם ביצוע ההפרייה המביאה לידי הריון ולידה שעי"ז מקיימים המצוה נעשה גם כן שלא כדרכו, וכח שלישי היא המבחנה (שאיננה אפילו יצור) היא גורמת לזה, ושיתהווה הדבר בתוכיותה היא (בהתאם להתכשרותה לכך), מקום שאין בו ענין של התייחסות, ואם כן בכל כגון דא יש שפיר מקום נרחב לומר שכולם יודו שלא מקיימים כלל על ידי כן מצות פריה ורביה כמצווה עלינו בתוה"ק, ונלמד זאת גם מק"ו ממה שמצינו בכל מצוות התורה שלא יוצאים ידי חובת קיומם כאשר עושים אותם שלא כדרכם ושלא כדרך הנאתן.

ולא רק מצות פו"ר לא מקיימים על ידי כן, אלא גם מצות הלשבת יצרה שמדברי קבלה יש לומר שגם כן לא מקיימים בזה בהיות והביצוע הוא שלא כדרך כל העולם ובצורה לא נורמלית כזאת, כנז'.

(ד) ויש אפילו מקום לומר, ובמיוחד בקשר לביצית האשה (ובמיוחד דמיוחד בנוגע לתניוק - דבמבחנה היכא שכל ההריון נעשה גם מחויץ לגוף האשה, עיין

לקמן), דמכיון שדרכה הטבעית של הביצית להיות מחוברת לגוף האשה ולפרות שם, אם כן ברגע שתולשים אותה מגופה ומנתקים אותה ממקום גידולה מתבטל הקשר היחסי בינה לבין האשה והרי זה בדומה למה שמצינו ברמב"ם במ"נ ח"א פרק ע"ב שכותב וז"ל: אי אפשר שימצאו אברי אדם בפני עצמם והם אברי אדם באמת ר"ל שיהיה הכבד בפני עצמו או הלב בפני עצמו או בשר בפני עצמו עיין שם, וא"כ הוא הדין יש לומר בכזאת גם לגבי ביצית האשה כנז'.

ועוד מצינו גדר בזה בהלכה בגמ' בקדושין ד' ס"ט ע"א לגבי הבא על השפחה דאומרת, דכל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי, ומפרש רש"י דהיינו: שאין מתיחס אחר אביו כלל. והתי"ט על המשניות שם סובר דהוא הדין בכזאת גם בבא על הנכרית, ולא מהני אפילו לענין זה שאביו יוכל לגיירו, ומבאר בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' רמ"ח דכוונתו מפני דס"ל דגם בישראל הבא על הנכרית לא נקרא כלל בנו וכבמעי בהמה דמיא ולא חשיב הוא כאביו גם לענין זה עיין שם, והיינו, מכיון שנוצר במקום שאין התייחסות.

ובעצם כדברי התי"ט מתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ח מה' מלכים ה"ח שפוסק גבי יפת תואר, דאם נתעברה מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני שהוא מן העכו"ם אלא בית דין מטבילין אותו על דעתם, ומבאר הכ"מ דזה דומה לההיא דכתובות ד' י"א דאיתא דגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, ופרש"י שם אם אין לו אב ואמו מביאתו להתגייר, והא נמי הכי הוא דאין ולד זה בן הישראל כלל דבנך הבא מן העכו"ם אינו קרוי בנך עיין שם, הרי כנז'.

וביותר מצינו שכותב להסביר דבר ענין ההרכבות הזרות ביחסי אישות בספר שו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל סימן קט"ז, הוא מגדיר שם וכותב, דטעמא דולדה כמוה, משום דרחמנא אפקריה לזרעייהו שיהא הולד נגרר אחרי האם כהדא תרנגולתא דספנא מארעא וכמים במעיהם של צאן לבן או כאילו נזרעה מכל הולך על ארבע, וזהו בכל ההרכבות הזרות שאין בהן קדושין לאלו ולא לאחרים ויש עבירה חמורה עובר ירך אמו הוא יתום ואין אב דליכא למימר בהו ברא כרעא דאבוה עיין שם, והוא הדין דיש מקום לפי זה להחיל הגדרה זאת של מדמינן לה לספנא מארעא גם על יצור כזה של נשוא דיונו שנוצר ומתקדם במקום שאין התייחסות (וכן לזה היכא שכל ההריון נעשה ג"כ במבחנה כאילו הוא יתום מאב ואם גם יחד) והיא הולמת עוד ביותר בנידונו מבחינה מציאותית.

(ברם עם כל האמור יש אבל להזכיר גם כן דברי הרמ"א באה"ע סי' ט"ו סעי' י' שכותב לגבי דינא דעריות, דיש מסתפקים לומר אפילו בולד הבא מן השפחה

והעכו"ם דדוקא מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העבודת כוכבים, אבל מדרבנן הוא זרעו ולכן יש להחמיר לכתחילה ע"ש, ולכן גם בנידוננו אפי' אם נצדד כנז' מכל מקום בשאלת איסורא דערויות יש אז להחמיר, ויש עוד להאריך בזה).

ובפרט דכאשר אנו קוראים כבר, דסופו של תהליך זה של הפרייה מלאכותית במבחנה להביא בכנפיו, במוקדם או במאוחר, גם לידי יצירת ילד במבחנה זאת אומרת: שכל ההריון יעשה ויגמר גם כן מחוץ לגוף האשה אלא במבחנה עצמה תוך יצירת תנאי - רחם בו, ולאחר מיכן במחשבה להביא גם לידי מבצע מדהים הנקרא בשם תכפול - האדם ללא זיווגם של שני תאי - מין אלא על ידי נטילת גרעין של תא בגוף האדם והחדרתו לתוך תא של ביצית אשר גרעינה סולק, ואז מנגנון התכפול של התא הרגיל יפעל והתא יתחלק עוד ועוד ויתפתח עובר, וזה שמו שיקרא לו יצירה ביולוגית מלאה של יצור אנושי לפי תכנית מוכנה מראש, המוציאה לפועל תכונות נדרשות ורצויות על ידי היוצרים, ואם כן הלזה יקרא ילודים שהתייחסות מלאה להם אחרי מולידיהם ושרוצים לייחסם אחריהם? וזאת מלבד מה שסילוף יצירתם והבאתם לעולם בצורה כזאת הוא דבר אשר יגרום הרס ואבדון לדמות היצירה האנושית ואנדרלמוסיה תשרור בכל בעית הילודה שתתהפך למעבדה חסר גוון אנושי, כאשר כבר התעוררו להתריע על כך גם מקרב אנשי המדע והביעו חרדתם העמוקה לקראת הצפוי בבאות, הרי יקום דור אשר כל רואיו יפטיר עליו ויאמר: חדשים מקרוב באו לא שערום אבותינו לראות מין יצורים כאלה כמעט חסרי בחירה וגולמי - אדם, וכחסרי יחוס - אבות, והדבר יגרום בעקיפין גם לידי החדרת כפירה בקרב ההמונים הפשוטים בשטחים שונים רח"ל שאין ברצוני לפורטן כאן, ואחריהם מי ישורנו.

ואם כן מה בצע בנתינת דרך ליצירת יצורים כאלה (לרבות הפראה - במבחנה נשוא דיוננו) שיוצריהם ומולידיהם אינם מקיימים על ידי כן את חק היצירה כמצווה עלינו מפי יוצרה בתוה"ק, והיוצרים על ידי כן רק בעיות מסוככות ומרקיעות שחקים, והעלולים בהתדרדרותם ושינוים להחזיר את גלגל האנושיות אלף מעלות אחורנית ועוד יותר מזה.

(ה) שלישית, כאשר כבר הזכרתי בדברי, הפרייה מלאכותית - במבחנה חמורה פי כמה מהזרעה מלאכותית אל רחם האשה גם מבחינה עובדתית, והוא זה!

בשלמא בהזרעה מלאכותית היכא שהביצוע של ההזרקה אל תוך רחמה

של האשה נעשית מיד ובסמוך להוצאת הזרע מהבעל אפשר עוד בעינא פקיאח לשמור ולהשגיח שלא יערבו בזרע זה של הבעל גם זרע של גבר זר, וכן שלא יקחו שארית - מזרע זה כדי להזריק לאשה אחרת.

אבל בהפרייה מלאכותית אל תוך מבחנה אין כמעט כל אפשרות כזאת של השגחה כנז', דהרי לאחר שהזרע והביצית של בני הזוג מוצאים מהם, המה נלקחים כדי לתתם אל תוך מבחנה, ושלא יישלחו את בני הזוג לביתם, והמה נהיים בהעלם דבר מהם ונתונים נתונים המה בידי המומחים המטפלים, ומובאים אל המעבדה אשר נמצאים שם עוד הרבה מבחנות, ולפי התור והיכולת מכניסים אותם במחנה, וגם שם במבחנה נשארים המה מספר ימים או שבוע ויותר עד שהביצית תעבור במבחנה מספר שלבי התחלקות, ורק לאחר מיכן מגיע התור להשתיל אותם אל תוך רחמה של האשה, ואם כן נעלה מכל ספק שבמצב כזה לפנינו בקעה פתוחה ושדה פרוצה, פירצה הקוראת לגנב - בדמות ובשם הרפואה והמדע - לעשות כטוב בעיניו באורה כבחינה, הן לפנייה והן לאחריהם, ובהשקטת מצפון שפועל ועושה זאת למען קידום והתפתחות המדע כביכול, וכל השגחה ולו הטובה ביותר לא תהא בה ערובה בטוחה במאה אחוז שלא יחליפו ולא ימירו זרע אחר במקום זרע זה, וכן שלא יבואו לאחר מיכן להשתיל ביצית וזרע של זוג זה אל תוך רחמה של אשה אחרת פנויה או אשת איש, ותוצרנה על ידי כן בעיות חמורות וקשות בכל שטחי החיים המשפחתיים על גווניהם השונים, ותמלא הארץ זימה ונמצא אח נושא אחותו וכו' (עי' יבמות ד' מ"ב ע"א), דבר שאסור זה משום כך אפילו בפנויה כדפוסק הרמב"ם בפ"ב מה' נערה ובתולה ה"ז, דהמניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זימה ונמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא עיין שם, ובנידונו החשש הזה של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא מבוסס וגדול פי כמה לאין ערוך מהמניח בתו וכו', באשר הממדים שיכולים להתעבר עי"ז המה עולים למעלה ראש כי אלפי רבבות נשים יכולות להתעבר ממספר מועט של תורמי זרע לפי הערך, ולדוגמא אסתפק בזה לציין מה שראיתי בירחון המאור היו"ל בארה"ב (תשרי תשי"ד) שהפרופ' י' מ' רבינוביץ פירסם בקשר לזה שלפי מה שקרא סטאטיסטיקה על ההזרעה המלאכותית הרי מאז שניתן כח הדחיפה לתהליך הרפואי הזה כבר ישנם בארה"ב בלבד אלפי ילדים יוצאי ירך ההזרעה הזאת, וכמו"כ לפי האומדנא, מגבר אחד פורה לבד יש בכח בתנאים מופתים להוליד ארבע מאות ילדים בשבוע או עשרים

אלף ילדים לשנה עיין שם, וזה היה בשנת תשי"ד, ומה התפתח עוד ביתר תוקף מאז ועד היום? והדברים מדהימים ומבהילים.

אם כן, האם ישנו עוד ספק כל שהוא שבמצב כזה החשש האמור של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא לא חשש מבוסס וקרוב עד מאד?

ועל כן גם מכח זה אין להורות כל היתר בזה, ולא לתת למחיצת הכרם של אחינו בית ישראל שתתפרץ ותשאיר כעיר פרוצה אשר אין לה חומה, אלא מן החובה על הגדולים ועל המנהיגים לגדור את הכרם בכל מידי דאפשר, ולהזהיר ולהתריע דרך כל השופרות הנתונים בידיהם על הסכנה הרוחנית העצומה האורבת והצפויה אם העלם יעלימו עין מזה (וכל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, ב"ר פכ"ו אות ה').

(ו) לאור כל האמור בדברינו עד כה נלענ"ד להלכה דאין להתיר בשום פנים את ההפרייה המלאכותית במבחנה. והנני בכבוד רב ובברכת גמח"ט אליעזר יהודה וולדינברג.

וכאן המקום לציין שגם דעת הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד דעדה החרדית היתה לחלק בין הטיפולים האלו, שטיפול של הזרעה מלאכותית IUI מותרת, וטיפול הפרייה חוץ גופית IVF אסור, אבל במכתב שיצא לפני כמה שבועות מבואר שהיום אחרי שגם הטיפול של הפרייה חוץ גופית הוא חלק מהטיפולים הרגילים ויש על זה השגחה צמודה שפיר מותר ובנו הוא לכל דבר ומקיים בזה מצות פו"ר.

דעת הגאון הגדול הרב עובדיה יוסף שליט"א

ולהשלמת הענין נביא את דברי הגאון הגדול הרב עובדיה יוסף שליט"א בספרו יביע אומר שהאריך בדברים אלו והעלה במסקנה גם כן שדעת רובא דרובא של הפוסקים הוא שבנו הוא לכל דבר וזה לשונו בספרו שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן כא

הנה רבינו פרץ בהגהת סמ"ק כתב, אשה נדה יכולה לשכב על סדיני בעלה, ועליה להזהר שלא לשכוב על סדינים ששכב עליהם איש אחר, פן תתעבר מזרע של אחר, ואם תאמר למה אינה חוששת פן תתעבר בנדוטה מזרע של בעלה, ויהיה הולד בר נדה, והשיב, מפני שאין כאן ביאת איסור, ולכן הולד כשר לגמרי, אפילו אם תתעבר מזרע של אחר, כי הלא בן סירה כשר היה, אלא שמזרעו של אחר יש להקפיד משום הבחנה, גדרה שמא ישא אחותו מאביו. כדאיתא ביבמות

(מב א). ע"כ. והובא בבית חדש יו"ד (סי' קצה) בד"ה ולא ישב. וכן בטורי זהב (סי' קצה סק"ז). ע"ש. ומכאן מוכח שהולד מתיחס אחר אביו, וגם נראה שמכיון שהולד מתיחס אחר האב, יש לדון שהאב קיים מצות פריה ורביה בכך. ובחלקת מחוקק (סי' א סק"ח) כתב, יש להסתפק, אשה שנתעברה באמבטי, אם קיים האב מצות פריה ורביה, ואם הולד מקרי בנו לכל דבר. והעיר ממ"ש בליקוטי מהרי"ל (אות ג), בן סירא נולד מזרע ירמיהו, שבת ירמיהו היתה רוחצת אחר אביה באמבטי וקלטה זרע אביה ונתעברה וילדה, והכל היו מעידים עליה מרוב חסידותה שלא זינתה, אך הסכימו הכל שבאמבטי שרחצה קלטה, והואיל ונולד מקליטת זרע בלא תשמיש קראוהו בן זרע, וכשגדל ונודע לו היה בוש משמו, והפכו שמו לקראו בן "סירא" גימט' ירמיהו. ע"כ. ומשמע דבתר דבעיא הדר פשטה מבן סירא שהתיחס אחר אביו ירמיהו. וכ"כ בבית שמואל (שם סק"י) לפשוט ספק זה מההיא דרבינו פרץ, שלא תשכב על סדינים ששכב עליהם איש אחר, משום גזרה שמא ישא אחותו מאביו. משמע שבנו הוא לכל דבר. ע"כ. וכ"כ הגאון משנה למלך (פט"ו מה' אישות ה"ד). וכן העלה להלכה בשו"ת בית יעקב (סי' קכב) בד"ה וע"פ. ע"ש. וכ"כ החכם צבי בהוספות שבסוף הספר (סי' יז) שהדבר פשוט אצלו שבזה קיים פריה ורביה. ע"ש. וכן פסק הגאון מהר"י זיין בשו"ת שערי ישועה כת"י, הובא בברכי יוסף (סי' א ס"ק יד). וע"ש. וכ"כ בפשיטות הגאון בעל טורי אבן בחידושי לחגיגה (טו א). ע"ש. ובס' בני אהובה (פט"ו מה' אישות) כתב, שאם הדבר ברור שנתעברה באמבטי ממנו נחשב לבנו. ע"ש. (וגם הלום ראיתי להגאון מופת הדור מהר"ר צבי פסח פראנק זצ"ל, ב"הר צבי" אשר בטור אה"ע, שישב ג"כ על מדוכה זו, ונראה דעתו שהולד הוי כבנו לכל דבר, והאב קיים בזה מצות פריה ורביה, מכיון שמוציא זרעו בכוונה לשם כך, וגם מה שהרופא מזריק את הזרע לרחם האשה יש לדונו כשלוחו של הבעל, ושלוחו כמותו, (ושאין כאן איסור השחתת זרע כלל, שהרי הוא עושה כן לשם תיקון, ולא דרך השחתה). וסמך סמיכה בכל כחו בעיקר דבריו, על דברי רבינו פרץ בהגהת סמ"ק שהובא באחרונים. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה, בסוף חלק חו"מ (בחאה"ע סימן יח). ע"ש). והאחרונים הביאו עוד מהשואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' קלב) שהבן הזה מתיחס אחר אביו, ואם נתעברה מכהן באמבטי, ראוי הבן להיות כהן גדול. ע"ש. וע"פ זה העלתי בשו"ת יביע אומר ח"ב (חאה"ע סי' א) בזוג חסוך בנים במשך שנים רבות, וזאת בגלל שהימים שבהם תוכל האשה להכנס להריון, חלים בתוך שבעה נקיים, ולכן יעצו הרופאים ליטול זרע מהבעל, ולהזריק את הזרע לרחם האשה, בתוך ימי ליבונה, והעלתי

להקל, ולהתיר לעשות כן אף בימי נדתה. ושכן פסק המהרש"ם בתשובה ח"ג (סי' רסח), אלא שהצריך לעשות כן רק בימי טהרתה. ע"ש. והיכא דלא אפשר, יש לנו להתיר גם בימי נדתה, כיון שמפורש יוצא מדברי רבינו פרץ שמכיון שאין כאן ביאת איסור, הולד כשר לגמרי, ואינו נחשב בר נדה. עש"ב.

וכן כתב הגאון הגדול הרב מנשה קליין בספרו שו"ת משנה הלכות חלק י סימן רמב והיכא דנתעברה וילדה בנים מזרע שהוציאו על ידי הזרעה מלאכותית לפום ריהטא מצינו בזה מחלוקת, עיין ח"מ א"ע סי' א' סק"י שנסתפק בנתעברה באמבטי אם הוא בנו לכל דבר ואם יצא ידי פו"ר בבן כזה, והב"ש שם החליט שבנו הוא לכל דבר, והביא ראיה מרבינו פרץ הובא בט"ז יו"ד סי' קצ"ה שלא תשכב אשה על סדין של איש אחר שמא יש שם ש"ז ותתעבר כמו באמבטי ואסור משום הבחנה גזירה שלא ישאו אחותו מאביו, והברכ"י דחה דבריו ע"ש, ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג דנתעברה באמבטי הרי הוא בנו לכל דבר, ועיין טו"א חגיגה ס"ו ואפי' זוטרי ס"ו ור"ש מקינון בס' כריתות שער ב' מלשון לימודים אות ע' ודו"ק. ובשאלות יעב"ץ ח"ב סי' צ"ז חולק וס"ל דאף דהוי כבנו לא קיים בו מצות פ"ו, ועיין בספרינו משנ"ה ח"ב סי' כ' באריכות קצת, ואין ברצוני להאריך יותר כי לפענ"ד נראה כדעת הפוסקים דהוי כבנו לכל דבר.

ונסיים בדברי הגרשז"א בספרו מנחת שלמה תננינא (ב - ג) סימן קכד
ודאתינן להכא נראה לבאר מה שנסתפקו גדולי עולם לענין אשה שנתעברה באמבטי אם הולד מתייחס אחר בעל הזרע או לא, ולכאורה אין דבריהם מובנים דמהיכ"ת נאמר חדוש זה שגם לענין יחס רק בביאה תליא מלתא, הרי לענין הרבעת בהמה למ"ד חוששין לזרע האב, או בכלאים שאביו בהמה ואמו חיה לענין איסור חלב, הלא פשוט הוא דאין שום טעם וסברא לחלק בין נתעברה כדרכה או ע"י הזרעה מלאכותית כיון שבמציאות הוא מורכב משניהם, וא"כ מהיכ"ת נימא דלענין יחס בעינן דוקא שיבוא עליה כדרך כל אדם, אולם לדברינו שהבא על אשת איש ונתגרשה לפני קליטת הזרע אפי"ה הולד ממזר משום דמיד כשפלט הזרע ממנו ונכנס לתוך האשה ה"ז חשיב כתחלת הריון אף אם יודעים ודאי ששהה הזרע לקלוט כמה ימים, יתכן גם לומר דדוקא ע"י ביאה כיון שתיכף עם פליטת הזרע ה"ז חשיב כתחלת הריון לכן הבן מתחיל שפיר להתיחס תיכף אחריו, משא"כ בנתעברה באמבטי או ע"י הזרעה מלאכותית כיון דמה שהזרע יצא ממנו ונמצא באמבטי או במזרק א"א כלל לחושבו כתחלת הריון, אפשר דכל שאין היחס מתחיל תיכף שוב אינו חוזר ומתחיל ואמרין

כיון דפסקה פסקה ורואין אותו כמי שיש לו רק אם ולא אב, (גם יתכן שלפי דבריהם יש להסתפק דאולי מה שהבן מתיחס רק אחר אביו הוא משום דמיד כשהאב עשה מעשה והזריע רואין אותו כאילו הוא עשה את כל הולד ומתיחס רק אחריו, משא"כ בכה"ג שעדיין מחוסר מעשה של הכנסת הזרע אפשר שהאב והאם שניהם שוין והבן מתיחס לשניהם ואם האב כהן והאם ישראלית יהי' הבן חצי כהן וחצי ישראל) ואף על גב שאם מת וחזר וחי עפ"י נס מסתבר דלא נפסק היחס, שאני התם שכבר נתיחס תחלה והוא רק חוזר לקדמותו משא"כ הכא שהוא דחוי מעיקרא.

אוצר השו"ת על הוצאת זרע לבדיקה

המדור אוצר השו"ת הוא ילקוט תשובות של הפוסקים בנושא הוצאת זרע לצורך בדיקה

התשובות הן כלשונן בספר, ובדרך כלל הן מעותקות מתוך תוכנות תורניות ולכן אם יש טעות בכתב נא להעיר לנו ונתקן אותם במהדור הבאה.

המטרה של המדור הזה הוא לקבץ למקום אחד כל התשובות בהלכה על הנושאים ברפואה ולהקל על הרבנים העוסקים בתחומים הללו, שיוכלו לעיין בתשובות מסודרות לפני נושאים.

בברכת התורה
צוות הרבנים העורכים

מפתח ספרים

- שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג
- שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח
- שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן פג
- שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כד
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן ע
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן טז
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן יד
- שו"ת חלקת יעקב אבן העזר סימן סג
- שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן קח
- שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק א
- שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן א
- שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן כא

ילקוט תשובות של הפוסקים בדין הוצאת זרע לצורך בדיקה

שאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג וז"ל ואיברא לצורך, אף להוציא זרע לבטלה להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן (יבמות ע"ו ע"א) לענין בדיקת הניקב בגובתא דש"ז דמותבין ליה אבי פוקרי, ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו אצל צורך מצוה. ע"כ.

שו"ת דברי מלכאל ח"א סי' ע"ח אוסר הוצאת זרע לצורך בדיקה, ועי' מה שכתב הדברי מלכאל בח"ג סי' צ"א שמותר עכ"פ לעשות בדיקת זרע כשהרופא מוציא הזרע מגוף האשה, וזה נקרא היום PCT, וכן כתב בחלק ה' סימן קנ"ז שהוצאת זרע מהאיש לבדיקה אסור אבל מגוף האשה יש מקום להקל בעת הצורך.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח וזה לשונו והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר יצוו ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד. ולא דמי להא דייבמות גבי כרות שפכה ובב"ש א"ע סי' כ"ג דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים. ועוד דשא"ה דבל"ז אינו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה. והארכתי בזה וחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערות על צד ספק.

שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן פג

ב"ה אור ליום ועש"ק יתרו תרנ"ד פה סאכטשאב.

שוכ"ט לכבוד חתן אחותי הרב החריף הבקי כש"ת מו"ה יעקב נ"י.

מכתבו הגיעני ולא הייתי בביתי כי ה' ימים של צער הפטירה מאלכסנדר ונסעתי שמה לכבודו גם הייתי בראדאמסק לבקר את מחו"ר ליפמאן נ"י ומחלתו אנושה ר"ל השי"ת ירפאהו, עתה פניתי וראיתי השאלה:

דבר איש שדר עם אשתו כעשרים שנה ואין לו בנים, והי' אצל כמה רופאים ואמרו שא"א ליתן לו רפואות בלתי אם יוציא זרע והם יבחנו הזרע, אם אריך לעשות כן, וכבודו הביא דברי הב"ש (סי' כ"ה סק"ב) שמסתפק אם מותר כדי לברר אם הדם ממנו או ממנה, והביא רא' מיבמות ע"ו. דמותר כדי לבדוק אם יקרע הסתימה וחשוב כרות שפכה והניח בצ"ע, וכתב כבודו משום דהרא"י מיבמות יש לדחות דהתם ממנ"פ אם כרות שפכה הוא אין איסור בהוצאת זרע,

דאינו ראוי להוליד, ואם אינו כרות שפכה יהי' מזה תועלת, אבל בנדון הב"ש שמא הדם ממנה ולא יהי' תועלת ומוציא ש"ז לבטלה, וע"כ בנדון דידן נמי שמא לא יתרפא עכ"ד:

תשובה

(א) יש לחלק בין ספק דלשעבר בין ספק להבא, דהתם בנדון הב"ש הוא ספק איסור תורה, דומה לנולד בין השמשות שאינו דוחה שבת מספק, ובתוס' שבת (קל"ה ע"א) דלבה"ש לא צריך קרא, אבל ספק דלהבא דומה להואיל אי מקלעי לי' אורחים דחשוב ודאי צורך יום טוב משום דאפשר דמקלעי לי', ואפי' ר"ח לא פליג רק משום דאין כוונתו לכך, וה"נ חשוב בוודאי צורך הולדה ולא חשוב לבטלה, ובזה יתיישב קושיית המפרש להלכות קידוש החודש פ"ג ה"ג יעיי"ש:

(ב) ובלא זה עדיף מנידון הב"ש דהתם אין לתקנת עצמו רק לתקנת האשה, משא"כ בנידון דידן הוא לטובת עצמו כהא דיבמות, אך מעלתו קיצר במכתבו ולא ביאר אם נודע שהמניעה ממנו, שאם אינו ידוע שמא המניעה ממנה, והוא מוציא ש"ז לבטלה והוא ספק דלשעבר שהניח הב"ש בצ"ע, ואינו דומה כלל להא דיבמות דממנ"פ כמו שביאר כבודו:

(ג) אך לדעתי יש בנ"ד צעה אחרת, דהנה הרמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ח כתב וז"ל אסור להוציא ש"ז לבטלה לפיכך לא יהי' אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראוי' לילד, אבל אלו המנאפין ביד ומוציאין ש"ז, לא די שאיסור גדול הוא אלא שעושהו יושב בנידוי ועליהם הכתוב אומר ידיכם דמים מלאו עכ"ל, ודבריו נעלמים מאוד, דמה קולא בדש מבפנים וזורה בחוץ יותר מהמנאפין ביד, ולא די בצער זה אלא שעשה מסורה דש מבפנים וזורה בחוץ עם איסור נשואי קטנה, והוא תימה גדולה, דנשואי קטנה ודאי איסור קל מאוד, וביתומה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר תקנו לה רבנן נשואין ואילו דש מבפנים וזורה בחוץ מעשה ער ואונן הוא:

(ד) ונראה ליישב דהרמב"ם הוקשה לו בפלוגתא דר"א וחכמים (יבמות לד ע"ב), דר"א אומר כל כ"ד חודש דש מבפנים וזורה בחוץ וחכמים חולקים דזה מעשה ער ואונן, וא"כ לרבנן יש בזה חיוב מיתה בידי שמים כמו במעשה ער ואונן, והיתכן שר"א יתיר לכתחילה מה דלרבנן יש בה חיוב מיתה בידי שמים, וכהאי גוונא מקשה בשבת ריש פרק תולין (קלח ע"א) מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחילה, עוד קשה קושיית מהרש"א ז"ל מנ"ל להש"ס דער ואונן שמשו שלא כדרך ותמר באצבע מיעכה, כיון דדש מבפנים וזורה מבחוץ

ג"כ כמעשה ער ואונן, אימא דער ואונן הכי הוה, והכי פשטא דקרא בב"ר (פרשה פ"ה), וכ"כ רש"י ואבן עזרא (פר' ל"ח פס' ט'):

ה) ליישב זה נקדים דברי תוספי הרא"ש פ"ק דיבמות (י"ב ע"ב) בהא דשלש נשים משמשות במוך דפירש"י מותרות, ושאר הנשים אסורות, והקשה ע"ז ר"ח, דאי לפני תשמיש גם השלש נשים יאסרו, ואי משום סכנה שמא תתעבר לא ישמשו כלל, ואי לאחר תשמיש גם שאר נשים מותרות, אפי' תימא דנשים מצוות ג"כ על השחתת זרע, דלא מיקרי השחתת זרע אלא במי שגורם ע"י חימום שמוציא זרע לבטלה בין האיש בין האשה, אבל אחר שנעקר הזרע מן הגוף אין בו השחתה עכ"ל הרא"ש (ומזה הוכיח דפירוש משמשות במוך חייבות לשמש במוך, והיינו לאחר התשמיש):

ו) והנה בנדה (מ"ג ע"א) דעקירה מן הגוף והיציאה תרי מילי נינהו, ולכאורה למה יאסור לשום מוך לפני תשמיש, הלוא העקירה בשעת דישה הוא כדרך כל הארץ, ואף שהיציאה הוא כמטיל על העצים, הא אמרת משנעקר אין בו איסור, וצ"ל כיון שבשעת עקירה המוך במעיו וסופו להטיל על עצים אף העקירה באיסור, והנה לפי זה דש מבפנים וזורה מבחוץ למה יאסור, בשעת דישה עוד בידו לזרות מבפנים, ומה שזורה אח"כ מבחוץ הא אמרת דמשנעקר אין זה השחתת זרע, ואף שדעתו לזרות מבחוץ הלוא בשימת מוך אחר תשמיש נמי דעתו שתעשה כן, ואף שבודאי חלוק, בדש מבפנים וזורה מבחוץ דעתו לעשות כן בעצמו ובשימת המוך היא המשמת, ועוד שמא יקלוט הזרע בשעת תשמיש ולא יופסד בשימת המוך לאחר תשמיש, מ"מ למה מדמה הש"ס למעשה ער ואונן שהי' שלא כדרכה, דבזורה בחוץ אין רק משום המחשבה שחושב בשעת דישה לזרות מבחוץ, ואיך יתחייב על זה מיתה, ולא דמי לשלא כדרכה שכל מעשיו באיסור:

ז) ע"כ נראה דחכמים לדבריו של ר"א קאמרי שמחייב להיות זורה מבחוץ ובשעת דישה עומד לזרות מבחוץ שמחייב לעשות כן, ודומה למשים מוך לפני תשמיש, דמשום דבשעת דישה עומד לזרות ע"ג מוך חשוב עקירה באיסור, ה"נ עומד לזרות מבחוץ מחמת חיוב שלא יבוא הוולד לידי סכנה, וע"כ חולקים חכמים על ר"א שמחייב לזרות מבחוץ, דא"כ הו"ל כמעשה ער ואונן, אלא ודאי שמשמש כשאר אנשים, והשתא אם יזרה מבחוץ לא יהי' חיוב מיתה רק איסור גרידה כנ"ל:

ח) והשתא לא קשיא שר"א יתיר מה שלחכמים יש בו חיוב מיתה בידי שמים, דבאמת לרבנן אין בו חיוב מיתה בידי שמים, ויוכל ר"א לפסוק שיזרה

מבחוץ, ממנ"פ אם הדין כמותו טוב, ואם הדין כחכמים שישמש כדרכו, אף אם יזרה מבחוץ אין בו חיוב מיתה, ואינו מתיר מה שלרבנן יש בו חיוב מיתה, וא"כ שפיר מוכיח הש"ס דמעשה ער ואונן הוי שלא כדרכה וזורה מבחוץ לא ה' בו חיוב מיתה, ושפיר פוסק הרמב"ם דזורה מבחוץ הוא רק איסור בעלמא:

(ט) ונ"ל עוד ליישב לשיטת ב"ר ורש"י וא"ע דער ואונן זורה מבחוץ הוה, ודאיתא לדברי הרמב"ם נבאר דבריו במה שכתב באיסור קטנה משום לתא דש"ז לבטלה, ולא כלל נשואי זקניה ועקרה רק לקמן בבא בפ"ע הלכה כ"ו וכתב הה"מ שנתבאר פט"ו מהלכות אישות (ה"ז) ושם נאמר שהוא מדין פו"ר במי שאין לו בנים מה"ת ובמי שיש לו מדרבנן מדכתיב לערב אל תנח ידיך אבל מלתא דש"ז לבטלה אין בו, ולמה, מ"ש מקטנה, וצ"ל דשאני זקניה ועקרה דאף שאין בביאתם מצוות פו"ר מ"מ יש בהם מצוות עונה, אבל קטנה אף מצוות עונה אין בה, דמצוות עונה למלאות תשוקת האשה וקטנה לאו בת תאוה כמ"ש תוס' קידושין (מ"ג ע"ב) בסוף העמוד:

(י) ולפי זה יש מקום ליישב דברי הרמב"ם אף לדעת ב"ר דער ואונן זורה מבחוץ הוה דקודם מתן תורה שלא ה' מצות עונה ולא ה' התשמיש רק לפו"ר, והנה מ"ש דזורה מבחוץ אין חיוב מיתה הואיל והעקירה בהיתר ועל המחשבה שחייב לזרות מבחוץ אין לחייב על המחשבה, אמנם הדבר תלוי אם העקירה בהיתר בעצם, אף אם יצויר שלא תצא כלל ותשאר בגופו שאם הוא היתר בעצם יש מקום לומר דשוב אין חיוב על הוצאה כדברי רא"ש הנ"ל, אך זה לאחר מ"ת שהדישה ועקירת הזרע היתר בעצם משום מצות עונה, רק אם עומד שתצא לחוץ אסור, ולחייב על מחשבתו שתצא לחוץ לא מחייבין לי', אך קודם מ"ת שלא ה' מצות עונה ולולא שעומד לצאת מבפנים לפו"ר ה' העקירה איסור ואינו מותר רק משום שעומד לצאת מבפנים לפו"ר, אבל אם חשב לזרות מבחוץ שוב חייב על העקירה בעצם, ע"כ ער ואונן שפיר נתחייבו על זורה מבחוץ, אבל לדידן אין חיוב:

(יא) ע"כ לדעתי יותר טוב להכין קערה לפני תשמיש ולזרות אל הקערה, וכל זה אם ברור שמהניעה ממנו או שיודע בעצמו כן, או שהרופאים בחנו אותו ושפטו כן:

(יב) עתה שלחתי אחר רופא מומחה לדבר בעצמי עמו, ואמר לי כי הרפואות אשר יוכלו ליתן אחר הראי' יכולים ליתן גם עתה, רק רצונם לראות הזרע לראות אם המניעה מאת הבעל, ושאלתי עוד אולי אם הוא בריא יזיקו לו הרפואות,

ואמר שגם זה אינו, ולפי דבריו אין שום צורך להריק הזרע, עוד שאלתיו על הבחינה אשר אני המצאתי להיות זורה מבחון אם טובה הוא ואמר שכן הוא אם ירצו לראות זרע יכולין לראות באופן זה, גם אמר כי אם רוצים לראות זרע אינם מוציין ביד רק מלבישים הגיד בכיס דק סתום למעלה קודם יקרב אל האשה, ואחר התשמיש ישאר הזרע בכיס, סוף דבר אין רצוני להמנות להתיר כלל: דודו הק' אברהם:

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כד

בעז"ה, י"ד כסלו תרצ"ה. (ד) ע"ד שאלתו אדות אברך אחד, ששהה יותר מעשר שנים ולא זכו להבנות, ועל פי דברי הרופאים נראה שהמניעה מאתו, ואומרים שההכרח לבדוק את הזרע מקודם, ושואל אם רשאי להוציא ז"ל = זרע לבטלה =, לצורך בדיקת הרופאים, כבר התעוררו המחברים בענין זה ונשאלתי כמה פעמים, והוריתי להתיר, וע"י ב"ש סי' כ"ה סק"ב מש"כ אם נמצא דם בעד של אשה ספק אם הדם ממנה או ממנו נראה לכאורה דמותר להוציא זרע כדי לברר אם הדם ממנו, דאין איסור לשמש ולהוציא זרע, וה"ר = והביא ראיה = מיבמות ע"י דאם ניקב הגיד בודקין אם נתרפא, ומניחין ב' פוקרא, כדי שיוציא זרע ויש לדחות יעו"ש. ובאמת יש לחלק דשאני התם דחששו כדי להתירו בקהל, ובשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ג כ' בתוך דבריו ואיברא לצורך שעה אף להוציא ז"ל להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן לענין בדיקת הנקב בגובתא דשכ' דמתנין ל' אבי פוקרא ביבמות ע"י ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו לצורך שעה, אולי התם דוקא ע"י גרמא וכמש"כ היש"ש ביבמות שם דין ט"ז. אולם הא מבואר בדהתו"ס יבמות ל"ד דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרעו ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שרי. ואם שהב"י החמיר בזה בסי' כ"ה, מ"מ לצורך שעה י"ל דשרי, ובס' ערוך לנו ביבמות ע"י שם כ' דמשו"ה התירו לפמש"כ התוס' בסנהדרין נ"ט דזה תלוי במצות פו"ר ועל כן היכא שזהו תקון למצות פו"ר אין חשש בדבר, ולצאת ידי המחמירים בזה יעו"י בס' שדי חמד ובשו"ת דברי מלכאל ח"א נראה דבדרך תשמיש היינו ע"י נרתיק דק שמלבישים על האבר בודאי שרי, ובירוש' ריש יבמות דרך סדין בעל נראה דהתם מיירי באופן שיכנס הזרע והסדין היה רק כדי למעט הנאתו דהרי נטע ה' ארזים והוליד בנים. ויעו"י בשו"ת דברי אלי' סי' כ"א שהורה להקל ע"י סדין כמו במוך מחשש סכנה בעיבור יעו"ש. וע"ע בס' תורת מרדכי מה שצייד בזה. כללו של דבר שיש לסמוך על ד' שו"ת יעב"ץ שכ' דהיכא דאי אפשר בגרמא

לעשות גם בידים, ודרך תשמיש ע"י נרתיק בודאי מותר לכו"ע.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן ע

בענין בדיקת הזרע לידע איך לרפאהו שיוכל להוליד כ"ב אלול תשט"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

הנה בדבר אדם שצריכים הרופאים לבדוק את הזרע שלו כדי שיוכלו לידע איך לרפאהו כדי שיוכל להוליד ששאלת אם אין בזה משום איסור הוצאת זרע לבטלה.

והנה ביבמות דף ע"ו איתא א"ר יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר שלח ליה רבא בריה דרבה לר' יוסף היכי עבדינן א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקרי ומקרי וחזינן ליה ולאביי מעברין קמיה בגדי צבעונין כדי שיהרהר באשה ונקרי ומשמע שם של"פ וב' הדרכים מותר א"כ מפורש שכיון שהוא לצורך לידע אם מותר לישא ישראלית מותר לעשות מעשה שיגרום לו להוציא זרע. וגם מותר להרהר באשה אף שהוא אסור מקרא דונשמרת כדאיתא בכתובות דף מ"ו מ"מ כיון שהאיסור הוא כדי שלא יבוא לידי קרי מותר כאן כיון שהוא לצורך בדיקה שמא יותר ע"י זה לישא אשה ישראלית. ויש למילף לעובדא דידן עוד מכ"ש דהתם הא יכול ליקח גיורת ומ"מ מותר לבדוק בהוצאת זרע בשביל הצורך ליקח ישראלית שג"ז הוא צורך ולא נחשב לבטלה כ"ש בכאן שעתה אינו מוליד שיש להתיר להוציא זרע כדי לידע איך לרפאותו שיווליד שהוי זה לצורך ולא לבטלה.

אבל חזינן משם שע"י משמוש בידים בהאבר אסור דלכן שאל היכי עבדינן. והטעם נראה משום דעל משמוש ידיים בהאבר איכא איסור לא תנאף כדתנא דב"ר ישמעאל בנדה דף י"ג לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל שזה לא הותר אבל ע"י מעשה בשאר אברים כגון הא דנהמא חמימא דשערי אבי פוקרי וכן להרהר באשה כדי שיצא הזרע שליכא בזה איסור לא תנאף אלא איסור הוצאת זרע לבטלה מותר לצורך בדיקה שלא נחשב זה לבטלה. ולכן גם בעובדא דידן אין להתיר ע"י משמוש בהאבר אבל ע"י הדברים שמתירין שם היה לן להתיר גם בכאן ואף שהוא רק ספק הא גם התם הוא רק ספק דעיקר הטעם משום שעכ"פ הוא לצורך פו"ר אבל בכאן כיון שרשאי בתשמיש עם אשתו אין לעשות ע"י הרהור באשה וע"י נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי אלא בתשמיש ואם להבדיקה טוב בהלבשת הכיסים על אברו בשעת תשמיש הוא עדיף כיון שדעת הגר"ע באחיעזר שהוא דרך תשמיש לענין אשה שסכנה לה להתעבר

אף שלדעתי לא מסתבר זה כלל אבל עכ"פ הא הגרע"ע סובר כן. ואם זה לא טוב לבדיקה אז יהיה רשאי לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך בקבוק. ושמעתי שגם הגאונים מדור הקודם התירו זה לבדיקה.

ולבעול בבית הרופא והרופא יקבץ הזרע ממעי האשה אף אם יהיה זה טוב לבדיקה הוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן אלא יעשה כדכתבתי, ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן טז

בדבר טעסט שהרופא צריך לעשות בזרע הבעל כדי לידע איך לרפאותו שיוליד כ"ב תמוז תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד בר אוריין ויר"ש מר יצחק אייזק ראזין שליט"א.

הנה בדבר הטעסט שהרופא רוצה לעשות בזרע הבעל באשר שאין רואין שום חסרון בהאשה וכשידעו מהטעסט איך הוא זרע האיש ידעו איך לרפאותו שיוכל להוליד ובאשר שליך הזרע מרחם האשה אחר תשמיש כבר עשו מזה טעסט וא"א לידע מזה ורוצים לעשות טעסט דוקא מזרע שלא נכנס לרחם האשה, הנה כבר השבתי בנידון זה ונדפס בספרי אגרות משה על אה"ע סימן ע' שמצד איסור זרע לבטלה ליכא כיון שהוא לצורך לרפאותו שיוליד כמפורש כה"ג ביבמות דף ע"ו, ורק שיש עוד איסור לא תנאף ביד שלכן אסור להוציא דרך משמוש ידים וכלים, ולכן מותר לו לעשות דרך תשמיש ולהוציא האבר כשירגיש שהזרע יצא ולזרות מבחוץ לתוך צלוחית של זכוכית, משום שבדש מבפנים וזורה מבחוץ הוא רק באיסור דהוצאת זרע לבטלה ובכאן הא אינו לבטלה. אבל מש"כ מע"כ שיש מין צלוחית של זכוכית שמשימין ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו שם, נראה שאסור משום שהוא בלא חשיבות תשמיש כלל והוי כמוציא במשמוש היד וכלים שלא ברחם האשה שיש לאסור מצד איסור לא תנאף ביד, ואף שכתבתי שם שלשמש בהלבשת כיס על אברו יש להתיר לצורך בדיקה זו, הוא משום דשם תשמיש על זה דהרי האשה נהנית מזה כתשמיש ממש כיון שהכיס הוא דבר רך והאשה מרגשת בהכנסתו האבר, והגרע"ע בספר אחיעזר סובר שהוא דרך תשמיש גם להתיר לאשה שסכנה לה להתעבר, ואף שלדעתי לא מסתבר זה מ"מ שם תשמיש יש ע"ז שאף שאין להתיר כשאינה רוצה להתעבר אף משום סכנה לדעת, עכ"פ ניאוף ביד ליכא ע"ז כיון שהוא באופן תשמיש ששם ביאה באשה יש על זה, ונשאר רק האיסור דזרע לבטלה שלצורך בדיקה לרפאותו אינו לבטלה, אבל בזכוכית שהוא קשה ואין שום הנאה

להאשה במה שמכנים אברו לשם הוא ניאוף ביד ובכלי שאסור אף לבדיקה זו. ולכן יש לעשות כדלעיל ויעיין מע"כ בתשובתי ויראה ברור הדברים. ומ"מ הייתי אומר שיחכה מלעשות בדיקה זו עד שימלאו חמש שנים מיום הנישואין כי מצוי טובא שאין נשים צעירות מתעברות עד איזה שנים ולכן אולי אין הצורך גדול עדיין כי יש לקוות להשי"ת שתתעבר אשתו בקרוב ולא יצטרך לקולא זו. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן יד

בדבר הוצאת זרע לבדיקה כדי לרפאותו שיליד ז' אדר תשכ"ו. מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג מהר"ר ישראל ברוך הנקרא דר' נעס.

הנה נידון מי שצריכין להוציא זרע לבדיקת הרופאים כדי לרפאותו שיוכל להוליד, עיין בספרי אגרות משה חלק אה"ע סימן ע', שבארתי שאיסור זרע לבטלה ליכא מאחר שהוא כדי לידע לרפאותו שיליד, אבל איכא איסור לא תנאף ביד כדהוכחתי מהא דיבמות דף ע"ו, שלכן כתבתי שאם להבדיקה טוב ליקח הזרע מהאשה אחר התשמיש בביתו ותבוא אח"כ להרופא, אסור בנהמא חמימא דשערי אבי פוקרי וע"י הרהור דבגדי צבעונין, דבגמ' הוזכר זה רק התם שאין לו אשה והנידון הוא אם נסתם היטב הנקב שבגידו להתירו באשה ישראלית, אבל הכא שרשאי בתשמיש עם אשתו וטוב לבדיקה יעשה בתשמיש והרופא יקח ממנה משהו מהזרע שבגופה. וגם אם יאמר הרופא שטוב לבדיקה בהלבשת כיס על אברו בשעת תשמיש יכול לשמש בזה. ואף שהוא באיסור זרע לבטלה דלא שייך להחשיבו דרך תשמיש דהוא סתום בזה שלא יכנס הזרע לגופה, וטעות גדול הוא להביא מר' יוסי שבעל יבמתו דרך סדין כדאיתא בירושלמי פ"א מיבמות ה"א, שאף אם נפרש כפשוטו דלא כהפ"מ שהכוונה הוא שהצריכה ללבוש סדין על גופה וגילה רק טפח כהיא דר"א בנדרים דף ב', אלא שהיה סדין על אברו היינו שרק הצדדין דמאברו כרך בסדין אבל בראש הגיד לא היה סדין והיה הנקב מגולה לגופה. ופלא על כתר"ה שמתיר לבעול בנרתיק, דאפילו במקום סכנה להתעבר יש להסתפק טובא אף שמתיר הגרמ"ע באחיזרז במקום סכנה עיין בספרי שם סימן ס"ג בסופו. אבל מכיון שהוא לצורך לרפאותו להוליד אין בזה האיסור דאינו לבטלה, ואיסור לא תנאף גם בתשמיש בהכיס לא הוי זה ניאוף ביד ומותר. ואם יאמרו הרופאים ששני ענינים אלו לא טוב לבדיקה הרי ממילא יהיה אסור באופנים אלו מצד האיסור דלבטלה, יש להתירו לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך בקבוק, משום שגם איסור זה הוא מצד הוצאת זרע

לבטלה דהוא כמעשה ער ואונן כדאיתא ביבמות דף ל"ד ובכאן הא ליכא איסור דלבטלה וניאוף ביד ליכא בזה. אבל כשיאמר הרופא שצריך ליקח מגוף האשה תיכף אחר הבעילה שלכן יבעול בבית הרופא, בזה כתבתי דהוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן מאחר שיש העצה לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ, ואם אי אפשר לבדוק אלא באופן זה גם זה יהיה מותר, והם דברים ברורים לדינא. אבל לשמש בביתו וא"כ תלך האשה לבית הרופא הוא ודאי טוב אם אך טוב לבדיקה כדלעיל, והאברך שכותב כתר"ה שאמר שאסרתי בזה טעה כי אמרתי רק שלבעול בבית הרופא לצורך זה אינו כדאי, וממילא כל דברי כתר"ה מיותרין.

ומש"כ כתר"ה שאסור לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך כלי זכוכית משום שהוא מעשה ער ואונן אף לצורך בדיקת הרופא לרפאותו אינו כלום, שכל אופן הוצאת זרע לבטלה הוא אסור באותו האיסור עצמו, וגם דישה מבפנים וזריה מבחוץ לא היה מעשה ער ואונן ממש כמפורש בגמ' יבמות שם /דף ע"ו/ דמעשה ער ואונן הוא בשלא כדרכה, אבל דש מבפנים וזורה מבחוץ הוא אותו האיסור עצמו דמעשה ער ואונן שהוא איסור הוצאת זרע לבטלה, וכן כל ענין הוצאת זרע לבטלה הוא באותו איסור עצמו כגון בלבישת כיס על האבר וכן במוך בשעת תשמיש לרוב השיטות וכדומה, וא"כ באם הוא לבדוק הזרע לרפאותו שהיתרו הוא משום דאינו נחשב לבטלה כיון שהוא כדי שיוכל להוליד בנים ליכא איסור זה כשהוא עושה באופן שמועיל לבדיקה. ורק במשמוש בידים אסור משום לא תנאף ביד שזה לא הותר אף לצורך הולדת בנים כדבארתי.

ומש"כ כתר"ה זה לדעת כי איסור הוצאת זרע אינו משס"ה לאוין, כנראה מלשון זה שסובר כתר"ה שהוא רק מדרבנן, במחילה מכתר"ה שהוא טעות וח"ו לומר כן כי הוצאת זרע לבטלה הוא מדאורייתא וגם חייב מיתה ביד"ש כדא"ר יוחנן בנדה דף י"ג והוא איסור חמור מאד עד שאיתא בש"ע שעון זה חמור מכל עבירות שבתורה אף שלא דוקא דהא דהא איסור א"א ואיסור נדה חמור כדאיתא בב"ש סימן כ"ג סק"א מ"מ על איסור דרבנן לא היה שייך לומר לשון זה, והרי כל איסור ההרהור מקרא דונשמרת מכל דבר רע שדריש ר' פנחס בן יאיר בכתובות דף מ"ו הוא כדי שלא יבא לידי טומאה בלילה והיא דרשא גמורה ולא אסמכתא כדכתבו התוס' בע"ז דף כ', וא"כ כ"ש הוצאת הזרע שהוא בכלל לאו הזה. ומה שלא נמנה ממנין הלאוין אינו משום שאינו מדאורייתא דהרבה איסורים דאורייתא לא נמנו, ואולי משום שנאמר בזה עונש מיתה ולא אזהרה והלאו דונשמרת נאמר במחנה לכפילת איסור לא רק על הרהור אלא על עוד

ענינים לא רצה הרמב"ם למנות בלאו מיוחד עיין בסה"מ במנין הל"ת שהוסיף הרמב"ן מצוה י"א. ומה שראה כתר"ה בפ"ת סק"ב בשם החת"ס שברשות הבעל מותר השחתת זרע, כנראה שלא ראה מה שאירי שם שהוא באשה שיש לה סכנה להתעבר שאינו מתיר החת"ס אלא במוך שלאחר תשמיש שכתב שיש אולי להתיר אולם ברשות הבעל דאף דאיסור השחתת זרע ליכא אין לה עכ"פ רשות להשחית זרעו בלא רצונו מטעם שמשועבדת לו. ותמיהני איך כתב כתר"ה דברים כאלו שיש מקום לטעות להקל ח"ו באיסור חמור זה.

וכל מה שהאריך כתר"ה בענין פריצותא שליכא לרופא, אינו ענין למה שכתבתי שהוא להכניסם בבית הרופא באיזה חדר לבעול שהוא ודאי פריצותא גדולה עוד יותר מפ' ר"ת בטעם פריצותא שמקדש בביאה שהוא מצד יחוד העדים לזה אף שהוא לדבר שדרך והכרח העולם לזה אבל בתשמיש בביתו ולבא אח"כ האשה להרופא ודאי הוא ככל משמושי הרופאים שליכא איסור ואף לא פריצותא כדאיתא בש"ך יו"ד סימן קצ"ה ואין צורך להאריך בזה.

ובדבר קונטרס הראשון שכותב כתר"ה ששלח לי לפני עשרים שנה הנה לא ראיתיו עד עתה ששלח לי מחדש יחד עם עוד קונטרס גדול בדבר זריקת זרע מאיש אחר, ואף שיש בהם גם דברים נכונים אבל גם דברים שאינם נכונים ולפעמים אישתמיטתיה דברים מפורשים כי לפום חורפא שבשתא. ולהלכה הוא ברור כמו שכתבתי בספרי וכל המאמרים שנכתבו בירחונים הם דברים הבדוין מסברת עצמן נגד דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ואף נגד מקומות שהזכירו בעצמן. וכבר בארתי הדברים שכתבו אבל איני רוצה לפרסם דברים אלו שלא ניתנו ליכתב בירחונים המסורים לכל איש ואשה כי דברים כאלו אין דורשין בשלשה כמו בעריות כדאיתא בחגיגה דף י"א, וכ"ש שלא בירחון הנשלח לאלפים וגם לאנשים פשוטים ורחוקים מיראת השם ויראת חטא ומחפשים רק לצל היתר לרמות את עצמן. וכבר הודעתי שצריך להשמיט מלהתיר ויש ליעץ שלא לעשות זה מפני השלום שישרה בהבית כאשר אני נוהג בזה. והנני ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת חלקת יעקב אבן העזר סימן סג

בענין לבחון זרע הבעל מחו' הגאון שליט"א בעל מנחת יצחק, בתשובתו הביא כבר דברי שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג ופרי השדה ח"ג סי' נ"ג, וכן בעקרי הד"ט סי' כ"א בדיני נדה ס"ק ז' ושבת סופר אע"ז סי' א', להתיר במקום מצוה, וזכר לדבר מוטב שיחלל שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה. א ובפרי השדה

ראיתי שהתיר שימש ע"י כים כדי שיוכל הרופא להבחין הזרע שבכים, ובעזר מקודש הגהות שבאע"ז מצדד ג"כ קצת להיתר. אכן מהרש"ם ח"ג סי' רס"ח, הידוע בכח היתירא בכמה ענינים, ובדין זה החמיר מאד, וז"ל שם דל"ד להאי דיבמות ע"ו גבי כר"ש, ובבי"ש סימן כ"ה, דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי, ועוד דשא"ה דבל"ז אינו ראוי להוליד וליכא משום הוצז"ל, משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה, וחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערותם על צד הספק עכ"ל. אף דבאמת לא אבין, הא בהאי דיבמות מיידי דהבדיקה היא מפני שספק לן אם הנקב מוציא זרע או לא, וכשאינו מוציא זרע הוא ראוי להוליד, אם כן מה זה שכתב מהרש"ם "דשא"ה דבל"ז אינו ראוי להוליד", דהא לא הוי רק ספק, ואף אם נאמר כיון דהלשון בגמ' ניקב ונסתם, א"כ קודם שנסתם הוי ודאי אינו ראוי להוליד, ואוקמינן אחזקה דמעיקרא דאינו ראוי להוליד, אבל גם זה אינו, לפי המבואר ביש"ש סי' י"ד דעיקר הגירסא בגמ' רק ניקב בלא נסתם, וטעות נפל בספרים, דאם נסתם פשיטא דכשר וכלשון הרמב"ם והמחבר, אם ניקב בעטרה עצמה אם כשיראה הקרי תצא שכתב זרע פסול, עי"ש בארוכה, ולא שייך לומר משום דאוקי אחזקה. התבוננתי, שאפשר כוונתו דבל"ז אינו ראוי להוליד, משום שאסור לו להזדקק עם אשה משום ספק פצ"ד, דאסור לבא בקהל, וכמבואר בהג' עזר מקודש דזה כוונת הבי"ש שכתב ויש לדחות הראי' מיבמות. אכן לשי' הרא"ם וסייעתי, דבניקב הגיד כשר לבא בקהל, והבדיקה רק להכשיר בניו משום ספק ממזירות, דהוי רק דרבנן, דהא יש ספק שמא הנקב אינו מוציא זרע, ואיכא עוד דרבנן, דאפילו ודאי אינו מוליד, שמא מעכו"ם נתעברה דאין הולד ממזר, וכמבואר להדי' ברמב"ם איס"ב פרק ט"ו הל' י"ט ועי' בהה"מ בשם, ומתירין להוציא זרע ולבדוק ואומרים לחברו חטא בשביל שיזכה חברו, וכמו שהקשו בתוס' גיטין מ"א ב' ד"ה כופין וכי אומרים לחברו חטא בשביל שיזכה חברו, וכבשבת ד' גבי הדביק פת בתנור, ותירצו משום דלא פשע, ועי' מג"א רנ"ד ס"ק כ"א דזה העיקר, היכי דלא פשע אמרינן לחברו חטא בשביל שיזכה חברו, והכ"נ הזכות לחברו שיוכל לבא בקהל, אף על פי שיש לו עצה לישא גיורת, וכמו שהקשה בתוס' גיטין מ"א א' ד"ה לישא אמאי כופין וישא ממזרת וכו' וישא נתינה וכו', והכא נמי אמאי יעבור על הוצז"ל ישא גיורת, ואפה"כ אמרינן דמותר, וקרבי בעירובין ל"ב א' דניחא לחבר לעשות איסורא זוטא בכדי להציל לע"ה מאיסור רבה, א"כ כש"כ היכא דנוגע לעצמו, דאף לענין רדיית פת יש חילוק, וכבמג"א רנ"ד כ"א הנ"ל, וז"ל ודוקא הוא אבל אחרים אסורים לרדות רי"ו עכ"ל, דמותר לעשות איסורא

זוטא בכדי להביאו לידי מוליד זרע, שיש בזה עניינים נשגבים הנוגעים לגופו ולנפשו (וכאשר נבאר עוד לקמן ס"ק ט"ו).

יד) וראיתי בספר זקן אהרן, להגאון ר"א ואלקין האב"ד פינסק, שהביא ג"כ להתיר מהא דיבמות, ולשיטת הרא"ם וסייעת' הבדיקה רק אם ראוי להוליד, חזינן דלצורך מצוה גרידתא שרי להשחית זרעו, ואף שלדינא שיטה זו נדחת, מ"מ בזה מה שנלמוד מדבריו להתיר השחתת זרע לצורך מצוה, לא מצינו דפליגי עליו, ומשמע דכל הפוסקים מודים לזה, דאל"ה הו"ל לפוסקים לדחות דבריו מכח זה גופא, דלדברין דהבדיקה אינה באה להכשירו לקהל כי אם להבחין אם מוליד, א"כ מי שרי להשחית זרע לצורך זה, אע"כ דבזה כ"ע מודים דלצורך מצוה לחוד שרי להשחית זרעו עכ"ל. ובמחכת"ה הפריז קצת בזה, דאף להרא"ם וסייעת' אין הבדיקה בכדי לידע אם הוא מוליד, רק כדי להכשיר זרעו לבא בקהל, ובאנו רק לזה אם אומרים לחברו חטא בשביל שיזכה חברך לבא בקהל, והרא"י משם רק כדברינו לעיל. ובזקן אהרן ס' ס"ו וס"ז ובח"ב ס' צ"ז, דרך המובחר להתיר באופן כזה, לשמש עם אשתו ולהיות דש מבפנים ואח"כ יה' זורה קצת מבחוץ לתוך כלי שיה' מן המוכן, והוא דרך המובחר שאפשר להתיר ודאי, כיון שזה דרך תשמיש ממש בלי חציצה ביניהם, ועוד דקצת זרע נפלט לתוך רחם האשה ממש, דבמה שבתוך הרחם יכולה האשה להזריע, דלצורך זריעה לא בעינן כל הזרע דוקא, ונמצא דהמותר מה שיפלוט להכלי אין נצרך שוב לצורך זריעה כיון דהאשה יכולה להתעבר גם בל"ז, ובכה"ג ליכא איסורא. דרגא ב', לשמש עם אשתו ע"י כיס, ובשני אופנים אלו מתיר להדי' להלכה למעשה. ולהוציא ממש זרע בידים או על ידי מכונה, לא דרך תשמיש, אינו מן המתירין, ומסיים בכ"ז כמה גדולי אחרונים מתירין גם בכה"ג לצורך מצוה, ומי שנפשו רחבה וירצה לסמוך עליהם, יש לו אילנות גדולות לסמוך עליהם עי"ש.

וכפי שאני דיברתי עם הרופאים חרדים, ואמרו שהבחינה מהזרע נעשה באופן הא', על ידי תשמיש ממש, ורק מעט מהזרע נותן לתוך הכלי, וכנ"ל, ואדרבה על ידי כיס אינו טוב לבחינה מפני שהכיס משוח בשומן כזה שמשחית הזרע, א"כ בני"ד לכאורה ג"כ יכולין להתיר ע"י תשמיש ממש, וזה ודאי לא גרע משלא כדרכה דהרמ"א מתיר באקראי, אפילו אם הוציא זרע אף שהח"מ מחמיר מאד בזה, זה רק כשעושה למלא תאוותו, אבל לצורך מצוה וצורך רפואת רוחו ונפשו העגומה עליו, ודאי דיש לסמוך על פסקא דרמ"א. ואופן הנ"ל, פשיטא דלא גרע משלא כדרכה, ועדיף גם כן הרבה מגרמא דמס' יבמות ע"ו, ואף מהרש"ם הנ"ל

אפשר יודה בזה.

טו) תמצית דברינו, דלהלכה יש להתיר לעשות ע"י הרופאים הבחינות שרוצים לעשות בגופו בכדי לרפאותו, אכן בהגיע תור לומר הלכה למעשה, יחרד לב להתיר לכתחילה בהוצ"ל החמור בזוהר ובספרים הקדושים עד למאד, וגם בענין השאלה לענין פצ"ד, אף דביעבד אם נעשה מעשה פשיטא דיש להתירו לבא בקהל מכל הטעמים המבוארים לעיל, אבל להכניס עצמו לכתחילה בחששות של פצ"ד, מאן יימר לן דמותר. אכן גם לאידך גיסא יש להתחשב עם גורל אותן האנשים החרדים לדבר ד' ותורתו (מי שאינו מסוג זה, אינו שואל כלל רק עושה מעצמו מה שהרופאים יצוו עליו) שלא זכו להיבנות, וידועים להם מאמרי חז"ל, יבמות ס"ג, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, וכל מי שאינו עוסק בפו"ר כאלו שופך דמים וממעט הדמות וגורם לשכינה שתסתלק מישראל, אע"ז סי' א', וכל מי שאין לו בנים נחשב כמת, נדרים ס"ד, כל מי שאינו מניח בן לירשו הקדוש ברוך הוא מתמלא עליו עברה, ב"ב קט"ז, ואפילו האשה דלא מיפקדא אפו"ר מצינו ביבמות ס"ה אי תבעתו לגרשה מפני שאין לה בנים, דיוציא ויתן לה כתובה בבאה מחמת טענה בעינה חוטרא לידי ומרה לקבורה, וכ"ז מביאתן, גם להאשה גם להאיש ברוב פעמים, לידי עצב רוח ומרה שחורה וחייהם אינם חיים, ונוסף לזה רבת הקנאה שרואים אצל חבריהן וידידיהן בנים ובני בנים, וכידוע אלף מיתות ולא קנאה אחת. קיצור הדברים ועובדא דמילתא כן היא, דדוקא באנשים יראי ד' וחרדים לתורתו, מורגשים מזה עד דכדוכה של נפש והם תמיד בעצב רוח ומרה שחורה, ואי"א להם לעבוד ד' בשמחה כמצווה עלינו, ועלולים גם כן לבא לידי חולאת ממש, חולי עצבים (נערווען בלע"ז) שהיא חולאת ממש, ומקרא מלא הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, וכשהיא במדריגה גדולה היא גם חולשיב"ס, עי' שבת כ"ט ב' מפני רוח רעה, ובפירוש המשניות להרמב"ם זה מרה שחורה, ועי' תשו' רע"א סימן ס' וז"ל וכעין זה בשבת מ"ה א' כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, פירש"י סכנה, והרי בסכנה או ספק סכנה אפילו איסור דאורייתא נדחית ומאי צריך לסמוך על ר"ש, אע"כ דאין כאן בגדר ספק סכנה עתה להתיר איסור בשביל זה, אלא כיון דעל צד הריחוק הסתעפות סכנה, מיקרי שעה"ד, וסמכו על ר"ש עכ"ל.

ומצינו לענין היתר עגונה, דהפוסקים ייגעו לנפשותם להתיר אשה עגונה שלא תשב גלמודה, משום דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא, ובחלקת מחוקק סימן

י"ז סקל"א בשם המשאת בנימין ומזרחי, לסמוך בשעת הדחק אפילו על דעת יחיד, ועי"ש בבי"ש ובמפרשים, ובנידון כדידן, כמה פעמים הם כשניהם עגונים, כיון דחיייהם אינם חיים (כמובן לאו כל אנפא שוין, אבל יש כמה אנשים שהם בגדר זה) וא"כ ני"ד ודאי דיש לדונו כדיעבד, כי אין לך שעה"ד יותר מזה. ומצינו בטו"ז יו"ד סי' צ"א ס"ק ב' בשם הת"ח כלל י"ז, נתאכסן בבית העכו"ם מקרי שעה"ד וכדיעבד דמי, וכן בסי' כ"ג סע' ו' שחט עוף ושהה בו כיון דלא אפשר בע"א מקרי דיעבד ומותר לשחוט סימן א' בעוף לכתחילה, ועי' בתוספות ב"ק צ"ז ב' ד"ה דזבין ותוס' סוכה דף מ"א ריש ע"א (רמזם בדרכי שלום למהרש"ם) כיון דאי"א בע"א כדיעבד דמי, וא"כ ני"ד, ודאי בנוגע השאלה דפצ"ד וכו"ש, דיש לדונו כדיעבד, ובודאי יש להתיר מטעמים המבוארים לעיל.

טז) אכן יש להעיר בני"ד מה שנוטל מהביצים זרע, אולי יש ג"כ בזה משום מוצצ"ל, וזה נעשה בכלי ודומה ליד, וכבר העיר על זה מחותני הגאון שליט"א, וזה מרע לנו הרבה יותר מהוצאת זרע מהגיד, כיון דלא נעשה ע"י תשמיש כאורח כל ארעא רק ע"י כלי.

ועלה בדעתי לכאורה ללמוד ק"ו, עי' סוכה ל"א ברש"י ותוס' דק"ו ניתן לדרוש מעצמו, מה אשה שמטמאה בפנים כבחון, כבנדה מ' במתני', אין מטמא אלא כשיצא דרך ערותה, כבנדה מ"א ב', מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנא' וכו', וכן נפסק להלכה ברמב"ם, איש שהקרי והזוב שלו אינו מטמא עד שיצא לחוץ, וכבמשנה הנ"ל, כש"כ שאין מטמא רק כשיצא הקרי דרך ערותו זה הגיד, עי' או"ז הלכות בעל קרי סימן קכ"ב וז"ל ומיהו שמא ה"מ היכא שיצתה במקום הראוי להזריע ולא במקום שאינו ראוי להזריע. ובנדה מ"ג א' שכ"ז שאינה יורה כחץ אינה מזרעת, הא טמויי מטמאה, א"כ מה שאינו מטמא כש"כ דלא מזרעא. ג וכיון דיש לנו אילן גדול, הפנ"י בתשובותיו ח"א אע"ז סי' מ"ד דמשמע מדבריו דכל האיסור דהוצצ"ל רק דרבנן או דברי קבלה ולא מה"ת ממש, כשאין בשם השחתת לידה, ואף שאיסורו חמור מאד יותר מכל עבירות שבעולם, בגוונא דא, שהאברך חרד לדבר ה' נאמר בו גדולה עבירה לשמה וכו' נזיר כ"ג ב', ואם כת"ה, וגם מחות' הגאון יסכימו להיתר, גם אני אמטי שיבי מכשורא. וכ"ז רק בתנאי שהאשה כבר נבדקה ולא מצאו בה שום מניעה להריון. ולדעתי מהנאות לומר להאברך בלשון זה, יש הרבה מתירים ואם רוצה לסמוך עליהם הרשות בידו.

והנני בזה מוקירו ומעריצו כערכו הרם. ח' אדר תשכ"א.

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן קח

בנסיון במקור הזרע של האיש משום פו"ר, ובאיסור פצ"ד

אור ליום עש"ק חיי שרה תשכ"ו, לפ"ק מנשסתר יצ"ו. שוכט"ס לכבוד ידי"נ הרב הגאון החסיד צמ"ס וכו' מוה"ר שמואל זאב הלוי ראטה שליט"א, מו"צ בבית המדרש דחסידי בעלזא אנטווערפן יצ"ו. אחדשת"ה בידידות נאמנה.

את יקרת מכתביו הגיעני, בדבר השאלה, על א' חרד על דבר ד' ויר"ש, שזמן רב שנשא, ועדיין לא זכה להבנות, ועסק ברפואות ורופאים, ועדיין לא הועילו, וכעת יש רופא מומחה, שכבר הצליח באלו הענינים, והוא מבקש לנסות הזרע שלו דייקא, כי על הנסיון מהאשה, אומר שלא מספיק, שכבר מעורב במיני לחות אחרות, וע"כ צריך ליקח דייקא ממנו.

שאלה ב', שאם יראה הרופא איזה חסרון בהזרע, יצטרך לקחת מעט מזער מהביצה שלו, עבור נסיון, לראות אם גם במקור הזרע, ישנו שם החסרון, ונוגע לענין פצוע או כרות מהביצה.

שאלה ג', אם ימצא שם הזרע בלי חסרון, יוכל להיות שיש איזה סתימה בהשבילין שעובר הזרע, באופן שחלק אחד אינו עובר הסתימה ההיא, ודין גרמא שאינה מתעברת, ואז התיקון בזה לחתוך זה הסיתום, ושוב לחבר השביל שיהי' עובר כראוי, בלי מונע, ואז יש לקוות לד' שיושע, וכבר נעשה לאנשים כן והועילו, עכ"ד.

(א) הנה יש עוד שני ענינים בשאלה זו, שלא נתבררו בדברי כהד"ג, א' אם כבר עברו עשר שנים שלא ילדה, ב' אם כבר בדקו להאשה, ולא מצאו בה שום חסרון, כי כ"ז נפ"מ לדינא, כי אם לא שהתה עוד עשר שנים, י"ל דעדיין לא יצאה מחזקת רוב נשים מתעברות וילדות, עי' תוס' (יבמות ל"ז ע"א ד"ה וזו), ומש"כ הנוב"י קמא (א"ע סי' ס"ט), וגם אם לא נתוודע עוד בודאי שאין החסרון ממנה, אז יש לדון אף בנוגע להשאלה הא', דאף המקילין בזה, לא יקילו בכה"ג, דהרי שיטת הפוסקים המקילין לעשות בחינה הנ"ל, בנוי על דברי הב"ש (א"ע סי' כ"ה סק"ב), באם נמצא דם בעד של אשה, ויש הספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר להאיש להוציא הזרע, כדי לברר אם הדם ממנו, דהא אין איסור לשמש ולהוציא הזרע, גם יש להביא רא' מש"ס פ' הערל (ע"ו ע"א), דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקין אם נתרפא, ומניחים ב' פוקרא כדי שיוציא זרע, ויש לדחות וצ"ע עכ"ל, ונתקשו המפורשים בכוונת הב"ש, במש"כ דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע, עי' בספר שו"ת אמרי אש (חיו"ד סי' ס"ט), ובתשו' שבט

סופר (א"ע ח"א סי' א') מגיה בדברי הב"ש, דצ"ל, דהא אין איסור לשמש שלא כדרכה ולהוציא זרע, ורצ"ל, דסובר הב"ש לדמות נדון זה, לפלוגתת הפוסקים שהובא בש"ע שם /א"ע סי' כ"ה/, אם מותר לשמש באקראי שלא כדרכה ולהוציא זרע לבטלה, ויש לספק אם יש לדמות נדון הנ"ל ג"כ לזה, וכן נראה מדברי העזר מקודש שם, שזהו כוונת הב"ש, והשבת סופר שם /א"ע ח"א סי' א' / כתב דיש לצדד להקל ולהחמיר, לכל השיטות שפליגו בשלא כדרכה עיין שם.

(ב) ואגב הנני להעיר בדברי הגאון הר"מ אריק ז"ל, מש"כ בספרו מנחת פתים (א"ע שם) /סי' כ"ה/, שכתב בנדון לברר את הדם ממנו, דאפשר לברר ע"י תשמיש שלא כדרכה, דבשלא כדרכה ליכא למיחש שמא תראה מחמת תשמיש עיין שם, ולפי דבריו צ"ע טובא על הב"ש הנ"ל, שהעיר לראי' דמותר לברר ע"י בדיקה המבואר בש"ס, מהדין שימוש שלא כדרכה באקראי, ולא נתן עצה לברר ע"י שלא כדרכה ממש, אכן באמת נפלא ממני דברי הגאון הנ"ל, ולא ידעתי מענה, דהאיק יעלה על הדעת, לנסות ע"י שימוש שלא כדרכה, נגד ההלכה הפסוקה (יו"ד סי' קפ"ז סי"ב), דהרואה מחמת תשמיש ג' פעמים, אסור להשהותה, אף אם אינו רוצה לבוא עליה (מחמת שמא יבוא עלי'), אא"כ רוצה להשהותה ע"י שלישי, ולא ילך אצלה אלא בעדים עיין שם, ומכ"ש דאין לבוא עלי' שלא כדרכה באקראי, דבודאי יש לחוש שמא יבוא עלי' כדרכה, ואף אם כל זמן שעוסקת ברפואות, י"ל דשרי להשהותה, כמ"ש בחו"ד ולחם ושמלה שם, מ"מ בודאי אין היתר, גם אז לבוא עליה שלא כדרכה באקראי משום חשש הנ"ל דשמא יבוא עלי' כדרכה, והנה הבדיקה הנ"ל יתכן, רק אחרי שראתה ג"פ מחמת תשמיש, דאל"כ בודאי אין שום הו"א, דבעת שעדיין לא נתברר איסורה, ומותרת לבעלה, יבדוק אותה בהוצאת ז"ל, =זרע לבטלה= וא"כ אז שוב א"א לומר דיבוא עלי' שלא כדרכה, ופשוט, וצ"ע דברי הגאון הנ"ל.

(ג) אמנם במה דהניח הב"ש הדבר בצ"ע, אף דמדברי הש"ס (ביבמות) (ל"ז ע"א) מוכיח לכאורה דשרי, י"ל בתרי אנפי, א' כדברי הכרם שלמה שם, דשאני נדון הב"ש שאפשר לבדוק אותה בבדיקה המבואר (ביו"ד שם), ולפי"ז בנד"ד דאין תקנה אחרת שרי, אבל י"ל עוד כוונה אחרת בדברי הב"ש, כמ"ש בתשו' שבט סופר שם, דשאני (ביבמות) כיון דאסור לבוא בקהל, אם הוא כרות שפכה, ולא יכול לישא אשה כלל, אבל לא לבדוק אם הדם ממנו, דמ"מ יכול לישא אחרת, ובנד"ד ג"כ הרי יכול לשמש עם אשתו עיין שם, והנה הגם שראיתי

בעזר מקודש שם שכתב דגם ביבמות הרי מותר ליקח גיורת, עיין שם, מ"מ י"ל דהבדיקה שבש"ס מיירי בכהן דאסור ליקח גיורת, ואף למ"ד דפצ"ד כהן מותר בגיורת, וכ"פ הרמב"ם, מ"מ בספק פצ"ד בודאי אסור בגיורת, מחשש שמא נסתם, והרי הוא בקדושתו, וכמ"ש בספ' אור תורה מהגה"צ מאסטרואוצא ז"ל (בתשוב' שנדפס בפרשת נח אות כ"א), ועוד פלפל הרבה בחכמה לומר, דספק פצ"ד גם בישראל חמיר מוודאי פצ"ד, דאסור אף בגיורת, מטעם איסור הבחנה המבואר בש"ס (דיבמות ל"ה), וא"כ כיון דבניקב הגיד אינו מוליד והבנים ממזרים כדאיתא (ביבמות ע"ה), ממילא בספק נסתם, הוו הבנים ספק ממזרים, וליכא הבחנה עיש"ה.

(ד) והנה בהגיע לתור דבר הלכה בזה, גם בעזר מקודש שם לא העלה הלכה ברורה, שמתחילה צדד לומר, גם המתירים שלא כדרכה פ"א, מ"מ מודים בזה שגם בפ"א אסור, ושוב כתב דנראה להכריע להיתר במדינות אלו, שיש חרם דר"ג, שלא לישא אשה אחרת, ויש בזה מצות שלו' בית ופז"ר עיין שם, אולם אף לפי"ז, י"ל דוקא ברואה מחמת תשמיש, דיש גם משום שלו' בית, דאסורה לו, משא"כ בנד"ד, דמותר לשמש עמה, אולי משום פז"ר לבד, אין היתר, אמנם בתשו' שבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/, צידד משום דלא אסור להוציא ז"ל, אלא בש"ז הראוי להוליד, אבל היכא דאינו ראוי להוליד ליכא איסור עיין שם, וכן העיר כה"ג, בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, אבל ראיתי בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח), שאף שהעיר בסברא הנ"ל, דאם אינו ראוי להוליד ליכא משום הוצא"ל = הוצאת זרע לבטלה =, מ"מ החמיר בנד"ד, שכתב לדחות הראי' מדברי הש"ס (ביבמות הנ"ל), דהתם בל"ז בודאי אינו ראוי להוליד, משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א, דשמא המניעה מצד האשה, עיין שם, וע"כ אמרתי בתחילת דברי, דאף המקילים לא יקילו, אלא אם הרופאים יבררו בודאי, דליכא מניעה מצד האשה, שאז יש לדמות לדברי הש"ס הנ"ל.

(ה) אבל כאמור, שזה רק שיטת המקילים בזה, אבל יש הרבה מחמירים וגם הגאון המהרש"ם ז"ל, שנודע כחו גדול בכחא דהתירא, מהמחמירים בזה, והוא וגם הגאון בהמנחת פתים שם /א"ע סי' כ"ה/, ז"ל, כווננו לדעת אחת, בפקפוק על הראי' (מיבמות) הנ"ל, עוד מטעם אחר, דשם התירו דוקא ע"י גרמא, כמבואר ביש"ש עיין שם, ובנד"ד לא ידעתי אם אפשר ע"י גרמא, ועיי"ש בעזר מקודש, במה שפלפל אם יש לחלק, בין אם נעשה ע"י אחר, או ע"י עצמו עיין שם, ועי' בשד"ח (אסיפת דינים מע' אישות סי' א' אות ל"ג בסופו) שהביא להחמיר בזה,

ולעומת זה יש פוסקים המתירים כנ"ל, ה"ה בתשו' שבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/. היכא דא"א ע"י שימוש במוך, משום שאומרים הרופאים, שצריכים לראות הזרע נקי, ורק התנה תנאי קודם למעשה, שישכים עוד גאון מפורסם לזה עיין שם, וכן צדד להקל בזה בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' נ"ג), משום דלא הוי כ"כ בגדר השחתת זרע, כיון שהוי ע"מ לתקן עיין שם, (הובא בס' ע"נ ה' מניעת הריון).

(ו) ולעשות מעשה, נראה להקל דוקא בדרך תשמיש, ע"י שימת כיס על האבר כנודע, שבכה"ג בודאי ל"ש חששת הרופאים, של תערובת מיני ליחות אחרות, ובאופן כזה י"ל דלכ"ע שרי באקראי משום בדיקת הרופאים, וכמ"ש בתשו' אחיעזר (ח"ג סי' כ"ד אות ד'), וגם י"ל דלא גרע משלא כדרכה באקראי, אשר כנראה מהגאון במנחת פתים הנ"ל, דבכה"ג גם הוא ה' מסכים להקל בענין בדיקה, אם אין הדם ממנו כנ"ל, (ומה שהערותי על זה כנ"ל, ל"ש בנד"ד דמותר בתשמיש עמה). וכו'. וכו'.

(כא) אמנם מה דלדידי פשיטא לי' דשייך גם בכה"ג, משום איסור הוצ'ז"ל, מיבעי' לי כנ"ל, די"ל כיון דאינו ראוי להזריע כנ"ל, ל"ש משום השחתת זרע, ואף לפי מה שראיתי בספרו דמחו' שליט"א (שם סי' כ"ב אות ה'), שהביא בשם רופאים שבזמננו, שהרופאים המציאו היום, שלוקחים זרע מתוך ביצים, וע"י תחבולה מזריעים את האשה בזרע זו כדי להוליד, זאת אומרת שהזרע כבר מבושלת בעצמותה בתוך הביצים כדי ראוי להוליד, אך בכדי להוציא אל הפועל להזדוג להאשה, צריך שיהי' יורה כחץ, ונדחק הרבה לפרש דברי חז"ל שלא יהי' סתירה לזה עיין שם, אבל איך שיהי' לא יהי' יותר חמיר בזה, מהזרע שיוצא בעצמה, מבלי שיורה כחץ, שכתב בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, דלכאו' לא עבר כלל על השחתת זרע, ואף על גב דבר אולידי, מ"מ מפני זו אינו ראוי להוליד כנ"ל, א"כ גם הכא לא עדיף מזה.

ותבנא לדינא, אף שהראיתי טעמים להיתרא, מ"מ לא יפה כחי לקבל על עצמי אחריותא דא, ורק אחרי שישאל עוד חו"ד מגדולי ההוראה, ובצירופא דמר כהד"ג נ"י, יסכימו להיתרא, אז ימחול להודיעני, ואצטרף ג"כ לאמטויי שיבא.

ובזה הנני ידידושה"ט כל הימים וחותרם בכל חותמי ברכות, יצחק יעקב ווייס

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק א
קונטרס בעיות רפואיות בקיום התא המשפחתי + נתחדש לי בע"ה כתוצאה

מהרצאותי לפני סגל חבורה של רופאים ופרופסורים דתיים יודעי תורה במכון רפואה ודת שליד ביה"ח החרדי שערי צדק (וואלך) בפעיה"ק ת"ו בראשות מנהלו הרופא המהולל שיראתו קודמת לחכמתו המפורסם לשבח ד"ר א' י' פ' שלזינגר שליט"א יוזם המפעל. + מחולק לארבעה שערים והמה: (א) בדיקת זרע הבעל לכושר הולדה. (ב) מניעת הריון מטעמי בריאות. (ג) הפסקת הריון מטעמי בריאות. (ד) הפרייה מלאכותית. שער א' בדיקת זרע הבעל לכושר הולדה פרק א' איסור הוצאת זרע לבטלה.

לא אבוא בכאן למצות כל החומר שנמצא בזה כי רב הוא וקשה לרכזו אפילו בספר שלם אחד, ובפרק זה אזכיר רק כמה ראשי פרקים שרשיים מהנזכר בזה בגמ' וב"מב"ם וטושו"ע ונו"כ ובכמה מגדולי הפוס', ואשר ישמשו לנו לאבני - יסוד להבנת דברי הפוסקים שנביא בע"ה בפרקים הבאים הדנים והמכריעים בנושא - דיוננו הן להקל והן להחמיר.

(א) במס' נדה ד' י"ג ע"א: אמר ר' יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו. רבי יצחק ורבי אמי אמרי כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים, אל תקרי שוחטי אלא סוחטי, רב אסי אמר כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתוב התם על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן.

ושם בעמוד ב': אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי, ולימא אסור, דקמגרי יצה"ר אנפשיה וכו', אמר ר' אלעזר מאי דכתיב ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד, תנא דבי רבי ישמעאל לא תנאף, לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל.

והרמב"ם בפכ"א מה' איסורי ביאה הלכה י"ח פוסק בזה בלשון זה: אסור להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד, אבל אלו שמנאפין ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרג הנפש עכ"ל. וכלשון הזה כתוב גם בטור בא"ע ריש סי' כ"ג.

ובשו"ע באה"ע שם בסעיף א כתוב כלשון הזה: אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה לפיכך לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ וכו'.

אנו למדים מכל האמור שהחמירו חז"ל בעון זה, וממה שנפסק זאת גם ברמב"ם ושו"ע רואים ביותר עד כמה שהנאמר בזה נאמר בתורת הלכה ומורים כן.

ומה נמלצו דברי הלבוש בזה באה"ע שם סעיף א' שכותב וז"ל: אסור לאדם להוציא שכבת זרעו לבטלה ועון זה גדול הוא שלא נברא הזרע באדם אלא לישב בו את העולם כי לא לתוהו בראה לשבת יצרה וכשהוא משחיתו הרי הוא כמחריב את העולם וזו היא ההשחתה שעשו דור המבול שנאמר בהן כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ שהשחיתו את זרעם נידונו ברותחין מי המבול כי ברותחין חטאו וברותחין נידונו מדה כנגד מדה וכן יש הרבה פסוקים המורים על זה ולא לדרש' קאתינא רק לעיקר דדינא קאתינא לכן לא יהא אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ וזהו חטאו של אונן עם תמר דכתיב ביה ושחת ארצה וגו' וימיתוהו ה', ולא ישא אדם קטנה שאינה ראויה לילד עכ"ל. ובא הלבוש בזה להסביר לנו חומר האיסור גם מבחינה של אילו לא נתנה תורה ברמזי ודרשי מקראות, שג"כ יכלנו ללמוד זאת מעצם מטרת ביאת האדם בעולם זה וחובתו הראשונה בו להרבות בישובו ואשר לזאת הועד זרעו אשר בקרבו, ושילב בדבריו גם דרשת חז"ל בסנהדרין ד' ק"ח ע"ב שעל זאת נענש דור המבול, ורמז גם לדברי הגמ' ביבמות ד' ל"ד ע"ב בדרשתם על מעשה ער ואונן.

והרחיב את היריעה להסביר את הדבר מתוך נקודת מבט זו של השקפה בחובת האדם בעולמו, הגאון בעל ערוך השלחן בסעיף א', וכה דבריו: האדם הנברא בצלם אלקים יבין וישכיל בדעו ושכלו שהתאוה הנבראת באדם לא נבראת בשביל התאוה שהרי היא נגד השכל כמו שדרשו חז"ל כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה (שבת קנ"ב) ולא נבראת אלא בשביל פריה ורביה שזהו קיום העולם וזהו שהקב"ה אמר להגביר תאוה זו על בני אדם ויהי כן מפני שהוא צוה לעולמו שתעמוד דלא תהו בראה לשבת יצרה ואלמלי הגביר הקדוש ברוך הוא תאוה זו באדם לא היה שום אדם מזדקק לזה מפני המיאוס וראיה לזה שאיננה לשום תאוה שהרי מיד בצאת הזרע תכרת התאוה מכל, וכל האדם ישיב אל לבו איה איפוא תאוותי שתאבתי מקודם אך רגע, אלא יבין שאחרי צאת הזרע להזריע שוב אין צורך בה, ולכן בהזקנים שאינם ראויים להזריע זרע תפסק תאוותם מה שאינו כן בתאוות אכילה ושתייה שאף היותר זקן מתאוה קצת לאכול ולשתות, ולכן חוב קדוש מוטל על האדם לשמור זרעו שלא תלך לבטלה ח"ו כי קודש היא,

וכבר מצאו חכמי הטבע ע"פ זכויות מגדלת שבטיפת זרע יש כל תמונת האדם והמוציאה לבטלה כאלו הורג נפש ח"ו. ולכן החמירו חז"ל מאד מאד בעון מז"ל = מוציא זרע לבטלה = וכו' עכ"ל. (ויעוין גם בשו"ת רב פעלים ח"ג חאה"ע סימן ב' מ"ש ג"כ על אודות זה שיש בזרע צורת אדם ממש ע"ש).

דברי טוטו"ד אלה של הערוה"ש מחייבים אותנו להזכיר בזה גם דברי אביר החכמים וגדול הרופאים הרמב"ם בפ"ד מה' דעות הי"ט, שמדבריו נלמד להבין שאלמלי הגביר הקדוש ברוך הוא תאוה זו באדם כדי ליישב עולמו לא היה שום אדם מזדקק לזה לא רק מפני המיאוס, שזהו בבואו במגע לכך עם האשה, כפי שהסביר הערוה"ש, אלא שלא היא שום אדם מזדקק לזה לעצם הוצאת זרע מגופו גם גלל כן, בידעו שע"כ מאבד אט אט כח גופו ומאור עיניו וחיייו הולכים וכלים, דז"ל שם: שכבת זרע היא כח הגוף וחיייו ומאור העינים וכל שתצא ביותר הגוף וכחו כלה וחיייו אובדים הוא שאמר שלמה בחכמתו אל תתן לנשים חילך, כל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ושפיו ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרות ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה שיניו נופלות והרבה כאבים חוץ מאלו באים עליו, אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת בשאר חלאים והאלף מרוב התשמיש, לפיכך צריך אדם להזהר בדבר זה אם רצה לחיות בטובה, ולא יבעול אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו ומסיח עצמו לדבר אחר והקישוי בו כשהיה וימצא כובד ממתניו ולמטה וכאלו חוטי הביצים נמשכים ובשרו חם, זה צריך לבעול ורפואה לו שיבעול עכ"ל. בתורת - חיים אלה של רבינו הרמב"ם ז"ל אנו עומדים עד כמה גרעון כח ואיבוד חיים, בפשוטם וכמשמעם, מביא הוצאת הזרע על האדם, ומי הוא איפוא האיש החכם שלא יבין זאת ולא יגידה גם לאחרים שנעלה מכל ספק שלולא עבור מטרה יותר עליונה מחיי האדם הפרטי, שהוא עבור התקנת בנין עדי עד להמשך חיי הדורות כפי רצון הבורא והיוצא המהוה את הכל, לא היה לב האדם מלא תאוה, וגם לא תאוה כל שהוא, להוציא זרעו ולהעלים את עינו ולבו ונפשו מהרעות עד אין מספר שאופפים עליו כתוצאה מזה עד שאחריתה, כפי הריבוי בזה, מובילתו אל דרכי מות. ויכריז לעין כל: ברוך שבחר בהם ובמשנתם להזהירנו חמורות על הדבר הזה מתוך יניקה ממקור החכמה והדעת ומתוך השגה נאצלה למקום הבינה וסוד המחשבה העליונה.

(ב) והנה ברמב"ם ובטור ושו"ע לא נזכר אבל כדבריו של ר' יוחנן שאומר בלשון חייב מיתה.

ועלה בדעתי לומר שאולי פירשו שרבי יצחק ורבי אמי באו לחלוק על ר' יוחנן בזה וסברי שאינו חייב מיתה אלא הרי הוא רק כאילו שופך דמים, ופסקו כוותיהו ולכן הזכירו בדבריהם רק מענין זה שמעלים עליו כאילו הרג הנפש.

(ג) עוד חשבתי לתרץ עפ"י מה שראיתי בשו"ת משיבת נפש ח"א להגאון ר' אריה ליב ז"ל מפלאצק סי' י"ח ד"ה ובהכי נחא, שפשוט בעיניו שבהוצאת ז"ל ליכא איסור גמור מן התורה עד שכותב בלשון ודחוק בעיני לומר דהשחתת זרע יהיה בו איסור גמור מן התורה שלא מצאנו רק ברמז בער ואונן. וכן ראיתי בערוך לנר על נדה שמבאר שכל הדרשות המובא ע"ז בגמ' שם הוא רק דרך אסמכתא, והאזהרה לדור המבול מבאר שלכן נענשו בזה משום דהקב"ה ברא עולמו לשבת כדכתיב לא תוהו בראה לשבת יצרה וכיון שכל הדור הרע הוא לא רצו לסייע לשבת ה' ראוי העולם להיות תהו, וחותר למצוא איסור על כך מה"ת לומר דאולי י"ל דבהשחתת זרע איכא משום בל תשחית ע"ש, ובספר שו"ת בנין ציון סי' קל"ז כתב בזה בלשון והן אמת שלא מצאנו אזהרה מפורשת לאיסור הגדול דהשחתת זרע ובחידושי לנדה כתבתי שאולי האזהרה היא מלא תשחית כמו שיש בכלל אזהרה זו לחבול בעצמו, או שהלכה למשה מסיני היא ע"ש. וכמו"כ ראיתי בשו"ת פני יהושע חאה"ע סימן מ"ד שכותב לומר דודאי אין זה לא בכלל ג"ע = גילוי עריות = ולא בכלל ש"ד = שפיכות דמים = דאע"ג דאמרו חז"ל שהוא כאילו ש"ד היינו שעבירה גדולה כ"כ, דכי תעלה על דעתך דלשון הרע שאמרו חז"ל שהיא שקולה כע"ז וג"ע וש"ד א"כ יהרג ואל יעבור, אלא ודאי לא אמרו חז"ל אלא להפליג העון וכו' גם ג"ש מלא תנאף דמשמע דהוי ג"ע בלתי ספק שהוא אסמכתא בעלמא וכו' עיין שם באריכות. וא"כ לפי כל זה יש לומר דהרמב"ם ובעלי השו"ע פירשו דזה שאמר ר' יוחנן ע"ז בלשון חייב מיתה הוא בדרך הפלגה לחומר האיסור, וכדמצינו בדומה לזה בתוס' בכורות ד' נ"ד ע"א ד"ה ושני מינין שפירשו בכדומה לזה האמור במס' פרה דבילה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת וכו' האוכלה במיתה, דהוא לאו דוקא אלא הכוונה דיש על כך איסור חמור מדרבנן כעין איסור מיתה ונפ"מ לאלקיי טפי משאר מלקיות או לקוברו בין רשעים גמורים ע"ש, וכמו שפירש נמי הפנ"י הנ"ז כך גם כוונת רבי יצחק ורבי אמי שאמרו כאילו הוא שופך דמים דר"ל להפליג העון, ור' יוחנן תפס לשון חייב מיתה מפני שהסתמך על קרא וימת שנזכר לשון מיתה, ור"י ור"א תפסו לשון שופך דמים מפני שהמה הסתמכו על קרא דשוחטי הילדים שנופל ע"ז לשון שפיכת דמים, ומכיון שכן שפיר לא הוצרכו הרמב"ם ובעלי השו"ע

להזכיר ע"ז גם לשון חייב מיתה בהיות ולהפלגת והדגשת חומרת החטא כבר הזכירו שמעלין עליו כאילו הרג הנפש, ופשוט.

(ד) אמנם ראיתי בקרית ספר להמבי"ט בה' איסורי ביאה שם שכותב דאפשר דהוצאת ש"ז = שכבת זרע = לבטלה אסור מדאורייתא. אך יעוין בספר תורת חסד (מלובלין) חאה"ע סי' מ"ג אותיות א' ב' שמבאר בדבר זה אם יש בזה איסור תורה ממש או רק אסמכתא והוא מדרבנן הוא פלוגתא התוס' והרמב"ן לדעת התוס' הוא מה"ת ולדעת הרמב"ן הוא רק מדרבנן עיין שם. וכמו"כ יעוין בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ז דסנהדרין שכותב בזה בלשון וכבר הזהירו חכמים הרבה על ההרהור והרחיקו מן הדברים המביאים אליו והאריכו לשון לאיים ולהפחיד כל המקשה עצמו לדעת והמוציא שכבת זרע לבטלה וביארו שכל זה אסור אבל אינם מחייבין מלקות בשום דבר מכיוצא בזה. ולפי תרגומו של הרב קאפח כתוב שם בלשון זה והאריכו לירא ולהפחיד מקעל"ד ומשז"ל = מקשוי עצמו לדעת ומוציא שכבת זרע לבטלה = וביארו של זה אסור אבל לא חייבו מלקות בשום דבר מסוג זה עיין שם.

(ה) ומצאתי בספר שו"ת בית יצחק חאה"ע ח"א סי' צ"א אות ב' שהרגיש בקושיא הנ"ל על הרמב"ם וכותב לתרץ דלכן לא העתיק זאת הרמב"ם דחייב מיתה בידי שמים משום דלא ס"ל כר' יוחנן די"ל דשאני ב"נ = בני נח = דאזהרתן היא מיתתן, ואין ללמוד לישראל ע"ש.

ובדרך זאת כותב גם לתרץ בספר שו"ת דובב משרים ח"א סי' י"ט, והוא, דר' יוחנן הוה סבר דגם ב"נ אינו נהרג על העוברין כמו ישראל ולכן שפיר יליף מבני - יהודה ער ואונן דהמוציא ש"ז לבטלה חייב מיתה, משא"כ הרמב"ם דפוסק בפ"ט ממלכים ה"ד דב"נ נהרג על העוברין א"כ שפיר אין למילף מבני יהודה כנ"ל ושפיר ישראל אינו חייב מיתה ביד"ש = בידי שמים = על כך עיין שם.

(ו) העתקתי לעיל גם לשון השו"ע בזה (ולא לשון הטור שהיא כלשון הרמב"ם שהעתקתי) באשר בדבריו מוסף בזה לשון ודין של ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה, והוא לקוח מדברי הזהור וכפי שכתוב בב"י בטור.

והבית שמואל בסק"א מבאר דמ"ש בזהור וכאן דחמיר מכל עבירות הוא לאו דוקא וכותב להוכיח כן מדברי הס' חסידים ע"ש.

ויעוין בשיורי ברכה סק"א שמאריך לסתור דברי הב"ש, וכן בגליון חכמת שלמה להגרש"ק, ומפרשים דברי הזהור והשו"ע כפשוטם ע"ש.

וכפי שמביאים מכמה מקומות בהזוהר בזה מוכח דסובר דגם תשובה לא מהני בזה. ועל כך נשאל בשו"ת בית יעקב סימן קכ"ב דהא דנזכר בזוהר וברוב ספרים שהמוציא ש"ז לבטלה אינו מועיל תשובה, דזה סותר למ"ש שאין לך דבר העומד מפני תשובה והשיב דאף שאמרו שאינו מועיל תשובה אין בלשון זה משמעות דאינו מועיל כלל, אלא ר"ל שתשובתו קשה. והביא כמה דוגמאות דמוכח זה דאין ר"ל שאין לו תשובה כלל אלא לפי שאין לו תשובה קלה קרי אין לו תשובה עיין שם.

ודברים מצאתי בזה גם בספר אבני האפד על אה"ע סימן זה, ולפי שאין הספר מצוי אעתיק בזה שלימות לשונו, וז"ל: ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה. הן הנה דברי הזוהר בכמה מקומות ובפרט בס' ויחי כתבו לית חובא בעלמא דלית ליה תשובה בר מהאי ולית לך חייבייא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי.

והיטב חרה לו על הדברים האלה להגאון יעב"ץ ז"ל וז"ל בס' מטפחת ספרים ח"א צד כ' הרי אלו ב' דברים קשים ומרים האחד ששולל התשובה על חטא שלא נזכר בתורה בפירוש רק ברמז. וכלל גדול בדינו אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ותמה על עצמך על ג' ראשי עבירות שהן ביהרג ואל יעבור וכן כל העבירות החמורות מכריתות ומב"ד ול"ת את שם ה"א לשוא שנדעזע כל העולם יש להן תש' ולזה החטא שלא בא בו אפילו ל"ת גרידא מבואר לגמרי אלא מכללל לפיכך אינו אפילו בכלל הלוקין, אלא בכלל בעלי מ"מ מדבריהם ודאי איתיה בסתמא העושה בזדון אחר התראה, לא תועיל לו תשובה. בשגם מצינו מפורש היתר לאיסור זה אף שלא במקום סכנה, רק כדי למצא תקנה לברר את הספק כמ"ש בחלון בס"ד. עם היות גם התלמוד מחמיר מאד בעון מוציא שז"ל מ"מ מניעת תשובה לא שמענו חלילה. מי ישמע לו לדבר הזה, אפי' אם היה אפשר ח"ו שאמרו השי"ת עצמו אין לקבל גוזמא זו כמ"ש הראשונים דרך הלציי כל מה שיאמר לך הבע"ה עשה וכו'. והב' שמזכה כל הרשעים גמורים בכלל לראות פני שכינה לפי דעתו חוץ מזה הבלתי מוזכר בפ' בתורה יהא אבד סברו, הא ודאי דבר שאין הדעת סובלו, קשה וזה כראשון ומתנגד בירור גם לתלמודינו שמונה ד' כיתות שאינן מקבלות פני שכינה וזה אינו מהמנין וכו' מי יאמין לשמועתו וכו' לפיכך אני אומר בטח שאין לשום לב לגוזמאות כאלו, שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אמר ה' חזקו ואמצו בתשובה ואל ירפו ידכם וכו' עכ"ל. העתקתי כל דבריו כי הספר הוא יקר המציאות ודבריו שים מרפא ובעל דברים הוא גדול ונורא שמו.

ואתה תחזה דאזיל בשיטה אחת עם הרב ב"ש שכתב בסק"א דמ"ש מרן חמור מכל עבירות שבתורה לאו דוקא ומוכח לה מדברי הסה"ח ס' קע"ו, אולם כבר בא חכם הרה"ג חיד"א ז"ל בס' פתח עינים במס' נדה על די"ד והועתקו דבריו בס' שיו"ב דפוס שלוניקי בס' זה ופירש דברי הסה"ח באופן נאות והעלה דדברי מרן דוקא יש"ב, גם מוהרח"פ בס' חיים ושלוש ח"ב סימן ח"י כתב שבספרו תנוכת חיים כתב דאיסור זה הוא מן התורה יעו"ש.

ודע דמ"ש הגאון יעב"ץ דמצינו היתר מפורש לאיסור זה אף שלא במקום סכנה וכו' נראה דפותח כיון למאי דאיתא ביבמות פ' הערל ד' ע"ו לבדוק בניקב העטרה דעושין אופנים הפועלים להוציא זרע, אשר מסוגיא זו רצה הב"ש לקמן ס' כ"ה סק"ב להסתייע עצמו להתיר להוציא ז"ל למי שמוצא דם על עד של אשה ואינו יודע אם ממנו או ממנה ושוב דחה ראיתו יעו"ש. עכ"ל ספר אבני האפד.

אוסף רק זאת דמ"ש האבני האפד דהיעב"ץ בכתבו דמצינו היתר מפורש לאיסור זה שלא במקום סכנה דכיוון בזה לההיא דיבמות ד' ע"ו, לא זאת שמוכח כן מדברי היעב"ץ בכאן במה שממשיך לכתוב שהוא כדי למצוא תקנה לברר את הספק והיינו כנ"ז, אלא גם זאת דמצינו לו שכתב בהדיא כן גם בתשובותיו בשו"ת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג, דכותב שם וז"ל: ואיברא לצורך אף להוציא זרע לבטלה השחיתו על הארץ שרי כדאשכחן לענין בדיקת הניקב בגובתא דש"ז דמותבין ליה אבי פוקרי, ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו אצל צורך מצוה כמ"ש במ"א בס"ד ואין להאריך. הרי דבא היעב"ץ ופירש בהדיא דכוונתו למה שמצינו היתר מפורש לאיסור זה גם שלא במקום סכנה ואך לצורך מצוה כדי לברר הספק הוא לדברי הגמ' ביבמות הנ"ל.

ויעוין גם בשו"ת נחפה בכסף ח"ב ס' ג' שכותב להוכיח מהגמ' דיבמות הנ"ז דהוצאת ז"ל אינה בכלל אביזרה דג"ע דאל"כ לא היו מתירים זה כדי לבדוק אם כשר או פסול דהרי לא הותר אפי' בפקו"נ = בפקוח נפש = אלא ודאי דהוא איסור בפ"ע = בפני עצמו = ולהכי התירו לו לעשות כן לבדוק אם הוא כשר לבוא בקהל שיקיים מצות פו"ר = פריה ורביה = דחמיר טפי וכו' ויותר טובה שיעשה איסור זה של שז"ל עתה כדי שאח"כ ישא אשה ויקיים מצות פו"ר וכיוצא וכו' עיין שם.

ועוד זאת אעיר על נקודה אחת שבדברי היעב"ץ במ"ש דבכלל מכת מרדת מדבריהם ודאי איתיה בסתמא העושה בזדון אחר התראה, דלא כן דעת שו"ת פני יהושע הנ"ל באות ג' דפשיט"ל שם להיפך, דמדלא מזכיר הרמב"ם בפכ"א

מאיסו"ב שלוקה מיהת מכת מרדות וכתב רק דבנידוי הוא יושב ש"מ דגם מ"מ ליכא בזה, והטעם לכך מסביר שם הפ"י, דאעפ"י שדרכו בכל איסור דרבנן שלוקין מכת מרדות, היינו בדבר שאסרו חז"ל ועשו סיג, אבל בדבר זה שאינו תיקון חז"ל רק מקראי מוכח שהוא עון גדול כמו שמצינו הרבה איסורים כאלו שהם מבוארים בנביאים וכתובים שהוא אסור כגון ל"ה וכיצא באלו ואין בהם לאו אפילו הוא הגדול שבאיסורין אין לוקין עליהו עיין שם. ויעוין גם בלשונו של הרמב"ם בפיהמ"ש לסנהדרין שהעסקתי לעיל אות ד'.

(ז) ואסיים דברי בזה בדברי הכהן גדול העונה המהרש"ם ז"ל בח"א סוף סי' נ"ח שכותב וז"ל: אנכי הנני לבאר במ"ש הב"ש בא"ע רס"י כ"ג להוכיח מדברי ס' חסידים דמ"ש בזוהר דעון הוז"ל חמור מכל עבירות שבתורה לאו דוקא, וע"ש בעצי ארזים מ"ש בזה דדוקא דומיא דער ואונן שהיו נשותיהן עמהם ובשאת נפש עשו כן בכה"ג חמור יותר, אבל מהזוה"ק לא משמע כן, אבל בנוע"מ פ' ויגש הוכיח מש"ס דקדושין י"ג א' וקשין עריות יותר מדור המבול והרי חטא דור המבול ה' בהוז"ל ומוכח דלא כהזוהר, וע"ע פיה"מ להר"מ פ"ז דסנהדרין מ"ד, ואני מצאתי בזוהר רות אות י"ב וז"ל ואף דעביד עובדין בישין ואוליד בנין בישין בסטרא דמסאבא כד אושיד זרעי' לארעא אבל בתיובתא שלימתא ואוליף בזוהר פ' ויחי דל"מ תשובה לחטא זה היינו בלא אורייתא כולא ימחל ל' עכ"ל, ומזה מוכח דמ"ש לימוד התורה, וע' בר"ח פ"ב משער התשובה מהזוה"ק פ' נשא דבצירוף לימוד תורה מיקרי תשובה עלאה ע"ש ותבין עכ"ל המהרש"ם. ובח"ג במפתחות לסימן רס"ח מוסיף לכתוב שאח"כ מצא גם ברש"י יחזקאל כ"ג פסוק ל"ז בהג"ה דמפורש ג"כ כן דמועיל תשובה לעון ז"ל עיין שם. ועיין עוד מ"ש בזה בספר זכירה לחיים להגר"ח פ"ז על הזוהר פ' ויחי וכן מ"ש בספר עיני כל חי בנדה י"ג עיין שם ואכמ"ל יותר בזה.

(ח) והנה הנחפה בכסף שם (שהבאתי לעיל אות ו') דבר שאלתו היתה בא' שהי' לו חולי באבר השתן שנתפח והי' סכנה בדבר, ואמרו לו רופאים בקיאים שהתרופה היא לילך לבית המרחץ לסוך האבר בשמן זית ולשפשף בו עד שיתחמם ויצא שז"ל לרוב ויתרפא אם שרי לעשותו כיון שיש סכנה בדבר, וע"ז השיב להתיר אם לא אפשר ברפואה אחרת, והוכיח דלא הוי זה אביזר' דע"ז אלא הוא איסור בפ"ע וכנ"ל, ומסיים שם בסוף התשובה בלשון וכן הסכים מורינו ה' מוהר"י הכהן נר"ו שאין איסור זה מאביזרה דג"ע אלא איסור בפ"ע הוא וכל שיש כאן פקו"נ שרי לעשות אם אין שם אופן אחר עיין שם (וזה דלא כדכותב בזה

בספר חסד לאלפים על או"ח סימן ג' סעיף ט', וגם דלא כדמרמז לומר בזה בספר יפה ללב חאה"ע לסימן ז' אות א' כיעו"ש. והכי פשיטא ליה גם להגאון בעל שו"ת פנ"י שם דודאי אין זה לא בכלל ג"ע ולא בכלל ש"ד עיין שם).

ואני נשאלתי מחולה אחד צורבא מרבנן ורווק ששכב בביה"ח אם מותר לו לשים יד על האבר כדי לטפל בו כי הוא במקום צער רב דבשו"ע אה"ע סי' כ"ג סעיף ד' נפסק בסתמא דאסור לאדם שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו וכו'. וביותר התקשה מהא דנדה ד' י"ג י"ב דאיתא: אלא ה"ק רבי טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ אמרו לו לר"ט ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו, אמר להן לא, והלא כריסו נבקעת, אמר להן מוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת.

והשבתי לו דנראה דחכמים חולקים על רבי טרפון וכ"כ בהדיא המהרש"א בח"א וא"כ לית הלכתא כר"ט, ולכן לא מצינו שיובא זה ברמב"ם ובשו"ע שאסור אפילו כשישב לו קוץ בכריסו. ועל אתר נזכרתי שכותב באמת בכזאת הבעל שבות יעקב בפירושו עיון יעקב על עין יעקב, וז"ל: א"ל מוטב תבקע כריסו, הפוסקים השמיטו כל זה וצ"ל דס"ל לית הלכתא כרבי טרפון דיחידאה הוא ובמקום שעת הסכנה הכל שרי כי חמירא סכנתא מאיסורא עכ"ל, אך לכאורה נראה דהשבו"י ביאר דפלוגתא ר"ט ורבנן הוא כשיש סכנה וממילא יש מקום לומר דשלא במקום סכנה גם רבנן מודו דאסור. אבל אין הכרע לכך די"ל דהשבו"י משמיענו בדבריו ב' ענינים, הא' דלית הלכתא כר"ט דיחידאה היא וממילא אין לאסור אפי' במקום צערא בלבד, והב' דבכלל במקום סכנה כולם מודים דשרי אפילו להוציא ז"ל ממש כי חמירא סכנתא מאיסורא, וזהו שמדגיש לכתוב בלשון הכל שרי והיינו כדי לכלול בזה לא רק שימת היד כי אם אפילו הוצאת זרע ממש, ויעוין בערוך לנר שפירש שהמכוון של מוטב תבקע כריסו לפיקו"נ ממש, ועל כן התקשה בזה דהרי אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ ע"ש.

לאחר מיכן מצאתי בספר חזון איש נשים סימן ל"ו אות ג' שכותב לבאר כן מד"ע דהא דקאמר ישב לו קוץ. לא יטלנו לא מיירי במקום סכנה דלא מצינו שיהא איסור הש"ז בכלל עריות דיהרג ואל יעבור, אלא שר"ל שיהיה לו צער ואמר ר"ט דיצטער ולא יעבור, וטעמא דרבנן, דבמקום צורך שרי כיון דאינו אלא חששא, ומסיים דאפשר דהלכה כחכמים להתיר במקום צערא. אלא שנשאר בצ"ע מהא דתוס' יומא ל' א' פי' דחכמים פליגי עלי' דר"ט אף בלא ישב לו קוץ ולפ"ז הלכה כר"ט עיין שם. חזינן דגם להחזו"א הי' פשוט ל' דאיסור הש"ז אינו בכלל עריות שיהרג ואל יעבור, ומותר בכה"ג גם לר"ט וגם נוטה לומר דהלכה

כחכמים להתיר ליגע שם אפילו במקום צערא בלבד, ומתקשה רק לפי פירושם של התוס' ביומא. וכמו"כ ראיתי אח"כ גם בספר שו"ת אגרות משה חאה"ע סימן נ"ו שכותב נמי בתוך דבריו לבאר דעבירה זו אינו בכלל עריות דיהרג ואל יעבור ואפילו בהביא עצמו במזיד אינו רשאי להמית עצמו אף שיענש ביד"ש = ביד"ש שמים, ור"ט שאמר תבקע כרסו פשוט שאינו במקום סכנה אלא שסיבול מזה יסורין עד שיתרפא. ואף זה משמע שאין הלכה כמותו שלא הביאוהו הרמב"ם והשו"ע ומותר להוציא הקוץ אף שלא במקום סכנה ואף בגרם לזה עיין שם.

ובאשר הגאון חזו"א מתקשה אם הלכה כרבנן מכח פי' התוס' ביומא דפי' דחכמים פליגי על ר"ט אף בלא ישב לו קוץ. אוסיף לכתוב מה שמצאתי במאירי על נדה שכותב בלשון זה: וכן המכניס ידו למטה מטבורו שלא לצורך הכרח תקצץ עכ"ל. הרי לנו דגם רבינו המאירי ז"ל הכריע לפסוק להלכה דרך שלא לצורך הכרח אסור, הא כל לצורך הכרח אף על פי שאין כל סכנה (דלצורך הכרח פירושו כל היכא שמצטער) מותר, והיינו משום דפירש כן בכוונת רבנן דפליגי על ר"ט ופסק כוותיהו כפי הכלל דיחיד ורבים הלכה כרבים.

ובגדולה מהאמור ראיתי בספר בכור שור נדה י"ג שכותב לבאר שגם רבי טרפון גופי' אמרה רק למדת חסידות והרחקה מעבירה עיין שם. ואין להאריך בכאן יותר.

פרק ב' בדיקת זרע הבעל לברר אם ראוי להוליד.

בזה נבוא לברר אם מותר לבעל להוציא זרע לשם בדיקת - רופא לברר אם ראוי להוליד, ועי"כ לעמוד גם על דרכי - רפואתו, ואם מותר באיזה דרך מותר יותר. ואעתיק נוסחת - שאלה שנשאלתי על כך מרופא מובהק בפעיה"ק ת"ו. וז"ל: כבוד הרב וולדינברג הנכבד.

במקרים של עקרות אנו נתקלים בעבודתנו בקשיים מצד הבעלים שאינם מרשים לבדוק את הזרע בשום פנים, בטענה שהתורה אוסרת עליהם דבר זה. אנו מבצעים את בדיקת הזרע לאחר התשמיש אצל האשה (תבחין חונר). בדיקה זו אינה מדוייקת ביותר אף אם מבצעים אותה ליד המרפאה בחדר נפרד, ודבר זה, לפי דעתי, עלול להשפיע מבחינה פסיכולוגית על כמות מועטת של הזרע.

ברצוני לשאול את כבו' אם אין אפשרות להתיר לבעלים לשלוח את הזרע לבדיקה, מזה אנו לוקחים לבדיקה חלק מינימאלי ואת היתר להחזיר - וישנה אפילו אפשרות לשפוך את הנותר לתוך נרתיק האשה. בצורה כזו, לפי דעתנו,

אולי אחוז אחד בלבד של הזרע ילך לבטלה והיתר מוחזר למקומו הטבעי.
לפי דעתי, דרך זו היא בטוחה ואנושית יותר מכל הבחינות, ותחסוך את
החזרה על הבדיקות אצל נשים אלה. בתודה מראש ובנאמנות.

וזאת תשובתי ובירורי הלכה זאת בעה"ת. איתא ביבמות ד' ע"ו ע"א: אמר
רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל ניקב בעטרה עצמה ונסתם כל שאילו
נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר. שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבנו
היכי עבדינן, א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן לי אבי פוקרי ומקרי
(אבי פוקרי. נקב בית הרעי ומחמת חמימותו הוא נקרי. רש"י) וחזינן ליה. אמר
אב"י אטו כו"ע יעקב אבינו הואי דכתיב ביה כחי וראשית אוני שלא ראה קרי
מימיו (כלומר דמצרכת ליה כולי האי. רש"י) אלא אמר אב"י מעברין קמיה בגדי
צבעונין. אמר רבא אטו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, (שטוף בזימה היה. רש"י). אלא
מחוורתא כדשנין מעיקרא.

(א) והנה כבר הבאנו לעיל בפ"א אות ו' דבשו"ת יעב"ץ ח"א סי' מ"ג כותב
ללמוד מגמ' זאת דלצורך מותר להוציא זרע לבטלה להשחיתו על הארץ, וכן כי
נלמד מזה דאיסור חמור זה הותר מכללו אצל צורך מצוה ע"ש, וא"כ הרי נלמד
מזה דהותר לעשות זאת גם בנידון דיוננו להוציא זרע מהבעל כדי לעמוד על
המבחן איזה טיפול רפואי הוא צריך כדי שיוכל ללדת דהרי אין לך צורך מצוה
יותר גדול מזה שיוכל ע"כ לקיים מצות פו"ר = פריה ורביה=.

(ב) אלא מדחזינן שלא התירו בגמ' לעשות מעשה בידים להוציא זרע וחזרו
אחת /אחר/ עצה של הנחת נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי, שנחשב זה
כגרמא, ואב"י חזר אחר עצה עוד יותר קלה כהסתכלות בבגדי צבעונין שאין שם
כל מעשה, ורק רבא דחי זה דלא יועיל משום דאטו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא,
נלמד מזה דצריכים מיהת לחזר בזה אחר הקל קל תחילה ואחרי אמצעי שיהא
בו פחות מעשה בידים להוצאת הזרע מגופו.

(ג) וגדולה מזאת מבאר היש"ש ביבמות שם סי' ט"ו דשאלת רבא בריה
דרבה לרב יוסף ששאל ילמדנו רבנו היכי עבדינן היתה מפני דלמבדקי' לכתחילה
פשיטא שהוא אסור לו להוציא ש"ז ביד שחייב מיתה כדאי' בפ' כל היד ע"ש,
ויוצא לפי"ז שעשיית מעשה בידים להוציא ש"ז ביד לא הותר בכלל אפי' לצורך,
ורק אם אפשר ע"י גרמא כהנחת לחם סמוך לביצים שממנו יתחמם ויראה קרי
וכל הדומה לו, או בלי מעשה כהסתכלות בבגדי צבעונין של אשה, רק בכזאת
מוותר לצורך.

(ד) חוץ מהיעב"ץ מצינו גם להבית שמואל שכתב ללמוד מהגמ' דיבמות הנ"ל (דף ע"ו) להתיר הוצאה ז"ל. והוא באה"ע סימן כ"ה דהרמ"א שם בסעי' ב' פוסק: ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה או דרך אברים ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה ויש מקילין ואומרים שמותר שלא כדרכה אפילו אם מוציא זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך. וכותב ע"ז הב"ש בסק"ב וז"ל: אפילו אם מוציא זרע. ואם נמצא דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנו נראה לכאורה דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם ממנו הוא דהא אין איסור לשמש ולהוצ' זרע גם יש להביא ראיה מש"ס פרק הערל דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקין אם נתרפא ומניחים ביה פוקר' כדי שיוציא זרע ויש לדחות וצ"ע. וביאור דברי הב"ש דיש להוכיח מתרתי דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם הוא ממנו, ראשית מדעת היש מקילין שברמ"א שמתיר להוציא זרע באקראי, ושנית, וזאת אליבא דכו"ע, מההיא דיבמות דמוכח דלצורך מותר. הרי דגם הב"ש כתב להסתייע מההיא דיבמות דמותר בשעת הצורך.

ואף על פי שהב"ש מסיים וכותב בלשון ויש לדחות וצ"ע, ונראה מזה שלא היה ברור לו דבר הראיה, מכל מקום מסתבר לומר שכוונתו היא כדכותב לפרש דבריו בספר כרם שלמה, דכוונתו משום דיש לדחות דכאן שאני כיון דיש תקנה לבדוק אותה כדאיתא ביו"ד סימן קפ"ז ע"ש, וא"כ זהו דוקא בכגון נידונו של הב"ש שיש אופן אחר לעמוד על הדבר והיינו ע"י שיבדקו אותה, אבל בכגון נידונו שאין דרך אחרת לעמוד עליו אם ראוי להוליד כי אם ע"י שיבדקו אותו שפיר מוכח מהב"ש דעל כגון דא אלימא היא הראי' מההיא דיבמות דמותר.

ואין לפרש דכוונת הב"ש מפני דיש לחלק דבהיא דיבמות אם לא יבדוק יהיה אסור בקהל לעולם ומשא"כ בנידונו דיכול לישא אחרת, וכדראיתי שכותב לפרש כן בס' מחצה"ש, ולפי"ז אין ראי' גם לנידונו דהרי ג"כ אפשר באחרת, דזה אינו דכידוע נחשב דבר בזה כמקום עיגון, דקשין גירושין וגדול הטלת השלום בין איש לאשה שהותר אפילו למחות השם על המים, ועל כן ברור דאי משום הא היה נחשב גם נידונו של הב"ש כאי אפשר בענין אחר וכן גם נידונו, וכ"כ גם בספר עקרי הד"ט ח"ד סימן כ"א אות ז' דאין מקום לחלק בכזאת (וכותב רק שיש מיהת לעשות ע"י גרמא ע"ש). כן ראיתי גם בשו"ת אמרי אש היו"ד סימן ס"ט שכותב נמי שדוחק לומר דכוונת הב"ש מפני שכאן יכול לישא אחרת. ומבאר הכוונה מפני דהתם כיון דאם ניקב אינו ראוי להוליד אין בהוצאת זרעו איסור מה"ת וכו' עיין שם (ויעיין עוד להלן מזה), וע"כ ברור לפענ"ד דכוונת הב"ש כפי

שביאר הכרם שלמה הנ"ל (ומ"ש באמרי אש שם דלא מובן כוונת הב"ש במ"ש דלכאורה מותר דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע דדבריו סתומים בראי' זו ע"ש. כוונת הב"ש בזה ג"כ כפי שביארנו לעיל). וממילא על כגון נידוננו שפיר מוכח משם להתיר.

והכי ראיתי גם בספר טהרת ישראל בחקה"ט או"ח סי' ר"מ סעיף ל"ט ובאר יצחק סק"ר שכותב דהיכא שהרופא רוצה לידע לענין שא"ל בנים ע"י שהאיש יוציא זרעו ודאי יש להתיר, דלרפואה גם הב"ש מודה להקל בודאי ע"ש.

(ה) והלום ראיתי בשו"ת אחיעזר ח"ג סימן כ"ד אות אות ד' שנשאל על הדבר הזה: אודות אברך אחד ששהה יותר מעשר שנים ולא זכו להבנות ועל פי דברי הרופאים ראה שהמניעה מאתו ואומרים שההכרח לבדוק את הזרע מקודם אם רשאי להוציא ז"ל לצורך בדיקת הרופאים.

ובדברי תשובתו הביא האחיעזר לדברי הב"ש וביאר הכוונה של ויש לדחות שכותב הב"ש מפני שיש לחלק דשאני התם דחששו כדי להתירו לקהל, ולפענ"ד יותר מוכח דכוונתו כפי שביאר הכרם שלמה וכו"ל. וכמו"כ כותב שם כאילו מד"ע להוכיח אבל שמותר מדברי התוס' ביבמות ד' ל"ד שכתבו דבאקראי בעלמא שרי. וג"כ תמוה זה בעיני דהן זהו בעצמו ראיתו הראשונה של הב"ש מדברי היש מקילין שברמ"א שהן דברי התוס' ביבמות שם וכו"ל. ועוד זאת מביא שם האחיעזר דברי היעב"ץ, ודוחה ג"כ דאולי התם דוקא ע"י גרמא וכמש"כ היש"ש ביבמות. נראה מזה דביאר דכוונת היעב"ץ להתיר לצורך אפילו בידים, וכך הוא באמת משמעות לשונו של היעב"ץ וזה שכותב לדחות רק בלשון דאולי נראה מפני דגוף דברי הגמרא יש לפרש דשלח לו לשאול אם יש דרך קלה יותר, וכאשר חיפש גם אביי דרך עוד יותר קלה אבל באין דרך קלה יותר מותר אפילו בידים. וכעת ראיתי בספר ישרש יעקב על יבמות שמבאר גם דברי היש"ש על דרך זאת, דר"ל דכיון דאיכא לאשכוחי שיוציא ש"ז ע"י הנחת נהמא אסור לו להוציא בידים עיין שם. (או לפרש גם זאת. שגם האופן הזה של שימת הנהמא מיקרי ג"כ כבידים וכדראיתי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סימן קנ"ז שדעתו כן דהך דיבמות לא מקרי גרם דכיון שמחמם א"ע דמי למשמוש ע"ש. אך לפלא על הדברי מלכיאל שלא הזכיר מדברי היש"ש שהוא דלא כן).

ולמעשה התיר באמת האחיעזר שם להוציא גם בידים ובנמקו דבהיות שזהו תקון למצות פו"ר אין חשש בדבר, ורק כותב דכדי לצאת ידי המחמירים שמובא בשדי חמד וכן בשו"ת דברי מלכיאל ח"א נראה דבדרך תשמיש היינו ע"י נרתיק

דק שמלבישים על האבר בודאי שרי, ובדברי סיכומו חוזר וכותב בלשון זה: כללו של דבר שיש לסמוך על ד' שו"ת יעב"ץ שכ' דהיכא דאי אפשר בגרמא לעשות גם בידים, ודרך תשמיש ע"י נרתיק בודאי מותר לכו"ע עיין שם. ואעיר רק עוד הערה קלה כמות שהיא, דביעב"ץ לא מוזכר כלל מחיזור תחילה ע"י גרמא, וכמו"כ אעפ"י שהדברי מלכיאל בח"א סימן ע' מן המחמירים בזה, מ"מ מצינו לו בח"ג מתשובותיו סימן צ"א כשהשיב להתיר מיהת קיחת זרע הבעל מרחם האשה הודה מיהת דדעת הרבה פוסקים להתיר זאת, וכתב בתוך דבריו בלשון ובפרט דאף באיש דעת הרבה פוסקים להתיר באקראי עיין שם. אך זאת אמת דדעתו הפרטית של הדברי מלכיאל בזה היא לאיסורא, וכך מצינו לו שחזר לבאר זאת ביתר אריכות בח"ה מתשובותיו סימן קנ"ז ורק לקחת מרחם האשה כתב דיש מקום להקל בעת הצורך יעו"ש.

(ו) אוסיף עוד חיזוק על הדברים שכתבתי באות ג' דאין לומר בזה דאפשר באחרת בהיות דקשין גירושין בדברי הגמרא בסנהדרין ד' כ"ב ע"א דאיתא: בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש. ועל פי זה מצינו בשו"ת תפארת צבי חאה"ע סי' פ"ו שכתב מקום ללמוד מזה להתיר גם לבדוק הבעל אם יכול להתקשות בהיות דקשין גירושין עיין שם. ותמך בדבריו גם בשו"ת מהר"י הכהן כ"ב חאה"ע סימן כ"ד בכתבו בלשון ומצדד בתפארת צבי דגם בדידי' יש לבדוק אי טוענת כנגדו שאין לו ג"א = גבורת אנשים = ע"י התקשות האבר ואף שחמירא איסוריה ע"ש. וא"כ ה"ה בדיקת זרע שמצינו שהותר כבר מכללו לצורך וכו"ל.

ומבחינת מה יש מה"ט עוד לומר ביותר דאפילו הסוברים דשם ביבמות לא הותר בידים (ושואלים גם מדוע שלא הוזכר מבדיקה זאת בפוס' הראשונים עיין ערוך לנר ביבמות שם) מ"מ על כגון נידוננו יודו דמותר בהיות שיש גם טעם נוסף של גדול השלום בין איש לאשתו.

(ז) כך מצינו גם בספר קנאת סופרים להגרש"ק ז"ל בשו"ת שבהקדמה לענין מילת גדול שהיו צריכין להקשות הגיד ויש לחוש שיצא ש"ז, וכתב להתיר ואף שיקשו הגיד מקודם המילה ואינו בעידני' מ"מ מותר דהמ"ע = דהמצות עשה = דמילה דוחה את העבירה דהוצאת ז"ל = זרע לבטלה = דגם לחומר איסורו משני עולמות מ"מ אינו ל"ת גמור בתורה עיין שם.

(ח) ויעוין בדרכי תשובה על ה' נדה בתשו' שבראש הספר שהוסיף לבאר עפ"י"ז ההיא דיבמות הנ"ז דלא קשה האיק היו מביאין אותו לידי קרי בזדון, דהא

כיון שע"ז יוכלו להתירו לישא לקיים מצות פו"ר הוי עדל"ת =עשה דוחה לא תעשה= כיון דהוצאות זרע הוי רק איסור דרבנן לדעת הנ"ל ע"כ דוחה אפילו שלא בעידני', וגם אם נאמר שהוא דאורייתא מ"מ כיון דאי אפשר בענין אחר לבדקו כדי להתירו להנשא דוחה גם שלא בעידני' כמבואר בפסקי התוס' בזבחים ד' צ"ז ע"ב עיין שם ביתר אריכות. וכפי שיראה המעיין שם לא רצה הבעל מנחת אלעזר להתיר עפ"ז גם בדיקת זרע ע"י הרופאים לדעת אם מוכשר ללדת, מפני שרובא דרובא לבלי תכלית הנרצה לקיום פו"ר למי שמבין דרכי תהלוכות רפואתם, דממ"נ אם ימצאו שהוא בבריאות ויש בזרע כח הלידה הלא הי' לחנם העבירה מהוצאתה ר"ל ואם יראו כי אין בה חלקי ההולדה אז הרפואות שיתנו לזה לא יועלו רובא דרובא. ואם יאמרו שיצוו לאכול מאכלים הגורמים כח בזרע ללידה הלא זה יוכלו לצוות לעשות גם בלי הבחנה וכו' עיין שם. (וזאת מיהת מתיר שם שיקחו מרחם האשה קצת זרע לאחר הזיוג). ואם עבור כך הרי המציאות עכ"פ בזמנינו עתה, לא כן הוא, וכידוע ע"י הבדיקה עומדים הרופאים על כל המימצאים שבזרעו, ומה הוא החלק החסר, ועי"כ יודעים איך ובמה לרפאות אותו, וזה מתבטא לא באיזה מאכלים שיש לתת לו לאכול, כי אם באיזה תרופות וסוגי זריקות שיש לתת לו, דבר שלא יכולים בשו"א =בשום אופן= לתת לו מבלי הבדיקה וקביעת הדיאגנוזה. וכבר השדי חמד במערכת אישות בפאת השדה סימן י"ג עמד על עיקרו של דבר זה וכתב די"ל לטעם הרופאים שצריך להם להבחין מהות הזרע מאיזה מין הוא הקלקול שלה כי יש שהזרע לא ראויים להוליד מפני שהוא איש מצונן בטבעו ודמו קר בתוכן וממילא הזרע הנעשה מהדם שנזדכך אינו ראוי להוליד מפני היות הקר ומצונן ואז הם צריכים לרפאותו במשקים ותרופות המחממים את דמו, ולפעמים הדבר בהיפך, ולכן טרם הבחנת הזרע לא ידעו איזה מין תמרקים ילעיטוהו שאם יתנו לו / סדר השורות האחרונות נשתבש במקור ותוקן כאן/ מהמצננים שמא סיבת מניעתו הוא מחמת צינון וא"כ ברעצעפטיין /ברפואות/ יוסיפו לו קלקול ויגון על יגונו וכן להיפך עיין שם. ודון מזה בכש"כ לפי ההתפתחות הרפואית של היום, וד"ל. ומזה, דגם מה שהשדי חמד שם מפקפק אבל בלהתיר זה למעשה מכח שישנם הרבה ספיקות וספק ספיקות אם יוכלו לרפאותו, דכהיום הזה שהרפואה התפתחה לאין ערוך מאז ועד עתה, ורואים בעליל שעומדים ע"י הבחינה על המבחן ונותנים הריפוי ההולם וזה מועיל בהרבה פעמים והאיש שב ומוליד א"כ גם החשש הזה יורד, וזהו מלבד מה שגם במצב של אז ג"כ הרבה מהפוסקים התירו הדבר. באופן שי"ל דלפי מצב של היום גם המחמירים דאז כהבעל מנחת

אלעזר והשדי חמד ועוד, יודו שכהיום לפי ההתפתחות הרפואיות ביעילות הריפוי ששפיר יש להתיר הדבר (ובזה נדחו דברי ספר לב יהודה, לגר"ל צירלסאהן ז"ל סימן ל"ב מ"ש בזה, כיעו"ש, ולמרביית הפלא שכל הסתמכותו שם לאסור הוא על הדברי מלכיאל ובכל זאת לא כתב שם שיש מיהת אופן להתיר בקיחת הזרע מהרחם כפי שמזכיר בהדיא הדברי מלכיאל בדבריו להתיר בכזאת).

(ט) ובהדרך המרווח של דרך תשמיש ע"י נרתיק ואח"כ לקחת מזה הזרע, ראיתי בשו"ת מהרש"ל ח"ב סימן רמ"ג שגדול אחד כתב שם להתיר בכזאת לאחד שזה איזה שנים נשא אשה ולא זכה להבנות, אפילו אם הרופאים לא קבעו עוד שהמניעה היא לא מהאשה, ובלשונו שם להכניס שלפוחית ברחם האשה וכשהבעל ישמש עמה יכנס הזרע בתוך השלחופית ויהיו יכולים לבדוק הזרע דהרופאים אמרו בשם דמתחילה יש לבדוק אותו אם אין החיסרון בו, ואם לא יהיה החיסרון בו אז יתקנו האשה באינה תיקונים, דבלי לבדוק אותו הקודם הוא צער לתקן האשה ולצער בחנם כי יהי' לה יסורים מן התיקון וכאמור כתב להתיר זאת, והוסיף נימוק גם לצד הנסתר, דרך בחוץ שולטים החיצונים ומתדבקין בטפות הללו וכו' אבל כל שהזרע נכנס בבטן אשה מבפנים אין להם אחיזה וכו', והגאון בעל שו"ת מהרש"ג ז"ל חיזק את ידי וכתב לו שיוכל לסמוך על חוות דעתו להתיר כי דבריו ישרו בעיני, וגם הוא האריך בזה כשלעצמו בכחא דהיתרא ולבסוף סיכם וכתב דלאור מה שנתברר יש מקום לומר בנידון שלנו דלאו לבטלה הוא אלא לצורך איזה תיקון וביותר לתיקון מצות פו"ר, ורשאים אנחנו להקל בדבר עיין שם. ובדרך הזו של שימת נרתיק אין גם הוצאה בידים.

(י) והיכא שהאשה כבר עמדה על המבחן והרופאים קבעו שהמניעה לא ממנה, דאזי קרוב כבר לודאי שהוא זה שאינו מוכשר להוליד לפי מצבו העכשוי, אז יש עוד צד נוסף להתיר לו לעשות הבדיקה משום דיש לומר דזרע שאינו ראוי להולדה אין איסור להשחיתו.

וכה ראיתי בספר שו"ת שבט סופר חאה"ע סימן א' שנשאל על זוג חשוכי בנים והרופאים עשו כבר ניתוח וקבעו שלפי דעתם והבנתם אין עיכוב מצד האשה, ובקשו מהאיש שיביא להם שכבת זרעו לבדוק ואחר הבחנתם יעשו לו רפואה. והאריך בדברי תשובתו בכח דהיתרא, ובדבריו בנה דיק ע"ז שקרוב כבר לודאי שזרעו אינו ראוי להוליד, די"ל דהיכא דאין הזרע ראוי להוליד לא הוי כלל שכבת זרע, ואיסור השחתה באולודי תלי' ובש"ז דאינו ראוי להזריע ליכא איסור

השחתה, והאריך להוכיח זאת, ובסוף הדברים סיכם וכתב: והנה אם אפשר לשמש במוך לאחר תשמיש, וגם בשעת תשמיש יש להקל לצורך דבר זה וכו', אבל אם אי אפשר ע"י מוך כאשר כתבת שהרופאים אומרים שצריכים לראות הזרע נקי, לפי דעתי יש להקל לקיים מצוה רבה דפ"ו = דפריה ורביה =, אבל יען כי לא מצאתי רא' ברורה ומפני חומר האסור לא יצא בהיתר מידי לבד רק אם יסכים עוד גאון מפורסם עיין שם.

הרי בכנ"ל דכשיש מקום לתלות בהשערה קרובה שזרעו כפי שהמה כעת אין ראוי' להולדה אזי ההיתר בזה יותר בשופי מבחינה זאת עצמו מה שכעת אין הזרע במצב שראוי להולד'. וכבר מצאנו שהקדים את השבט סופר בסברתו זאת לומר דכל שאינו ראוי להוליד איננו מוזהר מה"ת לבלתי השחית זרעו הגאון בעל אמרי אש בחיו"ד סימן ס"ט, והאריך להוכיח זאת עיין שם. וכמו"כ מצאנו גם זאת לגאון מפורסם שבא והחזיק ואימץ דברי השבט סופר בזה בראיות נוספות, ה"ה הגאון ממאד ז"ל בשו"ת לבושי מרדכי מהדו"ג חאו"ח סימן נ"א כיעו"ש. (ואעפ"י שישנם שאינם סוברים כן עיין לדוגמא שו"ש רב פעלים ח"ג חאה"ע סימן ב' עיין שם, מ"מ עפ"י שלשה גאונים אלה אפשר בודאי להקים דבר).

ועולה בדעתי דאולי י"ל דבזה תלויים ב' המימרות של ר' יוחנן ור' יצחק בנדה ד' י"ג שמחולקים בלשונם ובלימוד האיסור על כך, דר' יוחנן שאומר בלשון חייב מיתה ויליף לה ממה שנאמר וירע וגו', האיסור הוא אפילו כשאינו ראוי להוליד (אף על פי שאונן כיוון בנוגע לזרע ככתוב בקרא, אבל לא מבורר שהי' יכול להוליד), ור' יצחק שאומר בל' כאילו שופך דמים ויליף לה ממה שנאמר הנחמים וגו' שוחטי הילדים וגו', אין האיסור כי אם בראוי להוליד, שאזי שייך ע"ז המונח של שופכי דמים או שוחטי - שוחטי הילדים. ואם ניתן לומר כן הרי כפי שכבר כתבנו לדקדק בפ"א אות ב' לא נזכרו בדברי הרמב"ם הטור והשו"ע מדבריו של ר' יוחנן שחייב מיתה, אלא כתוב בדבריהם כלשוננו של ר' יצחק, שהוא כאילו הרג את הנפש, וא"כ יהא הוכחה מזה שס"ל להלכה שהאיסור הוא דוקא אם הוא בר אולודי, ובאינו ראוי להזריע ליכא איסור השחתה, וראי' לכנ"ל.

אגב. אנו רואים שעוד בדורו של הבעל שבט סופר כבר עמדו הרופאים על דבר זה שכתב לי הרופא - השואל, שהבדיקה שמבצעים ברחם האשה איננה מדויקת ביותר. אלא שהרופא - השואל הוסיף נימוק נוסף דהדבר עלול גם להשפיע מבחינה פסיכולוגית על כמות מועטת של הזרע. ולפי"ז יוצא שלא יועיל ביותר גם התשמיש ע"י נרתיק ולו יהא סגור ביותר בהיות וזה נעשה מיתה ליד

מהרפאה. אם לא שיכולים לבצע זאת בבית ולהביא אח"כ הנרתיק אל הרופא. (יא) והכי מצינו גם בשו"ת פרי השדה ח"ג סימן נ"ג שהציע דעתו להתיר בדיקת זרע הבעל, והזכיר ג"כ מסברא זאת שאם אינו ראוי להוליד אינו עובר על השחתת זרע, והוסיף עוד בסברא לומר דבכה"ג שעיקר כוונתו בזה כדי שיוכל להוליד י"ל דבכלל לא הוי בגדר השחתת זרע, והאריך בזה. ורק לבסוף נרתע ממה שראה בשדי חמד שנוטה לאיסור ע"ש. ונראה ברור שאילו ידע מכל המתירים שהבאנו (ועוד נביא) לא היה הבעל פרי השדה מהנדז כלל על הצעת התירו.

(יב) ובכה"ג שכבר עמדו על המבחן שהמניעה הוא לא מצד האשה, נראה שגם הגאון המהרש"ם ז"ל יורה להתיר, כי מצינו בח"ג מתשובותיו סימן רס"ח שכתב שלא הורה להתיר בזה משום דשמא המניעה מצד האשה עיין שם, וא"כ מינה דבהיכא שכבר בחנוה. ומצאו שהיא ראוי' ללדת (ובזמנו לא יכלו עוד לעמוד כ"כ על הברור בזה כפי שניתנה האפשרות של המדע הרפואי כהיום) דאזי קרוב לודאי שהמניעה ממנו (ועונו הוא הגורם) דכל כה"ג גם המהרש"ם מודה דמותר, ובפרט כשיעשו זאת בשימת נרתיק שלא הוה זה בידים, דהמהרש"ם בדבריו שם מזכיר גם נימת איסור זה מפני דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים עיין שם. ובכה"ג שעשו מתחילה צילומים באשה ומצאו בבירור שראוי' ללדת לא שייך לבוא לפקפק בנאמנות הרופא בזה, כפי שרו"ל בפתחא זוטא מהדו"ת סימן ק"צ סעיף כ' עיין שם ובשם המהרש"ם, דכידוע בספרי השו"ת הדנים בכדומה לזה, דמכריעים דכל כה"ג שמבררים במראה ולא בחידות שפיר נאמנים בזה (וכאמור בזמן המהרש"ם ז"ל לא יכלו עוד לעמוד כ"כ על הברור בזה ע"פ צילומים כפי שיכולים היום).

(יג) עצה לדרך טבעי, שיוכל הבעל לשמש בביתו כדרכו עם אשתו ולהביא הזרע בכלי לבדיקה אל הרופא, מצינו בזה בשו"ת אבני נזר חאה"ע סימן פ"ג. הוא נשאל שם באיש שדר עם אשתו כעשרים שנה ואין לו בנים והי' אצל כמה רופאים ואמרו שא"א ליתן לו רפואות אם בלתי יוציא זרע והם יבחנו הזרע, אם אריך לעשות כן. ובדברי תשובתו המציא שדרך היתר בזה ע"י שיהא דש מבפנים וזורה מבחוץ. והוא עפ"י דתוספי הרא"ש ביבמות ד' י"ב ע"ב שכותב שם דלא מקרי השחתת זרע אלא במי שגורם ע"י חימום שמוציא זרע לבטלה בין האיש ובין האשה, אבל אחר שנעקר הזרע מן הגוף אין בו השחתה, ומוסיף האבנ"ז להביא לזה גם דברי הגמ' בנדה ד' מ"ג דמבואר דעקירה מן הגוף והיציאה תרי מילי נינהו. ועפ"י כותב לחדש לומר דבדש מבפנים וזורה מבחוץ ליכא חיוב

מיתה והוא רק איסור בעלמא, משום דעקירה /דהעקירה/ בשעת דישה הוא כדרך כל הארץ, ובשעת דישה עוד בידו לזרות מבפנים, ומה שזורה אח"כ מבחוץ הא אמרת דמשנעקר אין זה השחתת זרע, וישנה בזה רק המחשבה שחושב בשעת מעשה לזרות מבחוץ ואיך יתחייב על זה מיתה, ולא דמי לשלא כדרכה (דבכזה היה מעשה ער ואונן אליבא דרבנן ביבמות ל"ד ע"ב) שכל מעשיו באיסור. ואפי' לשי' הב"ר ורש"י וא"ע דמבארים דער ואונן זורה מבחוץ הוה כותב נמי לבאר האבנ"ז שם די"ל דזה היה דוקא קודם מתן תורה דלא היה מצות עונה אלא רק מצות פו"ר = פריה ורביה = ולכן לולא שעומד לצאת מבפנים לפו"ר הי' העקירה איסור ואינו מותר רק משום שעומד לצאת מבפנים לפו"ר, אבל אם חשב לזרות מבחוץ שוב חייב על העקירה בעצם, ע"כ ער ואונן שפיר נתחייבו על זורה מבחוץ, אבל לדין אין חיוב, כי גם מצות עונה, ואף שאין בביאתו מצות פו"ר מ"מ יש בהם מצות עונה. ומאריך בזה האבנ"ז לבאר בדרך נפלא דברי הגמ' והרמב"ם בזה. ומסיק ע"כ הלכה למעשה שיותר טוב שהבעל יעשה באופן אך מתנה בזה תנאי שכל זה אם ברור שהמניעה ממנו או שיודע בעצמו כן או שהרופאים ביחנו אותו ושפטו כן.

ורק לאחר מיכן נראה כאילו האבני נזר משוי הדרנא ביה, ואך מטעמא אחרינא, והוא מפני שרופא אמר לו כי הרפואות שיוכלו ליתן אחר הראי' יכולים ליתן גם עתה, רק רצונם להוכיח אם המניעה מאת הבעל כיעו"ש. ואי מכח זה הרי הוכחנו דאין אמת בדברי הרופא ההוא בזה ולא דיבר נכוחה, ועכ"פ כהיום הזה ברור ומקובל הדבר אצל הרופא דבלי הבחינה א"א כשום פנים לתת הטיפול הדרוש, וא"כ ברור שאדעתא דהכי בודאי שלא היה חוזר האבנ"ז מדבריו ולהמנע להצטרף להתיר, ובודאי שהי' מורה להתיר כפי עצתו. (ויעו"ש שם באבנ"ז בסוף דבריו שמרמז גם שבדרך של הלבשת הגיד בכיס דק סתום למעלה, שרופא אמר מזה, אין הוצאה ביד, רק מלבישים הגיד בכיס דק סתום למעלה קודם יקרב אל אשה ואחר התשמיש ישאר הזרע בכיס ע"ש. וזה כפי שהערנו מזה לעיל בסופי אותיות ח' י'. וראיתי שכך מבאר בהדיא גם בשו"ת פרי השדה ח"ג סימן נ"ג דע"י כיס הוי רק גרמא להוציא זרע ולא הוי כמוציא זרע לבטלה בידים עיין שם).

ולדעתי יש להביא הוכחה לדברי האבני נזר דמשום מצות עונה אין חיוב בזה, מדברי הריטב"א בכתובות ד' ל"ט ע"א דגבי ג' נשים משמשות במוך דמבאר שם דלגבי ידיה שרינן לבעול בעילה שאין בה זרע כגון בקטנה וכו' ולא חשיב השחתת זרע דשאני איהו משום מצות עונה ע"ש. וכך כותב גם השט"מ שם

בשם הרא"ה דאבל איסור לבעליהן ליכא שהרי אין משחיתים ותו משום עונה נמי מותר ע"ש. הרי דבמקיים מצות עונה לא חשבינן ליה להשחתת זרע. וראיה להאבנ"ז.

(יד) וראיתי בחזו"א נשים סי' ל"ו אות ב' שעמד על המחקר מעין הנ"ז אם פעולת האיסור הוא פעולת ההוצאה לבטלה, או האיסור הוא באיבוד הזרע וכתב דלכאורה במעשה ער דדש מבפנים וזורה מבחוץ ההוצאה היה בהיתר דעיקר הוצאה הוא העקירה וא"כ עיקר האיסור הוא באיבודן עיין שם. אך לפי ביאורו של האבנ"ז אין הוכחה לזה מההיא דער, וכאשר כתב להסביר ולחלק בזה האבנ"ז שם באר היטב.

ועצם השאלה של נידון דידן התיר גם הגאון החזו"א ז"ל, וכדראיתי בספר חיי נפש ח"א ד' פ"ד שכותב ששאל להחזו"א על אברך שעברו כשנתיים אחר חתונתו שהרופאים ציוו על כזה, והשיב שאם הבדיקה נחוצה מותר. (וזה דלא כדברי שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח דנוטה להצריך שיעברו עשר שנים, כיעו"ש).

(טו) וזאת ראינו גם בדברי כל המתירים אין אף אחד שיזכיר שיש להדר להחזיר הנותר מבדיקת הזרע לרחם האשה (כפי ששאל מזה הרופא - השואל), ובאמת אין מקום להידור כזה, ואדרבא הדבר יכול להביא לידי מכשולים של תערובות זרע בחילוף צלוחית בצלוחית, וכדומה, וד"ל.

(טז) בספרים זקן אהרן (וואלקין) ח"א סימנים ס"ו ס"ז, ושו"ת אגרות משה (פיינשטיין) חאה"ע סי' ע' ראיתי שבסתם כותבים להתיר בזה בדש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא מזכירים כלל מדברי האבנ"ז בזה. והזקן אהרן עוד מעדיף באופן זה אפי' מבדיקה ע"י לבישת כיס עיין שם. ולפענ"ד אילולא ההמצאה בהלכה שכתב בזה האבני נזר כנ"ל לא היה באפשרות להתיר בסתמא ע"י דש מבפנים וזורה מבחוץ, ועל אחת כמה שלא להעדיף זה על שימוש כדרך כל הארץ ובלבישת כיס (והאגרות משה שם מעדיף באמת שימת כיס מדש מבפנים וגו'). כי מהסברא החיצונה הרי זה ממש כמוציא בידים זרע לבטלה וכפי שהרמב"ם והטור והשו"ע כתבו על כך בלשון לפיכך לא יהא אדם דש וגו', כתוצאה מהאיסור שכתבו על הוצ"ל = הוצאת זרע לבטלה =, וכן"ל בפ"א אות א'.

אבל אחרי ההמצאה בהלכה בזה של האבנ"ז אפשר להרחיב ולומר שעל כן מוסיף הרמב"ם בדבריו שם וכותב בלשון: אבל אלו המנאפין ביד וכו' לא די להם שאיסור גדול הוא וכו' ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאלו הרג הנפש.

(דבטור ובשו"ע לא כתוב לישנא דאבל), והיינו דבא לומר בזה דאע"פ שדש מבפנים וזורה מבחוץ אסור הוא בסתמא, אבל אלו המנאפין ביד האיסור עוד חמור בהרבה ועל אלו הוא שמעלה עליהם הכתוב כאלו הרגו את הנפש. וכפי שהאבנ"ז כותב שם לבאר.

וגם אחר דבר ההמצאה של האבנ"ז יש ג"כ מקום להעדיף שימת כיס בהיות שהשימוש הוא מיהת כדרך כל הארץ והזרע אינו יוצא בחוץ וכפי שכבר הזכרנו לעיל אות ח' מ"ש לומר בזה בשו"ת מהרש"ל גם ע"פ הנסתר.

ישנה עוד דרך של שימת מין צלוחית של זכוכית ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו שם. אך צדקו בזה במידת מה דברי הבעל אגרות משה בחאה"ע ח"ב סימן ט"ז שזה גרוע מלשמש בהלבשת כיס על אברו יעו"ש בטעמו. אבל מבחינת מה י"ל שזה אבל עדיף מלהוציא לגמרי בחוץ. ולחילוק יש מקום אפילו ע"פ הנסתר וכפי סברת המהרש"ג שם. והמהרש"ג שם העדיף באמת להתיר על בכזאת כעין מין הצלוחית, וכדמתאר שם האופן שהוא, להכניס שלחופית ברחם האשה כשהבעל ישמש עמה יכנוס הזרע לתוך השלחופית עיין שם.

ואגב. הדבר שנראה בעיני כל הפוסקים שהוצאת זרע מרחם האשה היא דרך הטובה ביותר, אם ישנה רק האפשרות לעמוד עי"כ על טיב המיבחן של זרע הבעל, הנה בעיני האגרות משה שם נראה זה כהדרך הגרוע ביותר, דכותב שם, דלבעול בבית הרופא והרופא יקבץ הזרע ממעי האשה אף אם יהיה זה טוב לבדיקה הוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן ע"ש, ותמוה? וראיתי שכבר השיגו על דבריו בזה.

(יז) אלא דהדרך הזאת של דש מבפנים וזורה מבחוץ לתוך כלי יקשה ע"פ רוב להצליח לעשות בכזאת באופן מעשי דבהרבה פעמים ישפך הזרע מבפנים וגם מבחוץ עד שלא ישאר כמעט מה שיכנס לכלי, והרגיש מזה גם בשו"ת זקן אהרן שם בסימן ס"ז. ועל כן בין כך יש להעדיף הדרך של שימת כיס. אך גם דרך זו לא תמיד מצליחה, ועל אחת כמה דלא טובה היא כשמן הצורך לעשות זאת בחדר הסמוך למרפאה וכו"ל באות ט'. ובאופן זה נשארו לפנינו רק ב' דרכים או שהבעל יוציא בידים, או שרופא יוציא ממנו ע"י מכשיר, ולדעתי יש להעדיף הדרך הב' שהרופא יוציא ממנו ואף על פי שראיתי בשו"ת ועין אברהם (פלאגי) חאה"ע סימן ז' (מוזכר גם בשד"ח שם) שכותב דחושש לחטאת אם יעשהו ע"י אחר דמסתייה הוא בידו ולא ע"י אחר (למעשה אוסר שם בכלל ההוצאה

לשם זה בגלל דלדעתו יש בדבר הרבה ספיקות. אבל מדגיש גם זאת וכותב דאם היה על הודאי אינו כ"כ רעה רבה יעו"ש) אבל בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' צ"א מדגיש בתוך דבריו עדיפות בזה כשהרופא עושה זאת. וגם החזון איש בנשים שם סימן ל"ו אות ב' כותב לבאר דנראה דהמוציא לחבירו אין האיסור על המוציא אלא על מי שיצא ממנו אם היה ברצונו וכו' ע"ש, ועוד זאת דכשלא הוא המכין עצמו להוצאה זאת כי אם חבירו הרופא באמצעות מכשיר (וכבר בזקן אהרן שם בסי' ס"ו נזכר מסוג מכשיר זה שתוחבים לתוך נקב חלל הגיד, וע"י חימום קצת שמחממין בעת מעשה ע"י תחבולה יתעורר הזרע לצאת ויכנס מיד לתוך השפופרת) הרי חוסך הבעל ממנו ההרהור ואינו צריך לשתף בזה מחשבתו, ופשוט.

(יח) כעת מצאתי המצאה אחרת לומר על פיה שבדש מבפנים וזורה לחוץ יש היתר יותר בספר שירי טהרה להגאון הגרש"ק ז"ל בסי' קפ"ז תשובה י'. הוא מדבר שם על כגון נדונו של הב"ש אם מותר לנסות עצמו להוציא זרע לראות אם אין הדם ממנו. ומתחילה הוא כותב דיש לומר בכלל דמותר לו בכה"ג לנסות עצמו כיון דמצינו גדול השלום ואמר הקדוש ברוך הוא שמו שנכתב בקדושה יהיה נמחה כדי להטיל שלום בין איש לאשתו א"כ ה"נ דמותר להוציא זרע להבחין כדי להטיל שלום בין איש לאשתו. וזה מחזק הדברים שכתבתי בזה לעיל באותיות ד' ו'. ולאחר מיכן מוסיף הגרש"ק ז"ל וכותב, דאף אם נימא דאסור לנסות עצמו י"ל דהיינו רק להיות מקשה עצמו לדעת דזה הוי איסור בפ"ע אבל אם יהי' דש בפנים וזורה בחוץ דבזה ליכא איסור מקשה עצמו לדעת רק השחתת זרע וזה נראה דאינו אסור רק אם מתכוין להשחית זרע ולא עבור דבר אחר וראי' מן התורה דכתיב וידע אונן כי לא לו יהי' הזרע והי' אשת אחיו ושחת ארצה, ובע"כ דגלי קרא דוקא בכה"ג היכי דמתכוין להשחית זרע לבלתי נתן זרע לאחיו אז אסור דש בפנים וזורה בחוץ, הא אם אינו מכין להשחית זרע ליכא איסור, ולכך עכ"פ בצירוף היתר להטיל שלום בין איש לאשתו שמותר להיות נמחק שמו ית' על המים ודאי אין איסור כה"ג עיין שם.

הרי לנו מדברי הגרש"ק צד עדיפות מיוחדת בדש מבפנים וגו' בהיות ובכה"ג ליכא איסור של מקשה עצמו לדעת, ונשאר רק השאלה של השחתת זרע, וזה יש להתיר בהיות ואינו מכין להשחית אלא כוונתו עבור דבר אחר, והיינו עבור שיוכל לקיים פו"ר (וזה בדומה לסברת הפרי השדה שהבאתי לעיל באות י"א) ומה גם דאיכא בזה משום גדול השלום.

ולפי הסברה הזאת יתכן דאיכא עדיפות בדש מבפנים וגו' אפילו על שימת כיס, כי בכה"ג דדש מבפנים הקישוי בא ממש בדרך הרגילה ובנגיעה ממש ברחם, וגם כפי הנראה מס' זקן אהרן שם מה שנותן עדיפות בדש מבפנים הוא מפני שיתכן גם שתתעבר עי"כ כי קצת זרע מספיק לצאת בשם עד שמוציא בחוץ יעו"ש. וסברא זאת להעדיף משום כך דרך זאת גם על לבישת כיס ראיתי שכותב גם בשו"ת דבר אליהו (קלאצקין) סו"ס ס"ה עיין שם.

וכמו"כ לפי זה יש ג"כ עדיפות שהוצאת הזרע תעשה ע"י הרופא באמצעות מכשיר, דאין בכה"ג כ"כ קישוי לדעת כפי שאם יעשה זאת בעצמו, וד"ל.

(יט) וראה זה מצאתי מקור לסברתם האמורה של השירי טהרה והפרי השדה דהיכא שכוונתו עבור דבר אחר ליכא משום שחתת זרע, בדברי אחד מן הראשונים, והוא בתוס' רי"ד יבמות ד' י"ב, דמקשה שם בהיכא דג' נשים משמשות במוך, דאיך התירו חכמים להוציא זרעו כמעשה ער ואונן, ומתרץ, דאיזהו מעשה ער ואונן שאסרה תורה כל שכוונתו שלא תתעבר כדי שלא תכחיש יופי' ואינו רוצה לקיים פו"ר ממנה, אבל אם כוונתו שלא תבא לידי סכנה מותר וכן נמי אם מתכוין לתאות יצרו ואינו מתכוין שלא תתעבר מותר כדאמרין בפ"ק דכתובות (צ"ל בפ"ב דנדרים) ההוא דאתא לקמ' ד"ר א"ל ערכתני לו שלחן והפכו והתירו, והא ער ואונן שלא כדרכה שמשו, א"ו הם שהיתה כוונתם שלא תתעבר היו עוברים, אבל שכוונתו להשלים תאות יצרו אינו עובר עיין שם, הרי מבואר בדברי התוס' רי"ד בכנ"ל דכל שאין הכוונה לעצם השחתת זרע כדי שלא לעבר ואפי' אם כוונתו להשלים תאות יצרו ג"כ אינו עובר, וזהו לפי התוס' רי"ד גם סברת ההיתר לשמש שלא כדרכה. וזהו חידוש גדול.

(כ) בספר זקן אהרן שם בס' ס"ו מזכיר דרך בדיקה חדשה של הזרע, והוא, בתחיבת מכשיר לחדרי הזרע גופא והוצאת טיפה משם לבדיקה. הוא אמנם כותב שם לשואל על כך שאיננו מאמין שישנה אפשרות בדיקה כזאת ושגם רופאי עירו אמרו לו שגם הם לא ידעו ולא שמעו ממעטאדע /משיטה/ כזאת. אבל מברר זאת מבחינת ההלכה, אם באופן כזה יש משום הו"ל, ואם יש בזה איסור פצוע דכא, ומאריך לבאר שבכה"ג אחרי שהרופאים מבטיחים, וסתמא כפירושם דמי, שהנקב יוסתם וגם יוליד פשיטא שאינו מפסולי קהל, ומה גם דבאותו התחיבה שתוחבין הרופאים לא נעשה עי"ז נקב פתוח כ"א ביקוע וסדק שעושין באלכסון ודרך אותו הסדק מוציאים טפת זרע ומיד כשמוציא את מאינסטרומענט /המכשיר/ מתאחין הקרעים ונדבקו זל"ז כרגע עד שנעשה

דבוק כבתחילה שאין טפה יכולה לצאת משם א"כ לא ניקב מעולם וכו'. וחושש בזה רק משום מוז"ל לפי דעתו שם דלא הותר כ"א דרך תשמיש ולשים כיס על הגיד עיין שם.

ובא בזה רעהו וחקרו בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח ומברר בטו"ט די"ל דבכה"ג ליכא בכלל משום הוז"ל כי הזרע שנוטלין מהביצה בודאי לא עדיף מהיוצא מאבר מת, וההוצאה היא שלא כדרך העולם. ועוד זאת מצטרף לדעתו של הזקן אהרן שליכא בה גם חשש על פצ"ד = פצוע דכא =, ומאריך בטוטו"ד בהצעת צדדי ההיתר שי"ל בזה, ובפרט אם ידקדקו לעשות הנסיון רק בביצה השמאלית עיין שם. וכפי שכבר מבאר שם הספר, מה שהיה תמוה אז בעיני רופאי עירו של הבעל זקן אהרן נעשה כמונח ראשון עתה, דחכמת הרפואה נתרחבה מאד. וכהיום כשהרופא רואה איזה חיסרון בהזרע לוקח מעט מזער מהביצה שלו עבור נסיון לראות אם גם במקור הזרע ישנו שם החיסרון, וכמו"כ אם ימצא שם הזרע בלי חיסרון יוכל להיות שיש איזה סתימה בהשבילין שעובר הזרע, באופן שחלק אחד אינו עובר הסתימה ההיא, ודין גרמא שאינה מתעברת, ואז התיקון בזה לחתוך זה הסיתום ושוב לחבר השביל שיהי' עובר בראוי בלי מונע ואז יש לקוות לד' שיושע כפי שכבר נעשה לאנשים כן והועילו. וגם על האופן השלישי הזה מציע יפה את דבריו שם להתיר ובמיוחד אם זה בחוט הביצה השמאלית, ועל אחת כמה אם החתוך צריך להיות בחוט הביצים שהמה בתוך גוף הבטן שבכה"ג יש להקל בלאו הכי עיין שם.

סיכום היוצא לנו מכל האמור להלכה:

א' מותר לבעל לתת מש"ז, לאחר שהאשה כבר עברה מצידה על הבדיקות, כדי שהרופא יעמוד על המבחן אם סיבת אי ההולדה הוא בגרמתו, ומהו הגורם המפריע, ועל ידי כן ידע איזה תרופות לתת לו כדי שיוכל ללדת. אך יש לחשוב על ביצוע בדרך של הקל קל קודם, וכדלהלן.

ב' הדרך הקלה ביותר ע"פ הלכה, ואשר אליה מסכימים להתיר כמעט כל הפוסקים, הוא שהרופא יוציא זרעו מרחם האשה מיד לאחר שיהיו יחד.

ג' אם לא יוכלו לעמוד על הבירור באופן הנ"ז שבסעיף ב', אי בגלל תערובת מיני ליחות אחרות (יעוין בשאלת - הרופא לעיל, וכן בשו"ת אגרות משה חאה"ע ח"ב סימן ט"ז ושו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח), ואי בגלל שזה צריך להיבצע בחדר סמוך לחדר המרפאה והדבר עלול על כן להשפיע מבחינה פסיכולוגית על כמות מועטת של הזרע (יעוין בשאלת הרופא) אזי יש להתיר בדרך שיהא דש

מבפנים וזורה מבחוץ לתוך כלי שיביאה לאחר מיכן אל הרופא.

ד' כאשר יקשה לבצע בדרך של דש מבפנים יש לבצע על ידי לבישת כיס על האבר ודרך תשמיש.

ה' אם יתקלו בקשיים באופן של הלבשת כיס יש להתיר ע"י ההמצאה של שימת מין צלוחית של זכוכית ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו לשם.

ו' כשלא יוכלו בגלל מה לבצע גם באופן הנ"ז מותר להוציא אפילו בידיים.

ז' כשמוציאים בידיים יש להעדיף שהרופא יעשה זאת בכלי מכשיר או תחבולה אחרת. ואם אי אפשר מותר גם לבעל בעצמו לעשות זאת. ובמחשבה טהורה לשם שמים, כדי שעל ידי כן יוכל לקיים מצות פו"ר.

ח' יש גם להתיר לפי הצורך להוציא טיפת זרע מהביצה, ואם אפשר יש לחזר להוציא זאת מהביצה השמאלית.

ט' כן יש להתיר גם פתיחת סיתום שמתגלה בשבילי הזרע.

י' אין להדר להחזיר זרע הנשאר - מהבדיקה לרחם האשה ואדרבא יש למנוע מזה.

י"א אי אפשר לקבוע זמן וגבול כמה שישהה הבעל עד שיותר לו לעשות בדיקה משלו. (למשל בשו"ת מנחת יצחק בח"ג שם קובע עשר שנים, ובשו"ת אגרות משה ח"ב שם קובע חמש שנים. ואילו החזו"א התיר אפילו כשלא עברו כי אם ב' שנים, כדלעיל על בכזאת) אלא הכל תלוי לפי המסיבות, ולפי מצב אות י"ד, ויתכן שהי' מתיר אפילו בפחות ורק נשאל האשה ולאור הטיפולים שכבר קיבלה והתוצאות שהרופאים קובעים לכושרה להולדה.

שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן א

(ז) ומעתה הבוא נבוא למ"ש עוד בשו"ת משפטי עוזיאל שם. שלענין להוציא ש"ז לשם הריון מלאכותי באופן כזה, לכאורה נראה דלד' הח"מ והב"ש שסוברים דולד זה הוא בנו לכל דבר, ושהולד הנולד מזרעו חשוב כבנו לענין קיום מצות פו"ר, מותר להוציא ש"ז בשפופרת וכיו"ב אם הוא מכויץ להריון. אולם נראה שגם הח"מ והב"ש יודו לאסור לעשות כן משום שלא ימלט שלא יהיו טיפות לבטלה, ולא הותרה הוצאת ש"ז אלא בדרך מנהגו של עולם. ואל תשיבני שא"כ הדין נותן שלא קיים מצות פו"ר כיון שנעשה באיסור, ז"א, שהרי פסק הרמ"א (ס' א ס"ו) שאף מי שהוליד ממזר קיים מצות פרו ורבו. ולכן נלע"ד שאסור לעשות כן, ומה

גם לפמ"ש לעיל שאינו נחשב כבנו ולא קיים פו"ר בזה, ממילא הוא נלכד באיסור שז"ל. וכן ראוי להורות. ע"כ. ולפע"ד אין דבריו מחוורים. שלפ"ד הח"מ והב"ש וסיעתם ודאי שמותר לעשות כן, ואף על פי שע"ז הולכים איזה טיפות לבטלה, הרי גם ע"י תשמיש בהכרח שיאבדו איזה טפות. וכבר ארז"ל בנדה (לא) ארחי ורבעי זרית מלמד שאין האדם נוצר מכל הטפה אלא מן הברור שבה. ע"ש וע"ע ביומא (מז). ומכיון שהמטרה היא לצורך פו"ר יש להתיר בזה. והרי משום פו"ר דעת כמה אחרונים להתיר לאדם לבדוק עצמו אצל הרופאים בהוצאת שז"ל. וע' בשו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סי' מב) שגם הוא העלה להתיר בזה. ע"ש. ומכ"ש בכאן שהוא הולך במישרין למעי האשה למטרת פו"ר. שאפשר להקל. ולא עוד אלא שאף המחמ' שם יודו בנ"ד להקל הואיל וההריון נעשה מהש"ז שמוציא. ואין כאן שז"ל כלל. וע' להלן (אות יא) בדין הוליד ממזר אם קיים פו"ר.

(ח) אלא שאנכי הרואה בשו"ת תשובה שלמה ח"ב (חאה"ע סי' ד), שגם הוא כ' לאסור משום הוצאת שז"ל, ואף על פי שאח"כ יכניסו הזרע במזרקה למעי האשה, ונמצא שאין זה לבטלה, ז"א, דהא בתחלה הוא מוציאו לבטלה ולא מהני מה שאח"כ יכניסוהו לרחם האשה, וכמבואר בהרא"ש (פ"ב דביצה ס"ס יז), שאין ליטול פתילה דולקת מנר זה, ליתנה בנר אחר, דמיד שסילקה מן הנר הו"ל מכבה, ומה הועיל אם חזר והדליק. עכ"ל. וה"נ כשמוציא ז"ל תיכף עשה איסור. ע"כ. ולפע"ד יש לדחות דשאני התם שהתורה אסרה לכבות ביום טוב, ומיד שהוציא הפתילה מן הנר כיבה אותה, משא"כ הכא שאין האיסור של הוצאת שז"ל אלא משום השחתה, וכמ"ש בשו"ת בנין ציון (סי' קלז). ע"ש. וכל שעושה למטרת פו"ר איגלאי מילתא שאין כאן השחתה כלל. שו"ר בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' רסח), שנשאל ג"כ כעין נ"ד, באדם א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין להם בנים, ואמר להם רופא א' שיש תקוה שהאשה תתעבר ותלד, ע"י שהבעל יתן זרעו לתוך צנצנת, והוא יקלח הזרע לתוך רחם האשה ע"י שפופרת. וכ', שי"ל שאין זה בגדר השחתת ז"ל, כיון שאפשר שאותו זרע לא ילך לאיבוד. ואף שהוא רק ספק תיקון, כבר כ' בתשו' הרמ"א (סי' ק אות י), שמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר, דמ"מ לא הוי השחתה כיון שעושה דרך תיקון. אלא שיל"ד בזה מד' הרא"ש (פ"ב דביצה סי' יז) שאין ליטול פתילה דולקת מנר זה ליתנה בנר אחר. וכו'. אבל י"ל דדוקא התם דמלאכת כיבוי לא הותרה ביום טוב אבל הכא לא אסור אלא דרך השחתה. ובנ"ד שעושה כן ע"מ לתקן בזרע עצמו דבכה"ג במוחק ה' ע"מ לתקן שרי. וכן בנותץ אבן בבהכ"נ דשרי

כשעושה ע"מ לתקן במקומו א"כ ה"נ בזה. ושוב הביא ד' הב"ח והט"ז ביו"ד (סי' קצה). וכ' דמ"מ לחומר הענין יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול, ואם גם הוא יסכים לזה אז לפע"ד יש להקל. וע' בשו"ת שבוי"י (סי' סה - סו) שאין לסמוך על רופא אחד אא"כ שנים או' כן. וכו'. ע"ש. מבואר להדיא בדב"ק דלא חיישינן בזה לאיסור שז"ל. ואף ה' תשובה שלמה הנ"ל לא כ' כן אלא בנידונו, באיש ואשה שלא זכו להבנות ומיעץ להם הרופא לטובת האשה, שתוכל להתעבר ע"י שתקח זרע מאיש אחר ע"י שפופרת וכו'. וע"ז כ' להעיר בצדק מד' הב"ח שהובא בב"ש, שיש לאסור באיש אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו, וגם כאן קרוב הדבר כי ברבות הימים ישכחו מי הוא אביו וכו'. וכן הוסיף לחשוש משום שז"ל. ע"ש. משא"כ בנ"ד שהזרע הוא מהבעל עצמו, וכנידון מהרש"ם, הו"ל שפיר מוחק ע"מ לתקן עצמו לקיים פו"ר. הא ודאי דעדיף טפי מנדון ה' תשובה שלמה הנ"ל.

שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן כא

וזה לשונו ואין לחוש בנ"ד מדין הוצאת שכבת זרע לבטלה, כיון שההריון של האשה נעשה מן הזרע שהוציא הבעל למטרה זו, אין זה נחשב לבטלה. ואע"פ שבהכרח הולכים לאיבוד כמה טפין מהזרע, מ"מ אין בכך כלום, שהרי גם ע"י תשיש בהכרח שילכו לאיבוד כמה טיפות מהזרע הראוי להולדה. וכבר אמרו חז"ל (בנדה לא א) מאי דכתיב ארחי ורבעי זרית, מלמד שאין האדם נוצר מכל הטיפה אלא מן הברור שבה. ע"ש. אמנם הגאון מהר"י רוזין בשו"ת צפנת פענח (סי' קלח אות ב) דן בזה משום שז"ל, ולא רצה להאמין שיהיה אפשר בידי הרופאים שתכנס להריון ע"י כך, וכתב, שבאמת לדעתו הוא דבר שאין בו ממש שיהיו יכולים לעשות בלא יורה כחץ וכו'. ע"ש. וע"ע בצפנת פענח (שם סי' רלב). ע"ש. גם בשו"ת דברי מלכאל ח"ד (סי' קז וסי' קח), כתב לאסור משום שבהוצאת זרע של הבעל לתוך השפופרת, בשעת מעשה הוא כמוציא ש"ז לבטלה, אלא שהוא סומך על הרופא שאומר שאח"כ יכניסנו לרחם האשה, והיכן מצינו שיוכל לסמוך עליו בזה, בפרט באיסור חמור מאד כשז"ל. ואע"פ שיש חזקה דאומן לא מרע אומנותו, ובודאי שהרופא יעשה מלאכתו כמו שהבטיח, מ"מ יש לחוש פן יתקלקל איזה דבר בשפופרת, ויצטרך להוציא זרע עוד פעם וכו'. ע"ש. וכן הרה"ג ר' עובדיה הדאיה בשו"ת ישיביל עבדי ח"ה (חאה"ע סי' י) כ' לאסור משום שז"ל, ושאל שהמתירים בזה ס"ל שאיסור שז"ל תלוי בהולדה, וכל שנזרק בשפופרת ע"מ לנותנו ברחם האשה, ואינו הולך לאיבוד, אין בו איסור שז"ל, זה טעות, שאין השחתת זרע תלויה בעיבור, וכמ"ש הבנין ציון, והובא בשו"ת רב פעלים ח"ג (חאה"ע סי' ב), שגם עקר וסריס שאינו ראוי להוליד מוזהר על שז"ל, אלא כן יסד מלכו של עולם, שלא יטיל הזכר זרעו אלא במקום המיוחד לכך וכו'. ע"ש. כל קבל דנא אנכי הרואה להגאון רבי יהושע בוימל בשו"ת עמק הלכה ח"א (סי' סח) שכתב להתיר בזה, ושאל בזה שום חשש איסור משום הוצאת זרע לבטלה. ולא מבעיא לדעת החלקת מחוקק והבית שמואל דס"ל שבבן שבא לעולם באופן כזה, יוצא י"ח מצות פריה ורביה, שהוא בנו לכל דבר, אלא אפילו לדברי הרב המגיה בט"ז שאינו נחשב בנו אלא לחומרא, (וכיו"ב כ' באפי זוטרי,

וע"ע בחסדי דוד על התוספתא (פ"ה דיבמות) בד"ה ואולם). מ"מ בנ"ד י"ל שגם הוא יודה שאין בזה משום מוציא שז"ל, כיון שבהריון שעל ידי שפופרת שנעשית בכוונה מכוונת לשם כך, מסתברא שקיים פו"ר, וממילא אין חשש לאיסור שז"ל. ולא דמי לנתעברה מאליה מהש"ז שבסדין, או מהאמבטי, שלא נעשה מעשה לשם הריון. וכו'. ע"ש. גם בשו"ת זקן אהרן וואלקין ח"ב (סי' צז) כתב במסקנתו, שאינו רואה שום יסוד נכון לאסור לבעל להוציא זרע בשפופרת כדי להזדקק לרחם האשה, כי איסור שז"ל אינו אלא כשימשיכה זרעו לאיבוד, אבל כשנותנים הזרע לרחם האשה, ע"פ מצות הרופא שאומר שע"י כך יש תקוה שהאשה תתעבר ותלד, אין זה לבטלה. וכיון שכתבו הח"מ והב"ש ועוד כמה גדולים שהולד בנו לכל דבר, ואפי' למצות פריה ורבייה. בודאי שיש להתיר. וכבר הסכים הגאון מהרש"ם בתשובה להתיר, אם יסכימו עמו עוד שני רבנים, ואנא בס"ד דרינא בהדיה, ונמנה אני עמו בהיתר הזה. עכ"ד. וכתב בשו"ת מנחת יצחק ח"א (סי' נ), שכבר יצא הדבר בהיתר מהרבנים בבית דין צדק דק"ק קראקא. ע"ש. ובאמת שעניני הרוואות בעשרות שנים האחרונות התפתחות עצומה ברפואה, ובפרט בענין זה, אשר כמה חשוכי בנים, יותר מעשר שנים, שכמעט ונואשו למצוא מזור למכאובם להביא בנים לעולם, ונפקדו בזרע של קיימא ע"י פעולות הרופאים בזה, והייתה להם תשועה גדולה ולמשיב נפש, כי לא תהו בראה לשבת יצרה, ואם כי יש רופאים שעושים מלאכתם רמיה, אין ללמוד מן הפרט על הכלל, וישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. ולכן אין לחוש עוד בזה משום איסור שז"ל. וכ"ש לפי מ"ש התוס' (יבמות לד ב) סוף ד"ה ולא, וז"ל: ואומר ר"י דלא חשיב כמעשה ער ואונן, אלא כשמתכוין להשחית הזרע, וגם רגיל לעשות כן תמיד, אבל אם עושה כן באקראי בעלמא, כשהוא מתכוין לבוא על אשתו שלא כדרכה שרי, וכדאמרינן בנדרים (כ ב) כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה וכו'. ע"ש. ובחידושי הר"ן סנהדרין (נח ב) בד"ה ומי איכא מידי, כתב ג"כ, שבתוס' כתבו בדין ביאה שלא כדרכה, שהיתר גמור הוא בכל מקום שאינו מכוין להשחתת זרע, ואינו מוציא לבטלה. וכך הם דברי הרמב"ם (בפרק כא מהל' איסורי ביאה). ומיהו מדרכי חסידות אין לעשות כן, שלא יקל ראשו בכך, ויתקדש בשעת תשמיש. עכ"ל. ואף כאן אינו עושה כן תמיד, אלא באקראי, ולשם קיום המין. וע' בתוס' סנהדרין (נח ב) ד"ה מי, שכ', שלא אסור אלא כעושה כן תדיר כדי שלא תתעבר ויוכחש יופיה, אבל אם רוב תשמישו כדרכה אלא שבאקראי מתאוה לה שלא כדרכה שרי. והוכיח מכאן הא"ר (סי' רמ סק"י) דלא כס' חרדים שפירש ד' התוס' יבמות דאקראי היינו פעם אחת בלבד, דליתא, וכדמוכח בתוס' סנהדרין הנ"ל. וע"ע בברכי יוסף (שם סק"ה). ע"ש. (וע' בבית יוסף אה"ע סי' כה בבדק הבית שכ' ע"ד ר"י, שאילו ראה דברי הזהו"ק בחומרת איסור שז"ל לא היה כותב כן. וע' בשו"ת אגרות משה (חאה"ע סי' סג ענף ג). ודו"ק) וכן ראיתי להגאון רמ"י צייג בשו"ת אהל משה ח"ג (סי' י אות כ), שהביא דברי הגאון צפנת פענח הנ"ל, וכתב, שנראה מדבריו שלא האמין בכלל באפשרות להכנס להריון וללדת ע"י הזרעה מלאכותית, וכנראה שלא ביארו לפניו כראוי מהלך הענינים, ולכן לא רצה להתיר בזה, אבל באמת שידוע שדבר זה נכון ויש בו ממש, ואין סתירה לזה מהגמ' נדה (מג א) וכו', ולכן אומר אני שאין כאן משום איסור שז"ל, כיון שאין כוונתו לשחת ארצה, אלא כדי להזדקק לרחם האשה שתכנס להריון ע"י כך, ובגדר תיקון יחשב וכו', וכמ"ש בשו"ת זקן אהרן וואלקין ח"ב (סי' צז) וכו'. ע"ש.

אוצר השו"ת

על טיפולי פוריות

מפתח הספרים

- שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח
- שו"ת דברי מלכיאל חלק ג סימן צא
- שו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן קז
- שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן נ בענין הזרעה מלאכותית
- שו"ת הר צבי אבן העזר סימן ד
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן עא
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יח
- שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן קכד
- שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה שער ד
- שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן מה
- שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן א

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח

נשאלתי בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים. ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האישה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד. (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן.

והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר יצוו ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד. ולא דמי להא דיבמות גבי כרות שפכה ובב"ש א"ע סי' כ"ג דביש"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידיה. ועוד דשא"ה דבל"ז אינו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן ימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמה המניעה מצד האשה. והארכת בזה וחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערות על צד ספק.

אבל בנ"ד לכאורה י"ל שאין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה ואף שהוא רק ספק תיקון. כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות יו"ד דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון. ועי' שו"ת ב"א יו"ד סי' ס"ב באורך בזה.

ויש לדון בזה מדברי הרא"ש פ"ב דביצה י"ז שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק. יעו"ש בק"נ סקנ"ה מ"ש ע"ד הט"ז וע' מג"א סי' תק"ז סק"ט ובסי' תקי"א סק"ו במ"ש דסופו מבעיר. ובא"ר סק"ו תמה עלי' בזה ורק לשיטת הרי"ף כמ"ש הר"ן ולא קי"ל כן וע' תשו' מהרי"א א"ח סי' צ"ד מ"ש בזה. אבל י"ל דדוקא התם דמלאכת כיבוי לא הותר ביום טוב אבל הכא דדוקא דרך השחתה אסור ובנ"ד שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו. דבכה"ג במוחק השם ע"מ לתקן במקומו שרי וכן בנותץ אבן בביהכ"נ דשרי ע"מ לתקן במקומו א"כ ה"נ בזה.

ובגוף דברי הרופא מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג ואעתיק תו"ד בקצרה איש ואשה ה' מתעצמים האשה טוענת כי הבעל ישען על ביתו ולא יעמוד והוא מודה לה. ואח"כ נתעברה ועדיין הוא מודה שלא בא עלי' ועדיין היא בתולה. והיא אומרת כי נשים חכמניות השירו בתולי' כשהכירו שנתעברה כדי להקל הלידה וילדה בת. אם שנאמין לה שאפשר לה להתעבר ממנו בעודה בתולה והשיב וז"ל בזה. יש לעיין אם אפשר לאשה להתעבר בעודה בתולה שתפשיט הזרע ברחמה בלא ביאה. דבפ' יוצא דופן משמע דכל ש"ז שיוצא בהרגשה אפי' שימש מטתו

בחלום מיקרי יורה כחץ וראוי להזריע והיא מטמאה. ויש מחלקין שיש יורה כחץ בשעת יציאתו ועדיין אינו ראוי להזריע דשמא אינו הולך למרחוק כשיגיע בגופה במקום שתה' אותה הזריעה ראוי להוליד. אבל כשהוא בשעת הנחתה בגוף יורה כחץ אז הוא ראוי להוליד וע"ז אמרו ביבמות פ' הבע"י איהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים לי'. ולפ"ז בנ"ד ראוי להסתפק אם אפשר שתתעבר בשפיכות זרע מפי הרחם אל תוך הרחם. ונראה שאפשר הוא שהרי בחגיגה י"ד שאלו את ב"ז בתולה שעברה מהו להתירה לכהן. אי חיישי' שמא באמבטי עיברה פי' שהאיש פלט ש"ז בתוך אמבטי והיא רחצה בו ונכנס ברחמה ונתעברה ומותרת לכהן. ופר"ך והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע ומשני התם מעיקרא יורה כחץ הוה. נראה מכאן שאם הי' יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר בתולה ומותרת לכהן. ואם נאמין לספרים חיצונים מצינו בס' בן סירא כי אמו נתעברה מש"ז של ירמיהו באמבטי וסירא בגי'מ ירמיהו ובזה הוכשרה הבת לבא בקהל ולירש בנכסי אבי' וכו' עכ"ל.

ועי' בחמ"ח א"ע סי' א' סק"ח בשם ליקוטי מהרי"ל ג"כ ממצעה דב"ס הנ"ל, וח"א אמר לי שראה בס' ב"ס או בס' אחר כי המעשה הי' שאנסו את ירמיהו בהיותו באמבטי ובאונס יצאה זרעו ונצטער מאוד והתענה ע"ז. והראו לו מן השמים שאשתו רחצה אח"כ בהאמבטי וקלטה הזרע ונתעברה והולידה את ב"ס וכי זרעו לא יצאה לבטלה.

ועי' בט"ז יו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהות סמ"ק בשם ר"פ דאשה נדה יכולה לשכוב על סדיני בעלה. אבל נזהרות שלא לשכוב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר. אף שאין כאן ביאת איסור והולד כשר לגמרי מ"מ איכא חשש הבחנה שמא ישא אחותו מאב' משא"כ בנדה ובעלה אין חשש ע"ש. וע'

בב"ש א"ע סי' א' סק"י ומל"מ פט"ו מאישות ה"ד ופי"ז מאי"ר הי"ג ובשי"ק על היר' פ"א דכתובות ה"ג. וע' תשו' בנימן זאב סי' תי"ד בשם ירושלמי בענין אמבטי.

ובנד"ד שמקלח הזרע לתוך הרחם ע"י שפופרת קרוב להאמין יותר לדברי הרופא עפ"י דברי התשב"ץ. ומ"מ מצד חומר האיסור יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לזה אז לפענ"ד יש להקל בזה, וע' תשו' שב"י ח"א סי' ס"ה ס"ו ובעיין יעקב לסנהדרין ע"ה דאין לסמוך על אמירת רופא אא"כ שנים אומרים כן ע"ש.

ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה, לפימש"ל בשם הגהת סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה. וגם בזה לא התרתי רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום. אבל מחומר האיסור רצוני באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ד'. ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעה"ד גדול וכתורה יעשה

שו"ת דברי מלכאל חלק ד סימן קז

ע"ד אשה שלא ילדה זה כשמונה שנים. ואמרו הרופאים שהסיבה הוא בשביל שמקור שלה נתעקם ואינו יכול לקבל הזרע כראוי. ורק בעת נדתה פתוח המקור כראוי. ולזה יעצוה הרופאים שהם יקבלו זרע בעלה בשפופרת העשויה לכך. ויכניסו הזרע ברחמה ע"י השפופרת בעת נדתה. ובאופן זה תוכל להתעבר. והעיר כת"ר בזה בדברים נכונים וחפץ לדעת דעתי בזה אם מותר לעשות כן. ויש בזה שתי ספיקות אם מותר להבעל להוציא ש"ז להשפופרת על סמך דברי הרופאים. ואם יש חשש בזה שתתעבר בימי נדתה. (וראיתי בדברי כבודו שכתב דמסתמא השפופרת יורה כחץ אח"כ. ולא ראה דברי הש"ס בחגיגה (דף ט"ו ע"א) שא"צ לזה):

הנה הפוסקים פלפלו הרבה אם הרופאים נאמנים בדבר איסור. והח"ס חיו"ד סי' קנ"ח וקע"ה החליט שנאמנים רק בדבר כללי לומר שאפשר שיהי' כן. אבל על גוף פרטי אינם נאמנים כי אינם אומרים רק ע"פ אומד. ולא בבירור גמור ע"ש. והנה לפ"ז בנ"ד נאמנים הרופאים לומר שאפשר להתעבר באופן כזה. ובפרט שיש סיוע לדבריהם מסוגיא דחגיגה (דף ט"ו) שאפשר להתעבר באמבטי. ובספר בני אהובה פט"ו מה"א (ה"ז) (ה"ו) קבע בה מסמרות שכן עיקר שאפשר להתעבר באופן זה. והביא שם שהרופאים הכחישו זה. וכתב שאינם

יודעים סתרי הטבע. ועכשיו אנו רואים שרופאי זמנינו הודו על האמת שאפשר להתעבר. וכ"כ בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג ובברכ"י סי' א' ובספר מעשה טוביה ח"ג פ"ד הביא דעת הרופאים שאפשר הוא. ולפ"ז נהי דנימא שבמה שאומרים שבאשה זו הרחם מעוקם ושזהו הסיבה שאינה מולדת. אינם נאמנים וכמ"ש הח"ס שא"נ על גוף פרטי. מ"מ כיון שאנו מאמינים להם בזה שאפשר להתעבר באופן כזה. א"כ אין לו הפסד בזה שיוציא הזרע להשפופרת. דממ"נ אם כנים דבריהם בטבע אשה זו. הרי לא יהי' לבטלה ותתעבר עי"ז ואם לא נאמנו דבריהם באשה זו. מ"מ הרי לא גרע זה מאילו בא עליה שמותר לו אף שידוע שהוחזקה כמה שנים שאינה מתעברת. מ"מ שרי שמא תתעבר. וה"ה ע"י שפופרת כיון שנאמנים בזה שאפשר שתתעבר באופן זה:

ועז"ל דאף שכתב הח"ס שא"נ בגוף פרטי. הנה כתב שם הטעם משו"ת מעיל צדקה סי' ל"ד לפי שכל חכמתם ודבריהם הוא רק ע"פ אומדנא. ולפ"ז י"ל שזה שייך רק בדבר הנאמר מאומד הדעת. אבל בנ"ד שידוע שהרופאים רואים את המקור ע"י מראה שקורים שפיגל העשוי לכך. א"כ רואים זה בחוש שמקור של אשה זו נתעקם ושפשעת נדחה מונח כתיקונו. א"כ בזה ודאי נאמנים. וגם י"ל שנאמנים טפי בזה לפי דהוי מילתא דעבידא לגלויי ע"י שרופאים אחרים ביטו ג"כ ע"י שפיגל העשוי לכך. ובכ"ז לא מיקרי זה אפשר לברר כדי שיבררו זה. דהא כל אדם לא יוכל לראות זה. דבודאי רק רופא מלומד יוכל לראות ולהכיר זה כי יודע איך צריך להיות הרחם. וא"כ לא עדיפי רופאים אחרים מרופאים אלו. ומ"מ רופאים אלו מרתתי לשקר לפי שאפשר שרופאים אחרים יראו ויגלו שקרם. ועכ"פ הוא דבר הנראה בחוש. (ובגוף דין נאמנות הרופאים יש להאריך. אך באשר כבר האריכו האחרונים הרבה בזה ובכמה ראשונים מפורש שנאמנים וכ"נ פשטות הש"ס ופוסקים בכמה דוכתי כמ"ש הח"ס שם וגם כי בנ"ד מפורש בש"ס שאפשר ע"י אמבטי לזאת אקצר בזה):

והנה הח"מ באה"ע סי' א' סק"י נסתפק בנתעברה באמבטי אם הוא בנו לכל דבר ואם יצא ידי פו"ר. ובב"ש שם החליט שהוא בנו לכל דבר והביא ראי' ממ"ש הר"פ הובא בט"ז יו"ד סי' קצ"ה שלא תשכב על סדין של איש אחר שמא יש שם ש"ז ותתעבר כמו באמבטי. ואסור משום הבחנה גזירה שלא ישא אחותו מאביו. והברכ"י באה"ע שם דחה זה דהא דשמא ישא קאי על גוף תקנת הבחנה. ולא על הך דאמבטי יעו"ש. ודבריו נכונים לפי מה שהעתיק שם לשון הר"פ בהגהת סמ"ק. אכן לענ"ד מוכח מכמה סוגיות בש"ס שאינו בנו לכל דבר. דהנה ביבמות

(דף צ"ז ע"ב) איתא דכמה דברים לא משכחת לה אלא באיסורא ע"ש. וקשה דהא משכחת לה בהתירא ע"י אמבטי. או כהא דנ"ד ע"י שפופרת או ע"י סדין כהא דהר"פ שהזכרנו. וכן קשה בהא דאיתא בכריתות (דף ט"ו ע"א) משכחת לה ברשיעא בר רשיעא. וקשה דהא משכחת לה בהיתר ע"י אמבטי. ועכצ"ל שאינו בנו לכל דבר. ולא מיקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו. אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת. או ע"י חימום האמבטי. זה לא מיקרי בנו לכל דבר. וראיתי בטורי אבן בחגיגה שם שהקשה מיבמות (דף י') דפרין דאפשר שתפול אמו לפני בנה ליבום ע"י שאנס כלתו. ומשני דבאיסורא לא קמיירי. והקשה דהא אפשר בהיתר ע"י אמבטי ונשאר בקושיא. ולפלא שלא הרגיש מהסוגיות שהזכרנו. אכן אי נימא שאינו נחשב כבנו לכ"ד א"ש הכל. ולפ"ז דברי הח"מ והב"ש תמוהים. ובאמת מפורש בתשב"ץ ח"ג סי' רס"ג שאם נתעברה מאמבטי הרי הוא בנו לכל דבר יעו"ש. ותיקשי עליו מכל הנ"ל:

והנראה בזה דנהי דאפשר להתעבר באמבטי. מ"מ אינו מצוי כ"כ. ואף דבחגיגה (ד' ט"ו) איתא דבתולה שעברה לא תלינן בדשמואל. דשמואל לא שכיחא. רק תלינן באמבטי. הרי דאמבטי שכיח טפי מדשמואל. צ"ל דשמואל לא שכיחא כלל. ובאמבטי שכיח יותר. אבל מ"מ אינו מצוי כ"כ. וראיתי בספר בני אהובה פט"ו מה"א שכ"כ דרך בבתולה שעברה אמרינן כן שהרי לפנינו שהיא בתולה ואפשר לבודקה ע"פ חבית כמ"ש התו' בחגיגה שם. ועכצ"ל שנתעברה באמבטי. אבל בעלמא אינה יכולה לטעון כן משום שאינו מצוי. ותירין בזה קושית המל"מ מהא דאשה שהלך בעלה למד"ה ונמצאת מעוברת ומהא דראוה מעוברת ע"ש. ועוד כתב שם הבנ"א דע"י אמבטי א"א לברר זה כי מי יוכל להעיד שנתעברה מש"ז של זה כי אולי נבלע בה אח"כ ש"ז של אחר יעו"ש ודבריו אמיתים. וא"כ יש ליישב בזה כל הקושיות הללו דבכריתות (דף ט"ו) לא מצי לאוקמי ע"י אמבטי דהא א"א לברר זה בעדים דשם איירי לענין חיוב מלקות במזיד וקרובן בשוגג. ומיבמות (דף י') לא קשה דהא תהא יבמתו רק מספק כי אין כאן עדים שנתעברה מש"ז של חמיה. ומיבמות (דף צ"ז) שהזכרנו לא קשה דכיון ששואל שם לפתור חידות. בודאי לא נקטו חידה באופן שהפתרון יהא מדבר שאינו מצוי. ולזה פתרי לה באופן האסור שמצוי יותר וכדנקיט לה שם משכחת לה בעכו"ם. וא"ש הא דנקיט שם בעכו"ם כדי שיהא מצוי יותר. כי ישראל אינו מצוי שיחטא באיסורים חמורים כאלה. וא"ש דנימא דמאמבטי

ודאי הוי בנו לכל דבר ע"פ דין. רק שא"א לברר זה בבירור גמור שהוא בנו מש"ז שלו. ובירמיה היה ידוע ע"פ רוח"ק וכמ"ש בבנ"א שם בהגהה. ולפ"ז יקשה דאי נימא שאפשר להתעבר ע"י שפופרת כהא דנ"ד. א"כ שפיר אפשר לברר זה דהא אפשר שעדים יראו שהרופאים עשו כן ע"י שפופרת. ומוכח דאינו בנו לכ"ד. וצ"ל לדעת התשב"ץ וח"מ וב"ש דס"ל דאסור להוציא ש"ז להשפופרת. וממילא מיושב כל הנהו קושיות דכיון דאף באופן זה יש איסור בדבר. לזה נקיט הש"ס בכריתות (דף ט"ו) באופן הפשוט דהא הוצאת ש"ז הוא ג"כ איסור חמור כידוע וכן ביבמות (דף י') לא נקיט זה דהא הוי ג"כ באופן האסור. (ובדף צ"ז) ג"כ נקיט טפי בעכו"ם שלא נאסרו לו עריות. ועכ"פ רגיל בעריות ואינו שומר מצוה: ועדיף ליה מלמינקט בישראל באופן האסור:

ועכ"פ מוכח מזה ממ"נ או דאסור לעשות כן כנ"ל או שאינו בנו לענין פו"ר ולשאר דברים. וא"כ מה בצע להם בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים. ועוד דאי נימא הכי נראה שאסור לו לעשות כן. דכיון שלא יהא נחשב כבנו. א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה. ומה לו במה שהרופאים משתדלים אח"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה. וא"כ ממ"נ מוכח דאסור לעשות כן. ועוד דכיון שאינו מצוי שתתעבר באופן זה כנ"ל. א"כ אסור לעשות כן משום איסור הוצאת זרע. כיון שרוב פעמים אין מתעברת באופן זה. ובכל איסורים אזלינן בתר רובא. אך זה י"ל דבאמבטי אינו מצוי שיצא מן האיש ש"ז באמבטי ותיכף בעודה בשלימות תכנס אשה לאותה אמבטי. אבל גוף הענין שתתעבר עי"ז אם יקרה כן י"ל שמצוי שתתעבר ואולי ע"פ רוב הוא כן. והא דלא נקיט הש"ס בחגיגה (דף ט"ו) שאפשר נעשה ע"י שפופרת היינו משום דהוי לה לטעון כן שנעשה באופן זה. ועוי"ל דגם השפופרת מוציאה את הבתולים ואינה בתולה עוד. ולזה נקיט באמבטי. ואין לומר דלהכי לא נקיט הש"ס ביבמות וכריתות הא דשפופרת משום שבימיהם לא ידעו עוד מחכמה זו. ז"א דודאי נגלה להם זה אחרי שכבר הובא הא דאמבטי. וכמ"ש בבנ"א שם שחז"ל ידעו יותר סתרי הטבע מהרופאים. ושזה היה ענין ספר הרפואות שנגזז כמ"ש הרמב"ם:

ולכאורה יש להעיר בזה מדין יבום שדוחה איסור אשת אח. והש"ס ביבמות (דף כ' ע"ב) פריך הא אפשר לקיים שניהם ע"י חליצה ומשני דחליצה לגבי יבום אינה מצוה. אלמא דהיכא דאפשר לקיים לא דחי איסור אשת אח. וקשה דהא אפשר לקיים הקמת שם לאחיו ע"י שפופרת כהא דנ"ד שתתעבר היבמה מש"ז של היבם. וכן יקשה במ"ש התו' ריש יבמות שנדה אינה ראויה להתיבם.

דהא ראוויה להקמת שם ע"י שפופרת. אבל באמת ז"א דאף דבקרא כתיב לשון להקים לאחיו שם בישראל. מ"מ אין זה דוקא שתתעבר היבמה. דהא תיכף כשבא עליה אף בהעראה בעלמא או שלא כדרכה שאין ראוי להתעבר בביאה זו קנאה כדאיתא ביבמות (דף נ"ה) ומותר לו לגרשה אח"כ כי כבר קיים מצות יבום. וכ"כ התו' ביבמות (דף כ') ד"ה יבוא דלא בעינן ביאה הראוויה להקמת שם. וכן מצינו בזקן וזקינה שיש בהם מצות יבום כל שאינו סריס והיא אינה איילונית. וכן הדין בסריס אדם כדאיתא (בדף כ' ע"ב) ע"ש בתו' וכן (בדף ע"ט ע"ב). וע' (דף קי"א ע"ב). ואם ישימו זרע של היבם בה ע"י שפופרת ודאי שלא קיים מצות יבום ולא קנאה. וע' שו"ת משפטים ישרים ח"א סי' שצ"ו שצ"ז מ"ש בענין זה. ושם מחליט ג"כ שהוא בנו לכל דבר. וגם נסתפק אם נתעברה באמבטי מכהן אם הולד כהן. וגם נסתפק שם בבעל א"א בסדין אי חייב. ולכאורה יש לפשוט זה מהא דר' יוסי בעל יבמותו דרך סדין. אלמא מדהוי ביאה לגבי יבום. ה"ה דהוי לענין איסור וכדאיתא ביבמות (דף נ"ה) דחד דינא לכולהו ואקצור:

ומה שהקשה כת"ר למה לא הביא הרמב"ם הך דבתולה שעברה. נראה דבאמת אין נ"מ לדינא דהא מעוברת חבירו אסור לו לישא. וכשתלד הרי לא תהא בתולה עוד. וצריך לדחוק שיוציאו הולד דרך דופן קודם שתהי בוגרת. וגם י"ל דנ"מ דבעולה הוי איסור דאורייתא. ומעוברת הוי רק איסור דרבנן. והנראה בזה דהנה התו' בחגיגה שם פירשו דאי חיישין לדשמואל שאפשר שנבעלה מהימנא. וכתבו כן בשם רש"י. ובאמת ליתא כן לפנינו ברש"י. והמל"מ פ"ז מהא"ב האריך לתמוה על זה וכתב שהפוסקים דחו סוגיא זו מהלכה. והעיקר שגם ביאה בלא השרת בתולים פוסלת לכה"ג. והוא תמוה לומר כן שנדחה סתמא דגמרא מהלכה. אבל לענ"ד שהרמב"ם וש"פ פירשו הסוגיא דלא כהתו'. ודקאמר אי חיישין לדשמואל. היינו דאי חיישין לדשמואל אזי אסורה לכה"ג שהרי נבעלה. ואי לא חיישין לדשמואל משום דלא שכיחא. תהא מותרת משום דבע"כ באמבטי עיברה ומסיק דלדשמואל ל"ח. ורק חיישין שמא באמבטי עיברה. וידע גם בתחילה סברא דאמבטי רק דאסקה לבסוף. ולזה כתב שם ע"ז בגליון דאשכחן חיישין לקולא. ולא כתב כן מקודם על חיישין לדשמואל. והיינו משום דשם הכוונה חיישין לחומרא כמו שפירשנו. ומיושבים קושיות המל"מ שם על סוגיא זו. ובזה א"ש ג"כ מה שלא הביא הרמב"ם דין זה. דהנה בנדה (דף ס"ד ע"ב) איתא בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם רח"א טמאה דאם הוא דם בתולים מעיקרא הוי אתא. ורא"א טהורה אימר עבד כדשמואל דא"ש

יכולני לבעול כ"ב בלא דם. ור"ח שאני שמואל דרב גובריה. הרי מבואר דר"ח ס"ל דהא דשמואל לא שכיחא כמסקנא דסוגיא דחגיגה. וכיון שהרמב"ם פסק בפ"ה מהא"ב כר"ח דטמאה. לא הוצרך עוד להביא הא דבתולה שעזיברה דממילא נדע זה מההיא דנדה דמוכח מדפסק שם כר"ח דלא שכיחא הא דשמואל. ובתולה שעזיברה בע"כ נאמר שנתעברה באמבטי:

והנראה בזה דהנה באמת אם בא אחד על אשה ואח"כ ילדה עדיין אינו ודאי בנו כדקיי"ל ברמב"ם פ"ג מה' יבום ובטוש"ע אה"ע ס' קנ"ו ס"ט. ורק אם היו חבושים בביה"א או שהיתה מיוחדת לו אז מחזקין ליה כבנו. אבל בלא"ה היו ספק ואף אם אומר שהוא בנו וכ"כ הפוסקים בח"מ ס"ס רע"ט. ולפ"ז קשה איך מחייבים בכריתות (דף ט"ו) קרבן ברשיעא בר רשיעא הרי לא היה להם נישואין לפי שאין קדושין תופסין. ועכצ"ל דאיירי שם שהיו חבושים בביה"א או שהיתה מיוחדת לו כפילגש. וקצת פוסקים פקפקו גם במיוחדת לו. וס"ל דבעינן רק חבושים בביה"א. ולפ"ז הו"מ למינקט בהיתר ע"י אמבטי או שפופרת והיתה חבושה בביה"א שידעו שלא נתעברה באופן אחר. ובאותן ימים לא הלכה לאמבטי וגם המצעות שלה ידעו שלא שכב עליהם אדם כל אותו העת. וצ"ל דלא נקטי הכי משום דהוי תרי מילי דלא שכיחי שתתעבר ע"י אמבטי. וגם שתהא חבושה בביה"א ושתזהר בסדינים של אחרים ושיהיו על כל זה עדים. אבל בבא עליה אף שצ"ל דאיירי בחבושה בביה"א מ"מ אין לחוש לסדינים שלה. כי הוא עכ"פ מיעוט שיתעברו ע"י הסדינים ואזלינן בתר רובא שמתעברות מביאה גמורה. וכעין דתלינן ברוב בעילות אחר הבעל אף אם בודאי נבעלה פעם אחד לאחר. ובפרט היכא שמיוחדת לו ומתנהג עמה כאיש ואשתו דהוי רוב בעילות שלו. ולזה נקט הש"ס באופן שמצוי יותר ולא באופן דלא שכיח. ובאמת שיהיו עדים על האמבטי הוא דבר קשה מאוד כמובן ומכ"ש בסדינים. וגם ע"י שפופרת קשה שיהיו עדים ע"ז. וגם אפשר שהיה בשפופרת גם זרע אחר. וגם העד שנמצא בשעת מעשה נראה שיש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה. ועכ"פ הוא איסור דרבנן להסתכל בזה. ונהי שהרופא העוסק בזה י"ל דבעבירתא טריד וכעין הא דאיתא בב"מ (דף צ'). אבל לעמוד שם ודאי אסור. ויש לדחות ואקצר כי נראה עיקר דלהכי לא נקט הש"ס ביבמות וכריתות שהזכרנו בכה"ג משום שהוא כמעט בלתי אפשר שיהיו עדים ע"ז וכמש"ל. אבל אם נתעברה ע"י אמבטי או שפופרת הוי בנו לכל דבר כמ"ש התשב"ץ והב"ש. דהא הוא כחו ואונו: ולפ"ז בנ"ד אם יעשו ע"י שפופרת ותתעבר יקיים עי"ז מצות פו"ר. ולפ"ז יש

לדון להתיר לעשות כן. ומה שתתעבר בימי נדתה. יפה הביא כת"ר ראיה ממ"ש הט"ז ביו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהת סמ"ק שאשה מותרת בימי נדתה לשכב על סדיני בעלה. ואין לחוש שמא יהי' שם ש"ז ותתעבר בימי נדתה כיון שאין כאן ביאת איסור. ורק בשל אחר צריך לזהר משום הבחנה. והובא להלכה בכל האחרונים שם. הרי שאין חשש כשתתעבר בימי נדתה. וה"ה בנ"ד:

אכן באמת נראה שיש חשש גדול בזה שהרי יהי' הולד בן הנדה. ובן הנדה משמע שפגמו הוא לא מצד האיסור. רק מצד שבטבע נפגם אז הולד כמבואר בזוהר פרשת מצורע שטומאה הרובצת על האשה בעת הזאת נמשכת על הולד. וע' רמב"ן פ' ויצא. ואיתא במסכת כלה שבן הנדה הוא עז פנים והוא חלש ומצורע. וכ"ה במד"ר מצורע פט"ו. ומבואר שם שבטבע הוא כן כשמתעברת בנדתה ולא בשביל החטא שעשו ע"ש. ולזה חלילה לעשות לכתחילה שיהיו זרע מרעים ומצורעים. וע' שערי תשובה לר"י אות קכ"ה. ואף דאיתא בברכות (דף י') שנצטוו חזקיה לקיים פו"ר אף שידע שבנו יהי' רשע. משום בהדי כבשי דרחמנא למה לך. היינו משום שלא הי' יכול לקיים באופן אחר. אבל בנ"ד יכול לגרש את זו ולישא אחרת. וגם דהתם הלא תלוי בבחירה ורק שראה ברוה"ק שיהי' רשע. אבל הכא גורם לו שיהא בטבעו נוטה לרעה וכדאיתא במדרש שם ע"פ אבות אכלו בוסר וגו' ע"ש. והא שהתיר בהגהת סמ"ק לנדה לשכב על סדיני בעלה נראה משום שהוא מילתא דלא שכיחא שימצא על הסדין ש"ז שעודנה חמה ושיכנס לגופה באופן שתתעבר. ולזה לא חששו לזה כיון שבעצם אין בזה איסור. אבל לעשות כן לכתחילה ודאי אסור. ואין זה קיום מצות פו"ר כראוי שירבה בישראל בנים פגומים ומצורעים. ואף דבדיעבד יצא ידי פו"ר אף בממזר כדקיי"ל באה"ע סי' א' ס"ד. מ"מ ודאי ראוי לעשות באופן שיהיו בניו יראי ד' ושלמים בנפשם ובגופם. והראיה מחזקיה שעלה על דעתו שפטור מפו"ר בשביל שידע שבנו יהי' רשע. ורק ישעיה הנביא א"ל שבכ"ז חייב. והיינו כמש"ל משום שלא היה אפשר בענין אחר. וגם כי הוא לא היה הגורם בזה. כי הלא זה תלוי בבחירת הבן. אבל לגרום לכתחילה כן מוכח מזה דאסור. ודין מפורש הוא ביבמות (דף ס"ה) ובשו"ע סי' ב' ס"ז שלא ישא אדם אשה ממשפחת מצורעים כדי שלא יוליד בנים מצורעים. הרי שאסור להרבות מצורעים בישראל. וה"ה הכא שמפורש במדרש ובמסכת כלה שטבע המתעברת בנדתה שיהא הולד מצורע. בודאי אסור לעשות כן. ואף אם הרופא אומר שלא יהי' מצורע. אינו נאמן להכחיש דברי חז"ל. וכמפורש בפוסקים שאין מאמינים לרופאים בדבר שמפורש בש"ס להיפך. וע'

חיבורי ח"ב סי' קל"א. וגם דבלא"ה הוי הולד פגום ועז פנים כשנתעברה בנדתה מפני רוח הטומאה השורה על האשה אז וכמש"ל:

(ועפ"ז אפשר ליתן טעם למה שצריך ע"פ דין לפרוש סמוך לוסתה אף דהא חזקה הוא מדאורייתא ומוקמין לה בחזקת טהרה עד שעת וסתה. וגם מצינו שהפוסקים התיירו כל מיני קריבות אף דלדעת הרבה פוסקים אסור מה"ת בנדה. ולא אסרו רק ביאה. ולפמ"ש י"ל הטעם שחוששים שהזרע ישאר ברחמה ויוקלט בעת נדתה ותתעבר ויהא בן הנדה. אכן לפ"ז יקשה שנצריכנו לפרוש ג' ימים קודם וסתה. דהא זמן קליטת הזרע הוא ג"י. וצ"ל שע"פ רוב נקלט הזרע בתוך עונה ראשונה. ורק מיעוט נקלטים בתוך ג"י ולמיעוט לא חששו. וכמש"ל דלהכי התייר בהגהת סמ"ק לנדה לשכב על סדיני בעלה לפי שאינו מצוי שתתעבר. וע' תו' יבמות (דף ל"ז ע"א) ד"ה רוב שהקשו שיצטרכו בהבחנה ג"ח וג"י משום ג"י קליטת הזרע. ולפמ"ש י"ל דלמיעוט הנקלטים אחר עונה לא חששו. ויש להאריך בזה ואכ"מ. ויש לדון ג"כ שעיקר תלוי בעת שהוכנס הש"ז לתוך רחמה אם היא נדה אז. ולא על שעת קליטה ואכמ"ל בזה. שוב ראיתי בנו"ב מ"ק סי' ס"ט שכתב שהרוב נקלט בשעת עיקר התשמיש. ולפמ"ש י"ל שכל העונה מיקרי כשעת תשמיש לענין זה. והנה הנו"ב שם הוכיח זה מהקושיא שהביא שם על התו' דמ"מ לענין יבום תמתין ג"ח וג"י. ובאמת תירוץ הנו"ב קשה דאי לענין יבום סמכין על רוב הנקלטים בשעת תשמיש. מכ"ש שראוי לסמוך ע"ז לענין הבחנה. ובימי חרפי נתקשיתי בקושיא הנ"ל על התו' מדעתי בע"ה. ותרצתי בחידושי ליבמות דעיקר קושיית התו' הוא מהבחנה שמפורש בש"ס הלשון תשעים יום לבד יום הגט והאירוסין וכמפורש בלשון התו'. אבל לגבי יבום לא מצינו תקנה מפורשת. ורק ממילא אסורה להתיבם משום הבחנה. וכיון שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. אכן אם ידוע לה שנבעלה לבעלה ביום שמת בו. צריכה באמת להמתין ג"ח וג"י בשביל חשש קליטת הזרע. ובתו' ביבמות (דף מ"א ע"ב) ד"ה הא קטנה וברשב"א וריטב"א שם משמע שיש תקנת ג"ח גם ביבום. ולפמ"ש י"ל לדעתם דמיעוט הוא שיוקלט אחר עונת תשמיש ול"ח למיעוט זה לקבוע תקנה בשביל זה להבחנה ואכמ"ל בזה):

וגם בהוצאת זרע הבעל לתוך השפופרת יש לדון שיהא אסור דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה. ורק סומך על הרופא שאומר שיכניסנו לרחם האשה. והיכן מצינו שיכול לסמוך בזה עליו. והרי כתב הרשב"א ועוד פוסקים דלהכי אין מברכים על מצוה התלויה באחרים דאפשר יחזור בו השני ולא תתקיים המצוה

ותהי ברכתו ברכה לבטלה. ומכ"ש בזה שאיסור הוצאת ש"ז לבטלה הוא איסור חמור מאוד. ואף דהכא איכא חזקה דאומן לא מרע אומנתו. ובודאי יעשה הרופא כמו שהבטיח. מ"מ הא גם גבי ברכה שהשני הוא ישראל ושארית ישראל לא ידברו כזב ובכ"ז חיישינן וע' חיבורי ח"ג סי' ו' בזה. ועוד דהא אפשר שיתקלקל איזה דבר בהשפופרת ויאמר הרופא שצריך לעשות זה עוד פעם. וזה מצוי אצל הרופאים. וגם דבודאי לא ניסה הרופא לעשות זה הרבה פעמים. ורק באומדנא אומר כן וקרוב שיתקלקל הענין ע"י שלא יצמצם ערך החום בשפופרת הדרוש לענין כזה או שההכנסה תהא שלא כהוגן וכדומה. וקיי"ל באו"ח ר"ס ר"ב דפירות שדרכן להתליע לא יברך עד שיפתח ויראה אם אין שם תולע כדי שלא יהא ברכה לבטלה. ומכ"ש בנ"ד שאסור להוציא ש"ז לשפופרת שמא יתקלקל הדבר ויהי לבטלה. ואף דכשבא עליה ג"כ קרוב הדבר שלא תתעבר כמו שלא נתעברה עד כה. מ"מ לא מיקרי לבטלה כיון שהוא דרך ביאה וכמו שהותר לבא על זקניה ושאינה בת בנים. משא"כ הכא שהוא מוציא הש"ז לחוץ. ובאמת יש לחוש שהרופא ישים מקודם בהשפופרת זרע שלו או של אחר כדי שתתעבר ודאי. באשר הוא רוצה שיקוימו דבריו שתתעבר. וחושש אולי הסיבה בזה גם מצד הבעל שזרעו אינו ראוי להוליד. וזה ודאי לא יעז לומר להרופא שרוצה לבדוק מקודם את השפופרת ומפורש בש"ס בגיטין (דף ס"א) וע"ז (ד' ל"א) וביו"ד סי' קי"ח דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טוה"נ מזה:

לזאת בנ"ד נלע"ד שאסור לעשות כן. ואין כדאי להתחכם ביותר. וישליכו יהבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזרע של קיימא. ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדין. ונצטוינו לקיים פו"ר כדרך בנ"א ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול כמו שבארנו בע"ה: (סימן קח)

וע"ד אשר כתב כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת. וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם. וחפץ לדעת דעתי בזה. ואשר כתבתי שאסור להוציא זרע כי זה מיקרי לבטלה אי נימא דלא מיקרי בנו בכה"ג. והקשה כת"ר דהא בנכרית גזרו רק משום נשג"ז ולא משום הוצאת זרע. אף שהולד כמותה ואינו בנו. לא דמי כלל דדרך ביאה שאני דלא גרע מקטנה ועקרה וזקניה. ורק אי הוי כבנו יש לדון להתיר שי"ל שמוציא כדי לקיים פו"ר. ואקצר כי לדינא אין נ"מ כי העיקר דהוי בנו לכל דבר וכמש"ל. ואשר כתבתי שאסור להוציא ש"ז דשמא לא יכניס הרופא ברחמה ויהא לבטלה. וכתב כת"ר דהכא הוי ספק מצות פו"ר ג"כ. ז"א דהא אפשר לו להוציא א"ע מספק

זה ולישא אחרת הראויה לפו"ר ככל הנשים. ומ"ש כת"ר דלהכי לא דמי לפירות שדרכם להתלע דשם הטעם שצריך לברר כל מה שאפשר. אבל הכא א"א לברר באופן אחר. הנה שם מצוה לברך על השלם כדאיתא בברכות (דף ל"ט). ובכ"ז מבטל מצוה זו כדי שלא יכשל בברכה לבטלה. ואינו סומך על רוב הפירות שאינם מתולעים. וה"ה הכא. ואף שיש לחלק. בכ"ז עיקר הסברא שלענין ברכה לבטלה החמירו. וה"ה לענין הוצאת ש"ז לבטלה. ומ"ש שנחוש שהרופא יכניס מקודם לשפופרת ש"ז כדי שתתעבר ודאי. וכתב כ"ת דמבואר בספרי הטבע שא"א להתעבר מש"ז שנתערבה משני בנ"א. הנה אפשר להכין השפופרת באופן כזה שיכניס לרחם האשה רק ש"ז שלו. ושל הבעל ישאר בשפופרת. ובגוף הדבר מבואר בירושלמי פ' החולץ ובמדרשים והובא בתו' סוטה (דף מ"ב ע"ב) ד"ה מאה שאפשר להתעבר משני בנ"א ע"ש. ודוחק לחלק בין אם נתערב הזרע מבחוץ לנתערב בפנים:

ומה שהביא כת"ר מאיזה מפרשים שפירשו סוגיא דחגיגה כפירוש. נהנית שכוונתי לדעתם. ואין לי הש"ס החדש עם ההגהות. ומ"ש מהתו' דכתובות (דף ו' ע"ב) ד"ה רוב דמוכח שמפרשים כן. אינה ראייה די"ל דנקטו התו' בקיצור תוכן דברי הש"ס דמעיקרא קאמר דחיישין לדשמואל ואח"כ אמר דאפשר חיישין שבאמבטי עיברה. רק מרש"י שבעין יעקב יפה הביא כבודו דמפורש בס"ד כדברי. ומה שהקשה עלי דמהא דנדה (דף ס"ד) אין ראייה דשם פסקין לחומרא. ז"א שאם היה פוסק הרמב"ם מטעם דספיקו להחמיר. הו"ל לפרש זה כי זה נ"מ טובא לדינא אם היא טמאה ודאי או מספק. ועכצ"ל שפסק בהחלט כר"ח שטמאה ודאי. ושפיר מוכח מזה דהא דשמואל לא שכיח ואין עושין מזה ספק כלל. ובאמת יש לדון בזה למה לא אמרין שגם בביאה הקודמת ראתה וחיפה ש"ז כדחיישין שבוכל ופורש. וצ"ל שכיון שלא שכיח לא הוי ספק כלל. וצ"ל דאף לס"ס לא מצרפינן לה. דאלת"ה יקשה על הרי"ף שפסק דטמאה מספק דא"כ הוי ס"ס לדעת הפוסקים דאף שספק אחד הוי. נגד הרוב הוי וע' חיבורי ח"ב סי' נ"ו ואכמ"ל בזה:

וע"ד שהקשה כת"ר על מ"ש רש"י בחגיגה שמצאו לה דם ובכ"ז נמצאת מעוברת. והקשה דהא קי"ל בנדה (דף ס"ד) שיש לה דם עד ד' לילות וא"כ אפשר שכבר נבעלה ונתעברה. לדעתי לק"מ דהכא איירי שעבר ונשא בוגרת דקי"ל ביבמות (דף ס') שלא יוציא. אכן אם היא בעולה יוציא. ולזה מיבע"ל בבתולה שעבירה אם מותר לדור עמה:

וע"ד שהרופאים אומרים שגם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת וכבר עלתה בידם איזה פעמים. לא אאריך בזה כי לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים. כי רבו הספיקות בדבר זה. וענין הו"ל דבר חמור מאוד. וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות. ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים. ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין. ואשר כתב כת"ר בשם ספר עזר מקודש. אין ספר זה ת". ומי שרוצה לסמוך עליו יעשה כרצונו ולא ירד בני עמו:

שו"ת דברי מלכאל חלק ג סימן צא

ע"ד הזוג שלא נפקדו בבנים זמן רב. ואמרו הרופאים שצריכים להוציא הזרע מרחמה ביום ששימשו ועי"ז יבחינו בשל מי המניעה להוליד ומה הסיבה לזה. וביקש מעכ"ת לדעת דעתי בזה אם אין בזה משום השחתת זרע. ומעכ"ת האריך בזה בחו"ב. ואנכי מוכרח לקצר באשר הימים האלה מוטרדים מאוד:

הנה אם יש להתיר לאיש להוציא זרעו לבחינת הרופאים כבר כתבתי בחיבורי ח"א סי' ע"ח שאין לעשות כן. וע' חמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ה דאף לענין כרות שפכה אין לעשות כן. אכן באשה בכה"ג דנ"ד נלע"ד שיש להקל דהא תנן במקואות פ"ח מ"ד שהאשה ששמשה וטבלה ולא כבדה ביתה כאלו לא טבלה אלמא שצריכה ומותרת לכבד ביתה ביום ששמשה. וכ"כ הרא"ש ובטוש"ע יו"ד ס"ס קצ"ו שאם שמשה וראתה תקנח יפה יפה להפליט הזרע. אלמא דשרי לכתחילה. ולא מיבעיא לשיטת ר"ת ביבמות דף י"ב דנשים מותרות לשמש במוך משום שאין מצוות על השחתת זרע דאיש דודאי מותר בנ"ד. אלא אף לש"פ וכן לפמ"ש התו' בנדה י"ג ע"א דאשה מצווה על השחתת זרע דאיש. מ"מ הכא לא מיקרי השחתת זרע דהא אין הרופא מקבל רק הזרע שמבחוץ. וזרע העיבור נקלט לפני. וכ"כ הרעק"א בתשובה סי' ע"ב. וכן מוכח מהא שמצריכין האשה לבדוק את עצמה תיכף אחר תשמיש. והלא א"א שלא תקנח מעט ש"ז. וע"כ צ"ל דבמעט שבבית החיצון אין קפידא. ואף לדעת הרשב"א בשם הרמב"ן רפ"ב דנדה דנשים אסורות לקנח אחר תשמיש וכ"כ רש"י בכתובות ל"ז ע"א שע"י קינוח אחר תשמיש לא תתעבר. י"ל דהיינו תיכף אחר תשמיש וקינוח עמוק קצת. אבל בנ"ד בודאי לא יקח הרופא את הזרע תיכף רק יומשך איזה זמן. נראה דאין חשש לכ"ע. ובירושלמי פ' המדיר מפרש על ממלאה ומערה לאשפה כגון מעשה ער ואונן. ונראה דהיינו דבש"ס דילן ממלאה ונופצת רק מפרש שנופצת תיכף וכמו עו"א שתיכף יצא לחוץ. והמג"א כתב בסי' תר"ו דתיכף אחר טבילתה

וקודם וסתה אסורה לכבד ביתה בחמין לפי שאפשר שתשחית ביתה. נראה דזה רק בחמין שהחמין מפליטין אף מבפנים. אבל בקינוח בעלמא שרי. וע' באר הגולה ביו"ד ס"ס קצ"ו שכתב שהמנהג שלא לרחוץ תוך ג' לתשמיש ולא חילק בין שעת טבילתה לאח"כ. ואולי משום לא פלוג נמנעו בכל גוונא. והח"ס חיו"ד סי' קע"ב תמה על המג"א דמנ"ל לחלק. ולכאורה צדקו דבריו ואכמ"ל בזה. וע' שו"ת רעק"א ס"ס ע"א שהביא דברי המג"א בסתם והקשה עליו מיבמות י"ב. ולא הביא שהמג"א חילק בין עת טבילתה לאח"כ. ובפרט דאף באיש דעת הרבה פוסקים להתיר באקראי. וגם דהא אינו בידים רק בגרמא וכהא דיבמות ע"ו ע"א וכ"ש הכא שהרופא עושה זאת. אך זה דוחק ועיקר ההיתר כמ"ל. ועוד אפשר לצדד דהוי אינו מתכוין ולא פסיק רישא וכעין מ"ש הרעק"א בתשובה סי' ע"ב בזה ע"ש. וגם אפשר לעשות שלא יהא סמוך לטבילתה ולווסתה וכמ"ש מעכ"ת ג"כ. ויפה העיר מעכ"ת דבנ"ד שלא הולידו זמן רב יש קצת מקום להקל כמ"ש התו' ביבמות ל"ז דבזה ליכא רובא דמתעברות ויולדות:

שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן נ בענין הזרעה מלאכתית.

ב"ה עש"ק שובה תשי"ג לפ"ק מנשסתר יצ"ו גמח"ט לידיד הרה"ג המפורסם וכו' מוהר"א הלפרן שליט"א, לונדון.

הנני בזה על דבר שאלתו וז"ל איש חרדי, וביתו ובונה בטהרה, אבל כבר עברו ארבעה שנים אחר הנשואין, ולא זכה לבנים, ונבדקו שניהם בבדיקת הרופאים ובאו לידי החלטה מוסכמת, שאם ה' משמשה לא יאוחר מיום י"ב - י"ג לתחלת ווסתה האחרון, יש תקוה שתתעבר, כי אחרי כן כבר אינה ראויה לקבל הריון וכו' אבל אשה זו אינה יכולה לעשות הפסק טהרה כ"א ביום ו - ז מראייתה, באופן שליל טבילתה מאוחר מזמן הנ"ל, על כן נפשו בשאלתו עפ"י עצת הרופא המומחה שלו, אם מותר לקבל הזרע ממנו, ולשפכו לרחמה ביום הי"ב, טרם יכולה לטבול לבעלה כדת וכדין, וכבר ניסו לתת לה רפואות שתוכל לטהר מקודם אבל לא הועילו, גם יראים לתת לה רפואות חזקות מחמת קלקול מעיה. והשאלה נחלקת לג' נדונים, א' הוצאת זרע שלו שלא לתוך רחמה, שנית לשפוך לתוכה טרם טהרתה לבעלה, ג' אם הבן או הבת מתייחס אחרי האב לקוים / לקיים/ פו"ר ולכל דבר, עכת"ד השאלה.

(ג) ומה שנוגע לנדון הב', הנה המהרש"ם לא הקיל אף בשעת הדחק רק בימי טהרתה, אף דמדברי הגהות סמ"ק בשם ר"פ (הובא בטו"ז יו"ד סי' קצ"ה, ובב"ש א"ע סי' א' סק"י ובמל"מ פט"ו מה"א ה"ד), דכתב דאשה נדה יכולה לישכב על

סדיני בעלה, אבל נזהרות שלא לישכב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו, עיי"ש, משמע דאף בימי נדתה אין קפידה, וביותר מוכח כן מדברי הגהות סמ"ק שבכ"י שהובא בברכ"י (א"ע סי' א' אות י"ד), מ"מ למעשה לא רצה לפסוק כן הגאון המהרש"ם ז"ל, ולא ביאר הטעם, אבל יש טעם לחומרא זו בברכ"י שם בשם קובץ ישן כ"י, ובו פסקים למה"ר שלמה מלונדון, דכתב וז"ל אין אשה יכולה לרחוץ ביום טבילתה, במרחץ שרחץ בו בעלה, שמא תתעבר ויהי הולד בן הנדה, וכתב ע"ז הברכ"י, וזה נראה היפוך מהגהת ה"ר פרץ הנז', ויש לחלק קצת עיי"ש, הרי דס"ל דאף באמבטי הוי בן הנדה, ומש"כ הברכ"י דיש לחלק קצת, לא ידעתי לכוון החילוק, רק במציאות לומר דבמרחץ יש חשש יותר שתתעבר, שע"י עסק הרחיצה יכנס בה הזרע, מבסדן/מבסדין/ דאף שיהי' שם זרע מי יכניס בה, וע"כ דקדקו הש"ס והפוסקים בכ"פ רק דנתעברה באמבטי, ומשום דבאמת קשה לומר, דיסבור הר' שלמה, דיהיה שייך בכה"ג בן הנדה ממש, דלא הזהירה התורה בנדה, רק מבלי לבעול אותה, אבל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמבטי אנה והיכא אסרה התורה כיון שהוא בעלה, וכמ"ש בבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו), ורק י"ל דמ"מ כיון שנקלט בנדתה, נמשכת על הולד פגם נדתה, וכן מצאתי בשו"ת זקן אהרן (תניינא סי' צ"ז), דמטבע הוא נפגם, וכדמוכח בזה"ק (פ' מצורע) ומד"ר (פ' מצורע) ובמס' כלה, (ולא הביא מד' הברכ"י בשם הר' שלמה הנ"ל) עיי"ש. אך צ"ע לפי"ז, דא"כ אף באשה ששמשה מטתה, וראתה אח"כ, ונקלט אחרי הראי' דמשכחת כה"ג, וכדמוכח מדברי האחרונים, במה שכתבו על הדין המבואר ביו"ד (סוס"י קצ"ו), עי' מג"א (סי' תר"ו) ובס' תפארת ישראל (ביו"ד שם), ובהגהת הגאון מהר"ב מלייפניק שם עיי"ש, וכי בכה"ג ח"ו יהי' הבן פגום, כיון דמטבע נפגם, וע"כ דל"ה רק חומרא בעלמא, וע"כ יש לחלק בין סדין לאמבטי וכנ"ל.

(ד) ובזה צדקו דברי הגאון רש"ד כהנא ראב"ד דווארשא, וכעת בירושלים עה"ק, שכתב שדעתו נוטה להתיר, באופן שהאשה תטבול קודם ימי ליבונה, שלפי רוב החשבון בין להרמב"ם בין לשיטת רש"י לא יעלה לימי נדתה, וימי ליבונה הוין רק משום דבנות ישראל החמירו ע"ע, וכמבואר בטו"ז (יו"ד סי' קפ"ג), הטעם שהחמירו שמא הראי' ביום ראשון לא היתה דם נדות, ולכן לענין חשש של הזרעה בזמן נדות אין לחוש בנדון זה עכ"ד. ובודאי רצונו לומר דיש מהתחלת הראי' עד הטבילה ז' ימים ועי' בטו"ז שם. וכה"ג ראיתי בס' טהרת מים (סי' נ"ז) בשם הס' מחשבות בעצה, דאם האשה היתה טהורה לבעלה קודם

ראייתה אחרונה, לפחות עשרה ימים, ונמשכה בטומאתה האחרונה, עד שרחצה ולבשה לבנים, בפחות מעשרה ימים, דאז העשרה ימים, עם השבעה נקיים שקדמו לטהרתה, יהיו ביחד י"ז ימים, ולפי פירש"י בהא דערכין (י"ז), דאין פתח בטועה יותר מ"ז יום, בפשוט, שאם לא ראתה י"ז יום, ודאי שהרא"י הבאה היא פתח נדות, (ולא זיבות), ואז אין כאן אלא משום חומרא דר' זירא, ויש להקל לענין כמה דברים, וממילא הה"ד לענין הזרעה הנ"ל, אחרי שפסקה ראייתה וטבלה ויש ז' ימים מהתחלת הרא"י עד הטבילה, ולהנ"ל יתכן ביותר, כיון דבאמת אין איסור הזרעה בזמן נדות, רק משום פגם שבטבע נדתה, וכל זה אין שייך רק אם היא נדה ממש, ולא מחמת חומרא שהחמירו על עצמן, ועי' תוס' שבת י"ג לענין ימי ליבונה, מש"כ בשם ר"ת דנהגו שתי טבילות, ובחי' הר"ן והרשב"א שם, ומש"כ בנחלת יעקב על מס' כלה לענין כלה בלא ברכה. וכו',

ומ"מ מה שנוגע למעשה לנד"ד צריך עוד ישוב הדעת, דהגם כפי הנראה ממכתבו בירר הדבר עד שאין לו פקפוק בנאמנות הרופאים (שהרבה חששו בנאמנותם כנודע) בנדון הנשאל, אך עדיין חסר התנאי של שהה עשר שנים ולא ילדה שתלה בזה היתירו בת' מהרש"ם שם, עוד עדיין לא נתברר לי, בנדון שלפנינו, כי כפי המבואר בסגנון השאלה, דעת הרופאים שהשימוש לא יאחר אצלה מיום י"ב או י"ג, והיא אינה יכולה לעשות ההפסק טהרה כי אם ביום ו' או ז', הרי אם נתפוס לקולא החלטת הרופאים ונאמר כי גם היום י"ג מסוגל לה להתעבר, הרי באותו זמן שתוכל לעשות ההפסק טהרה ביום ו' לא יהי יותר מ"ג בשעת טבילה, אכן אף אם הוא פליטת הקולמוס, מ"מ אולי ד"ז יוכל להשתנות, ושתוכל להפסיק בטהרה מקודם, ועובדא ידענא באיש ת"ח א' שאשתו לא יכלה להפסיק בטהרה בכל חודש וחודש, רק כמה ימים אחרי החמשה ימים, ותלה בזה מה שעבר כמה שנים מהנשואין שלהם שלא נתעברה, ופעם בא לפני עם בדיקת הפסק טהרה, ויצאה בטהרה, ואחרי עבור איזה חדשים בא לפני ואמר שבאותו הזמן שנתקדמה טבילתה מהחדשים הקודמים נתעברה, עם זש"ק, וחוי' לזה רצוני לשמוע עוד חו"ד מגדולי הוראה בעיקר היתרו של הגאון מהרש"ם הנ"ל.

ידידות"ה כה"י, יצחק יעקב ווייס

שו"ת הר צבי אבן העזר סימן ד

לענין התייחסות הולד אחרי בעל הזרע וקיום מצות פריה ורביה

בזמן האחרון המציאו הרופאים דרך חדשה לגרום הריון לאשה בלי הבעל, ע"י שהרופא מזריק בשפופרת את זרע הבעל למעי האשה והיא מתעברת

ויולדת. והנה עובדא זו קטנה היא, אבל כמה גופי תורה תלויים בה, יש שחוששין שיש בזה איסור הוצאת זרע לבטלה, ויש שמסתפקים על הנוול אם מתייחס אחר בעל הזרע שיהיה לו דין בן לדין ירושה ואבילות ולענין פטור חליצה ולענין הכאת אביו, או נאמר שהנוול דינו כמו שאין לו אב כלל. וכן אם מותר להזריק גם בימי נדתה, ואם הולד הוא פגום כדין בן הנדה. וכן יש מסתפקים אם האב קיים בו מצות פרו ורבו.

והנה יש עובדא אחריתא שגם בה שייך כל הספיקות הנזכרים, ונזכרת בגמרא חגיגה (דף ט"ו ריש ע"א), דאמרינן שם, וחיישין שמא באמבטי עיברה, ועיין רש"י שם. ובעובדא זו השניה כבר דברו גדולי האחרונים, ומשם נקח לעניננו המחודש בזמן האחרון. וז"ל החלקת מחוקק (אה"ע"ז סי' א' ס"ק ח'), יש להסתפק, אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פריה ורביה ואם מקרי בנו לכל דבר. ובליקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי וכו', עכ"ל.

והבית שמואל (שם ס"ק י') כתב דיש להביא ראיה מהגהת סמ"ק, והב"ח מביאו (ביור"ד סי' קצ"ה סוף סע' ה') וז"ל, מצאתי בהגהת סמ"ק ישן מה"ר פרץ שכתב, אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה, ונזהרות מסדינים ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר. ואמאי אינה חוששת בנדותה מש"ז של בעלה ויהא הולד בן הנדה. והשיב, כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה, אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו, עכ"ל.

והט"ז (בס"ק ח') משיג על הב"ש, וכתב שאין מזה ראיה. דשמא לחומרא אמרינן, לקולא לא אמרינן, בפרט במילי דתלוי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה, עכ"ל.

והנה סיום הט"ז צריך ביאור, שהרי השגתו על הב"ש היינו דרוצה לומר דלקולא אין ראיה דחשיב בנו, וע"כ דס"ל דלא נגרר הילד בתר בעל הזרע, ולמה מוסיף הטעם דהיא נתעברה מעצמה, הו"ל לסיים דלא שדינן הילוד בתר בעל הזרע. ולכן היה נראה דהט"ז תרתי קאמר, חדא דלקולא יתכן דלא הוי בנו כלל, דאינו מתייחס כבנו של בעל הזרע. ומוסיף דאפילו אם ת"ל דנגרר אחרי בעל הזרע וחשיב בנו, מ"מ קיים פו"ר לא אמרינן, משום דהוא לא עשה כלום למעשה המצוה והיא מעצמה נתעברה. וכ"כ בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' צ"ז) דלא קיים פו"ר בנתעברה באמבטי משום דהוא לא עשה כלום.

ועל סברתם דמשום דלא עשה כלום לא קיים פו"ר, קשה מההיא דפליגי ר"י ור"ל (ביבמות ס"ב ע"א) בהיו לו בנים בהיותו עכו"ם ואח"כ נתגייר, דקיי"ל כרבי יוחנן דקיים פו"ר. והא עכו"ם אינו מצווה בפו"ר, ומה שעשה בגוינותו הרי לא עשה מצוה כלל, וכיצד אמרינן דקיים בבנים שנולדו לו בגוינותו, מי עדיף מנתעברה מאליה שלא עשה שום מעשה למצוה.

(עי' לעיל סימן א שכתב בזה"ל: וכן י"ל לדעת הט"ז (אהע"ז סי' א' ס"ק ח') שסובר שבנולד ע"י שנתעברה אשתו באמבטי אינו כבנו לענין מצות פריה ורביה משום שהוא לא עשה את מעשה המצוה, היינו שלא קיים מצות עשה דפו"ר, אבל מ"מ נקרא שקיים פו"ר לענין שעכשיו אינה מוטלת עליו מצות פו"ר).

ובעיקר הדין של זה הנולד ע"י אמבטי שנחלקו אי חשיב בנו, יש שהעירו מגמרא (יבמות צ"ז ע"ב) דאיתא שם דברים שנאמרו בדרך חידה: אח הוא, וברי הוא, אחתיה אנא דהאי דדרינא אכתפאי, וכו'. ומצייר דמשכחת לה בעכו"ם הבא על בתו, ואמאי לא קאמר דנתעברה על ידי אמבטי ואין צריך לצייר דוקא בעכו"ם. וכן בכריתות (ט"ו ע"א) דקאמר משכחת לה ברשיעא בר רשיעא, ואמאי לא מצייר בהיתר, דמשכחת לה ע"י עיבור דאמבטי, מכל זה משמע דע"י אמבטי לא חשיב כבנו. וכן הטורי אבן (חגיגה ט"ו ע"א) הקשה מההיא דיבמות (י' ע"א) דמקשה שם הא אפשר שתפול אמו ליבום לפני בנה באנס כלתו, ומשני דבאיסורא לא קא מיירי. והקשה הטורי אבן הא אפשר בהיתרא, שנתעברה כלתו ממנו ע"י אמבטי, אלא משמע דע"י אמבטי לא חשיב בנו.

וזה מכבר אמרתי על קושיית הטורי אבן, דכמו דאמרינן באיסורא לא קא מיירי דהיינו דהוי מילתא דלא שכיחא, כן י"ל דלצייר בלידה ע"י אמבטי הוי נמי מילתא דלא שכיחא ולא קא מיירי בהכי. ובלא"ה הא כתב בס' בני אהובה (בפט"ו מהל' אישות הל' ו'), דע"י אמבטי א"א לברר אם נתעברה מאדם זה, דהא אפשר שנבלע בה ש"ז גם מאחר, ומאן מסהיד דנתעברה דוקא מזה, וא"כ א"א שתתייבם. וכן יש ליישב בזה מה שיש להקשות מההיא דסנהדרין (ס"ח ע"ב) דאמרינן על הפסוק (במדבר ה', ח') "ואם אין לאיש גואל", וכי יש לך אדם מישראל שאין לו גואל, אלא בגזל הגר הכתוב מדבר. ולשיטת הסוברים דע"י אמבטי לא חשיב בנו, א"כ אין זה אב, ומה ההכרח לאוקמי בגזל הגר דוקא (נוקמה שנתעברה באמבטי), ומוכרח דע"י אמבטי חשיב בנו, וא"כ שפיר מוכיח דע"כ מיירי בגזל הגר. אבל לסברת הבני אהובה דא"א לברר מי הוא אביו, א"כ אין לאוקמי בשנתעברה ע"י אמבטי דהא לא ידעין מי הוא אביו, אבל מ"מ ודאי די

לו אב, וא"כ לא יהא הדין שהקדן שייך לכהנים במקום שיש אב אף שלא ידוע לנו מי הוא, (ומש"ה הוכרח לפרש דמיירי בגזל הגר).

וכן ס"ל להתשב"ץ (ח"ג סי' רס"ג) שאם נתעברה באמבטי דינו כבנו לכל דבר. וכן בתשובות שואל ומשיב (מהד"ג ח"ג סוף סי' קל"ב), דעתו שהנולד מעיבור שע"י אמבטי הוא בנו לכל דבר.

ואפילו להמצדדים לומר דבנולד ע"י אמבטי אינו בנו לכל דבר כספיקו של הח"מ דלעיל, היה נ"ל לפי מה שכתב הט"ז - דלא קיים פו"ר משום שלא עשה מעשה כלל בפועל לשם קיום המצוה, וכ"כ בשאילת יעב"ץ שאינו מקיים מצות פו"ר כשאינו עושה שום מעשה לקיום המצוה, אבל בהזרעה מלאכותית כיון דמוציא זרע לשם כך, וגם מה שהרופא עושה הזריקה יש לדון שהוא שלוחו של הבעל ושלוחו כמותו, אין מקום לומר שלא קיים פו"ר.

תוספת ביאור מהגאון ר' יוסף כהן זצ"ל.

(א) וגם מה שהרופא עושה הזריקה יש לדון שהוא שלוחו של הבעל. יש לעיין אם שייך בזה שליחות, ואם הרופא הוא גוי מה י"ל בזה. ומכאן הוכחה למ"ש לעיל (סימן א') שגדר מצות פו"ר הוא כמצות הדלקת הנרות בשבת, שהמצוה היא שהנרות יהיו דלוקים והוא רק צריך לגרום לכך ושיהא הוא המסובב וכו', וא"צ בזה דין שליחות, ומועיל אפילו ע"י גוי שאינו בר שליחות. ומצינו כן גם לענין הדלקת הנרות בע"ש שמקיים את המצוה ע"י גוי שידליק ויכול לברך על זה. ועיין חדושי רעק"א על שו"ע או"ח סימן רס"ג מה שהקשה על המג"א ס"ק י"א, ובהר צבי או"ח ח"א סימן ק"מ, ולעיל תשובה א' בתוספת ביאור אות ב'.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן עא

והנה אם יש בזרע שלו כח החיות לחלק גדול אך שחסר למדת הצורך להריון שיש עצה שיקחו זרע שלו משנים ושלושה פעמים, ולפעמים יש שע"י ביאה מצד שחסר במעט כח החיות לא מגיעין לתוך הרחם ויש עצה שע"י שהרופא יזרוק את זרע שלו לתוך הרחם בשפופרת תתעבר אף מזרע שלו של פעם אחת, צריך לידע שאסור להוציא זרעו ע"י משמוש ידים וכלים שמוציאין הרופאים אף שהוא לצורך עיבור ולד. דהא חזינן ביבמות דף ע"ו דאף במקום שליכא איסור הוצאת זרע משום שהוא לצורך להתירו לישא אשה שלכן לא הוי לבטלה אסור להוציא במשמוש הידים ובכלים, דבניקב הגיד ונסתם דאם נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר בעי רבא בריה דרבא היכי עבדינן והשיב רב יוסף דהוא ע"י שיניחו

נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי ולאביי ע"י שיעבירו לפניו בגדי צבעונין ויהרהר בנשים, והרי היו יכולין להוציא במשמוש ידים וכלים אלמא דאסור אלא דוקא ע"י תחבולות שאמרו. ואף שלאיסור הוצאת זרע לבטלה אסור ע"י תחבולות אלו ולהרהר בנשים הוא איסור לאו בתורה מקרא דונשמרת מכל דבר רע כדי שלא יבא לידי טומאה שהוא מצד איסור הוצאת זרע, דמצד דין הטומאה ליכא איסור דרשאין להיטמא שלא ברגל בכל הטומאות לבד כהנים במת שאסורין, אלא שהוא מצד איסור הוצאת זרע לבטלה וכמפורש איסור הרהור בנשים ברמב"ם וש"ע בהלכות איסור הוצאת זרע, ומ"מ מותר לבדוק בזה אם נסתם היטב להתירו לקהל מטעם דלא הוי הוצאה זו לבטלה כיון דהוא להתירו לישא אשה ולהוליד בנים וא"כ מ"ט אסור להוציא בידים ובכלים. וצריך לומר משום שלהוציא בידים וכלים איכא איסור אחר מקרא דלא תנאף דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ואיסור זה הוא איסור מצד עצמו וזה לא הותר אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים שלא הותרו איסורין לזה ולכן בעי היכי עבדינן והוצרכו רב יוסף ואביי לתרץ שמוציאין ע"י הנחת חמימא אבי פוקרי והרהור בנשים שהאיסור בזה הוא רק מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא לצורך לישא אשה אין זה לבטלה ומותר.

ונמצא שגם כאן להוציא הזרע כדי לזרוק במעי האשה להוליד אף שאין זה לבטלה אסור להוציא בידים מצד איסור לא תנאף ביד וברגל ורק ע"י התחבולות שזה הוא דבר קשה להרבה אנשים כדהקשה רבא דלאו כו"ע ברזלי הגלעדי הוא, ובהנחת חמימא אבי פוקרי לא בקיאינן בזה. אבל הוא רק התם שאין לו אשה, דבעובדא דידן שיש לו אשה הרי יכול לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ דהא האיסור בזה הוא מטעם הוצאת זרע לבטלה כדאיתא ביבמות דף ל"ד ובכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר מזה לא הוי לבטלה ומותר, והוא שבשעת תשמישו עם אשתו יכניס אברו לפנים האשה באותו מקום כדרך תשמיש וכשירגיש שהזרע מתחיל לצאת יוציא ויזרה לתוך זכוית כמו שיאמר לו הרופא והרופא יקח זרע זה ויזרוק למעיה בתוך הרחם. ואם צריך לשנים ושלושה פעמים יעשה זה בשתים ושלוש ביאות עם אשתו ואם טוב להריון גם כשיוציא הזרע בהכיסים שילבש על אברו בשעת תשמיש ישמש בהכיס, דאף שהוא דבר אסור הוא ג"כ מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר ליכא איסור זה. אך שמעתי שלא טוב להריון וממילא יהיה גם אסור מדין זרע לבטלה, ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יח

אבל מה שעומד נגד עשיית זה למעשה הוא איך להוציא הזרע מהבעל, שאף שהוא בשביל להוליד בנים שמסתבר שאין בזה משום איסור הוצאת זרע לבטלה, והוא כ"ש ממה שמותר למי שניקב הגיד שלו וסתמו שבדקין אותו בהוצאת זרע לראות אם נסתם היטב ביבמות דף ע"ו אף שהתם הוא ספק אלמא דכיון שהוא כדי לראות אם מותר ליקח אשה אין זה לבטלה, כ"ש הכא שהוא כמו ודאי שיליד עי"ז שלא הוי לבטלה, אבל הא משם חזינן שלמשמש האבר בידיים ולהוציא זרע אסור שהרי שלח רבא בריה דרבה לר' יוסף ילמדנו רבינו היכי עבדינן והוצרך ר' יוסף לומר שמנחינן נהמא חמימי דשערי אבי פוקרי ומקרי ואביי אמר שמעברין קמיה בגדי צבעונין ויהרהר עי"ז בנשים וניקרי עיין שם והא במשמוש הידים בהאבר ודאי ניקרי אלמא דזה אסור אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים. ובארתי שהוא מצד שבמשמוש הידים באבר יש עוד איסור לא תנאף ביד דתנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג שאיסור זה לא הותר בשביל פו"ר כמו שלא הותר ניאוף ממש ולכן אסור ע"י משמוש הידים ושאל היכי עבדינן, והתירו ע"י הנחת נהמא חמימי דשערי אבי פוקרי שהוא נקב הרעי שכיון שאינו נוגע בהאבר אף שמתקשה אברו עי"ז ליכא איסור לא תנאף אלא איסור הוצאת זרע לבטלה, וכן להרהר בנשים שהאיסור הוא מונשמרת מכל דבר רע דדריש ר' פינחס בן יאיר מכאן שאסור להרהר ביום ולבא לידי טומאה בלילה בהוצאת זרע בכתובות דף מ"ו שחזינן שאין איסור הרהור איסור מצד עצמו אלא משום שלא יבא לידי קרי לבטלה שאין הקפידא משום הטומאה דרשאיין ליטמאות בכל הטומאות לכתחלה אלא משום הוצאת הזרע לבטלה, ולכן בכאן לבדיקה אם נסתם היטב שהוא לצורך לישא אשה ולהוליד בנים ואינו לבטלה מותר.

ונמצא שגם בעובדא זו יצטרך להוציא הזרע רק באופנים אלו ולא במשמוש ידים באבר וכיון שלא בקיאינן בעצה דנהמא חמימי דשערי יצטרך לעשות כאביי שהוא בהרהור באשתו כמו שרוצה לבועלה ורשאי להסתכל בה בכוונה ליהנות במקומות שמותר באשתו נדה ולהשתדל שיתאווה לתשמיש עד שיתקשה אברו מזה בלא נגיעה ואז יכניס אברו בכלי זכוכית שיצא לשם הזרע. ויש אנשים שלא יועיל להם זה אבל רוב אנשים מועיל להם ההרהור להוציא זרע בפרט בזמננו. וזרע זה שיוציא יכניסו בשפופרת לבטן האשה בימים שראויה להריון אף שלא טבלה. וכו'.

ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יח

ויצא בזה מצות פו"ר כשתוליד האשה עי"ז, ל"מ להב"ש שם שכתב בפירוש דאף על נתעברה באמבטי דהוא בנו לכל דבר אף לצאת בו מצות פו"ר אלא אף להמגיה בט"ז סק"ח שהוא החכ"צ, דכל מה שנכתב בט"ז על סימן א' הוא של המגיה, שבאמבטי מסתפק משום דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה נמי מסתבר שיודה בכאן דהוציא בכוונה על דעת להכניס בשפופרת לבטן אשתו דהוי זה במעשה.

ובעצם טעם המגיה בט"ז דכיון שבלא מעשה אפשר לא יצא, לא נכון כלל דהא בהיו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר דלר' יוחנן קיים פו"ר ביבמות דף ס"ב ואיפסק כן בש"ע סימן א' סעיף ז' אף שבהיותו עכו"ם לא היה מחוייב שהקשה ע"ז הטו"א בר"ה דף כ"ח מהא דאכל מצה בהיותו שוטה לא יצא ואם נשתפה צריך לאכול מצה אחרת משום דכיון דלא היה מחוייב בעת שעשה המצוה לא שייך לומר שיקיים המצוה בזה, ועיין במנ"ח מצוה א' שתירץ מחמת זה דמצות פו"ר אינו על המעשה אלא על הוית הבנים דלכן אם מתו לא קיים פו"ר, וא"כ גם ע"י אמבטי אף שהוא שלא במעשה נמי יצא.

ולע"ד יש לתרץ בפשיטות דאף שלא מסתבר לומר כהמנ"ח שהמצוה לא תהיה על המעשה, אבל המעשה שנצטוו בפו"ר אינה הולדת הבנים דזה אינו בידו אלא המצוה וחיוב שעליו הוא לבעול אשתו ביאה גמורה שיהיה אפשר מזה להוליד. וראיה לזה מתוס' ב"ב דף י"ג ד"ה כופין שכתבו דמשעת העראה קא עקר ללאו ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה עיין שם, הרי דבגמר ביאה נחשב מקיים אף שעדיין לא נתעברה כלל כיון דרק זה בידו לעשות. וחיוב זה לבעול אשתו איכא עליו מצד פו"ר עד שיולדו לו בן ובת שאז נפטר. ומדויק לשון המשנה ביבמות דף ס"א שלא אמר כמה בנים מחוייב אדם להוליד אלא אמר לא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים, דפירושו דמצות פו"ר שעליו הוא הבעילה שרק זה הוא בידו ואין לו לבטל מזה עד שיהיו לו בנים. וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא היה מחוייב כשהיה עכו"ם או שוטה ולא קיים מצוה במעשיו מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו כיון שיש לו בנים שלא חייבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים, ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר. עכ"פ איך שנימא אין לחלק בין אמבטי להוליד בהיותו נכרי או שוטה ואף ר"ל שפליג בנכרי משום דכקטן שנולד דמי מודה בשוטה שנפטר וכ"כ הוא באמבטי דלא כהמגיה בט"ז.

ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין

שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן קכד

כמו כן מסתבר שאין לחוש כלל בזה לאיסור הוצאת זרע לבטלה, כיון שלפי דברי הרופאים ההזרעה היא ממש במקום ביאה, וצריכים גם בהזרעה מלאכותית לאותה כמות הזרע שרגיל לצאת מהאדם ע"י ביאה. ואף להמחמירים להוציא זרע לצורך בדיקה, היינו משום דאותו הזרע מעיקרא הוא עומד רק להשחתה משא"כ הכא ההוצאה היא לצורך ההזרעה ולא להשחתה.

(נלענ"ד שאף אם נאמר דבהזרעה מלאכותית אין הבן מתיחס אחר בעל הזרע אפי"ה אין דברי בעל דברי מלכאל מובנים במ"ש בח"ד סי' ק"ז "דכיון שלא יהא נחשב כבנו א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה" ואחריו נמשכו עוד כמה ממחברי זמננו, והוא תמוה דמ"מ הרי מקיים בכך מצות שבת, וכמו שמותר לעבד עברי לישא שפחה כנענית אף על פי שהולד כמותה).

רק צריכים להקפיד לעשותו דוקא ע"י רופא נאמן ובנוכחותו של עוד רופא כדי שידעו ברור שהזרע הוא מהבעל ולא מאיש אחר, ואף שאם יתפשט ההיתר יש לחשוש טובא שקלי הדעת יעשוהו בלי השגחה מעולה על הרופא, ולפי דברינו הרי יש לחוש שהבנים יהיו אח"כ ממזרים, אך בלא"ה אין בכוחנו להעמיד הדת על תילה ולחסום דרך מפני עושי עולה, ולכן אין טעם להחמיר ולאסור את המותר על כשרים וטובים בגלל פוחזים וקלי דעת.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה שער ד

פרק ו' הפרייה מלאכותית מזרע הבעל לרחם אשתו. השאלה בזה מתחלקת לשתיים, ראשית אם מותר בכלל להתיר זאת שהרופא יוציא זרע מהבעל באיזה שפופרת ולאחר מיכן להכניסו לרחם האשה, דאם לא מיקרי בכה"ג כבנו ולא מקיים פו"ר איזה תועלת יהא לו לבעל מלידת אשתו מזרע ידיה בדרך כזאת, וממילא הו"ל גם כמוציא להשחית, וגם להסוברים דהוי כבנו לכל דבר עדיין יש לברר אם עצם הוצאת הזרע בדרך זאת מותרת היא ולא מיקרי בשעה שמוציא כמוציא לבטלה בהיות וזקוקים לאחר מיכן עוד לפעולה ולאומנות של רופא להפעיל הזרע מחדש ולהכניסו בגוף האשה. ואם יבורר שמותר לעשות בכזאת עוד יש לברר אם זה מותר רק בזמן טהרתה של האשה, או שהדבר מותר גם בזמן נדותה.

(א) וראיתי שהגאון הגרצ"פ פרנק ז"ל עמד על כל הספיקות הנ"ל בספרו הר צבי שנדפס בטור אה"ע, ובבירורו בזה נוטה דעתו דהוי כבנו לכל דבר וגם קיים פו"ר מכיון דמוציא זרע לשם כך, וגם מה שהרופא עושה הזריקה כותב דיש לדון

דהוי שלוחו של הבעל ושלוחו כמותו, וכן בנוגע לחשש שיש בזה איסור השחתת זרעו כשמכניס לתוך כלי כותב דגם לזה אין הכרח שהרי עושה זה לשם תיקון ולא דרך השחתה לכן יש לדון דאין בזה איסור ובפרט למש"כ המנ"ח דבאינו ראויה להוליד ליכא איסור השחתת זרעו עיין שם.

והגם דהרואה יראה ויבחין שהגרצ"פ ז"ל נזהר בלשונו לכתוב את דבריו בשם לא כמכריע ובא אלא כמציע ופורש יריעת ההלכה, אבל מבין השיטין מבחינים שדעתו היתה להתיר את הדבר שהבעל יתן מזרעו לכלי במטרה שהרופא יכניס מזה אח"כ לרחם אשתו כדי שתתעבר מזה ותלד.

אולם זאת סתם ולא דיבר בבירורו כלל מהספק שהזכיר עוד בראשית דבריו אם מותר להזריק בימי נדוּתה ואם הולד הוא פגום כדן בן הנדה, ולא ידענו איפוא אל מה נטה דעתו הגדולה על שאלה זאת, אם לא שנאמר שמזה שבדבריו שם הזכיר בבירורו רק מדברי הגהות סמ"ק שבב"ח שכתב גבי סדינים בימי נדוּתה שהולד כשר הוה מזה הוכחה שדעתו היתה שאין איפוא חילוק בזה בין ימי נדוּתה לבין ימי טהרתה, באופן שבירורו הוא על כל גוונא.

(ב) מאידך מצאתי בספר שהוציאו לתולדותיו של הגאון החזו"א ז"ל נקרא בשם האיש וחזונו שמובא שם שמחבר הספר פנה אל הגאון ז"ל במיוחד בשאלה זאת, באשה אשר הזמן שבין וסת לוסת היה קצר מאד והרופאים תלו בזה סיבת העובדא שלא היו לה בנים כי ימי התעברותה חלו בימים שספרה בהם עוד נקיים על כן יעצו הרופאים להשתמש בהזרעה מלאכותית בימים שלפני הטבילה. והחזו"א ענה לו על כך בזה"ל: מכתבכם הגיעני, אי אפשר להתיר, אבל אפשר להתיר להפסיק בטהרה ביום הרביעי קודם שקה"ח ויום החמישי יהי ראשון לספירת ז', ויש ביד הרפואה לאפשר את הנקיין ביום הרביעי כי ג' ימים מספיק להזלת מותר הדם שבגוף ורק מחמת חולשת האם נמשך האורח עכ"ל.

ובכאן הדבר להיפך שלגבי ימי נדוּתה גילה החזו"א דעתו המפורשת לאיסור, ואילו אם הדבר אסור גם בימי טהרתה לא גילה דעתו כלל בזה.

אך אולי בלשונו שסתם והשיב בלשון כולל אי אפשר להתיר כיון החזו"א לדחות בכך כל עצם הצעה כזאת מיסודה, מנימוקים שונים, ולבי אומר לי כך בהיות שמצאתי לאחד מגדולי המשיבים בדור האחרון שידוע שהחזו"א החשיב את פסקיו שג"כ היתה דעתו כזאת לאסור הדבר בכל מכל. והוא זה.

בשו"ת דברי מלכאל ח"ד סימנים ק"ז ק"ח נשאל על כך אם מותר לקבל

זרע הבעל אל תוך שפופרת ולהכניסו אח"כ ברחם האשה בימי נדתה או בימי טהרתה.

בתחילה בסימן ק"ז הוא דן על עת נדתה, והשאלה היתה: באשה שלא ילדה זה כשמונה שנים, ואמרו הרופאים שהסיבה היא בשביל שמקור שלה נתעקם ואינו יכול לקבל הזרע כראוי, ורק בעת נדתה פתוח המקור כראוי, ולזה יעצוה הרופאים שהם יקבלו זרע בעלה בשפופרת העשויה לכך, ויכניסו הזרע ברחמה ע"י השפופרת בעת נדתה, ובאופן זה תוכל להתעבר. והגאון הבעל דברי מלכיאל בדברי תשובתו מרחיב בחלקו הגדול את הדיבור אם בן הנולד מאופן זה הוא כבנו לכל דבר, ואי לא נחשב לבנו ברור לו שאסור לעשות בנמקו דאז הרי הוא כמוציא זרע לבטלה ומה לו במה שהרופאים משתדלים אח"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה, אך בנוגע לזה מסיק דהעיקר בזה דהוי בנו לכל דבר וגם יקיים ע"ז מצות פו"ר דהא הוא כחו ואונו (ורק בנוגע ליבום כותב דבזה אם ישימו זרע של היבם בה ע"י שפופרת ודאי שלא קיים מצות יובם /יבום/ ולא קנאה ע"ש).

ובהיות שהסיק דהוי כבנו לכל דבר סבר הדברי מלכיאל מראש להכריע ממילא את ההלכה דיש לדון להתיר לעשות כן אפילו בימי נדתה, וכתב אף להסתייע לכך מדברי הגהת סמ"ק בשם הר"פ שכתב גבי שכיבה על סדיני בעלה בימי נדותה שאין לחוש שמא יהי' שם ש"ז ותתעבר בימי נדתה כיון שאין כאן ביאת איסור, וה"ה בנ"ד.

אולם לאחר מיכן משוי ביה הדרנא בכל, וכותב, שאכן באמת נראה שיש חשש גדול בזה שהרי יהי' הולד בן הנדה, ובן הנדה משמע שפגמו הוא לא מצד האיסור רק מצד שבטבע נפגם אז הולד, וגם יהא עז פנים וחלש ומצורע, ומאריך הדיבור בזה, ואת דברי הגהת סמ"ק מבאר שמה שהתיר לנדה לשכב על סדיני בעלה הוא משום שהוא מילתא דלא שכיחא שימצא על הסדין ש"ז שעודנה חמה ושיכנס לגופה באופן שתתעבר, ולזה לא חששו לזה כיון שבעצם אין בזה איסור, אבל לעשות כן לכתחילה ודאי אסור ואין זה קיום מצות פו"ר כראוי שירבה בישראל בנים פגומים ומצורעים, ואף דביעבד יצא ידי פו"ר אף בממזר, מ"מ ודאי ראוי לעשות באופן שיהיו בניו יראי ד' ושלמים בנפשם ובגופם. ועוד זאת חוזר בו הדברי מלכיאל גם מעצם ההנחה שהניח מקודם דאם הוי כבנו יש להתיר לעשות כן, וכותב דאפ"ה יש לדון שיהא אסור בהוצאת זרע הבעל לתוך השפופרת דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה ורק שסומך על הרופא שאומר שיכניסנו לרחם האשה והיכן מצינו שיכול לסמוך בזה עליו, והרי כתב הרשב"א

ועוד פוסקים דלהכי אין מברכים על מצוה התלויה באחרים דאפשר יחזור בו השני ולא תתקיים המצוה ותהי ברכתו ברכה לבטלה, ואף דהכא איכא חזקה דאומן לא מרע אומנתו, מ"מ הא גם גבי ברכה שהשני הוא ישראל ושארית ישראל לא ידברו כזב ובכ"ז חיישינן, ועוד דהא אפשר שיתקלקל איזה דבר בהשפופרת ויאמר הרופא שצריך לעשות זה עוד פעם וזה מצוי אצל הרופאים וכו'. ולבסוף מטיל הדברי מלכיאל גם חשש בעצם הנאמנות, ומעיר שיש לנו גם לחוש שהרופא ישים מקודם בהשפופרת זרע שלו או של אחר כדי שתתעבר ודאי באשר הוא רוצה שיקיימו דבריו שתתעבר ודאי וחושש אולי הסיבה בזה גם מצד הבעל שזרעו אינו ראוי להוליד, וזה ודאי הרי לא יעיז לומר לרופא שרוצה לבדוק מקודם את השפופרת, ומפורש בש"ס בגיטין ד' ס"א וע"ז ד' ל"א וביו"ד סימן קי"ח דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טובת הנאה מזה (וגם מקודם לזה הזכיר הדברי מלכיאל לבאר בדבריו דקשה שיהי' עדים ע"ז, וגם אפשר שהי' בשפופרת גם זרע אחר, וגם העד שנמצא בשעת מעשה יש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה וכו' ע"ש).

לזאת מסכם הדברי מלכיאל להלכה למעשה שאסור לעשות כן, וישליכו יהבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזש"ק ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדין, ונצטוינו לקיים פו"ד כדרך בנ"א ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול.

ובסימן ק"ח הוסיף הדברי מלכיאל לחזק דבריו לאיסורא, וכן גם החשש שיכניס הרופא מש"ז שלו, והביא לזה הירושלמי שמובא בתוס' סוטה ד' מ"ב שאפשר להתעבר משני בנ"א, וגם יש לחוש שיסדר באופן שיכניס לרחם האשה רק מש"ז שלו ושל הבעל ישאיר בשפופרת.

ועל השאלה ששאלו אותו שם נוספות אם מותר מיהת לעשות זאת בימי טהרתה כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם, השיב גם על כך הדברי מלכיאל בשלילה ובלשון זה: וע"ד שהרופאים אומרים שגם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת, לא אאריך בזה כי לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים, כי רבו הספיקות בדבר זה, וענין הוז"ל דבר חמור מאד, וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות, ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים, ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין עיין שם.

הרי לנו שהגאון הבעל דברי מלכיאל סגר לנו את הדרך בזה בהקפת כל

הראש, בראשונה קבע בהחלטיות שאם נאמר שאינו כבנו לכל דבר, דבר שהבאנו בפרק ג' שיש כמה מגדולי הפוסקים שסוברים כן להלכה, אזי פשוט דחוק מה שא"כ מה בצע בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים, עוד גם אסור לעשות כן דהרי הוא כמוציא ז"ל, ועוד הסביר שם הדעה לומר שאינו כבנו בכה"ג, משום דלא מקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו, אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת, או ע"י חימום האמבטי, זה לא מיקרי בנו לכל דבר. ולאחר מיכן גם כשהחליט בדעתו להכריע שהיו כבנו לכל דבר ועמל ליישב כמה סוגיות בש"ס שיש להוכיח דוקא לפי זה דאסור לעשות כן, אעפ"כ ניסוג לבסוף אחורנית וסגר לגמרי שערי ההיתר בזה בחותם ע"ג חותם ובא על כך בב' דרכים הן מבחינה עניינית והן מבחינה עובדתית, העניינית, שהחליט בדעתו שאע"פ שהיו כבנו לכל דבר מ"מ אסור לבעל להוציא מזרעו לתוך שפופרת דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה, וכפי שהאריך להסביר זאת, וגם זאת, דאם יעשו כן בימי נדתה הולד יהא בן הנדה, ובדרך כלל רמז לכמה חששות ומכשולים שיכול לצאת בכלל אם נתיר הוצאת זרע בכה"ג, דע"ז ניתן יד לפושעים מכמה בחינות, והחששות האלו ישנם גם בנתינת זרע בדרך זאת ברחם האשת איש ע"י גורם שלישי, והחששות המה די ברורות שחשש שע"כ יתפרץ בכלל גדר העריות תחת מסוה של התלות שנתנו זרע בקרבה בדרך זאת ודי למבין (וזה מחזק הדברים שכתבנו בפרק הקודם בנוגע להזרעה מלאכותית מש"ז של אחר או עכו"ם ומורה לנו שבשם כו"ע יודו בזה. וכפי שכתבו מחששות אלה גם בירחון המאור שציינתי שם. ועיין גם מ"ש בזה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה חאה"ע סימן י' עיין שם). והעובדתית, שקבע שלפי ההלכה יש לחוש שהרופא ישים באיזה דרך שהיא זרע של אחר כדי שתתעבר בודאי, וזאת למרות שבתחילת התשובה שם בירר והחליט שהרופאים נאמנים בזה שאפשר שתתעבר ע"י שפופרת, מכל מקום הטיל בנקודה זאת פגם בנאמנותם והסתמך בזה על יסוד מה שמצינו בכ"מ דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טוה"נ מזה. והביע דעתו שכמעט לא יצויר שיוכלו לפקח ולהשגיח על כך באופן שיהיו בטוחים שלא החליפו או עירבו בזרע אחר.

על כן יתכן עד מאד שמשום כל הנימוקים והחששות האמורות פסק גם החזו"א ז"ל את פסקו בהחלטיות ובסתמיות שאי אפשר להתיר, וכנ"ל.

(ג) אוסיף עוד שכחכם עדיף מנביא בירר הדברי מלכאל האיסור שיש

בזה גם כשיערבו זרע הבעל עם זרע אחר והוכיח מהירושלמי והתוס' שאפשר בכזאת שתתעבר אשה משני בני אדם, ושדוחק לחלק בין אם נתערב הזרע מבחוץ לנתערב בפנים, דיעוין בהר צבי שם שמביא עוד שנשאל מרופא אחד בדבר הדומה לזה, והוא, דדבר מצוי בין אלה שהם מחוסרי בנים בדיקת הרופאים הוכיחה סיבת הדבר מפני שהזרע של הבעל אין בהם כח חיוני מלא כפי הדרוש בכדי להוליד בנים, ועפ"י חכמת הרפואה ידוע להם כי הזרע של הבעל היוצאת מגוף האדם מעורבת משני יסודות שונים שיש להם דרכים להפרידם זמ"ז = זה מזה, =, האחד יפרד וישאר יסוד נוזלי לבד והשני נעשה יסוד גושי, וכשנוטלים יסוד נוזלי מאדם בריא ומערבים בו יסוד גושי של אדם הסובל חולשה בפרט זה, יש בכח הנוזלי של אדם בריא להשפיע גם על יסוד הגושי דגם הוא יבריא והיה כאחד האדם עד שכשמזריקים בשפופרת את התערובות משני החלקים קרוב הדבר שתקבל הריון מזריקה שכזו להוליד בנים, ונשאל איפוא אם גם באופן כזה שמעורב מזרע של שני אנשים יחשב בנו של הבעל שבשבילו נעשה כל התחבולה הזאת. ובבירורו כותב הגרצ"פ ז"ל שכששמע שאלה זו נזכר ממה שמביאים התוס' בסוטה בשם הירושלמי, וכמו"כ דן אי חצי בנו הוא בכלל בנו ואי יש דין אב אפי' במקצת, ולמעשה דעתו דבלא"ה אין כאן מקצת אב אלא כולו אב בהיות ובחלק הנוזלי שהוא מאיש אחר אין בו חלק חיוני כלל ואינו אלא מסייע לחלק הגושי שיבריא וישוב לתחיה ויצירת הולד הוא רק מחלק הגושי לבד ע"ש.

וכפי שראינו ניבא כמעט על בכזאת לעירוב בזרע הבעל גם זרע אחר הדברי מלכיאל, וגם הקדים כבר לדמות זאת לדברי הירושלמי המובאים בתוס' סוטה, ודעתו היתה בפשיטות לאסור זאת, ואם כי לא דיבר ממציאיות ב' החלקים שבזרע נוזלי וגושי, אבל כל עצם ההפרדה הזאת בחלקי הזרע מעורפלת עדנה מהצד ההלכתי וחשודה עד מאד מצידה המעשי, והכל בזה בבחינה של הררים התלולים בשערה או כמגדל הפורח באויר, דראשית ספק גדול עד מאד עפ"י ההלכה אם גם באופן זה לא מיקרי מיהת עירבוב זרע, והכנסת ש"ז של אחר לתוך רחמה של אשת איש, ועם כל הכרוך בזה, כפי שנתברר בפרקים הקודמים, ושנית גם מהצד הקביעה העובדתית לא ברור עוד כלל אם אמנם כן הדבר כפי שהסביר הרופא השואל, וכשהרצאתי מזה לפני הרופאים שומעי לקחי הביטו על כך בתמיהה גדולה, וגם הסכימו לחששי שהבעתי לפנייהם שאפילו אם כן הדבר אבל אם נסכים להתיר בכזאת הרי עי"כ פתוחה הדלת לרווחה לכל מיני תערובות זרע של אחר גם מחלק הגושי הן בזדון והן בשגגה עפ"י חילוף או

קביעת השערה דמיונית וכדו' לזה.

וכפי הנראה חשש גם הגרצ"פ ז"ל בעצמו להאמור ועל כן סיים את דבריו שם בלשון: וכל זה אמרתי לענין שאין לחשוש כאן שהולד לא יתיחס אחרי האב אבל לעצם הדבר יש לעיין בזה עכ"ל, ובודאי ר"ל שיש עוד לעיין בזה בכמה פרטים אחרים מהצד ההלכתי, וגם לרבות מהצד המעשי ובכנות הקביעה העובדתית שקבע בזה הרופא השואל וכו"ל.

וראה זה דבספר שו"ת אגרות משה חאה"ע סי' ע"א כותב שמה שמדברים הרופאים ומציעים מענין עירבוב הזרע מהבעל ומאיש אחר, נודע לו שזה רק רמאות להשקיט רוח בעל האשה שיחשוב שהולד הוא גם מזרע שלו והוא אביו אבל באמת אינו כלום ע"ש, וכ"כ גם הגרי"א הענקין שליט"א בהמאור שם (תשרי - חשון תשכ"ה) דאותם הרופאים שאומרים דמערבים זרע הזר עם זרע הבעל ואפשר שע"ז יגרום עיבור לזרע הבעל (רמז בזה ממש לכפי שנשאל הגרצ"פ ז"ל שהזרע הנוזלי של האחר יגרום להבראת זרע הבעל שיוכל להביא הריון) אין בדבריהם ממש, ומוסיף עוד וכותב, דאפילו היה אפשר כן הוא בלבול הזרע ואינם מקיימים המצוה לא האב ולא בעל הזרע, ואפילו האשה דמפקדה רק על לשבת יצרה אינה מקיימת בזה, וקרוב הדבר שזה בכלל לא תהיה קדשה וכו' עיין שם. ועוד זאת ראיתי בספר שו"ת הלל אומר חאה"ע סימן כ"ד שמספר שדיבר מענין אמירת רופאים זאת לעירבוב זרע הבעל עם זרע אחר עם א' הרופאים בת"א, והלה גילה לו סוד נורא, כי כדי לשבר את האוזן ולרמות את הבעל העקר לוקח הרופא ש"ז מאיש בריא ומערבה יחד עם ש"ז של הבעל ועושה תמוסה זו זריקה לתוך רחמה של האשה כדי שיחשוב הבעל שההריון הוא ממנו ועושה זאת כדי להרגיע רוח הבעל ע"ש.

האמור מספיק לחזק דברינו האמורים הן מהצד ההלכתי והן מהצד המעשי. (ד) ונשוב להמשיך בבירור עיקר השאלה שהתחלנו בה, אם מותר להוציא בדרך זאת של הפרייה - מלאכותית מזרע הבעל (ובאופן שיהא ברור בלי צל של ספק שלוקחים מזרעו בלבד) ולהכניסו ברחם אשתו כדי שתתעבר.

והנה מצינו לעוד גאון בדור שלפנינו שנשאל על כך, והוא בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רס"ח, ובדבריו גם פתח לנו בזה פתחא דהיתרא. הוא נשאל שם: בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים, ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האשה ע"י שפופרת וע"ז תתעבר ותלד (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה), אם מותר

לעשות כן. וכמו"כ אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה. ובחלקו הגדול של תשובתו על כך דן המהרש"ם בעיקרו של דבר זה אם מותר בדרך זאת להוציא זרע, ואם הרופא נאמן על כך שתוכל האשה ע"כ להתעבר, וכתב לברר שבאופן זה אין זה בגדר השחתה כיון שאפשר שאותו זרע לא ילך לאיבוד ולבטלה, ואף שהוא רק ספק תיקון כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות י' דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון וכו' ובנ"ד שעושה ע"מ לתקן באותו זרע עצמו דבכה"ג במוחק השם לתקן במקומו שרי וכן בנותן אבן בביהכ"נ שרי ש"מ לתקן במקומו, א"כ ה"נ בזה. וכמו"כ כתב לברר שהרופא נאמן שתוכל להתעבר באופן זה, והביא לזה דברי התשב"ץ וכן דברי הגהת סמ"ק, אך סיים דמ"מ מצד חומר האיסור יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לה אז יש להקל בזה.

ובסופה של התשובה השיב המהרש"ם בקצרה על השאלה הב' וכך בדבריו תוספת, או הבהרה, גם בנוגע למ"ש מקודם לכן בעיקר הנידון, וכתב וז"ל: ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה לפימ"ש"ל בשם הגהת סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה וגם בזה לא התרתי רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום אבל מחומר האיסור רצוני באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ד' ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעת הדחק גדול וכתורה יעשה עכ"ל עיין שם.

מכללות והיקף דברי המהרש"ם בזה אנו למדים בדעתו בכזאת, דלהלכה סבר שיש מקום להתיר עצם הפעולה וגם לרבות לעשות לאשה קילוח הזרע ברחמה גם בימי נדתה, אבל בלהורות כן למעשה תחם תחומים מתי שמסכים לפסוק לעשות גוף הפעולה, ומסתייג לגמרי בהשאלה ב'. והיינו, דלהורות להתיר לעשות גוף הפעולה הסכים רק בתנאי אם הזוג כבר שהו יחד עשר שנים ולא ילדה שאזי יביא הדבר לידי גירושין וגדול השלום, וניכרים סמוכים בדברי המהרש"ם בזה, דהא יסוד ההיתר להשחית הזרע בכה"ג שהוא ע"מ לתקן כתב לעיל מיניה ללמוד זה ממוחק את השם ע"מ לתקנו במקומו שרי, ובתנאו להתיר למעשה התנה ג"כ דוקא כשיש כבר יסוד שיבואו לידי גירושין שאזי יש לו כבר ג"כ סמוכין לזה ממחיקת השם שהתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום, וכאילו רצו"ל שגם אפילו אם למעשה יש מקום להנדז אם אמנם נקרא בכה"ג השחתה ע"מ לתקן ואם לא דמי זה לדברי הרא"ש פ"ב דביצה, שהביא מקודם לכן

בדבריו, שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסילקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק כיעו"ש (ויעוין גם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' קנ"ז שסובר שבכלל אין להשוות השחתה דש"ז למחיקת השם שלדעת הרבה פוסקים מותר לצורך תיקון דלא דמי כלל דשם ילפינן זה מקרא דלא תעשון וגו' ושם איירי בדרך השחתה וכו' עיין שם). מכל מקום יש מיהת להתיר כשעברו כבר י"ש = שנים = שיש גם ענין של גדול השלום ובכה"ג הרי מצינו שהתירו למחוק השם אפילו שלא ע"מ לתקנו. וכמו"כ מיראת ההוראה בענין חמור כזה הביע רצונו שגם בכה"ג רצונו אבל שישכימו עמו לכך עוד ב' רבנים יראי ד', כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, וכדי שיהא בטוח שאמנם כן הוא שיש חשש מבוסס שאם לא נתיר זאת יעמדו הזוג לפני בעיא של גירושין, התנה עוד שלא יעשו מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' שיעמוד על הענין שאמנם כן הוא ושהוא שעה"ד גדול. וזה שבראש הצריך בזה שיעברו י"ש הוא פשוט מפני שלפני כן הרי אין לחייב בגירושין עפ"י הדין.

ואילו בנוגע אם להתיר הקילוח בימי נדותה לא הסכים המהרש"ם כלל להורות להתיר למעשה, ופשטות דבריו בזה לאיסורא המה אפילו בגוונא שלא יועיל אם יעשו לה זאת בימי טהרתה, ואף על פי שהוא משום מצות פו"ר, שהרי המדובר שם כשכבר עברו י"ש, והשאלה הב' בודאי היתה מפני שהרופא אמר שבכה"ג יותר בטוח שתכנס להריון, וכפי שנזכר מכזאת גם בספרים אחרים הדנים בזה, ואפ"ה לא הסכים לעשות מעשה להתיר גם בכה"ג, ואף על פי שכאמור להלכה כתב שיש הוכחה מדברי הגהת סמ"ק שאין בזה קפידא, מ"מ לא רצה כנראה לסמוך ע"ז לבד להורות כן גם למעשה, ואולי סבר שגם מההיא דסמ"ק יש מקום לחלק שמפני שבשם הוא בכלל מילתא דלא שכיחא וגם בלי מעשה וכוונה, ועל כן אין ללמוד משם להתיר לכתחילה גם עשיית מעשה, ובדומה למ"ש לחלק הדברי מלכיאל הנ"ל.

(ה) מצינו לעוד גדול אחד בדור שלפנינו שנשאל בזה, והוא בשו"ת זקן אהרן ח"ב סימן צ"ז והסכים להתיר, ובאשר השואל כתב לו שהגאון מהרש"ם הסכים להתיר ורק תנאי התנה שישכימו עמו עוד שני רבנים, עונה לו בסוף התשובה בלשון דרינא בהדי' והנני נמנה עמו בהיתר זה.

ולמעשה הסכים הספר שם להתיר עוד יותר ממה שהתיר המהרש"ם, ראשית, לא נזכר שם שכבר עברו על הזוג י' שנים וגם בדברי תשובתו לא מזכיר כלל מהצרכת תנאי זה, ושנית, בדברי תשובתו משתקפת דעתו להתיר לעשות

זאת גם בימי נדתה, דבדבריו שם דן גם בספק אם יש חשש שע"י הכנסת השפופרת לתוך הרחם תראה טפת דם כיון דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וא"כ גם אם תתעבר יהיה זה בימי נדותה והולד בן הנדה, ונוסף למ"ש לבאר שאין לחוש לכך כל שבודקת א"ע ואינה מוצאת דם, כותב עוד זאת, דאפי' אם בדקה עצמה ומצאה דם דודאי נדה היא מה בכך הא בנדה הביאה וקריבה דרך אישות אסרה תורה וכו', ומסתייע לכך מדברי הר"ר פרץ בהגהת סמ"ק, ובתחילה כותב שם להנדז על גוף דברי הגהות סמ"ק בזה, ולאסור ממילא לעשות בידים כן להכניס לה שפופרת בימי נדתה ולהרבות פגומים ושיהיו זרע מרעים ומצורעים, אבל מיד לאחר זאת חוזר בו וכותב שלא יוכל לחלוק על הנהו עמודי ההוראה הגהות סמ"ק הב"ח והט"ז שהסכימו להדיא דבלא ביאת איסור אין נפגם הולד עיין שם.

אלא דנכרים הדברים שהבעל בית אהרן לא ראה כלל ממ"ש בה הגאון הבעל דברי מלכיאל, דחוק מזה שלא הזכירו, הרבה מדבריו שכותב בתשובתו שם נכללים וגם נסתרים בדברי מלכיאל שם, ובתוך זה גם הוכחתו מהגהות סמ"ק וכו"ל באות ב', וזהו חוק ממ"ש בפ"א אות ח' שיש גם לחלק בין ממילא לבין ע"י מעשה וכן מה שהבאנו מפוס' ראשו' אחרים ועוד שכותבים שהולד כן נפגם. וניתן על כן לחשוב ולומר שאילו היה הבעל בית אהרן רואה את האמור לא היה מחליט להתיר בכזאת אפילו בימי נדותה, ולמעשה לא יצא מתח"י בנידונו היתר גם על בכזאת וכפי שמדגיש לכתוב שם בלשון וכ"ש בנ"ד דלא ידעין אם נגע בשפופרת במקור ורוב פעמים אינו נוגע מפני שהחדר עמוק הרבה וגם יש סימן דלא נגע מדלא הרגישה שום כאב ועקיצה דאין לחוש לפגימת הולד כיעו"ש.

(ו) בזמנינו מצינו שכתב להתיר לעשות זאת אפילו בימי נדותה הגר"מ פיינשטיין שליט"א בשו"ת אגרות משה חאה"ע מהדו"ת סי' י"ח (ושאלתו היתה באשה אשר לפי דברי הרופאים מומחים היא מוכשרת לקבל הריון רק ביום השמיני ויום התשיעי מהתחלת וסתה, אם מותר להזליף אז זרע הבעל לבטנה ע"י שפופרת), וזאת בהסתמך ע"ד הגהות סמ"ק שבט"ז, (ונזכרתי שגם בשו"ת יביע אומר ליד ידי הגר"ע יוסף שליט"א ח"ב סי' א' כותב נמי להתיר בכזאת כשא"א בענין אחר עיין שם). וכאמור לפי מה שהתבאר בדברינו קשה עד מאד מכמה בחינות להסתמך ולהתיר גלל כן.

ומה שתמוה ביותר על הבעל אגרות משה שם, דהשואל כתב לו שיש מתירין דאחרי עבור י"א נקיים קודם וסת ותצא מספק זב ואחר ז' ימים מהתחלת הוסת

אם תפסוק מדמיה תטבול כדין נדה מדאורייתא ואח"כ יעשו זליפת הזרע לבטנה, ואת זה כתב לדחות שם בנימוק שלפי דעתו להתיר באופן זה הוא חומרא דאתי לידי קולא משום שיכול לבוא מזה שתטבול אחר ז' ימים בלא ספירת ז"נ, קלקול להקל גם לשמש עמה והוי חומרא דאתי לידי קולא, ובמקום זה כתב להתיר לעשות זאת גם בימי נדתה, ולפענ"ד לא אבין דהיכן מצינו בכזאת, וכשם שלא חשש שעי"ז שיכניסו מזרעו לבטנה בימי נדתה שיבוא עי"כ גם לשמש עמה כן אין מקום לחוש לזה גם אם יכניסו מזרעו לבטנה אחרי שתטבול לאחר ז', ומתי יש לומר שחששו לזה הוא דוקא באם נתיר לו לאחר טבילה נגיעה בה או דברים אחרים שבדרך כלל אסורים לו לעשות לה לפני שנטהרת כדת וכדין או מדברי סופרים ומחומרא שהחמירו על עצמן, יעוין בשו"ת ריב"ש סי' תכ"ה וב"י טו"ד סו"ס קפ"ג, ומ"ש בזה בשו"ת רב פעלים ח"ג חיו"ד סי' י"ב באריכות עיין שם, אבל כשאנו לא מתירים לו שום דבר איסור ולא כל קירבה אליה אלא מורים לו את ההלכה שבאופן כזה לא היה ואין בכלל שום איסור א"כ מהיכי תיתי נבוא לגזור גזירות מדעתנו ולומר שיש לחוש שעי"כ יבוא (למרות שנסביר לו בכזאת שלא מתירים לו משום כך שום איסור) גם להורות לעצמו היתר לעשות עמה גם האסור לו, אתמהא. ועל כן לדעתי נכון יותר לעשות כעצת היש מתירין שכתב לו השואל.

(ז) והכי ראיתי באמת בספר שו"ת מנחת יצחק ח"א (סי' ס') (סי' נ') שכותב שאל כזאת נטה דעת הגרש"ד כהנא ז"ל להתיר, באופן שהאשה תטבול קודם ימי ליבונה, והבעל מנ"י מבאר את דבריו דרצו"ל כשיש מהתחלת הראי' עד הטבילה ז' ימים, ומוסיף להראות לכך פנים מסבירות בהלכה ולהסביר מדוע שיש להתיר בכזאת, והיינו כיון דבאמת איסור הזרעה בזמן נדות רק משום פגם שבטבע נדתה, וכל זה לא שייך רק אם היא נדה ממש ולא מחמת חומרא שהחמירו על עצמן עיין שם (כן עומד שם הבעל מנח"י שם על התנאי שצריך שיעברו י"ש מנשואיהם עיין שם).

וכך ראיתי כתוב שבכזאת היתה גם דעתו של הגרי"ז מינצברג ז"ל לאסור להזריק בימי נדותה כדעת המהרש"ם, ולהתיר אחר טבילה מטומאת נדה מן התורה ולפני ספירת שבעה באופן שהם מדרבנן, אם אי אפשר בענין אחר.

(ח) גם להאוסרים בזמן נדותה יתכן שיסכימו אבל להתיר לעשות ההפרייה סמוך לוסתה דהא אפי' לבעול ממש סמוך לוסתה התיר הרמ"א ביו"ד (סימן קפ"ד סעיף י') מעיקרא דדינא ביוצא לדרך כיעו"ש, ומכש"כ שיש להתיר אז

הכנסת זרע לרחמה.

והכי ראיתי באמת בספר אשל אברהם (תש"כ) להגרא"י ניימרק ז"ל בפירות גינוסר סימן ו' שהעלה נמי כן להלכה להתיר הפריה - מלאכותית מזרע הבעל לרחם אשתו בסמוך לוסתה, שהוא הזמן הכי טוב והכי ישר לזה, בהיות ובסמוך לוסתה מותר עפ"י דין גם ביוצא לדרך עפ"י שיטת גדולי הראשו' רש"י והראב"ד ועוד וכו' וביוצא לדרך הוא רק לעגמת נפשה של האשה, כש"כ וכש"כ למי שלא זכה להבנות מאשתו ויש בזה משום עגון אם יהיו מוכרחים להתגרש מחמת זה אין כל ספק שדרך ההפריה המלאכותית בסמוך לוסתה היא הדרך הכי ישרה והכי כשירה לפניהם, רק שתהיה בהשגחה מעולה ע"י רופא נאמן, וטובים השנים מן האחד עיין שם.

(ט) לבסוף. במקרה של הוראת - היתר להוציא זרע מהבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו, יש מאד מאד להשגיח בשבע עינים שהרופא לא יקח ולא יערב חלילה וחלילה בזה זרע של איש אחר. ופיקוח זה הוא תנאי קודם למעשה. אי אפשר לפרט ע"ג הכתב דרכי הפיקוח דהכל תלוי לפי נאמנות הרופא ובאופני דרכי הביצוע, אם הדבר בא בתכיפות וברציפות מההוצאה עד ההכנסה וכדומה, אבל יש לדעת שכל חיסרון פיקוח כל שהוא בזה עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא לזוג חורבן במקום בנין, וד"ל.

ויה"ר שלא יבואו בני ובנות ישראל לידי כך להיות נצרכים בזה לידי רופא בו"ד באמצע, ובזרע עולם בקנין אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו הוא שישלים הבנין להתקין ממנו בנין עדי עד.

סיכום היוצא לנו להלכה מכל האמור בפרק זה:

א. להוציא ש"ז מהבעל להכניסו ברחם אשתו באמצעות הזרקה - מלאכותית, כל עוד שיש תקוה שיוכלו להבנות כדרך כל הארץ אין להתיר לעשות זאת.

ב. אם עברו כבר עשר שנים מנשואיהם, או שהתברר כבר עפ"י רופאים מהימנים שלא תוכל בשום פנים להתעבר מבעלה בדרך הרגילה נחלקו הפוסקים האחרונים אם ואימתי יש להתיר בכה"ג לעבר אותה מש"ז של בעלה באמצעות הזרקה - מלאכותית. ישנם שאוסרים לגמרי מכמה בחינות וחששות, ענייניות ועובדתיות. וישנם שמתירים אבל רק בימי טהרתה, ויש מקום להתיר גם סמוך לוסתה. וישנם שמתירים גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא. וקצתם של אחרונים מתירים לעשות זאת אפילו בימי נדותה.

ג. אין להתיר כל ערבוב זרע מאיש אחר בתוך ש"ז של הבעל.

ד. במקרה של הוראת - היתר להוציא מזרע הבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבבו חלילה בזה זרע של איש אחר, וכל חיסרון פיקוח כל שהוא מכך עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא חלילה על הזוג חורבן במקום בנין.

ה. יש לחזר לעשות כל טצדקי בדרכי ההלכה והרפואה טרם שיגיעו לידי כך להצרכת הוראת היתר להפרות האשה מבעלה באמצעות הפרייה מלאכותית.

ויה"ר שלא יצטרכו בני ובנות ישראל לידי כך, ומושיב יחידיים ביתה יאמר לדבק טוב לפרות ולרבות כדרך כל הארץ, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אמן.

שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן מה

הפרייה מלאכותית בתוך מבחנה.

(א) ראשית דבר, זאת לדעת כי גם בהזרעה מלאכותית מש"ז =משכבת זרע= של הבעל אל תוך רחמה של האשה, שהוא קיל בהרבה מבחינת ההלכה מהפרייה מלאכותית מחוץ לרחם נשוא - דיוננו, בכל זאת רבו גם רבו בה בספרות ההלכה חילוקי שיטות ודיעות, ישנם אוסרים לגמרי את הפעולה מכמה בחינות וחששות ענייניות ועובדתיות, ישנם מתירים אותה עם התנאות כמה הגבלות, וישנם מתירים אותה לגמרי, כפי שהארכתי בבירורן והבהרתן של השיטות בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק ט' סימן נ"א שער ד', ועל פי זה העלתי להלכה, כפי שגם סכמתי בסיכומים שם סעיפים י"ז ח"כ כ"א בכזאת, (א) כל עוד שיש תקוה שהזוג יוכל להבנות כדרך כל הארץ אין למהר להתיר זאת, ויש לחזר לעשות כל טצדקי בדרכי ההלכה והרפואה לקיום ההזרעה בדרך הטבעית טרם שיגיעו למסקנא להוראות היתר על הזרעה מלאכותית. (ב) אם כבר עברו עשר שנים מנשואי הזוג, או שהתברר כבר לחלוטין על ידי קביעה של רופאים נאמנים שלא תוכל האשה בשום פנים להרות מבעלה בדרך הטבעית, אזי בין המתירים אז את ההזרעה המלאכותית נחלקו הדיעות ביניהם באיזה צורה להתיר זאת, וכדלהלן, (א) ישנם המתירים את הביצוע רק בימי טהרתה של האשה, ויש מקום להתיר אפילו אם זה סמוך לוסתה, (ב) ישנם מתירים הביצוע גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא, (ג) וקצתם מתירים לבצע זאת אפילו בימי נדתה, (ג) במקרה של הוראת היתר יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבו

חלילה בזרע הבעל גם זרע של איש אחר, דאחרת עלולה הקערה להתהפך על פיה ולגרום לזוג חורבן במקום בנין.

מובן לפי זה מאיליו כי גם במקרה שתיתכן צידוד היתר להפרייה בתוך מבחנה נשוא - נידוננו, אבל כל ההגבלות האמורות חלות גם על זה, (ולמעשה לא תיתכן צידוד היתר וכדלקמן). וכו'.

אבל לאמיתו של דבר נראה לאחר העיון כי קיים מרחק רב ביניהם, ודין ההפרייה המלאכותית הוא הרבה חמור מדין ההזרעה המלאכותית עד שלא ניתן כלל להשוותם אהדדי, וכמה פנים לדבר.

ראשית, בהזרעה - מלאכותית זרע הבעל מוכנס לתוך רחמה של האשה, ובין אם הפעולה מצליחה והאשה מתעברת מזה ובין אם אינה מצליחה, בכל אופן שהוא אין כאן הוצאת זרע לבטלה בהיות והכל הוכנס אל תוך הרחם, ודינו של זה כדין כל אלה שחיים עם נשותיהם באופן טבעי ולא מולידים, אבל בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הרי אם הפעולה איננה מצליחה ולא חלה הפרייה, הא יוצא שהבעל הוציא זרע לבטלה על העצים ועל האבנים.

ואפילו כשכן מתהווה הפרייה הרי זה רק מתא אחד של זרע בלבד המתחבר עם הביצית של האשה, והיתר נשאר שפוך לבטלה על פני החוץ (גם מי יודע ומי יד לידינו יתקע שלא ישתמשו בנשאר לצורך אשה אחרת, ויהא זה גם של יהודי החרד לדבר ה' שאילו היה נודע לו מזאת לא היה מוצא מנוח לנפשו), בניגוד להזרעה מלאכותית שאיך שהוא הכל נשאר ברחם האשה.

ועוד זאת, הזרעה מלאכותית היא מבוצעת עפ"י רוב בגלל חיסרון ומניעה מצד הבעל באשר הוא לקוי בעקרות יחסית או בגלל חוסר כח גברא בקצב זרימת זרעו, וכדומה (פרט להיכא שסיבת מניעת ההריון הוא מצד האשה באשר הביוץ שלה הוא בתוך ספירת שבעת ימי הנקיים) ולכן דנין לומר (כמה מהפוסקים) דמכיון שהבעל אינו ראוי להוליד באופן טבעי אין לגביו איסור של הוצאת זרע לבטלה, אבל בהפרייה - מלאכותית בתוך מבחנה הא באה היא בגלל חיסרון ומניעה מצד האשה בזה שפתח או חלל החצוצרה שלה סתום עקב דלקת, או סיבות אחרות, שבגלל זה לא תוכל הביצית לעבור את אזור החסימה ולהגיע אל חלל הרחם, אבל לבעל אין בעיית פריון, ואם כן בכגון דא יש לומר שקיים בכה"ג כלפי הבעל איסור של הוצאת זרע לבטלה.

באופן שיוצא לנו, כי בהפרייה - מלאכותית בתוך מבחנה עובר הבעל על

איסור חמור של הוצאת זרע לבטלה, ועל כן אין להורות היתר בזה.

(ג) וזאת שנית, בספרי שו"ת צ"א ח"ט שם התייחסתי לבעיה אם האיש מקיים מצות פריה וריבה בהזרעה מלאכותית (בספרי שם אני קורא זאת בשם הפרייה - מלאכותית, אבל הנכון לקרוא את המדובר שם בשם הזרעה מלאכותית, בהיות והפרייה מלאכותית אנו קוראים בכאן כשהפרייה נעשית במבחנה), והבאתי כמה שיטות פוסקים שחלקים בדעתם בזה, ואחרי הבירור סכמתי בסעיפים ז' וח' בסיכומי שם בכזאת: (א) יש אומרים שמתייחס הנולד אל נותן הזרע והוא נחשב כבנו לכל דבר. (ב) יש אומרים שרק לחומרא אמרין שמתייחס אליו ולא לקולא, (ג) ויש אומרים שאפילו הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן מצות פריה וריבה, (ד) וישנם החולקים על כל הנז' וסוברים שבן כזה איננו מתייחס אחר נותן הזרע כלל יעו"ש.

וכעת בבואנו להתייחס בזה בקשר להפרייה מלאכותית במבחנה נשוא - דיוננו, נראה דהדעת נותנת לומר דלא רק שכל האמור חל גם בנידוננו אלא גם זאת דיתכן שבכהאי גוונא יודו כולם שאינו מקיים על ידי כן מצות פריה וריבה, כי קיים הבדל ומרחק גדול בין הזרעה לבין הפרייה, והוא זה, דבהזרעה מלאכותית הרי ההזרעה נעשית באופן ישיר באותו מקום שנעשית ההזרעה הטבעית, ורק בגלל איזה עיכוב מצד הבעל (או מצד האשה) כנז', באים לעזרתו, וזרעו מוזרק ומוחדר אל תוך רחמה של האשה באמצעים מלאכותיים, ולאחר מיכן תהליך ההפרייה ברחם האשה וכו' שהוא זה המביא בפועל לקיום המצוה הוא כתהליך רגיל וטבעי של הריון, רצוני לומר: שגם בהזרעה טבעית הזרע של הבעל מופרש מגופו, וכשם שבהזרעה טבעית האשה לאחר מיכן מזריעה מצידה בתוכיתה, ומתקיימת פעולת ההפרייה המביאה לידי קיום מצוה על ידי מיזוג זרע הבעל וביצית האשה, כן גם בהזרעה מלאכותית פעולת ההפרייה נעשית ג"כ בגופה של האשה, כאשר האשה מצידה מזריעה בכנז' גם כן בתוכיתה בתהליך רגיל כבהזרעה טבעית, ולכן סברי כמה מהפוס' שיכולים להתייחס אל דבר כזה בשעת הדחק, ובפרט כאשר הבעל מפריש מזרעו לשם מטרה זאת וגם הכנסת הזרע בגוף האשה נעשית באופן רצוני ומכוון, לא כאל מקרה חריג לגמרי מדרך יחסי אישות והזדווגות איש ואשה, ושהבעל כן מקיים עי"כ מצות פריה וריבה, אבל משא"כ בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הא משנים בזה סדרי בראשית, את זרע הבעל מזריעים לא אל רחם האשה אלא אל תוך מבחנה, ומצד האשה אין גם כן הזרעה, אלא באמצעים כירורגיים (על ידי ביצוע ניתוח קל) מוציאים ביצית

משחלה ומניחים אותה גם כן במבחנה, ומחוץ לגוף האשה, שם במבחנה במקום שאין בו ענין כלל של התייחסות, הוא שמתרחש תהליך ההפרייה, והביצית המופראת מתחלקת שם מספר פעמים, ורק לאחר מספר חלוקות (כעבור מספר ימים או שבוע ויותר) כאשר ההפרייה מובטחת כבר, רק אז היא מושתלת ברחם האשה, ויוצא שאין כאן הזרעה כדרכה לא מצד האיש ולא מצד האשה, דשניהם נזרעים על ידי צד שלישי אל תוך מבחנה, וגם ביצוע ההפרייה המביאה לידי הריון ולידה שעי"ז מקיימים המצוה נעשה גם כן שלא כדרכו, וכח שלישי היא המבחנה (שאיננה אפילו יצור) היא גורמת לזה, ושיתהווה הדבר בתוכיתה היא (בהתאם להתכשרותה לכך), מקום שאין בו ענין של התייחסות, ואם כן בכל כגון דא יש שפיר מקום נרחב לומר שכולם יודו שלא מקיימים כלל על ידי כן מצות פריה ורביה כמצווה עלינו בתוה"ק, ונלמד זאת גם מק"ו ממה שמצינו בכל מצוות התורה שלא יוצאים ידי חובת קיומם כאשר עושים אותם שלא כדרכם ושלא כדרך הנאתן.

ולא רק מצות פו"ר לא מקיימים על ידי כן, אלא גם מצות הלשבת יצרה שמדברי קבלה יש לומר שגם כן לא מקיימים בזה בהיות והביצוע הוא שלא כדרך כל העולם ובצורה לא נורמלית כזאת, כנ"ד.

(ד) ויש אפילו מקום לומר, ובמיוחד בקשר לביצית האשה (ובמיוחד דמיוחד בנוגע לתינוק - דבמחנה היכא שכל ההריון נעשה גם מחוץ לגוף האשה, עיין לקמן), דמכיון שדרכה הטבעית של הביצית להיות מחוברת לגוף האשה ולפרות שם, אם כן ברגע שתולשים אותה מגופה ומנתקים אותה ממקום גידולה מתבטל הקשר היחסי בינה לבין האשה והרי זה בדומה למה שמצינו ברמב"ם במ"נ ח"א פרק ע"ב שכותב וז"ל: אי אפשר שימצאו אברי אדם בפני עצמם והם אברי אדם באמת ר"ל שיהיה הכבד בפני עצמו או הלב בפני עצמו או בשר בפני עצמו עיין שם, וא"כ הוא הדין יש לומר בכזאת גם לגבי ביצית האשה כנ"ד.

ועוד מצינו גדר בזה בהלכה בגמ' בקדושין ד' ס"ט ע"א לגבי הבא על השפחה דאומרת, דכל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי, ומפרש רש"י דהיינו: שאין מתיחס אחר אביו כלל. והתי"ט על המשניות שם סובר דהוא הדין בכזאת גם בבא על הנכרית, ולא מהני אפילו לענין זה שאביו יוכל לגיירו, ומבאר בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' רמ"ח דכוונתו מפני דס"ל דגם בישראל הבא על הנכרית לא נקרא כלל בנו וכבמעי בהמה דמיא ולא חשיב הוא כאביו גם לענין זה עיין שם, והיינו, מכיון שנוצר במקום שאין התייחסות.

ובעצם כדברי התי"ט מתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ח מה' מלכים ה"ח שפוסק גבי יפת תואר, דאם נתעברה מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני שהוא מן העכו"ם אלא בית דין מטבילין אותו על דעתם, ומבאר הכ"מ דזה דומה לההיא דכתובות ד' י"א דאיתא דגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, ופרש"י שם אם אין לו אב ואמו מביאתו להתגייר, והוא נמי הכי הוא דאין ולד זה בן הישראל כלל דבנך הבא מן העכו"ם אינו קרוי בנך עיין שם, הרי כנז'.

וביותר מצינו שכותב להסביר דבר ענין ההרכבות הזרות ביחסי אישות בספר שו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל סימן קט"ז, הוא מגדיר שם וכותב, דטעמא דולדה כמות, משום דרחמנא אפקריה לזרעייהו שיהא הולד נגרר אחרי האם כהדא תרנגולתא דספנא מארעא וכמים במעיהם של צאן לבן או כאילו נזרעה מכל הולך על ארבע, וזהו בכל ההרכבות הזרות שאין בהן קדושין לאלו ולא לאחרים ויש עבירה חמורה עובר ירך אמו הוא יתום ואין אב דליכא למימר בהו ברא כרעא דאבוה עיין שם, והוא הדין דיש מקום לפי זה להחיל הגדרה זאת של מדמינן לה לספנא מארעא גם על יצור כזה של נשוא דיונונו שנוצר ומתקדם במקום שאין התייחסות (וכן לזה היכא שכל ההריון נעשה ג"כ במבחנה כאילו הוא יתום מאב ואם גם יחד) והיא הולמת עוד ביותר בנידונו מבחינה מציאותית.

(ברם עם כל האמור יש אבל להזכיר גם כן דברי הרמ"א באה"ע ס' ט"ו סעי' י' שכותב לגבי דינא דעריות, דיש מסתפקים לומר אפילו בולד הבא מן השפחה והעכו"ם דדוקא מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העבודת כוכבים, אבל מדרבנן הוא זרעו ולכן יש להחמיר לכתחילה ע"ש, ולכן גם בנידונו אפי' אם נצדד כנז' מכל מקום בשאלת איסורא דעריות יש אז להחמיר, ויש עוד להאריך בזה).

ובפרט דכאשר אנו קוראים כבר, דסופו של תהליך זה של הפרייה מלאכותית במבחנה להביא בכנפיו, במוקדם או במאוחר, גם לידי יצירת ילד במבחנה זאת אומרת: שכל ההריון יעשה ויגמר גם כן מחוץ לגוף האשה אלא במבחנה עצמה תוך יצירת תנאי - רחם בו, ולאחר מיכן במחשבה להביא גם לידי מבצע מדהים הנקרא בשם תכפול - האדם ללא זיווגם של שני תאי - מין אלא על ידי נטילת גרעין של תא בגוף האדם והחדרתו לתוך תא של ביצית אשר גרעינה סולק, ואז מנגנון התכפול של התא הרגיל יפעל והתא יתחלק עוד ועוד ויתפתח עובר, וזה שמו שיקרא לו יצירה ביולוגית מלאה של יצור אנושי לפי תכנית מוכנה מראש, המוציאה לפועל תכונות נדרשות ורצויות על ידי היוצרים, ואם כן הלזה יקרא

ילודים שהתייחסות מלאה להם אחרי מולידיהם ושרוצים לייחסם אחריהם? וזאת מלבד מה שסילוף יצירתם והבאתם לעולם בצורה כזאת הוא דבר אשר יגרום הרס ואבדון לדמות היצירה האנושית ואנדרלמוסיה תשרור בכל בעית הילודה שתתהפך למעבדה חסר גוון אנושי, כאשר כבר התעוררו להתריע על כך גם מקרב אנשי המדע והביעו חרדתם העמוקה לקראת הצפוי בבאות, הרי יקום דור אשר כל רואיו יפטיר עליו ויאמר: חדשים מקרוב באו לא שערום אבותינו לראות מין יצורים כאלה כמעט חסרי בחירה וגולמי - אדם, וכחסרי יחוס - אבות, והדבר יגרום בעקיפין גם לידי החדרת כפירה בקרב ההמונים הפשוטים בשטחים שונים רח"ל שאין ברצוני לפורטן כאן, ואחריתה מי ישורנו.

ואם כן מה בצע בנתינת דרך ליצירת יצורים כאלה (לרבות הפראה - במבחנה נשוא דיוננו) שיוצריהם ומולידיהם אינם מקיימים על ידי כן את חק היצירה כמצווה עלינו מפי יוצרה בתוה"ק, והיוצרים על ידי כן רק בעיות מסובכות ומרקיעות שחקים, והעלולים בהתדרדרותם ושינוים להחזיר את גלגל האנושיות אלף מעלות אחרונות/ אחרונות/ ועוד יותר מזה.

(ה) שלישית, כאשר כבר הזכרתי בדברי, הפרייה מלאכותית - במבחנה חמורה פי כמה מהזרעה מלאכותית אל רחם האשה גם מבחינה עובדתית, והוא זה!

בשלמא בהזרעה מלאכותית היכא שהביצוע של ההזרקה אל תוך רחמה של האשה נעשית מיד ובסמוך להוצאת הזרע מהבעל אפשר עוד בעינא פקיחא לשמור ולהשיגח שלא יערבו בזרע זה של הבעל גם זרע של גבר זר, וכן שלא יקחו שארית - מזרע זה כדי להזריק לאשה אחרת.

אבל בהפרייה מלאכותית אל תוך מבחנה אין כמעט כל אפשרות כזאת של השגחה כנז', דהרי לאחר שהזרע והביצית של בני הזוג מוצאים מהם, המה נלקחים כדי לתתם אל תוך מבחנה, ושלח ישלחו את בני הזוג לביתם, והמה נהיים בהעלם דבר מהם ונתונים נתונים המה בידי המומחים המטפלים, ומובאים אל המעבדה אשר נמצאים שם עוד הרבה מבחנות, ולפי התור והיכולת מכניסים אותם במחנה, וגם שם במבחנה נשארים המה מספר ימים או שבוע ויותר עד שהביצית תעבור במבחנה מספר שלבי התחלקות, ורק לאחר מיכן מגיע התור להשתיל אותם אל תוך רחמה של האשה, ואם כן נעלה מכל ספק שבמצב כזה לפנינו בקעה פתוחה ושדה פרוצה, פירצה הקוראת לגנב - בדמות ובשם הרפואה והמדע - לעשות כטוב בעיניו באורה כבחיכה, הן לפנייהם והן

לאחריהם, ובהשקטת מצפון שפועל ועושה זאת למען קידום והתפתחות המדע כביכול, וכל השגחה ולו הטובה ביותר לא תהא בה ערובה בטוחה במאה אחוז שלא יחליפו ולא ימירו זרע אחר במקום זרע זה, וכן שלא יבואו לאחר מיכן להשתיל ביצית וזרע של זוג זה אל תוך רחמה של אשה אחרת פנויה או אשת איש, ותוצרנה על ידי כן בעיות חמורות וקשות בכל שטחי החיים המשפחתיים על גווניהם השונים, ותמלא הארץ זימה ונמצא אח נושא אחותו וכו' (עי' יבמות ד' מ"ב ע"א), דבר שאסור זה משום כך אפילו בפנויה כדפוסק הרמב"ם בפ"ב מה' נערה ובתולה הי"ז, דהמניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זימה ונמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא עיין שם, ובנידוננו החשש הזה של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא מבוסס וגדול פי כמה לאין ערוך מהמניח בתו וכו', באשר הממדים שיכולים להתעבר עי"ז המה עולים למעלה ראש כי אלפי רבבות נשים יכולות להתעבר ממספר מועט של תורמי זרע לפי הערך, ולדוגמא אסתפק בזה לציין מה שראיתי בירחון המאור היו"ל בארה"ב (תשרי תשי"ד) שהפרופ' י' מ' רבינוביץ פירסם בקשר לזה שלפי מה שקרא סטאטיסטיקה על ההזרעה המלאכותית הרי מאז שניתן כח הדחיפה לתהליך הרפואי הזה כבר ישנם בארה"ב בלבד אלפי ילדים יוצאי ירך ההזרעה הזאת, וכמו"כ לפי האומדנא, מגבר אחד פורה לבד יש בכח בתנאים מופתים להוליד ארבע מאות ילדים בשבוע או עשרים אלף ילדים לשנה עיין שם, וזה היה בשנת תשי"ד, ומה התפתח עוד ביתר תוקף מאז ועד היום? והדברים מדהימים ומבהילים.

אם כן, האם ישנו עוד ספק כל שהוא שבמצב כזה החשש האמור של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא לא חשש מבוסס וקרוב עד מאד?

ועל כן גם מכח זה אין להורות כל היתר בזה, ולא לתת למחיצת הכרם של אחינו בית ישראל שתתפרץ ותשאיר כעיר פרוצה אשר אין לה חומה, אלא מן החובה על הגדולים ועל המנהיגים לגדור את הכרם בכל מידי דאפשר, ולהזהיר ולהתריע דרך כל השופרות הנתונים בידיהם על הסכנה הרוחנית העצומה האורבת והצפויה אם העלם יעלימו עין מזה (וכל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, ב"ר פכ"ו אות ה').

(ו) לאור כל האמור בדברינו עד כה נלענ"ד להלכה דאין להתיר בשום פנים את ההפרייה המלאכותית במבחנה. והנני בכובד רב ובברכת גמח"ט אליעזר יהודה וולדינברג.

שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן א

ב"ה. ירושלים ת"ו. יד מנ"א תשי"ד לפ"ק. לכבוד ידידי הרה"ג החרון החר"ף ובקי, גבר חכם בעוז כמוהר"ר ציון ר' לוי שליט"א. רב ומו"צ פנמה.

אודות שאלתו באדם שישב עם אשתו זה כמה שנים ולא זכה להבנות. ואמרו להם רופאים מומחים, שאין תקוה להאשה הזאת להתעבר אלא ביום ט' להתחלת קבלת וסתה, ואז עוד לא נטהרה לבעלה. וע"כ מיעצים להם הרופאים, שהאיש יקלח זרעו לתוך צנצנת, והרופא יזריק את הזרע לתוך רחם האשה, וע"י זה תתעבר ותלד. ואותי שאל לחוות דעי, אם אין בזה איסור הוצאת שכבת זרע לבטלה. ואם אין הולד פגום כד"ן בן הנדה.

(א) הב"ח ביו"ד (סי' קצה) בד"ה ולא ישב, כ' בזה"ל: מצאתי בהגהת סמ"ק ישן מרבינו פרץ, שכ', אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה, ונזהרת מסדינים ששכב עליהן איש אחר, פן תתעבר מש"ז של אחר. ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה מש"ז של בעלה, ויהיה הולד בן הנדה. והשיב, כיון שאין כאן ביאת איסור, הולד כשר לגמרי, אפילו תתעבר מש"ז של אחר, כי הלא בן סירא כשר היה, אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן אהבחנה, גזרה שמא ישא אחותו מאביו. כדאי' ביבמות (מב). עכ"ל. וכמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהכא, (א) שקבלת הריון מש"ז של איש אחר, אין הולד ממזר, כיון שאין כאן ביאת איסור. (ב) וכן אם קבלה מבעלה בימי נדותה, אין הולד פגום להחשב בר - נדה. וע' בט"ז יו"ד (ס"ס קצו) שכ', שאם טעתה ושמשה בתוך ימי נדתה. וקודם זה לא היה בעלה מצוי אצלה, צריכה הפרשה מבעלה, להבחין בין זרע הנזרע בקדושה וכו'. וצ"ע למעשה. ע"ש. אכן בנקודות הכסף ובמנחת יעקב שם חולקים על הט"ז בזה. וכ"כ הבית שמואל באה"ע (סי' ד ס"ק טו). ומ"מ לא היה אפשר להקל לכתחלה לשכב על סדיני בעלה בזמן נדתה, אם לא שהולד כשר לגמרי. והרי הוא כמבואר. (ג) שהולד מתיחס אחר אביו, וכמ"ש דחיישינן שמא ישא אחותו מאביו. ולכאו' יש לדון ג"כ מזה שאביו מקיים בזה מצות פו"ר, הואיל והבן מתיחס אחריו. ובחלקת מחוקק (סי' א סק"ח) נסתפק בזה, אם האב קיים פו"ר כשהאשה נתעברה באמבטי. וכ' בבית שמואל (שם סק"י), שיש ל"ר מהגהת סמ"ק הנ"ל, שכ' שמא ישא אחותו מאביו וכו'. אלמא דהוי בנו לכל דבר. ע"כ. וכ"כ הגאון משנה למלך (פט"ו מה' אישות ה"ד). ע"ש. וכן העלה להלכה בשו"ת בית יעקב (סי' קכב) בד"ה וע"פ. ע"ש. וכן מסקנת החלקת מחוקק שם. ע"ש.

(ב) איברא דביבמות (כב:) אהא דתנן מי שיש לו בן מ"מ, פוטר את אשת אביו

מן היבום וכו', אמרינן, מ"מ לאתווי מאי, ואר"י לאתווי ממזר. ואמאי לא קאמר כה"ג שנתעברה ממנו שלא ע"י ביאה, וכדאשכחן נמי בחגיגה (טו) דחיישין שמא באמבטי עיברה. ופרש"י, באמבטי, כלי שרוחצים בו כל הגוף וי"ל שהטיח שם אדם שכבת זרע ונכנס במעיה. עכ"ל. וכמ"ש ג"כ בהגהת הסמ"ק הנ"ל מעובדא דבן סירא. ונראה דמ"מ הואיל ולא שכיח כולי האי שתתעבר באופן כזה, (וכ"כ בברכ"י אה"ע (סי' יג סק"י). ע"ש). לא נקטיה. וע' בשו"ת התשב"ץ ח"ג (סי' רסג) שהביא ההיא דחגיגה (טו), וכ', ונראה מכאן שאם היה יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר בתולה ותהיה מותרת לכ"ג. ואם נאמין לספרים חיצונים, מצינו בס' בן סירא כי אמו נתעברה מש"ז של ירמיה באמבטי, וסירא בגימ' ירמיהו. ובזה הוכשרה הבת דנ"ד לבא בקהל ולירש בנכסי אביה וליאסר בקרובי אביה וכו'. ובהגה, אמ"ה כן העידו לי עכו"ם שנשים הרבה מתעברות ועדיין הן בתולות. וכן העיר לי החכם ה"ר אברהם ישראל שראה כן לבתולה שאינה קרובתו. ע"כ. ומ"ש ואם נאמין לספרים חיצונים וכו', נראה דקורא כן לספר בן סירא, וכמ"ש בסנהדרין (ק:). ולכן נסתפק אם להאמין לזה. אבל לא נתכוון לומר שהואיל ולא נזכרה אגדה זו בגמרא שלנו חשיבא כספרים חיצונים, כגון מס' סופרים ומס' כלה שנקראים בלשון הפוסקים ספרים חיצונים. וכמ"ש ביעיר אזן (מע' ס אות לא). ע"ש. שא"כ לא היה אומר ואם נאמין וכו'. כי בודאי אנו סומכים על מס' סופרים וכיו"ב אף להלכה ולמעשה, כל שאין סתירה לזה מהש"ס דידן. וע' תוס' פסחים (מ:). ע"ש. אולם בהגהת הסמ"ק כ' אגדה זו בפשיטות, והוכיח ממנה שהולד כשר. וכ"ה בליקוטי מהרי"ל (דפ"ה ע"א), וז"ל, אמר: דבן סירא נולד מזרע ירמיהו, כי בת ירמיהו היתה רוחצת אחר אביה באמבטי חמין, וקלטה זרע אביה, ונתעברה וילדה, והכל מעידים עליה מרוב חסידותה שלא זינתה אך הסכימו הכל שבאמבטי שרחצה קלטה. וכו', והפכו שמו לקרוא בן סירא בגימ' ירמיהו. עכ"ל. וע"ע בסדר הדורות (סדר תנאים ואמוראים אות ס'), שהביא דברי ה' צמח דוד (ג"א תמ"ח) שכ' ע"ז, שלפ"ד גוזמא בעלמא הוא, כי לא נמצא ד"ז בש"ס ומדרשים. וכ' בסדה"ד, דר"ל דלא מצא ד"ז שתתעבר אשה באמבטי, ולכן הוי גוזמא ושקר. ולא ראה שכ"כ בחגיגה (טו) באמבטי עיברה. ע"כ. וע"ע בסדה"ד (שם ערך ר' זירא אות ג). והנה גם במל"מ (פט"ו מה' אישות ה"ד), כ' לפקפק שלא יתכן שתתעבר באמבטי לפ"ד התוס' יבמות (נה:), (וכ"ה בתוס' חגיגה יד:). שאין אשה מתעברת בהעראה אלא בגמר ביאה. ע"ש. אכן כבר תפס עליו החיד"א בברכ"י אה"ע (סי' א ס"ק יד), שהרי הש"ס חגיגה (טו) קרי בחיל דמשכ"ל עיבור באמבטי. וענין בן סירא הובא גם בהגהת סמ"ק וכו'. ע"ש. ועכ"פ בודאי דהויא

מילתא דלא שכיחא, ומש"ה א"ש מאי דלא קאמר ביבמות (כב:) דהא דתנן מי שיש לו בן מ"מ, לאתויי היכא שנתעברה ממנו באמבטי שקיים פו"ר. שו"ר בס' בני אהובה (פט"ו מה' אישות), שגם הוא ז"ל העיר מההיא דיבמות (כב:). ות' משום דתנן בסיפא וחייב על מכתו וקללתו, ואילו בכה"ג שנתעברה באמבטי מי יעיד שהוא בנו, וכי יכולים העדים להעיד שמזה לבד יצא ש"ז ונכנס לתוך מעי האשה וכו'. ושם הביא ד' המל"מ הנ"ל, וגם הוא תמה עליו שסותר ד' גמרא ערוכה מכח ד' התוס'. וע"ש. וע"ע בתוס' יבמות (יב סע"ב). ודו"ק.

(ג) ולפ"ז יש ליישב קושית הטורי אבן (חגיגה טו), דמכאן ק' אהא דתנן (ריש יבמות), ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו'. ופריך בגמ' (י) ולתני שש עשרה נשים אמו אנוסת אביו. ואפילו לר"י דאסר באנוסת אביו משכ"ל בדעבר ונסיב, ומשני דאי לא קתני. ופריך, בלא דאי נמי משכ"ל, יעקב אנס כלתו והוליד ממנה בן, ומת ראובן בלא בנים ונפלה קמי ברה. א"ל באחוותא דהיתרא קמיירי באחוותא דאיסור לא מיירי. ע"כ. והשתא אם איתא דאפשר להתעבר באמבטי בהיתרא, משכ"ל נמי כגון שנתעברה כלה באמבטי מחמיה, והולידה בן, ומת בלא בנים ונפלה קמי ברה. עכ"ד. ולפי האמור י"ל דמאן יימר לן דנתעברה מחמיה דוקא ושזה בנו בבירור, כדי שתהיה זקוקה על ידו ליבום. ועכ"פ מאי דפשיט"ל להי"א דחשיב בנו לגמרי, יש לסייעו מדברי הגהות סמ"ק הנ"ל. וזה שלא כמ"ש ה"ה בט"ז (סי' א סק"ח) לדחות ראית הבית שמואל, דשמא לחומרא דוקא אמרינן דחשיב בנו, וחיישינן שמא ישא אחותו מאביו אבל לקולא לומר שקיים פו"ר לא אמרינן. ע"ש. ולפ"ז מעיקרא ל"ק קו' הט"א הנ"ל כיון שאינו חשוב בנו לגמרי ולא הו"א זיקה גמורה. ובאמת שגם החיד"א בברכ"י אה"ע (שם), הביא דברי מהר"י זיין בכת"י, שג"כ כ' לפשוט ספק החלקת מחוקק, מד' הגהות סמ"ק הנ"ל, דמוכח דהוי בנו לכל דבר, וקיים ג"כ מצות פו"ר. ושכ"כ הב"ש והמל"מ. וע"ז כ' להעיר, ש"ל דמ"ש הגהות סמ"ק גזרה שמא ישא אחותו מאביו, לא קאי אנתעברה דרך סדין, אלא בעלמא קאי. ושכן מצא בקובץ ישן נושן שהובאו בו ד' ר' פרץ בהגהות סמ"ק, דמוכח דמ"ש שמא ישא אחותו מאביו, קאי לטעם הבחנה בעלמא, דהכי אמרי' ביבמות. ור"ל דהכא הגם דלא שייכא גזרה דשמא ישא אחותו מאביו, כיון שאין כאן אב, מ"מ יש להקפיד בדין עירובא זרע הבא ממקום אחר, באופן שאין ראייה חותכת מזה וכו' ע"ש. ולפע"ד כפי הנוסחא שהעתיק הב"ח מהגהות סמ"ק, מוכח להדיא דה"נ גזרינן שמא ישא אחותו מאביו, ומש"ה החמירו הנשים שלא לשכב על סדין של איש אחר. וחששו לחששא רחוקה כזו, פן ישא

אחותו מאביו. אבל לד' החיד"א לא היה להם לחוש כ"כ, משום קפידא דזרע הבא ממקום אחר, כיון שאין כאן איסור ערוה כלל. וזה ברור שהנוסחא דידן מוכיחה בעליל דלא כפי' החיד"א ז"ל. ובר מן דין, אם איתא דהקפידה מצאה לנוח אך ורק משום עירוב"א דנא, לבלתי היות שם עירוב'. לא הי"ל להגהת סמ"ק להזכיר הגזרה דשמא ישא אחותו מאביו, אלא הי"ל להזכיר מ"ש ביבמות (מב), להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו, דבעינן שיהיה זרעו מיוחס אחריו. ע"ש. ולכן העיקר בזה כד' האחרונים הח"מ והב"ש והמל"מ ומהר"י זיין שהוכיחו מזה דחשיב בנו לגמרי. וכן דעת הטורי אבן הנ"ל. וכ"פ בשו"ת בית יעקב. ויתד היא שלא תמוט. ומה שהוסיף להעיר הברכ"י שם, (וכיו"ב כ' ה"ה בט"ז שם). דאף דנימא דבנ"ד הוא דאמר שמא ישא אחותו מאביו, מאי פסקא דקיים פו"ר, וכיון שלא כיון משום אקרובי. ולא קרב אל אשה כלל, והוא יגע לריק באמבטי. ע"כ. לפע"ד ג"ז אינו מוכרח דמנ"ל שיהיה צורך בכוונה שיקרב אל אשה, הואיל והתכלית של פו"ר נתקיים לפנינו. וכעין מ"ש בשו"ת שערי דעה ח"א (סי' נז), שבמצות שבין אדם לחבירו, שעיקרן מפני תיקון העולם, א"צ כוונה כלל. וכגון מצות צדקה דלא בעינן בה כוונה. ע"ש. וכן אמרו בספרא (ס"פ ויקרא), והובאה בפרש"י שם, שאם נפל ממנו סלע ומצאו עני, הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה. ע"ש. וכן האריך בזה החיד"א בפתח עינים ב"ב (ח:). ע"ש. וע"ע בנחל יצחק ח"ב בפתיחה (אות יד). ע"ש. וה"נ מצות פו"ר היא לתקנת העולם, שלא תהו בראה לשבת יצרה, מש"ה אף בלא כוונה יוצא י"ח מצות פו"ר. וע"ע בשו"ת שאלת יעבץ ח"ב (סי' צז). וה"נ אמרינן ביבמות (סב), וכ"פ באה"ע (סי' א ס"ז), שאם היו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגיירו כולם, קיים מצות פו"ר. אף על גב דקי"ל ביבמות (צח) דאין אב לעכו"ם, דאפקריה רחמנא לזרעיה, דכתיב אשר בשר חמורים וכו'. ומה גם שלא כיון לקיים מצוה. וע"ע במנחת חינוך. וכ"ש בנ"ד שעל דעת כן הוא עושה, שנותן זרעו כדי שתתעבר אשתו, שאף להחיד"א חשיב שפיר מכיון לצאת י"ח. ואף על פי שמחוסר קריבה, לאו כמחוסר מעשה דמי. ודו"ק.

(ד) והנה בתוס' גטין (מא) בד"ה לישא שפחה אינו יכול וכו'. הקשו, דליתי עשה דפרו ורבו ולדחי ל"ת דלא יהיה קדש. ע"ש. ולכאז' לפי האמור י"ל שכיון שאפשר לקיים שניהם, ע"י שיקחו ש"ז שלו ותקבלנו אשה ע"י זריקה וכיו"ב, ומקיים בזה מצות פו"ר, מבלי לעבור על הל"ת דלא יהיה קדש. מש"ה לא אמרינן בכה"ג שיבא עשה וידחה ל"ת. ואף על פי שבמציאות קשה יהיה למצוא אשה שתסכים להזקק לך, בכדי שהאיש הזה שחציו עבד וחב"ח יקיים פו"ר, ומש"ה

כופים את רבו ומשחררו. מ"מ לענין עשה דוחה ל"ת חשיב אפשר לקיים שניהם, כיון שישנה איזה מציאות שהיא, לעשות כן. וכיו"ב כ' מרן הב"י א"ח (סי' יא) בד"ה ועתה שאין לנו תכלת, שהביא שם דברי ר' ירוחם שכ', דהא דשרי כלאים בציצית, היינו כשאינו מוצא ממינו אבל אם מוצא ממינו לא יטיל בו כלאים, כדאר"ל (יבמות כא) כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אפשר לקיים שניהם מוטב וכו'. וכ' ע"ז מרן הב"י, ואינו נ"ל, אלא אף על פי שאין מצוי לו ממינו, מאחר שאפשר לקיים את שניהם אילו היה מצוי לו, לא דחינן ל"ת. עכ"ל. וה"נ הכא הואיל וישנה מציאות לקיים שניהם, אף על פי שלעת עתה אין בנמצא אשה שתסכים לכך בלא נישואין, אין עדל"ת. הן אמת כי אין דברי הב"י מוסכמים כ"כ, ותנא דמסייע ליה לר' ירוחם הוא הרשב"א יבמות (ד:) שמחלק להדיא כד' רי"ן. (אכן הרמב"ן שם כ' להלכה כמ"ש בב"י. וע"ש.) וע' תוס' קידושין (לח). ובשו"ת בנין ציון (סי' לז). וע' להגאון שאגת אריה (סי' צו) ד"ה עוד עלה על דעתי וכו', שדחה סברא זו שכ' הב"י, מהגמ' שבת (קלג) ואי איכא אחר ליעבד אחר, דאר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת וכו', דליכא אחר. ע"ש. והגאון בית אפרים (חאו"ח סי' ה), השיב להגאון ר' עזריאל הלוי הורוויץ, שהק' כן על מרן הב"י, מהסוגיא דשבת (קלג), לקיים ד' מרן. ע"ש. וע"ע בשו"ת ברית אברהם (חאו"ח סי' א), שג"כ כ' להשיב להגאון הנ"ל, ליישב ד' מרן. ושם (סי' ב) הביא תשו' השאג"א, ובסו"ד העיר שהיא מחלוקת גדולי המפרשים עם הרשב"א (ביבמות ד:). ע"ש. וע"ע בשו"ת אמרי שפר (סי' נא). ובקובץ הערות על יבמות (סי' ז). ע"ש. ואכמ"ל. ועכ"פ לפ"ד מרן י"ל כן. אולם יש לדחות שמכיון שדבר זה מסתמא לא היה ידוע בדורות הקדמונים, לא היה ד"ז בסוג אפשר לקיים שניהם. וכמש"כ ליישב קו' הטורי אבן הנ"ל דלהכי לא חשיב ט"ז נשים פוטרות צרותיהן וכו'. משום דמי יימר שנתעברה באמבטי על ידי חמיה. ואם איתא אכתי לא איפרק מחולשא, שהרי אפשר שנתעברה בעדים מחמיה ע"י הזרקת ש"ז. וכמו כן יל"ד על תי' הגאון בני אהובה הנ"ל, דאמאי לא קאמר ובנו הוא לכל דבר לענין פו"ר, כגון ע"י הזרקה. ובכה"ג שפיר תנן וחייב על מכתו וקללתו. א"ו שמכיון שלא היה ידוע ד"ז בדורותם לא שייך לומר ליתני הכי. (וע"ע תורת חסד מלובלין חאה"ע סי' ט, אות ד).

(ה) ותבט עיני להגאון מהר"ם שיק (מצוה א אות ג), שכ' להעיר ע"ד הח"מ והב"ש שכ' שאם נתעברה באמבטי קיים הוא פו"ר, שי"ל דאפילו אי חשיב כבנו לענין שאר דברים, מ"מ לא קיים מצות פו"ר, שהמצוה היא עליו, ומה שנתרבה

מאליו לא יצא י"ח. וראיה לזה דהא קי"ל דבעינן דוקא בן ובת ובזה סגי אפילו בבני בנים, אבל אם הבן והבת באו לו מבנו או בתו דוקא לא יצא. ואמאי והרי הם כבניו, אע"כ שהם חשובים כבאו ממילא, והמצוה לפרות ולרבות מוטלת עליו. ע"כ. ולפע"ד אין דבריו מוכרחים, דשאני התם שהבן והבת באו ע"י בנו או בתו דוקא, מבלי שום פעולה מצדו. לכן צריך שיהיו בן ובת מכח שניהם. משא"כ הכא שהוא זרעו ממש, ואין חסרון אלא בכונתו שלא היתה למטרת מצות פו"ר, וכבר נתבאר לעיל שאין לחוש לזה. וא"כ כיון דהאי זרעא נפיק מניה שפיר יוצא י"ח למ"ד דחשיב כבנו לכל דבר. וזרעו לברכה אף לענין מצות פו"ר. דמאן פליג לן, שיהיה חשוב בנו לכל דבריו, ונקרא זרעו היוצא ממעיו ליורשו וכו', ולענין מצות פו"ר לא יצא. והא ודאי דלא גרע מהיו לו בנים בעודו עכו"ם ונתגיירו כולם, וכנ"ל. (וע' היטב בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב (סי' צז). ע"ש). וקצת יש להעיר לפ"ד הרמב"ן עה"ת (ר"פ תזריע), שמ"ש רבותינו שאמרו אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, אין כוונתם שיעשה הולד מזרע האשה, כי אין האשה עושה זרע כלל, או שהזרע ההוא נקפא ואינו עושה דבר בעובר, אבל אמרם מזרעת הוא על דם הרחם שיתאסף בשעת גמר ביאה באם ומתאחז בזרע הזכר. כי לדעתם ז"ל הולד נוצר מהדם בנקבה ומהלובן בזכר וכו'. וכן דעת הרופאים. אבל ע"ד פילוסופי היונים כל גוף העובר מדם האשה, ואין בו לאיש אלא הכח הידוע בלשונם היולי שהוא נותן צורה בחומר. כי אין בין ביצת התרנגולת הבאה מן הזכר, לגודלת מן המתפלשת בעפר, שום הפרש. וזו תגדל אפרוח, וזו לא תזרע ולא תצמיח בהמנע ממנה החום היסודי (ע' ביצה ז). עכת"ד. וע"ע להרשב"ץ בס' מגן אבות (רפ"ג דאבות). ע"ש. ומכיון שלדעת הפילוסופים אין עיקר יצירת הולד אלא מן האשה, י"ל שאף באופן כזה שנתעברה באמבטי, לא קפדינן ע"מ שבא הדבר מאליו בש"ז של הזכר. הואיל ואינו אלא כנותן צורה בחומר. וע' בס' בני אהובה (פט"ו מה' אישות) הנ"ל, שכ', שהנותן זרעו באמבטי, אין בזרע שום חסרון להוליד אלא מצד המקבל, א"כ אח"כ כשנכנס הזרע במעי האשה ויש לה כח חום גדול, יכול להזרע לחזור במעיה לחמימות הא' ותוכל להתעבר כמ"ש הרופאים הקדמונים. ואל תשגיח בד' הרופאים האחרונים שרצו להשיב וכיחשו ואמרו שלא יתכן דבר זה. כי נואלו בשכלם וחשבו שאין אפשר להיות מה שלא השיג דמיונם הכוזב. ולא השיגו במציאות הטבע ככל המלקק מן הים. וכהנה רבות שחשבו להשיג על הראשונים, וכולו כזב. ופעולתם תוכיח שכאב קטן אינם יכולים לרפאות בנקל, מה שהרופאים הראשונים פעלו בנקל בכל חולי גדול ומחלה כבדה. עד שהוצרכו לגנוז ספר רפואות כי לא שמו בה' כסלם. עכת"ד.

ואף לדעת רז"ל שהולד נעשה גם מזרע האיש, מ"מ חשיב עושה מעשה בידים בעת שהוציא זרעו לחוץ. ולא חשיב נתרבה זרעו מאליו כמ"ש מהר"ם שיק הנ"ל, הואיל ואין שום חסרון אלא מצד המקבל. וכמ"ש הגאון בני אהובה הנ"ל. וכיון שאח"כ קבלתו אשה ונתעברה קיים מצות פו"ר בזה. וכן מצאתי בס' באר מרדכי על הל' נדה (דנ"ט רע"ב), לדחות ראית המהר"ם שיק הנ"ל. דשאני הכא דהוא זרעו מממש. ופשוט.

(ו) וראיתי בשו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סי' יט), שהביא ראית האחרון דס"ל שאם נתעברה באמבטי הרי הוא כבנו לכל דבר, מהאגדה דבן סירא. וכ' לדחות שאין זו אלא אגדה מקובלת. וקי"ל שאין למדין מן האגדות. ועוד שי"ל דבן סירא נקרא בנו של ירמיה מפני שהיה בן בתו, ובני בנים הרי הם כבנים. ע"כ. והנה מה שדחה שאין למדין מן האגדות, אחר שנדחה חוזר ונראה, לפ"מ שהעלו האחרונים דלא אמרין הכי אלא כשיש סתירה לזה מדברי הגמ', הלא"ה למדין ואין משיבין. וכמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' ד אות ח). ע"ש. ושם רמזתי ד' ר"ת בס' הישר, שכל שאינו בקי במס' סופרים ובפרקי ר"א ובמדרש רבה ובשאר ספרי אגדה, אין לו להרוס ד' הקדמונים ומנהגם, כי עליהם יש לסמוך בדברים שאינם מכחישים תלמוד שלנו. ע"ש. והובא במחב"ר (קונט' אחרון, או"ח סי' נא). וע"ע בשד"ח (מע' א כלל צה). ע"ש. ולכן בודאי שאין לדחות אגדה זו, (וע' בב"ק טז:) שחשדוהו לירמיהו מא"א וכו'. אפשר שכינו ע"ז. ע' שאילת יעקב (סי' מב). ע"ש. וגם אין לדחוק להוציאה מפשטה ולומר שנקרא בנו משום שהיה בן בתו, וב"ב ה"ה כבנים. דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד (חולין קלז:). וקי"ל דלא קרו אינשי לבר ברא ברא. כדאיתא בב"ב (קמג:). גם מ"ש לדחות ראית הבית שמואל מהגהת סמ"ק, כמ"ש הט"ז דה"ד לחומרא ולא לקולא. (ואין זה מהט"ז עצמו, כי הבית שמואל היה אחר הט"ז, ושקיל וטרי עם השבות יעקב, ולא היה הט"ז מזכירו. רק הוא מהרב המגיה). והוסיף להסתייע מד' הברכ"י. הנה כבר השבנו ע"ז לעיל ע"ד הברכ"י. וכעת מצאתי שכבר העיר כן בשו"ת תשובה שלמה ח"ב (חאה"ע סי' ד). (וכן כיונתי לדבריו שם בכמה הערות הנ"ל). ולפע"ד דברי גדולי האחרון עיקר דחשיב שפיר כבנו לכל דבר. וכ"מ קצת בתשו' הרשב"ץ ח"ג (סי' רסג). ודלא כמו שהעלה בשו"ת משפטי עוזיאל שם שאינו נחשב כבנו.

מושגי יסוד בטיפול פוריות

מושגי יסוד בטיפולי פוריות

ביוץ

פעם בחודש הביצית שנמצאת בתוך הזקיק שהם בתוך השחלה של האשה מתפתחת ויוצאת מתוך השחלה לתוך החלל של הבטן, והחצוצרה שואבת את הביצית לתוכה, ואם יגיע לשם תוך כ"ד שעות זרע הבעל, יכול להיות הפריית הביצית על ידי שזרעון אחד יכנס לתוך הביצית.

מעקב זקיקים

זה בדיקת אולטרסאונד כדי לבדוק אם הביצית מתפתחת בצורה נכונה, כי במצב שאינה מפתחת כרגיל הרי שלא שייך להאשה ליכנס להריון.

פרופיל הורמנלי

זהו בדיקת הורמונים של האשה, כדי לדעת שאין לה בעיה ביצור של ההורמונים

בדיקת PCT

בדיקה שהרופא מוציא זרע מתוך גוף של האשה, בדרך כלל תוך ג' ד' שעות משעת תשמיש, ובדרך כלל דוקא ביום הביוץ, ויש גם בדיקת PCT כוסית שהאשה מניחה כוס מתחת לאותו מקום אחרי תשמיש וזהו לאו דוקא ביום הביוץ. ויש רופאים ומעבדות שלא עובדים עם שיטה זו.

בדיקת קונדום

הבעל לובש קונדום בשעת תשמיש (והוא כמובן רק אחרי הוראה והיתר של רב מובהק) ובזה אוסף הזרע כדי לקחת לרופא

שאיבת ביציות

הינו שלב בטיפול הפרייה חוץ גופית, שהרופא שואב ביציות מתוך השחלה של האשה על ידי הרדמה, וזהו אחרי טיפול הורמונים

הזרעה מלאכותית – IUI

תהליך טיפול פוריות שלוקחים הזרע של הבעל ומזריקים אותו לתוך הרחם של האשה.

השבחה והזרקה

היינו רחיצה וניקוי להזרעונים, וכן הפרדת הזרעונים הטובים מהזרעונים הפחות טובים.

הפרייה חוץ גופית IVF

טיפול פוריות שעושים ההפרייה בחוץ על ידי שאיבת ביצית וכן לקיחת הזרע של הבעל

הפרייה חוץ גופית IVM

טיפול פוריות כמו הפרייה חוץ גופית אלא שבתהליך הזה אין הוספת הורמונים לפני שאיבת הביציות.

הפרייה חוץ גופית ICSI

הוא טיפול שמכניסים זרעון אחד לתוך ביצית אחד, בדרך כלל זה טיפול מיועד כשאין זרעונים לבעל.

PGD

היינו תהליך אחרי טיפול הפרייה חוץ גופית, והוא תהליך גנטי, ועושים את זה לזוגות שיש להם בעיות גנטיות. התהליך הוא שאחרי יום השלישי של ההפרייה, מוציאים תא אחד מתוך השמונה תאים ובודקים את מצבו אם הוא חולה או בריאה, וכמובן שלא מחזירים עובר חולה ורק העובר הבריא יחזירו.

קורסים במכון "תורת המשפחה"

מבוא

עם התפתחות העולם הרפואה ועולם הטכנולוגיה בשנים האחרונות, נוצר מצב בו קיים חוסר ידע והבנה בנושאים שנמצאים בין ההלכה למציאות הרפואית.

היום יותר מבעבר יש צורך בהבנה מהותית בתכשירי רפואה על מנת לפטוק ולייעץ לזוגות בענייני משפחה ורפואה, לאור זאת הוקם מכון תורת המשפחה המרכז את המחקר הרפואי והידע המעשי בכל הקשור לרפואת המשפחה.

בעקבות הנסיון הרב ומאגר הידע העצום שברשות המכון, נבנתה תוכנית לרבנים ומוצי"ם אשר כוללת התייחסות רב-תחומית, ומעניקה ידע מקצועי ומעשי בנושאי תורת המשפחה.

התוכנית נבנתה בדגש מיוחד על החלק המעשי והפרקטי שהוא החלק החשוב והעיקרי בתחום. תכנית מקצועית זו מוגשת לקהל היעד במתכונת של קורס באיכות גבוהה ביותר, ובצורה מרוכזת ותמציתית.

קהל היעד לקורס:

מחד – רבנים ומוצי"ם, מדריכי חתנים, אברכים שהגיעו להוראה, יועצים רפואיים וכד', ומאידך – אנשי מקצוע ורפואה המעוניינים לרכוש כלים הנכונים במתן ייעוץ והכוונה לזוגות שומרי תורה ומצוות בענייני פרויות ומשפחה, הן בפר הרפואי המעשי והן בפר ההלכתי.

במסגרת הקורס יינתן דגש רב על הנושאים האקטואליים השכיחים וכן סקירות נרחבות ומעמיקות על מגוון מחקרים רפואיים חדשים, בתחום הרפואה במשפחה, בצירוף תשובות בהלכה שנמסרו על ידי גדולי הפוסקים.

יתרונות הקורס:

- לדעת:** העשרה והעמקת הידע המקצועי בנושאים הרלוונטיים בענייני רפואה במשפחה
- לדעת לענות:** ללמוד הכלים שמאפשרים לתת ליווי והכוונה בכל שאלה רפואית במשפחה.
- לדעת הלכה:** עיון בשאלות ההלכתיות שמתעוררות בכל טיפול רפואי, לימוד הפסקים של כל גדולי הדור על הנושאים האקטואליים ברפואה במשפחה.
- לדעת ענייני רפואה:** לימוד השפה הרפואית אשר נותנת אפשרות לקרוא מאמרים רפואיים ולדבר עם רופאים בכל תחום הרפואה במשפחה.

הקורס:

תכנית הכשרת רבנים ואנשי מקצוע בתחום הרפואה במשפחה:

הלימודים יתחילו בחודש טבת הבעל"ט. הקורס מתקיים ב-10 מפגשים בני 3 שעות אקדמיות כל אחד.

הלימודים יתקיימו אחת לשבוע בימי רביעי בירושלים בין השעות 21:30-19:20.

הקורס ילווה במצגות, חומר מצולם וספרים מפוראים אשר כוללים מעל אלף עמודים, בתוכן מיוחד הכולל בחומר רפואי ממיטב הרופאים בעולם וכן מאמרים הלכתיים ופסקי הלכה בתחומי המשפחה מפוסקי הדור.

באם תהיה דרישה מהציבור – ניתן לגבש קורסים באנגלית / יידיש.

תעודה

למסיימים בהצלחה תינתן תעודה מטעם מכון תורת המשפחה.

עלות הקורס הינה \$740 / 2660 ש"ח. ניתן לחלק ולפרוס לתשלומים.

מספר המקומות מוגבל:

השיעורים ימסרו על ידי ראש מכון "תורת המשפחה", מומחה בתחום הרפואה והלכה, דומ"ץ בבית הוראה לענייני רפואה והלכה בירושלים עיה"ק, הרה"ג ר' יצחק מעלבצר שליט"א.

זוגות רבים מתחבטים בשאלות וסוגיות הנוגעות לענייני רפואה והלכה, פונים לאנשי מקצוע מחד, ולרבנים ומוצי"ם מאידך, ועל כן יש צורך לכון ולסייע לזוגות לעבור זמנים לחוצים אלו בצורה הטובה ביותר. הקורס של מכון "תורת המשפחה" מגבש ללומדים תבנית ברורה של אפשרויות הטיפול והייעוץ בנושאים אלו:

תפקיד הרב במתן מענה:

הכוונה הלכתית-נפשית	מידע פרקטי – מושגים
---------------------	---------------------

תפקיד הרופא:

בדיקות	טיפולים
--------	---------

יועצים וארגוני חסד:

הפניה למומחים	חוות דעת שניה
---------------	---------------

לרבנים ומוצי"ם

המוסרים שיעורים בימי השובבי"ם

ניתן לרכוש

**חוברות עם מראי מקומות
על השותי"ם והנידונים הרפואיים
האקטואליים החדשניים ביותר.**

(ישנה אפשרות לכוללים לרכוש את הערכות באופן מרוכז ומסודר)

התקשרו עכשיו:

■ **03-600-22-11** ■